

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ • ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΚΩΣΤΑΡΑ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ • ΜΑΡΙΑ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ • ΛΟΥΚΙΑ ΟΡΦΑΝΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΥΤΤΕΡΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ
ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής/τρια / Αξιολογητής/τρια

Οικονόμου Κωνσταντίνος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής/τρια

Μιχαλοπούλου Αικατερίνη

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής/τρια

Χατζηκυριάκου Ευθυμία

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Αναγνώστου Αλέξανδρος Σταύρος

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Συρίγος Ευάγγελος

Πτυχιούχος Γραφιστικής

**Υπεύθυνος/η του μαθήματος/
γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο
της Πράξης**

Βασιλική Βαρτζιώτη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής
Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

**ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ • ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΚΩΣΤΑΡΑ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ • ΜΑΡΙΑ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ
ΛΟΥΚΙΑ ΟΡΦΑΝΟΥ • ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΥΤΤΕΡΟΥ**

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ**

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Επιστημονική υπεύθυνη: **Μαρία Ξέστερνου**
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Ειδήμων γνωστικού αντικειμένου: **Παναγιώτης Γάκης**
*Επίκουρος Καθηγητής επί θητεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας,
Παν/μιο Πελοποννήσου*

Συγγραφική ομάδα: **Παναγιώτης Γάκης**
*Επίκουρος Καθηγητής επί θητεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας,
Παν/μιο Πελοποννήσου*
Θεόδωρος Κόκκινος
*Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση
(Δρ Διδακτικής φιλολογικών μαθημάτων)*
Ευφροσύνη Κωσταρά
Φιλολόγος, μέλος ΕΔΙΠ, Παν/μιο Πατρών (Δρ Νεοελληνικής Φιλολογίας – Θεατρολογίας)
Βασιλική Μακρή
Φιλολόγος, διδάσκουσα στην Γ/βάθμια εκπ/ση (Δρ Γλωσσολογίας)
Μαρία Ξέστερνου
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*
Λουκία Ορφανού
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση (ΜΔΕ)
Θεοδώρα Πυττερού
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση (ΜΔΕ)

Παιδαγωγική επικύρωση αντικειμένου: **Μαρία Ξέστερνου**
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Σύμβουλοι παρακολούθησης σε παιδαγωγικά θέματα: **Ευφροσύνη Κωσταρά**
Φιλολόγος, μέλος ΕΔΙΠ, Παν/μιο Πατρών (Δρ Νεοελληνικής Φιλολογίας – Θεατρολογίας)
Συμεών Νικολιδάκης
*Φιλολόγος, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση (Δρ Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης
& Ειδικής Αγωγής)*

Συντονισμός ομάδας σχεδιασμού και ανάπτυξης: **Ευφροσύνη Κωσταρά**

Συντονισμός και επιμέλεια έκδοσης: **Γεώργιος Μπίκος**
Μαρία Ξέστερνου

Γλωσσική-φιλολογική επιμέλεια: **Δήμητρα Ιωαννίδη**
Συμεών Νικολιδάκης

Επιστημονική υπεύθυνη ψηφιακού εμπλουτισμού, παιδαγωγική τεκμηρίωση: **Μαρία Ξέστερνου**
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Ψηφιακός εμπλουτισμός-τεχνική ανάπτυξη: **Μάριος-Ραφαήλ Στίνης**

Επικύρωση ψηφιακού αντικειμένου: **Ευφροσύνη Κωσταρά**
Επιμορφώτρια Β΄ Επιπέδου ΤΠΕ

Λουκία Ορφανού
Επιμορφώτρια Β΄ Επιπέδου ΤΠΕ

Κριτικοί αναγνώστες: **Βασίλειος Μπαζάνης**, *Εκπαιδευτικός Β/βάθμιας εκπ/σης*
Γεώργιος Μπίκος, *Σύμβουλος Εκπαίδευσης*

Σελιδοποίηση-γραφιστική επιμέλεια: **Εμμανουήλ Πάλλας**

Εικονογράφηση: **Μαρίνα Γιαλαμά**

Σχεδίαση εξωφύλλου: **24γράμματα**

Ευχαριστίες στους ακόλουθους φορείς και πρόσωπα, των οποίων τα έργα αξιοποιήσαμε στην έντυπη/ψηφιακή μορφή αυτού του σχολικού βιβλίου:

Αρκάς, anabiosis.gr, Art Museum of Berlin, athensvoice.gr, Athinorama, atlassportswear.gr, Αρχαιολογία και Τέχνες, Αρχείο Παροιμιών και Λαϊκών Παραδόσεων-Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Βουλή των Ελλήνων, bookfriends.gr (Public), commons. Wikimedia.org, CityofPatras.gr, classroom.onassis.org, Detroit Institute of Arts, Δήμος Γαλασίου, Δημοτικό σχολείο Αγίου Αδριανού, 20ό Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών, Διαβάζω, διαΝΕΟσις, Διόφαντος-ITYE, doctoranytime.gr, Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Ιστορίας, Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου (ΙΤΕ), Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού (ΕΚΕΔΙΣΥ), Ελληνικό Λαογραφικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ), e-jumbo, eptanews.gr, energy radio, eyzhn.edu.gr, ΕΟΔΥ, Ε.Ρ.Τ., Ευρωπαϊκή Δικτυακή Πύλη Νεολαίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Υποδομή Γλωσσικών Πόρων και Τεχνολογιών CLARIN ERIC, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (europarl.europa.eu), flickr.com, flowmagazine.gr, freepik.com, fouit.gr, gaming.net, goodnet.gr, Greek.edu.gr, Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, hdl.handle.net, healthpharma.gr, Honest Marg, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, iefimerida.gr, imagine.art, I.M. Σάμου-Ικαρίας-Κορσεών, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Θεσσαλονίκη), Ινστιτούτο Τέχνης του Σικάγο, in.gr, in.science.gr, In magazine, insider.gr, in2life.gr, Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού Δήμου Καλαμαριάς, istorima.org, jenny.gr, ΚΕΘΕΑ, kefaloniapress, keys.museduc-mm.gr, komvos.edu, Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας, ladylike.gr, Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης, let it be.gr, lifo.gr, Mama365, momfatale.gr, Μουσείο Ερμιτάζ Αγίας Πετρούπολης, Μουσείο Καλών Τεχνών Βιέννης, Μουσείο Λούβρου, Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης του Δήμου Ρόδου, Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού, Μουσείο Orsay, Μουσείο Σχολικής Ζωής και εκπαίδευσης – ΕΚΕΔΙΣΥ, maxmag.gr., myrtoon.gr, naturagraeca.com, news247.gr, nevrokopi.info, newsbeast.gr, Newsroom Business, nutritheories.gr, ΟΕΔΒ, Olafaq.gr, olaeinaidromos.gr, openverse.org, Πανελλήνια Φιλοζωική Ομοσπονδία, Παιδικά χωριά SOS Ελλάδας, parallaximag.gr, parthenon-frieze.gr, Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ, photodentro.gr, Pnyka Press, propaganda.gr, Protagon.gr, psychoedu.gr, Πλαίσιο, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Βύρωνα, Ρωσικό Μουσείο Αγίας Πετρούπολης, rawpixel.com, sansimera.gr, search-culture.gr, schoolpress.sch.gr, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Υπουργείο Οικονομικών-Γενική Γραμματεία Δημόσιων Εσόδων, steps.org.gr, trikomogrebenon.blog-spot.com, tromaktiko.gr, tsitos-theat.gr, Υπουργείο Υγείας, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, unboxholics.com, unsplash.com, unric.org/el Χορωδία ΕυΩΔΗα της I.M. Σάμου-Ικαρίας-Κορσεών, Ψηφιακό αποθετήριο Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βέροιας medusa.libver.gr, Σολούρ, WWF ΕΛΛΑΣ.

Εκδόσεις: Καστανιώτη, Κέδρος, Κουκκίδα, Σύγχρονοι Ορίζοντες, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Πατάκη, Τεκμήριο, Ωκεανίδα, Gotsis, Pantheon Books, Gutenberg.

Εφημερίδες: Έθνος, Ελευθερία, Εμπρός, Ελληνική Γνώμη, Ελληνικά Γράμματα, Εφημερίδα των Συντακτών, Η Βραδυνή, Η Καθημερινή, Νέα Κρήτη, Πρωινός τύπος, Το Βήμα, Το Πρώτο Θέμα.

Ιστολόγια: Αντικλειδί, Μεταξύ μας, Με υγεία, Νέα Μουδανιά Blog, boro.gr, citycampus.gr, cultureloversgr.blogspot.com, culture21century.gr, ipsychologos.gr.

Ο σχεδιασμός του διδακτικού πακέτου (Βιβλίο και Τετράδια Εργασιών) ακολουθεί τον προσανατολισμό του Προγράμματος Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο, σύμφωνα με τον οποίο η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος αποσκοπεί:

α. στη συνειδητοποίηση από τους/τις μαθητές/-τριες των γλωσσικών και μη γλωσσικών μέσων που αξιοποιούνται στο πλαίσιο της παραγωγής και της πρόσληψης ενός κειμένου σε δεδομένο επικοινωνιακό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο,

β. στην καλλιέργεια της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης των μαθητών/-τριών, δηλαδή της συνειδητοποίησης του ρόλου που διαδραματίζουν:

▶ το επικοινωνιακό και το κοινωνικό περιβάλλον στις γλωσσικές, υφολογικές και δομικές επιλογές των ομιλητών/-τριών και

▶ η επιλογή συγκεκριμένης μορφολογικής, συντακτικής ή κειμενικής δομής στη δημιουργία νοήματος,

γ. στην αποτελεσματική αξιοποίηση από μέρους των μαθητών/-τριών:

▶ των διαθέσιμων πόρων για τον σχεδιασμό νοήματος και

▶ της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης στο πλαίσιο της παραγωγής και της πρόσληψης κειμένων,

δ. στην ανάπτυξη συγκεκριμένων στάσεων των μαθητών/-τριών για τις γλωσσικές ποικιλίες και τα γλωσσικά συστήματα σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο.

Το βιβλίο είναι προσανατολισμένο στα τέσσερα βασικά πεδία του γνωστικού αντικείμενου της Νεοελληνικής Γλώσσας:

α. διαθέσιμους πόρους νοηματικού σχεδιασμού,

β. μετεπικοινωνιακή επίγνωση,

γ. διαδικασίες σχεδιασμού νοήματος,

δ. στάσεις για τις γλωσσικές ποικιλίες σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτού του σχεδιασμού, προσφέρονται για διδασκαλία έντεκα (11) Ενότητες, χωρισμένες σε τέσσερις (4) υποενότητες που αντιστοιχούν στα τέσσερα παραπάνω βασικά πεδία. Έγινε προσπάθεια οι τίτλοι των υποενότητων να είναι πιο φιλικόι προς τους/τις μαθητές/-τριες και να αποφευχθεί, όπου ήταν εφικτό, η χρήση μεταγλώσσας. Ειδικότερα:

Η **Α΄ Ενότητα**, με τίτλο «**Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα**», εστιάζει στους «πόρους σχεδιασμού κειμένων» και χωρίζεται σε 4 υποενότητες: Α1. «Ο κόσμος των κειμένων» (Γραμματική των κειμενικών τύπων), Α2. «Τα μυστικά συστατικά των κειμένων» (Γραμματική της λέξης και της πρότασης), Α3. «Λεξιλόγιο» και Α4. «Σημειωτικοί τρόποι».

Η **Β΄ Ενότητα**, με τίτλο «**Εμβαθύνοντας στα κείμενα**», εστιάζει στη «μετεπικοινωνιακή επίγνωση» και αφορά στην υποεπινότητα *Γραμματική και λεξιλόγιο σε κειμενικό και πραγματολογικό πλαίσιο*, περιλαμβάνοντας κείμενα με τα διδασκόμενα γραμματικά φαινόμενα, ασκήσεις και δραστηριότητες σχετικές με τη λειτουργία των γραμματικών δομών και του λεξιλογίου σε κειμενικό πλαίσιο, καθώς και επικοινωνιακές δραστηριότητες ολιστικού χαρακτήρα.

Η **Γ΄ Ενότητα**, με τίτλο «**Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας**», εστιάζει σε διαδικασίες κειμενικού σχεδιασμού και χωρίζεται σε 2 υποεπινότητες: Γ1. «Πρόσληψη κειμένων» και Γ2. «Παραγωγή κειμένων» (γραπτών, προφορικών και ψηφιακών).

Θεωρήσαμε σημαντική την ολοκλήρωση κάθε θεματικής ενότητας του βιβλίου με τη **Δ΄ Ενότητα**, που έχει τίτλο «**Συζητώντας για τη γλώσσα**», με στόχο τη συνειδητοποίηση από τους μαθητές και τις μαθήτριες των γλωσσικών ποικιλιών, την κατανόηση των σημασιολογικών διαστάσεων του λεξιλογίου και την καλλιέργεια συγκεκριμένων στάσεων σχετικά με ζητήματα της γλωσσικής μεταβολής, της γλωσσικής ποικιλίας και του ρόλου της γλώσσας ως κώδικα επικοινωνίας.

Κάθε Ενότητα αρχίζει με έναν **προοργανωτή** που εισάγει τους/τις μαθητές/-τριες στο περιεχόμενό της, παραθέτοντας τις θεματικές που θα διερευνηθούν και θα συζητηθούν στην τάξη, καθώς και τα γραμματικά, συντακτικά, λεξιλογικά, γλωσσολογικά φαινόμενα που θα παρουσιαστούν, και ολοκληρώνεται με το «**Δελτίο εξόδου**» που συνδράμει σε έναν σύντομο αναστοχασμό για όσα συζητήθηκαν και τις νέες γνώσεις που αποκτήθηκαν.

Φροντίσαμε να υπάρχει ποικιλία κειμένων, επιδιώξαμε ο/η μαθητής/-τρια να έρθει σε επαφή με «αυθεντικά» κείμενα του καθημερινού λόγου ή που συναντά στο διαδίκτυο και να γνωρίσει διάφορους κειμενικούς τύπους και κειμενικά είδη. Προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε τα βασικά σημεία της θεωρητικής προσέγγισης της γλώσσας και να τα παρουσιάσουμε σε ειδικά πλαίσια με χρώμα. Ιδανική διδακτική προσέγγιση θα ήταν η σχολική τάξη να ξεκινά μελετώντας κείμενα και εισαγωγικές στο θέμα δραστηριότητες, ώστε να καταλήγει έπειτα στην ανάγνωση της γλωσσολογικής πληροφορίας που βρίσκεται σε κάθε πλαίσιο.

Επιπλέον, στόχος μας ήταν η δημιουργία δραστηριοτήτων διαβαθμισμένης δυσκολίας, με εστίαση στη διαθεματικότητα και στους πολυγραμματισμούς, που συνδέονται με τις βασικές αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Επιδιώξαμε να προσφέρουμε ποικιλία δραστηριοτήτων, με διαφοροποίηση ως προς το περιεχόμενο, τη διαδικασία και το αποτέλεσμα (παραγόμενα έργα), στοχεύοντας σε όλους τους τύπους μάθησης και στην ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών/-τριών. Για την ευχερέστερη διάκρισή τους, οι ατομικές δραστηριότητες είναι διατυπωμένες σε β' ενικό πρόσωπο, ενώ οι ομαδικές σε β' πληθυντικό. Ο/Η εκπαιδευτικός, στο πλαίσιο της ανοικτότητας του Προγράμματος Σπουδών, μπορεί να επιλέξει ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της τάξης του/της να υλοποιήσει όποιες προκρίνει ή να προσθέσει και άλλες δικές του/της.

Το Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας συνοδεύεται από τα δύο Βιβλία Δραστηριοτήτων/Τετράδια Εργασιών που έχουν τη μορφή φακέλου εκπαιδευτικού υλικού και διαθέτουν ποικιλία κειμένων και δραστηριοτήτων, τα οποία προσφέρονται για διδακτική αξιοποίηση.

Παρατίθενται τα βασικότερα εικονοσύμβολα για το Βιβλίο και τα Τετράδια:

Στόχοι
Ενότητας

Κείμενα

Εικόνες, σκίτσα
(οπτικά κείμενα)

Ηχητικά αρχεία
(Podcasts)

Βίντεο

Παράθεση
θεωρίας

Πρόσληψη
κειμένων

Παραγωγή
κειμένων

Διαθεματικές ασκήσεις
Διαθεματικά κείμενα

Διαφοροποιημένες
ασκήσεις

Ομαδική
εργασία

Οδηγίες

Αναζήτηση

Διαδικτυακή αναζήτηση
με τη μέριμνα του/της
εκπαιδευτικού στην τάξη.

Αγαπητοί μας μαθητές, αγαπητές μας μαθήτριες,

Σας καλωσορίζουμε στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας της Α' τάξης του Γυμνασίου. Η σκέψη και η γλώσσα συνδέονται άρρηκτα. Πλούσια γλώσσα σημαίνει πλούσια σκέψη. Παράλληλα, η γλώσσα ενισχύει την κοινωνικοποίηση, προωθεί τον διάλογο και, τελικά, συντελεί στην πρόοδο του πολιτισμού.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι προϊόν μιας μακράς εκπαιδευτικής παράδοσης αλλά και φορέας επιστημονικών και διδακτικών καινοτομιών. Παρουσιάζει θέματα που πιστεύουμε ότι βρίσκονται μέσα στην καθημερινότητά σας, στο άμεσο περιβάλλον που ζείτε και κινείστε. Καθεμιά από τις έντεκα (11) Ενότητες του βιβλίου περιλαμβάνει δίκτυα κειμένων που προσεγγίζουν ένα θέμα από πολλές πλευρές. Στο βιβλίο θα βρείτε πολλές ομαδικές δραστηριότητες και ποικιλία ασκήσεων, που θα σας επιτρέψουν να εργαστείτε δημιουργικά και να ανακαλύψετε τη γνώση μέσα σε ένα συνεργατικό εργαστήριο μάθησης. Συμπληρωματικά, σε κάθε Ενότητα θα βρείτε ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα που επεκτείνουν όσα αναφέρει το βιβλίο και περιέχουν επιπλέον υλικό, ασκήσεις και δραστηριότητες.

Αν και η γλώσσα δεν εξαντλείται μέσα στα στενά όρια ενός βιβλίου (όσο ανοικτό κι αν είναι αυτό), ελπίζουμε να χαρείτε το ταξίδι σας στον κόσμο της γλώσσας, να απολαύσετε τον διάλογο που θα γεννηθεί στην τάξη σας με αφορμή τα κείμενα (γραπτά, ακουστικά, οπτικά, ηχητικά, ψηφιακά), να διερευνήσετε και να ανακαλύψετε νέες γνώσεις και, τέλος, να συνεργαστείτε δημιουργικά με τους/τις συμμαθητές/-τριές σας, ώστε να αναπτύξετε δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας.

Η συγγραφική ομάδα

- 13 1η Ενότητα**
«Από τον ku-gu-so στον ινφλουένσερ:
Ταξίδι στον μαγικό κόσμο των λέξεων»
- 30 2η Ενότητα**
«Έναν μύθο θα σας πω...
-Παράδοση, ήθη και έθιμα»
- 45 3η Ενότητα**
«Εγώ και οι άλλοι - Η αξία της φιλίας»
- 62 4η Ενότητα**
«Άνθρωπος και κοινωνία
- από το ατομικό στο συλλογικό»
- 79 5η Ενότητα**
«Οικογένεια: Χθες και σήμερα»
- 94 6η Ενότητα**
«Περιβάλλον... ώρα μηδέν.
Η αντίστροφη μέτρηση έχει αρχίσει»
- 110 7η Ενότητα**
«Όλα για την υγεία»
- 124 8η Ενότητα**
«Ζώα: οι άγνωστοι *συν-κάτοικοι*»
- 139 9η Ενότητα**
«Πρότυπα ψυχαγωγίας»
- 157 10η Ενότητα**
«Το μέσο είναι το μήνυμα;
- Σύγχρονες μορφές επικοινωνίας»
- 173 11η Ενότητα**
«Το άναμμα μιας φλόγας...
Παρελθόν, παρόν και μέλλον της εκπαίδευσης»

«Από τον ku-ru-so* στον
ινφλουένσερ: Ταξίδι στον
μαγικό κόσμο των λέξεων»

* Η λέξη ku-ru-so είναι η ρηχητική μεταγραφή της λέξης «χρυσός»,
που προέρχεται από την πρώτη ελληνική γραφή, τη Γραμμική Β'.

01

Τα ταξίδια είναι σαν μια περιπέτεια που μας φέρνει κοντά σε νέους ανθρώπους, κουλτούρες, και προορισμούς. Όμως, υπάρχει και ένα άλλο ταξίδι, ένα «ταξίδι στον κόσμο των λέξεων», που είναι εξίσου μαγικό και συναρπαστικό!

Ο εθνικός μας ποιητής, Διονύσιος Σολωμός, «αγοράζει» λέξεις, όπως θα δεις στο απόσπασμα από την ταινία του Θ. Αγγελόπουλου, «Μια αιωνιότητα και μια μέρα» (1998).

Αναζήτηση: [ΣΟΛΩΜΟΣ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΓΟΡΑΖΕΙ ΛΕΞΕΙΣ ΜΙΑ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΜΕΡΑ. ΒΙΝΤΕΟ].

- ▶ Γιατί στο απόσπασμα της ταινίας που παρακολούθησες ο εθνικός μας ποιητής, Διονύσιος Σολωμός «αγοράζει» λέξεις; Γιατί ήταν τόσο πολύτιμες γι' αυτόν;
- ▶ Ποια ήταν η σχέση του Σολωμού με την ελληνική γλώσσα και γιατί;
- ▶ Πόσο σημαντικές είναι στη ζωή σου οι λέξεις; Γιατί;

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα που σχετίζονται με τη **γλώσσα**, τη γλώσσα των νέων, την πολυτροπικότητα, την πολυγλωσσία, την προστασία της μητρικής γλώσσας.
2. Τα βασικά **στοιχεία** της **επικοινωνίας**: πομπός, δέκτης, μήνυμα και μέσο.
3. Τα **μορφήματα**, τις **λέξεις** και τα μέρη του λόγου.
4. Την έννοια του κειμενικού τύπου και τη διάκρισή του από τα κειμενικά είδη.
5. Τα **Μέρη του Λόγου**.
6. Την έννοια της **πολυτροπικότητας** και την **αξία της γλώσσας** σε σχέση με άλλους **τρόπους μετάδοσης του μηνύματος**.

A. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1 «Γλώσσα: Πώς μιλούν σήμερα οι νέοι;»

«Το ύφος στη γλώσσα μας είναι το υφαντό της», λέει ο καθηγητής Γλωσσολογίας και μέλος της Ακαδημίας Αθηνών κ. Χριστόφορος Χαραλαμπάκης. «Την ομιλία μας πρέπει, όπως το υφαντό, να την υφαίνουμε, καθώς το ύφος είναι η υφαντική τέχνη της σκέψης».

Έξι ζευγάρια μάτια τον κοιτάζουν με σεβασμό, με τις σκέψεις να στριφογυρίζουν στα νεανικά κεφάλια τους. «Τι γλώσσα μιλούν οι νέοι σήμερα; Γιατί δεν την καταλαβαίνουμε; Είναι τόσο απαραίτητος αυτός ο παραμορφωτικός γλωσσικός «καθρέφτης» της νέας γενιάς και τι συναισθήματα καθρεφτίζει μέσα του;».

Ο 14χρονος Θοδωρής σκέφτεται ότι οι μυστικές γλώσσες ήταν πάντα ένα φαινόμενο επαναστατικό. Τι πειράζει, λοιπόν, αν οι υπόλοιποι γύρω τους δεν καταλαβαίνουν σχεδόν τίποτα, όταν μιλάει με τους φίλους του; Άλλωστε, στη «μυστική γλώσσα» των νέων, η βασική προϋπόθεση είναι ακριβώς αυτό: να μην τους καταλαβαίνουν. Σαν να είναι οι μικροί... κατάσκοποι της καθημερινότητας.

Φωνήεν κανένα, κώδικες πολλοί στη γλώσσα των νέων. «Το ξέρετε βέβαια ότι οι Έλληνες ήταν εκείνοι που επινόησαν πρώτοι τα φωνήεντα, έτσι;» ρωτάει ο κ. Χαραλαμπάκης τους νεαρούς μαθητές και μαθήτριες του 1^{ου} Γυμνασίου Γυθείου, που συμμετέχουν στην κουβέντα μας. «Αυτή άλλωστε είναι η ομορφιά και η αξία της γλώσσας μας, καθώς τον κυματισμό της φωνής μας τον δίνουν τα φωνήεντα» συνεχίζει ο καθηγητής Γλωσσολογίας.

«Όταν μιλάμε δεν σκεφτόμαστε πραγματικά τις λέξεις που χρησιμοποιούμε, τις λέμε υποσυνείδητα» συνεχίζει την κουβεντούλα μας η Μισαέλα. Θέλουμε να ξεχωρίζουμε γλωσσικά και να μη μας καταλαβαίνουν και οι μεγάλοι!»

«Αν, όμως, όλες αυτές οι λέξεις που χρησιμοποιείτε κάποτε ξεχαστούν, καθώς είναι πιθανό να μην περάσουν στην επόμενη γενιά, ποια λέξη θα θέλατε να κρατήσετε;» μοιάζει η πρώτη φυσική ερώτηση προς τα παιδιά.

A! Τη λέξη «τσιλάρω», λένε η Μαρία μαζί με τη Μισαέλα. «Είναι μια λέξη με θετική χροιά». Και εδώ προκύπτει ένα πρώτο συμπέρασμα: Στην αργκό των νέων σήμερα, σπάνια θα βρεις λέξεις με πραγματικά θετική χροιά. Αν και εδώ ο Θοδωρής παρεμβαίνει και θυμίζει δύο από τις «δικές τους» λέξεις: «μπρο» (αδελφέ) και «γυπαετός» (γόης), με τη δεύτερη να δανείζεται σημασία από την ελληνική γλώσσα και μόνο. Σπάνιο, αλλά τελικά, υπαρκτό.

[Πηγή: Μ. Παπαμαθαίου, *in magazine*, 21/12/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιος έγραψε το κείμενο και πού το δημοσίευσε; Ποιος πιστεύεις ότι είναι ο σκοπός για τον οποίον γράφτηκε το κείμενο;
2. Σύμφωνα με όσα διαβάσατε στο κείμενο, η γλώσσα τι έχει ως απώτερο στόχο; Ποιοι συμμετέχουν σε αυτήν τη διαδικασία;

Επικοινωνία

Στην επικοινωνία ανταλλάσσονται **μηνύματα**. Και αυτό δε συμβαίνει μόνο μεταξύ ανθρώπων αλλά και σε κάθε οργανισμό ή μηχανή που είναι σε θέση να λάβει και να στείλει μηνύματα ή σήματα, τα οποία επιδρούν στην πνευματική ή φυσική του κατάσταση ή στη συμπεριφορά του. Η επικοινωνία είναι βασική ανάγκη για τον άνθρωπο και ένα μέσο παραγωγής και μετάδοσης μηνυμάτων και πολιτισμού.

Η επικοινωνία περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία:

- τον **πομπό**,
- τον **δέκτη** και
- το **μήνυμα**.

Ο **πομπός** είναι η πηγή που παράγει και μεταδίδει το μήνυμα.

Ο **δέκτης** είναι το άτομο που προσλαμβάνει το μήνυμα, διαμέσου των αισθητήριων οργάνων, το αποκωδικοποιεί και το αξιολογεί.

Το **μήνυμα** είναι πληροφορίες, ειδοποιήσεις, σκέψεις, νοήματα, στάσεις, αιτήματα, ερωτήσεις, απαντήσεις, απορίες που επιθυμεί ο πομπός να μεταδώσει στον δέκτη.

Για να μεταδοθεί το μήνυμα, χρειάζεται έναν κώδικα. **Κώδικας** είναι ένα σύστημα σημείων ή σημάτων ή συμβόλων με συγκεκριμένες αρχές και κανόνες. Η γλώσσα αποτελεί έναν από τους βασικότερους κώδικες.

Πομπός, Δέκτης,
Μήνυμα, Μέσο

Η μορφή και το ύφος του μηνύματος εξαρτώνται από το **μέσο** που χρησιμοποιούμε, για να επικοινωνήσουμε, που μπορεί να είναι φυσικός ή τεχνητός τρόπος (επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο, τηλέφωνο, Η/Υ, κινητό τηλέφωνο, επιστολή κ.ά.).

Κάθε επικοινωνία μας γίνεται σε μία συγκεκριμένη κοινωνική **σχέση** (επικοινωνιακό πλαίσιο) και με ένα συγκεκριμένο **περιεχόμενο**. Οι πληροφορίες του περιεχομένου δίνονται με **λεκτικά** και μη λεκτικά **μηνύματα**, όπως μέσω της γλώσσας του σώματος ή της στάσης, της έκφρασης του προσώπου (μορφασμοί), του βλέμματος, μέσω χειρονομιών και αγγιγμάτων. Μηνύματα μπορούν, επίσης, να μεταδοθούν μέσω αντικειμένων και συμβόλων (π.χ. ρούχα, κομμώσεις ή αρχιτεκτονική).

Ο **γραπτός** και ο **προφορικός λόγος** αποτελούν βασικά μέσα επικοινωνίας, αλλά έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ο γραπτός λόγος είναι πιο δομημένος και επίσημος, επιτρέπει μεγαλύτερη προετοιμασία και επεξεργασία, ενώ ο προφορικός λόγος είναι πιο άμεσος, πρόχειρος και ευνοεί την αλληλεπίδραση.

Όταν επικοινωνούμε, κατά κύριο λόγο είτε **αφηγούμαστε**, είτε **περιγράφουμε**, είτε **εξηγούμε**, είτε **επιχειρηματολογούμε**, είτε **δίνουμε οδηγίες**. Αυτές οι μορφές, αναλυτικότερα στοιχεία για τις οποίες θα δούμε στη συνέχεια, ονομάζονται **κειμενικοί τύποι**.

Δραστηριότητες

1. Ο καθηγητής Γλωσσολογίας, Χρ. Χαραλαμπάκης, συζητά με τους μαθητές/-τριες του 1^{ου} Γυμνασίου Γυθείου για τη γλώσσα των νέων. Εντόπισε στο κείμενο χωρία που δείχνουν τον **πομπό**, τον **δέκτη** και το **μήνυμα**.
2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της γλώσσας των νέων; Αιτιολόγησε την απάντησή σου με αναφορές στις απαντήσεις των παιδιών από το κείμενο.
3. Δώσε έναν άλλον τίτλο στο κείμενο.
4. **Ομαδική εργασία:** Δημιουργήστε στην τάξη συνεργατικά ένα γλωσσάρι με λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιείτε και είναι διαφορετικές από αυτές των μεγαλύτερων. Στη συνέχεια, δημιουργήστε ένα κείμενο που θα δημοσιευτεί στο ιστολόγιο της τάξης σας με τίτλο «Πώς μιλούν οι νέοι στο σχολείο μας» και αξιοποιήστε λέξεις ή φράσεις από το γλωσσάρι σας.

Κείμενο 2 «Η γλώσσα και η χρήση των εργαλείων μπορεί να εξελίχθηκαν ταυτόχρονα»

Η ίδια εγκεφαλική δραστηριότητα χρησιμοποιείται τόσο για τη χρήση της γλώσσας, όσο και των εργαλείων, γεγονός που ενισχύει τη θεωρία ότι αυτές οι δύο δεξιότητες αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν χέρι-χέρι στους ανθρώπους, σύμφωνα με μια νέα βρετανική επιστημονική έρευνα. Είναι η πρώτη φορά που μια μελέτη συγκρίνει άμεσα στους ίδιους ανθρώπους και σε πραγματικό χρόνο τη χρήση των εργαλείων με τη χρήση της γλώσσας.

Οι ερευνητές μελέτησαν τη δραστηριότητα του εγκεφάλου δέκα εξειδικευμένων κατασκευαστών εργαλείων, τόσο κατά την ώρα της δουλειάς τους, όσο και στη διάρκεια γλωσσικών τεστ. Η παραγωγή εργαλείων και γλώσσας θεωρούνται ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ανθρώπων, που αναπτύχθηκαν πριν από εκατομμύρια χρόνια. Η νέα έρευνα παρέχει σαφείς ενδείξεις ότι όντως η ενεργοποίηση του εγκεφάλου είναι παρεμφερής στις δύο διαδικασίες, καθώς δείχνει ότι και οι δύο χρησιμοποιούν την ίδια εγκεφαλική περιοχή ήδη από τα πρώτα δέκα δευτερόλεπτα.

Αντίθετα με τα οστά και τα εργαλεία, η γλώσσα δεν έχει αφήσει πίσω της απολιθώματα, με αποτέλεσμα να αφήνεται στην κρίση κάθε επιστήμονα το πότε πρωτοεμφανίστηκε, χρησιμοποιώντας π.χ. έμμεσες ενδείξεις, όπως οι βραχογραφίες στα σπήλαια (αλλά παραμένει αμφίβολο αν όντως η γλωσσική ικανότητα και η ζωγραφική συμβάδιζαν εξαρχής). Εφόσον πράγματι εργαλεία και γλώσσα αναπτύχθηκαν μαζί, αυτό σημαίνει ότι η γλώσσα εξελίχθηκε πριν από 1,75 εκατ. χρόνια.

Ένα βασικό αναπάντητο ερώτημα είναι αν η σχέση εργαλείων-γλώσσας περιορίζεται στο κινητικό πεδίο (κινήσεις χεριών για τη δημιουργία των εργαλείων και κινήσεις εσωτερικών οργάνων για την παραγωγή των ήχων) ή αν επεκτείνεται σε ένα ανώτερο γνωστικό επίπεδο (κοινές νοητικές και συμβολικές ικανότητες).

[Πηγή: Π. Δρακόπουλος, *Αρχαιολογία Online*, 4/9/2013 (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο σκοπός του πομπού;

- (α) Να διασκεδάσει τον/την αναγνώστη/-στρια.
- (β) Να εκφράσει τα συναισθήματά του.
- (γ) Να ενημερώσει τον/την αναγνώστη/-στρια για μια νέα επιστημονική έρευνα.
- (δ) Να πείσει τον/την αναγνώστη/-στρια για μια συγκεκριμένη άποψη.

2. Μπορείς να εντοπίσεις ένα παράδειγμα μη λεκτικού μηνύματος που αναφέρεται στο Κείμενο 2 ως τρόπος επικοινωνίας των ανθρώπων στο παρελθόν; Αιτιολόγησε την επιλογή σου.

3. Σε ένα σύντομο προφορικό κείμενο 100 λέξεων, παρουσίασε τις πληροφορίες του κειμένου, όπως θα τις είπε ο ερευνητής στον συντάκτη του περιοδικού, με άξονα τις παρακάτω ερωτήσεις:

- α) Ποιο ήταν το βασικό αντικείμενο της έρευνάς σας;
- β) Τι μας αποκαλύπτουν τα ευρήματα της έρευνας για την εξέλιξη της γλώσσας και της ικανότητας χρήσης εργαλείων;
- γ) Πόσο παλιά πιστεύετε ότι είναι η κοινή εξέλιξη γλώσσας και εργαλείων;
- δ) Υπάρχουν ερωτήματα που παραμένουν αναπάντητα σχετικά με τη σχέση εργαλείων και γλώσσας;

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

► Στις ακόλουθες λέξεις από τα Κείμενα 1 και 2 να διακρίνεις τα μικρότερα μέρη τους που έχουν κάποια σημασία ή γραμματικό ρόλο, όπως π.χ. η κατάληξη. Συμπλήρωσε τον ακόλουθο πίνακα:

Λέξεις	Συστατικό με τη βασική σημασία της λέξης	Κατάληξη
μελετώ	μελετ-	-ώ
πρώτος		
εργαλείο		
άνθρωπος		
δείχνει		
μιλούν		

Μορφήματα

Στον προφορικό και τον γραπτό λόγο χρησιμοποιούμε **λέξεις** είτε που υπάρχουν ήδη στο λεξιλόγιο της γλώσσας μας είτε νέες, με σκοπό να εκφράσουμε μια καινούργια σημασία.

Οι λέξεις αποτελούνται από μικρότερα συστατικά που έχουν **μορφή** και **σημασία** ή **γραμματική λειτουργία** και ονομάζονται **μορφήματα**. Για παράδειγμα, η λέξη *άνθρωπος* αποτελείται από δύο μορφήματα:

α. το μόρφημα *άνθρωπ-* που δίνει τη βασική σημασία και σχετίζεται με την έννοια «άνθρωπος»,

β. το μόρφημα *-ος*, το οποίο μας δείχνει ότι η λέξη είναι αρσενικού γένους, ονομαστικής πτώσης και ενικού αριθμού.

Προσοχή! Μπορούμε να χωρίσουμε τη λέξη σε μικρότερα κομμάτια, τα οποία δεν είναι μορφήματα, όπως οι συλλαβές.

Οι λέξεις προκύπτουν από τον συνδυασμό των μορφημάτων. Για παράδειγμα, στη λέξη *ξεσκοινίζω* το μόρφημα *ξε-* δηλώνει τη στέρωση, την αφαίρεση, το μόρφημα *σκον-* αναφέρεται στη σκόνη, το μόρφημα *-ιζ-* παράγει ένα ρήμα και το μόρφημα *-ω* δηλώνει πρόσωπο και αριθμό. Ωστόσο, υπάρχουν λέξεις που αποτελούνται από ένα μόνο μόρφημα, όπως κάποια επιρρήματα (π.χ. *χθες*), οι σύνδεσμοι (π.χ. *και*, *αφού*), τα μόρια (π.χ. *αχ*, *όπα*).

1. Από πόσα μορφήματα αποτελούνται οι λέξεις στον παραπάνω πίνακα (σελ. 18);
2. Το μόρφημα *-ιζ-* παράγει ένα ρήμα. Εντόπισε ένα αντίστοιχο μόρφημα στη λέξη *τσιλάρω* του Κειμένου 1. Υπογράμμισε στις παρακάτω λέξεις τα μορφήματα που φτιάχνουν ρήματα.

Για να εντοπίσω τα μορφήματα που φτιάχνουν ρήματα, αφαιρώ το μόρφημα που δηλώνει πρόσωπο και αριθμό.

καθαρίζω, υφαίνω,
μαζεύω, κλειδώνω,
ετοιμάζω, τσατάρω

Γραμματική
της Λέξης,
Μορφήματα

3. Δες τις παρακάτω λέξεις από το Κείμενο 1. Χώρισέ τες σε μορφήματα.

διαφέρουμε	δια-	φέρ-	-ουμε
κουβεντούλα	κουβεντ-	-ούλα	
καταλαβαίνουν			
ξεχωρίζουμε			
σκεφτόμαστε			

Κλιτικά και παραγωγικά μορφήματα

Με βάση τη λειτουργία τους τα μορφήματα χωρίζονται σε **κλιτικά** και **παραγωγικά**. Τα **κλιτικά μορφήματα** συνδυάζονται με ένα άλλο μόρφημα και χρησιμοποιούνται για την κλίση των λέξεων. Για παράδειγμα, για την κλίση των ρημάτων έχουμε τα κλιτικά μορφήματα *-ω, -ομαι, -άμε* κ.ά. (π.χ. *αγαπ-ώ, κλείν-ομαι, μιλ-άμε*) και για την κλίση των ουσιαστικών έχουμε τα κλιτικά μορφήματα *-ος, -ς, -ο* κ.ά. (π.χ. *δρόμ-ος, μαθητή-ς, βιβλί-ο*).

Το συστατικό της λέξης που φέρει τη σημασία της ονομάζεται **θέμα**, άρα τα *αγαπ-, κλείν-, μιλ-, δρόμ-, μαθητή-, βιβλί-* είναι τα θέματα των παραπάνω λέξεων.

Τα **παραγωγικά μορφήματα** βοηθούν στον σχηματισμό των λέξεων και στη δημιουργία παράγωγων. Για παράδειγμα, από τη λέξη *καλ-ός*, μπορούμε να φτιάξουμε τη λέξη *καλ-οσύνη*. Επίσης, μπορούμε να φτιάξουμε λέξεις που έχουν το μόρφημα *κατα-* (π.χ. *κατα-γράφω, κατα-λαμβάνω* κ.λπ.). Είναι αυτονόητο για τους φυσικούς ομιλητές και τις φυσικές ομιλήτριες της ελληνικής ότι το *κατα-* μπαίνει πάντοτε στην αρχή της λέξης. Το παραγωγικό μόρφημα που μπαίνει πριν από το θέμα ονομάζεται **πρόθημα**. Άλλα προθήματα είναι τα *ξε-* (*ξε-πλένω*), *α-* (*α-πίστευτος*), *δυσ-* (*δύσ-πιστος*), *ευ-* (*εύ-στοχος*),

ανα- (ανα-φέρω), αντι- (αντι-λέγω), απο- (απο-δίδω), δια- (δια-μένω) εισ- (εισ-βάλλω), εκ- (εκ-πνέω), επι- (επι-βλέπω), μετα- (μετα-μορφώνω), παρα- (παρα-μιλάω), περι- (περι-φέρω), προ- (προ-καλώ), προσ- (προσ-κρούω), συν- (συν-τάσσω), υπερ- (υπερ-νικώ), υπο- (υπο-φέρω) κ.ά.

Από την άλλη, το παραγωγικό μόρφημα **-άκι** που δηλώνει υποκορισμό μπαίνει πάντοτε μετά το θέμα της λέξης: π.χ. παιδ-άκι, κουκλ-άκι, τραπεζ-άκι. Το παραγωγικό μόρφημα που μπαίνει πάντοτε μετά το θέμα της λέξης ονομάζεται **επίθημα**. Άλλα επιθήματα είναι τα: **-ση** (λύ-ση), **-μα** (κλά-μα), **-σιμο** (σπά-σιμο), **-άλα** (κρεμ-άλα), **-(ε)ια** (ασχολ-ία, αλήθ-εια), **-ότητα** (αγν-ότητα), **-άδα** (ολυμπι-άδα), **-ούλα** (καρδ-ούλα), **-άρα** (τραγουδ-άρα), **-ικ(ος)** (σχολ-ικ-ός), **-τι(ος)** (αγαπη-τ-ός), **-σιμ(ος)** (κατοική-σιμ-ος) κ.ά.

Δραστηριότητες

4. Ποια προθήματα και ποια επιθήματα εντόπισες στην προηγούμενη άσκηση;
5. Κύκλωσε το κλιτικό επίθημα που έχει η κάθε λέξη:
μιλώ, συζητούν, περιορίζεται, θεωρούνται, παρέχει, εργαλείο, νέος
6. Να διακρίνεις, όπου υπάρχουν, τα προθήματα και επιθήματα των λέξεων της Στήλης Α, τις οποίες συναντήσαμε στα Κείμενα 1 και 2.

Γραμματική
της Λέξης.
Πρόθημα-
Επίθημα

Στήλη Α	Παραγωγικό πρόθημα	Θέμα	Παραγωγικό επίθημα
γλωσσικός	-	γλωσσ-	-ικ(ός)
ερώτημα			
προϋπόθεση			
ικανότητα			

Μέρη του Λόγου

Άσκηση
Γραμματικής.
Μέρη του
Λόγου

Οι λέξεις της ελληνικής γλώσσας εντάσσονται σε δέκα βασικές κατηγορίες που ονομάζονται **μέρη του λόγου**.

Τα μέρη του λόγου χωρίζονται σε **κλιτά** και σε **άκλιτα**.

Κλιτά ονομάζονται αυτά που μέσα στον λόγο αλλάζουν την μορφή τους και είναι: το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο, η αντωνυμία, το ρήμα και η κλιτή μετοχή.

Άκλιτα ονομάζονται αυτά που δεν κλίνονται και είναι: το επίρρημα, ο σύνδεσμος, η πρόθεση, το επιφώνημα, η άκλιτη μετοχή.

7. Ανάτρεξε στα Κείμενα 1 και 2, προσπάθησε να αναγνωρίσεις δύο μέρη του λόγου από κάθε κατηγορία και βάλε τα στη σωστή στήλη. Συμπλήρωσε και δικά σου, όπου δεν εντοπίσεις κάποια κατηγορία.

Κλιτά Μέρη του Λόγου						
Άρθρο	Ουσιαστικό	Επίθετο	Αντωνυμία	Ρήμα	Μετοχή	
					Ενεργητική	Παθητική

Άκλιτα Μέρη του Λόγου			
Σύνδεσμος	Πρόθεση	Επίρρημα	Επιφώνημα

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Λεξιλογική Άσκηση
Αντώνυμα

1. Πρόσθεσε στον ακόλουθο λεξιλογικό πίνακα και άλλες λέξεις σχετικά με τη γλώσσα, χρησιμοποιώντας τα κείμενα και τη συζήτηση που αναπτύχθηκε στην τάξη.

Λεξιλογικός πίνακας

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα	Συνεκφορές
εξελίσσεται (η γλώσσα)	ύφος	λεξιπλαστικός	παραγωγή των ήχων, λεξιπλαστική ικανότητα, γλωσσική δεξιότητα

2. Επίλεξε από τη Στήλη Β τα **συνώνυμα** των λέξεων ή λεκτικών συνόλων του Κειμένου 1 που βρίσκονται στη Στήλη Α. Ένα στοιχείο από τη Στήλη Β περισσεύει:

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Μυστική γλώσσα	Α. το γλωσσικό ιδίωμα/ο τρόπος που μιλούν οι νέοι
2. Ομιλία	Β. διάλογος/συζήτηση
3. Κουβέντα	Γ. γλωσσικό ιδίωμα που διαφέρει από τη γλώσσα που μιλούν οι περισσότεροι και αντικατοπτρίζει τους νέους
4. Λεξιπλαστική κοινότητα	Δ. κρυφός κώδικας επικοινωνίας
5. Παραμορφωτικός γλωσσικός «καθρέφτης» της νέας γενιάς	Ε. ομάδα που δημιουργεί καινούριες λέξεις
6. Η «αργκό» των νέων	Στ. έλλειψη ποικιλίας στο λεξιλόγιο
	Ζ. προφορικός λόγος

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Για να βρεις συνώνυμα και αντώνυμα, πάντα να λαμβάνεις υπόψη τα συμφραζόμενα. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις και λεξικό.

3. Κρατώντας ως δεύτερο συνθετικό τα *-γλωσσος/-γλωσσία*, δημιούργησε παράγωγες ή σύνθετες λέξεις, αξιοποιώντας τα στοιχεία που δίνονται στην πρώτη στήλη. Στη συνέχεια, αναζήτησε στο διαδικτυο παραδείγματα χρήσης της λέξης και μετάφερε ένα από αυτά στον πίνακα. Μπορείς να αξιοποιήσεις και το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#).

-γλωσσος/-γλωσσία			
Πρόθημα / α' συνθετικό	Παράγωγα/ Σύνθετα	Σημασία	Παραδείγματα χρήσης
α-	αγλωσσία άγλωσσος/ -η/-ο	έλλειψη ευφράδειας, σιωπή που δε χρησιμοποιεί σωστά τη γλώσσα του ή που δεν έχει επαρκή γνώση της γλώσσας του	<i>Η απομάκρυνσή του από τον πολιτισμό για τόσα χρόνια οδήγησε τον ναυαγό σε μια κατάσταση αγλωσσίας.</i> <i>Η ανεπαρκής γλωσσική διδασκαλία δημιουργεί άγλωσσα άτομα.</i>
δι-			
αλλο-/ξενο-/ετερο-			
πολυ-			

4. α. Να επισκεφθείς την ιστοσελίδα του Αντίστροφου [Λεξικού της Αναστασιάδη - Συμεωνίδη](#) και να εντοπίσεις λέξεις που τελειώνουν σε -λογία και σχετίζονται με τη γλώσσα.

β. Με όρους και λέξεις που βρήκες στο ηλεκτρονικό λεξικό, γράψε ένα κείμενο με τίτλο «Η γλώσσα μου: οι δικόι μου τρόποι να επικοινωνώ». Προετοίμασε το κείμενό σου, ώστε να αναρτηθεί στο ιστολόγιο της τάξης ή στην κυψέλη του μαθήματός σου στην e-me ή στην ηλεκτρονική τάξη.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Μια πόλη χίλιες γλώσσες»

Παγκόσμια
Ημέρα
Ελληνικής
Γλώσσας,
Αφίσα

Μια πόλη χίλιες γλώσσες
"Εκπαίδευση, πολυγλωσσία και media:
Το μέλλον αρχίζει εδώ!"
**Παρασκευή & Σάββατο
20 & 21 Οκτωβρίου 2023**
Το πρώτο φεστιβάλ - γιορτή της
πολυγλωσσίας σε Ανατολική
Μακεδονία και Θράκη
**ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ: Πολυχώρος Τέχνης και Εκδόσης - Μάνος Χατζιδάκις
Παλιά πόλη Ξάνθης**

Με εκπαιδευτικές δράσεις, ενημερωτικά
εργαστήρια για εκπαιδευτικούς, διαλέξεις
και γιορτή τοπικής γλωσσικότητας

- Θα τηρηθεί στήλη προτεραιότητας
- Θα δοθεί βεβαίωση παρακολούθησης

Εταίροι: [Logos of various organizations]

Οργανισμός: ΠΕ Ξάνθης

PROGRAMS
#XANTHA

[Πηγή:

Αφίσα του 1ου Φεστιβάλ
Πολυγλωσσίας
και Social Media
στην Ξάνθη, 17/10/2023]

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι το θέμα της αφίσας;
2. Ποιοι άλλοι τρόποι για τη μετάδοση του μηνύματος εκτός από τον γραπτό λόγο χρησιμοποιούνται;
3. Χαρακτήρισε ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) τις παρακάτω προτάσεις.

Η εικόνα:

- ___ Οπτικοποιεί τον λόγο.
- ___ Ενισχύει τη μετάδοση του μηνύματος.
- ___ Υποκαθιστά τον λόγο.
- ___ Παρέχει επιπρόσθετες πληροφορίες.
- ___ Βοηθά στην κατανόηση της πληροφορίας.

- 4.** Πρόσεξε το φόντο, τα γράμματα, το χρώμα και το μέγεθος της γραμματοσειράς της αφίσας. Τελικά, ο πομπός επιτυγχάνει τον στόχο του με τις συγκεκριμένες επιλογές;
- 5.** Θα επιθυμούσες να γίνει μια ανάλογη εκδήλωση, όπως αυτή που παρουσιάζεται στην αφίσα, στην πόλη σου ή στο σχολείο σου; Γιατί;

Με αφορμή την Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών, πώς θα οργάνωνες μια γιορτή στο σχολείο σου; Τι θα περιελάμβανε; Συζήτησέ το με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου.

Σχεδίασε και υλοποίησε την αφίσα μιας τέτοιας εκδήλωσης. Μπορείς να φτιάξεις την αφίσα σου, αξιοποιώντας το περιβάλλον των σχεδίων της google ή το postermypwall ή Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή Πρόγραμμα Παρουσίασης. Εναλλακτικά, μπορείς να τη ζωγραφίσεις.

Σκέψου:

- α.** ποιες βασικές πληροφορίες για την εκδήλωση πρέπει να περιλαμβάνει η αφίσα (τόπο, χρόνο, συντελεστές, φορέα υλοποίησης, χορηγούς).
- β.** ποια/ποιες αντιπροσωπευτική/-ες φωτογραφία/-ες ή ποιο/ποια σχέδιο/-α θα χρησιμοποιήσεις.

Αποφάσισε:

- α.** ποιο μέγεθος γραμματοσειράς θα χρησιμοποιήσεις, ανάλογα με το τι θέλεις να τονίσεις,
- β.** ποιο χρώμα γραμματοσειράς θα επιλέξεις,
- γ.** αν θα βάλεις άλλα σύμβολα.

Κείμενο 4

[Βίντεο]

Παρακολούθησε τα ακόλουθα σύντομα διαφημιστικά βίντεο:

Αναζήτηση: [ION BREAK (ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ)] (0:00:31)

Αναζήτηση: [ION BREAK (ΕΦΑΓΑ Χ)] (0:00:32)

Αναζήτηση: [ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΣΟΥ ΤΟ ΠΕΣ; ΟΤΕ] (0:00:39)

Δραστηριότητες

- 1.** Ποιοι από τους παρακάτω πόρους αξιοποιούνται στα διαφημιστικά βίντεο που παρακολούθησες; Να τους ιεραρχήσεις από το 1 μέχρι το 7, βάζοντας 1 σε αυτόν που χρησιμοποιείται λιγότερο και 7 σε αυτόν που χρησιμοποιείται περισσότερο.
α) γραπτός λόγος	1)	α. χρησιμοποιείται η αφήγηση μιας ιστορίας, η εξιστόρηση ενός περιστατικού (αφηγηματικό μήνυμα);
β) προφορικός λόγος	2)	β. παρουσιάζεται η μαρτυρία ενός/μιας ειδικού ή ενός/μιας καταναλωτή/-τριας για τα πλεονεκτήματα του προϊόντος (μήνυμα μονολόγου ή διαλόγου);
γ) μουσική	3)	γ. το μήνυμα στηρίζεται σε τεχνάσματα, ευρήματα, λογοπαίγνια, μεταφορές, παρομοιώσεις, χιούμορ, υπερβολή;
δ) ήχος	4)	3. Σχολίασε τους διαλόγους των γονέων με τα παιδιά. Επιτυγχάνεται επικοινωνία; Ναι ή όχι; Γιατί;
ε) εικόνα στατική	5)	4. Σου έχει συμβεί ανάλογο περιστατικό με τους γονείς σου; Αφηγήσου μια ανάλογη εμπειρία σου προφορικά ή γραπτά.
στ) εφέ κίνησης	6)	
ζ) άλλο.	7)	
- 2.** Πώς παρουσιάζεται το διαφημιστικό μήνυμα σε κάθε διαφήμιση που παρακολούθησες;

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 5

[Σελίδα ημερολογίου]¹

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

Οι γονείς μου είναι εκνευρισμένοι μαζί μου κι εγώ δεν καταλαβαίνω το γιατί. Με θεωρούν ημιμαθή, να μην πω στούρνο, που δεν ξέρω να αρθρώσω ούτε μια σωστή λέξη στα ελληνικά. Συνεχώς παραπονιούνται πως δεν καταλαβαίνουν τι θέλω να πω και πως δεν μπορούν να κάνουν μια σοβαρή συζήτηση μαζί μου. Λένε πως είναι απελπισμένοι.

Προχθές η μαμά έτρεξε έντρομη στο δωμάτιό μου, προσπαθώντας να με παρηγορήσει, διότι άκουσε, περνώντας απ' έξω, να φωνάζω: «Δεν είναι δυνατόν, κλαίω!», ενώ το βίντεο που παρακολουθούσα ήταν στο τέρμα! Άνοιξε την πόρτα χωρίς να χτυπήσει και όρμησε κατά πάνω μου, φωνάζοντας: «Παιδάκι μου, εδώ είμαι εγώ!», «Τι συμβαίνει;», «Μη φοβάσαι». Όταν κατάλαβε ότι έσκαγα από τα γέλια και ότι το «κλαίω» στη γλώσσα μας σημαίνει «κλαίω από τα γέλια», έφυγε μουτρωμένη, μουρμουρίζοντας: «Καλά, ούτε δυο λέξεις σωστές στα ελληνικά δεν είσαι σε θέση να μάθεις;». «Τι θα κάνω, Θεέ μου με αυτό το παιδί;». Γελάω ακόμα, όταν το σκέφτομαι... ή μάλλον... «κλαίω», αλλά νιώθω και ενοχλημένος που δεν κατανοούν την ανάγκη να φτιάξω τον δικό μου καινούριο κόσμο με νέες λέξεις που θα με κάνουν να νιώθω ξεχωριστός...

Αυτά γι' απόψε, αγαπημένο μου ημερολόγιο. Αύριο, ίσως να 'χω κι άλλα να σου αφηγηθώ από τη μάχη με τους γονείς...

(διασκευασμένο κείμενο)

- ▶ Στην ενότητα είδαμε διάφορα είδη κειμένων στα οποία ο πομπός στέλνει το μήνυμά του στον αποδέκτη. Ποιος είναι ο σκοπός του κάθε κειμένου που διάβασες;

Κειμενικοί Τύποι και Κειμενικά Είδη

Όταν επικοινωνούμε, κατά κύριο λόγο είτε αφηγούμαστε, είτε περιγράφουμε, είτε επιχειρηματολογούμε, είτε εξηγούμε, είτε δίνουμε οδηγίες. Αυτές οι μορφές αποκαλούνται **κειμενικοί τύποι**.

- ▶ Ο **κειμενικός τύπος** αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη κατηγορία κειμένων που χαρακτηρίζεται από κοινά γνωρίσματα στον τρόπο συγγραφής, τη λειτουργία και τον σκοπό που εξυπηρετούν. Έχουν κοινό δομικό σχήμα και κοινά γλωσσικά χαρακτηριστικά.

Βασικοί κειμενικοί τύποι είναι η **αφήγηση**, η **περιγραφή**, η **επιχειρηματολογία**, η **εξήγηση** και οι **οδηγίες**.

- ▶ Κάθε κειμενικός τύπος μπορεί να έχει διάφορες μορφές και είδη (π.χ. δεν υπάρχει μόνο μία μορφή αφήγησης ή μία μορφή εξηγητικού κειμένου). Επίσης, σε ένα κειμενικό είδος μπορούν φυσικά να εμφανίζονται περισσότεροι του ενός κειμενικοί τύποι, καθώς ένα κείμενο μπορεί να συνδυάζει και να περιέχει περισσότερες από τις πέντε παραπάνω κύριες επικοινωνιακές λειτουργίες.

1. Όπου ο τίτλος ενός κειμένου είναι σε αγκύλες αποτελεί προσθήκη της συγγραφικής ομάδας.

► Τα **κείμενα** αποτελούν τη βασική μονάδα επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας κοινότητας. Παράγονται σε συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες και υπηρετούν συγκεκριμένους επικοινωνιακούς σκοπούς. Ως προϊόντα αυτής της διαδικασίας κατηγοριοποιούνται σε είδη (**κειμενικά είδη**), ανάλογα με τον σκοπό για τον οποίο δημιουργούνται και το επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιούνται.

► Όπως γνωρίζεις, υπάρχει πληθώρα **κειμενικών ειδών** και ανάμεσα σε όσα συναντούμε καθημερινά αξίζει να αναφερθούν το *άρθρο*, η *επιστολή*, το *δοκίμιο*, το *ηλεκτρονικό μήνυμα (e-mail)*, το *ιστολόγιο (blog)*, το *ημερολόγιο-βιογραφικό σημείωμα*, η *αυτοβιογραφία*, τα *κείμενα σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης*, το *ρεπορτάζ*, το *κήρυγμα*, το *ανέκδοτο*, το *υπόμνημα*, το *διήγημα*, οι *οδηγίες χρήσης ενός εργαλείου*, μια *συνταγή μαγειρικής*, ένα *διδακτικό σχολικό εγχειρίδιο* κ.λπ.

Δραστηριότητα

Κειμενικοί Τύποι
Άσκηση

1. Εντόπισε δύο κειμενικούς τύπους στα Κείμενα 1 και 5.
2. Προσδιόρισε το κειμενικό είδος των Κειμένων 1, 2 και 5 και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου τον σκοπό δημιουργίας τους και το επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται.

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Κείμενο 6 «Οι γλώσσες έχουν σημασία»

Αναζήτηση: [BINTEO, ΟΙ ΓΛΩΣΣΕΣ ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ UNESCO].

Πριν από την παρακολούθηση

- Διαβάζοντας μόνο τον τίτλο, σε τι θεωρείς ότι αναφέρεται το βίντεο;

Κατά την παρακολούθηση

1. Ποιο είναι το θέμα του βίντεο;
2. **α.** Πώς ξεκινά το βίντεο;
Πώς προσελκύει το ενδιαφέρον των θεατών/-τριών; (έως 0:00:37)
- β.** Πώς είναι δομημένα τα διάφορα τμήματα του βίντεο (π.χ. εισαγωγή, κυρίως μέρος, κατάληξη);
- γ.** Πώς συνδυάζονται λόγος, εικόνα και ήχος, ώστε να αποτελούν μια ενιαία «ιστορία»;
3. Γιατί πιστεύεις ότι διάσημες προσωπικότητες, όπως ο συγγραφέας Paulo Coelho, μιλούν γι' αυτό το θέμα;
4. Ποια παραδείγματα δίνονται στα αντίστοιχα σημεία του βίντεο (Στήλη Α);
Σημείωσέ τα στη Στήλη Β:

Στήλη Α	Στήλη Β
0:00:59-0:01:25	
0:01:31-0:02:00	
0:02:43-0:02:58	

5. Από τις γλώσσες που μιλιούνται στον κόσμο, ποιο ποσοστό αξιοποιείται στην εκπαίδευση και στον κυβερνοχώρο; Σχολιάσέ το. Γιατί ισχύει αυτό, κατά τη γνώμη σου;

Μετά την παρακολούθηση

Πηγές για τη
Μητρική Γλώσσα

1. Συμφωνείς με όσα αναφέρονται στο βίντεο; Να εκφράσεις τη δική σου άποψη.

2. Εργαζόμενοι/-ες ατομικά, σε ζεύγη ή σε μικρές ομάδες, επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις πληροφορίες που ζητούνται.

ΡΟΛΟΣ	ΚΟΙΝΟ	ΜΟΡΦΗ	ΘΕΜΑ
Δημοσιογράφος	Αναγνώστες /-στριες	Άρθρο σε εφημερίδα	«Η σημασία της εκμάθησης ξένων γλωσσών στο σύγχρονο σχολείο»
Παρουσιαστής /-στρια ή Δημο- σιογράφος	Ακροατές/-τριες	Podcast (ηχητι- κό αρχείο διάρ- κειας 5 λεπτών, με ελεύθερο λο- γισμικό audacity ή ανάλογο εργα- λείο της e-me)	«Εορτασμός της Ημέρας της Μητρικής Γλώσσας στο σχολείο μου»
Μαθητές/-τριες σε ρόλο «δημο- σιογράφων» και «γλωσσολόγου»	Μέλη της ακα- δημαϊκής και τοπικής κοινό- τητας (σε scho- λική εκδήλωση για την <i>Ευρωπαϊ- κή Ημέρα Γλωσ- σών</i>).	Δραματοποίηση συνέντευξης (με προετοιμα- σία 5-8 ερωτή- σεων)	«Συνέντευξη με έναν/μία γλωσσολόγο για το πώς αλλάζει η γλώσσα μας»
Μέλος Ένωσης Κωφών της Ελλάδος	Τοπική κοινό- τητα	Αφίσα (έντυπη/ ψηφιακή/ διαδραστική) ή φυλλάδιο ψηφιακό	«Πώς επικοινωνούμε χωρίς να μιλάμε (άλλοι κώδικες επικοινωνίας: έκφραση προσώπου, χειρονομίες, βλέμμα κ.λπ., για τα σύμβολα της ελληνικής νοηματι- κής, της γλώσσας των κωφών):»

Κείμενο 7

Χαρακτηριστικά
των Πολυτροπικών
Κειμένων

«Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας»

Στον δυτικό πολιτισμό, ο γραπτός λόγος εξακολουθεί να έχει μια ιδιαίτερη ισχύ, παρόλο που κατά την καθημερινή μας επικοινωνία γράφουμε πολύ πιο σπάνια απ' ό,τι μιλούμε και απ' ό,τι ακούμε ή διαβάζουμε. Ακόμη και σε επαγγέλματα, όπως λ.χ. του/της ερευνητή/-τριας, ο χρόνος που καταναλώνουν όσοι τα ασκούν στο να ακούν και να μιλούν είναι δυσανάλογα μεγαλύτερος από αυτόν που καταναλώνουν γράφοντας και διαβάζοντας. Βεβαίως, γνωρίζουμε, επίσης, ότι δεν επικοινωνούμε μόνο με τη γλώσσα. Για παράδειγμα, ο/η εκπαιδευτικός επικοινωνεί με τους μαθητές/τις μαθήτριες του/της με τη στάση του σώματος, τις χειρονομίες, την έκφραση του προσώπου, το χαμόγελο, το σφίξιμο των χειλιών του/της κ.ο.κ.

Όταν, λοιπόν, θέλουμε να μελετήσουμε και να αναλύσουμε ένα κείμενο σήμερα, δεν εστιάζουμε μόνο στα γλωσσικά του στοιχεία αλλά και στα μη γλωσσικά εξίσου. Εδώ είναι που η έννοια της *πολυτροπικότητας* είναι πολλαπλώς χρήσιμη. Ο όρος χρησιμοποιείται, όταν αναγνωρίσουμε ότι τα μηνύματα ενός κειμένου

(λ.χ. σε σχολικό βιβλίο ή σε κινηματογραφική ταινία), ενός γκράφιτι ή μιας διαφήμισης, τα οποία μπορούν να κατανοηθούν από τους φυσικούς τους αποδέκτες, δομούνται με τη γλώσσα (γραπτή και προφορική), την εικόνα, τις κιναισθητικές πράξεις (χειρονομίες, κινήσεις, πόζες, χειρισμός αντικειμένων) κ.λπ. Για παράδειγμα, το θεατρικό έργο ή μία όπερα είναι εξαιρετικά σύνθετα πολυτροπικά κείμενα. Σε κάθε κείμενο ένας ή περισσότεροι τρόποι μπορούν να είναι οι κυρίαρχοι αλλά ακόμη και σε κείμενα που κατ' αρχήν φαίνεται να υπερισχύει ένας τρόπος έναντι άλλων, μια προσεκτικότερη μελέτη τους θα έδειχνε ότι και άλλοι τρόποι είναι εξίσου σημαντικοί.

[Πηγή: Χοντολίδου, Ε. (1999). Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας. Γλωσσικός Υπολογιστής 1. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σσ. 115-117 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

[Πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα_Αρχική Σελίδα]

Δραστηριότητες

1. Τι είναι η πολυτροπικότητα, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Ποιος τρόπος επικοινωνίας επιλέγεται στον δυτικό πολιτισμό και γιατί, σύμφωνα με όσα αναφέρονται;
3. Δώσε ένα παράδειγμα πολυτροπικού κειμένου, δηλαδή κειμένου στο οποίο αξιοποιούνται διάφοροι σημειωτικοί τρόποι, για να μεταδοθεί το μήνυμά του.
4. Τι συμβαίνει σήμερα στο σχολείο; Κυριαρχούν κείμενα γραπτού λόγου στη διδασκαλία και στην αξιολόγηση ή αξιοποιούνται πλέον και πολυτροπικά κείμενα ή άλλοι τρόποι επικοινωνίας;

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

- ▶ Παίζουμε το παιχνίδι «Γωνιές άποψης». Ο χώρος της τάξης «χωρίζεται σε τέσσερις γωνιές». Κάθε γωνιά διασυνδέεται με μία «ετικέτα»: 1) «Συμφωνώ», 2) «Δεν ξέρω», 3) «Το σκέφτομαι ακόμη» και 4) «Διαφωνώ».

Σε χαρτάκια σημειώνετε κάποιους προβληματισμούς σας σε σχέση με τη θεματική της ενότητας και τα διάφορα επιμέρους ζητήματα που διερευνήσατε κατά τη διάρκεια του μαθήματος, όπως, για παράδειγμα:

- Οι γονείς δεν μπορούν να επικοινωνήσουν καλά με τα παιδιά τους, γιατί δεν μιλούν την ίδια γλώσσα.
- Τα πολυτροπικά κείμενα είναι πιο εύκολα.

Βάζετε τα χαρτάκια σε ένα κουτί και, στη συνέχεια, διαβάζει ο/η εκπαιδευτικός της τάξης μεγαλόφωνα έναν προβληματισμό. Παίρνετε θέση σε μία από τις γωνιές, αναλόγως με το αν συμφωνείτε, αν δεν έχετε γνώμη, αν χρειάζεστε περισσότερο χρόνο να σκεφτείτε ή αν διαφωνείτε. Έπειτα, καλείστε να δικαιολογήσετε τη θέση σας. Αφού ακούσετε τις απόψεις των άλλων, μπορείτε να αλλάξετε γνώμη και θέση, μετακινούμενοι/-ες, ανάλογα, στον χώρο της τάξης.

Στο τέλος της διαδικασίας, συζητήστε τα εξής:

- Τι σας έκανε εντύπωση από αυτήν τη δραστηριότητα;
- Γιατί νομίζετε πως οι άλλοι είχαν διαφορετικές απόψεις;
- Σας επηρέασε, μήπως, η άποψη κάποιου άλλου στο να αλλάξετε τη θέση σας; Γιατί συνέβη αυτό;
- Υπάρχει «σωστή θέση»; Πώς μπορούμε να ξέρουμε ποια θέση είναι «σωστή»;

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Έναν μύθο θα σας πω...
-Παράδοση, ήθη και έθιμα»

02

Σπύρος Βασιλείου,

Το τραπέζι της Καθαράς Δευτέρας,

[Πηγή: Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης Δήμου Ρόδου]

- ▶ Παρατήρησε τον ζωγραφικό πίνακα και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου για το έθιμο στο οποίο παραπέμπει.
- ▶ Συμμετέχεις σε έθιμα, παραδοσιακές γιορτές, πανηγύρια της περιοχής σου ή του τόπου από τον οποίο κατάγεσαι; Αν ναι, περιέγραψε με συντομία τι περιλαμβάνουν.

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα που αφορούν **τοπικούς πολιτισμούς, ήθη, έθιμα, παραδόσεις, πολιτισμικές ανταλλαγές**.
2. Τον κειμενικό τύπο της **αφήγησης**, σε σχέση με κειμενικά είδη, όπως *παραμύθια, ιστορικά, λαογραφικά κείμενα*.
3. Τη μορφολογία του **ρήματος**, θέματα, συζυγίες και χρόνους, το βοηθητικό ρήμα.
4. Την **παραγωγή** ρημάτων, την παραγωγή λέξεων από ρήματα.
5. Τη **δήλωση** της **ενέργειας**, της **βίωσης συναισθήματος**, της σχέσης μεταξύ προσώπου ή πράγματος και ιδιότητας μέσω συγκεκριμένης κατηγορίας ρημάτων.
6. Τις **διαλέκτους**, τα ιδιώματα, τα γλωσσικά δάνεια.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1 «Το έθιμο του Τσάλμα»

Στο Ασβεστοχώρι Θεσσαλονίκης κάθε καλοκαίρι στις 23 και 24 Ιουνίου αναβιώνει το έθιμο του «Τσάλμα». Η Ελένη, από τα πρώτα μέλη του Μουσικοχορευτικού Λαογραφικού Συλλόγου Ασβεστοχωρίου, κάνει μια αναδρομή στο παρελθόν. Επιστρέφει πίσω στη δεκαετία του 1960, τότε που ήταν μικρό κοριτσάκι. Αν και έχουν περάσει χρόνια, δε φαίνεται να έχει ξεθωριάσει τίποτα.

«Όπως και σήμερα έτσι και τότε, το έθιμο αναβίωνε κάθε χρόνο παραμονή και ανήμερα του Αϊ Γιάννη του Κλήδονα, γι' αυτό και σε πολλές περιοχές το λένε και έθιμο του Κλήδονα. Εδώ στο χωριό, όμως, πήρε το όνομα «Τσάλμα». Αν και δε γνωρίζω τι σημαίνει, ξέρω πώς προήλθε. Μόνο εκείνες τις μέρες άνθιζε στην ευρύτερη περιοχή ένα αναρριχώμενο φυτό, κάτι σαν θάμνος. Μοσχοβολούσε. Οι παλιοί το ονόμαζαν τσάλμα. Από το φυτό αυτό οι νεαρές κοπέλες έπλεκαν στεφάνια, τα οποία και έκαιγαν στις φωτιές.

Το βράδυ της παραμονής του Αϊ Γιάννη του Κλήδονα, δηλαδή στις 23 του Ιούνη, κάθε γειτονιά του χωριού άναβε τη δική της φωτιά. Να φύγει το κακό και στη θέση του να έρθει το καλό, έτσι έλεγαν. Θυμάμαι που γυρνούσαμε σ' όλες τις γειτονιές και βλέπαμε γύρω μας παντού φωτιές. Ποιος θα είχε τη μεγαλύτερη φωτιά; Σαν παιδιά αυτό μας ένοιαζε. Έβαζαν μουσική από τα τρανζίστορ, χόρευαν, τραγουδούσαν. Παλιότερα έφεραν και όργανα. Γκάζιντα και νταούλι. Οι πιο θαρραλέοι μάλιστα πηδούσαν μέσα από τις φωτιές. Αυτό γινόταν μέχρι το πρωί. Προς το τέλος, στη φωτιά έριχναν τα στεφάνια του τσάλμα και της πρωτομαγιάς».

«Υστερα υπήρχε και το έθιμο με το αμίλητο νερό. Το πρωί της παραμονής μαζεύονταν οι ανύπαντρες κοπέλες κάθε γειτονιάς σ' ένα σπίτι. Πήγαιναν στην κεφαλόβρυση του χωριού και έφεραν νερό σε στάμνες. Κατά τη διαδρομή τους δεν έπρεπε να μιλήσουν σε κανέναν. Μόλις γύριζαν στο σπίτι, έριχναν το νερό σε ένα δοχείο που λεγόταν κλήδονας (η κληδών= μαντικό σημάδι). Μια έβαζε μέσα ένα δαχτυλίδι, άλλη ένα βραχιόλι, ό,τι έχει η καθεμιά. Αυτά τα ονόμαζαν ριζικάρια. Σκέπαζαν τον κλήδονα με ένα κόκκινο πανί και το έριχναν μέσα στο πηγάδι. Παρέμενε εκεί ολόκληρο το βράδυ.

Την επόμενη ημέρα το πρωί, ανήμερα του Αϊ Γιάννη του Κλήδονα, το βγάζουν από το πηγάδι και το ανοίγουν. Η κάθε κοπέλα παίρνει πίσω το ριζικάρι της. Όποιο ανδρικό όνομα ακούει πρώτο στο δρόμο θα είναι και το όνομα του μέλλοντα συζύγου της. Λένε, επίσης, ότι το βράδυ που θα κοιμηθούν, αυτόν που θα ονειρευτούν, αυτόν θα παντρευτούν».

[Πηγή: Κ. Καδέρη, *Parallaxi*, 23/6/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου; Ανταποκρίνεται στον τίτλο που δόθηκε;
2. Μελέτησε προσεκτικά **πώς οργανώνει** η δημοσιογράφος το κείμενό της.
 - α. Ποιος είναι ο ρόλος της πρώτης παραγράφου;
 - β. Γιατί οι υπόλοιπες παράγραφοι είναι μέσα σε εισαγωγικά;
 - γ. Πότε και πού συμβαίνει ο εορτασμός;
 - δ. Φτιάξε έναν πλαγιότιτλο για κάθε παράγραφο.
3. Σε ποιους χρόνους βρίσκονται κυρίως τα ρήματα του κειμένου στα τμήματα που είναι εντός εισαγωγικών; Τι κοινό έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;
4. Γιατί, ενώ γίνεται αναφορά σε γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν, ρήματα της τελευταίας παραγράφου είναι σε χρόνο ενεστώτα;

Ενεστώτας - Ιστορικός Ενεστώτας

Ο **ενεστώτας** μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο για το παρόν, αλλά και για το παρελθόν και για το μέλλον. Σε αφηγηματικό κείμενο μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο ο αόριστος όσο και ο ενεστώτας. Λέμε, για παράδειγμα:

*Ο ποιητής **γεννιέται** (=γεννήθηκε) στη Ζάκυνθο και **ζει** (=έζησε) εκεί την παιδική του ηλικία.*

Ο/Η ομιλητής/-τρια επιλέγει αυτόν τον τρόπο να περιγράψει τα γεγονότα, για να δώσει δραματικό τόνο στην αφήγησή του/της και ταυτόχρονα να «εντάξει» τον/την αναγνώστη/-στρια ή τον/την ακροατή/-τρια στο ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται. Αυτός ο **ενεστώτας** ονομάζεται **ιστορικός**.

Δραστηριότητες

5. Μπορείς να δώσεις τα βασικά στοιχεία της δομής του κειμένου; Θα σε βοηθήσει και αυτός ο πίνακας. Συμπλήρωσε τα αποσπάσματα που αντιστοιχούν στη Στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
Προσανατολισμός του/της αναγνώστη/-στριας σε πρόσωπα, χώρο, χρόνο	
Παράθεση γεγονότων στον χρονικό άξονα	
Ερμηνεία	
Συμπέρασμα	

6. Σε ποιο κειμενικό είδος θα κατέτασες το παραπάνω κείμενο;
- α. ιστορικό κείμενο
β. δημοσιογραφικό άρθρο
γ. επιστημονική έρευνα
- Ανάφερε στοιχεία του κειμένου που αιτιολογούν την επιλογή σου.
7. Ποιος κειμενικός τύπος κυριαρχεί σε αυτό;
- α. αφήγηση δ. εξήγηση
β. περιγραφή ε. οδηγίες
γ. επιχειρηματολογία
8. Γιορτάζεται κάποιο έθιμο, όπως αυτό που περιγράφεται στο άρθρο, στον τόπο που μένεις ή στον τόπο από τον οποίο κατάγεσαι; Να το παρουσιάσεις σύντομα, προφορικά στην τάξη.
9. Δώσε παραδείγματα από έθιμα γάμου, πρωτοχρονιάς ή άλλης σημαντικής χρονικής περιόδου (π.χ. κάποιας θρησκευτικής γιορτής) που γνωρίζεις. Σου έχουν μήπως αφηγηθεί οι γονείς σου ή κάποιος παππούς ή κάποια γιαγιά ένα έθιμο που δε γιορτάζεται πια;

Έθιμα-
Επιρρηματικές Σχέσεις

Κείμενο 2 [Η αφήγηση της Σταματίας. Τα παιδικά χρόνια της αφηγήτριας]

Το χωριό μας τότες ήταν σαν μια οικογένεια, με αγάπη και καλοσύνη. Αν πείτε για μας τα παιδιά, τότες ζούσαμε μια φτωχή και ήσυχη ζωή, αγαπημένα και αδελφωμένα στα παιχνίδια, στο σχολείο, αγόρια και κορίτσια. Είχαμε και παιχνίδια που παίζαμε χωριστά τα αγόρια, χωριστά τα κορίτσια. Φτιάχναμε κούκλες με διάφορα κομμάτια από ύφασμα. Αγοραστές δεν υπήρχαν. Κάναμε γάμους, γινόμασταν κυρίες, δέναμε καρούλια στις φτέρνες στα πόδια μας και γινόμασταν αριστοκράτισσες. Τα αγόρια με την μπάλα, πολλές φορές κι αυτή φτιαγμένη με κουρέλια ή πλαστική. Είχαν ένα παιχνίδι που το λέγανε *τσιλίκι*. Είχαμε κι άλλα πολλά παιχνίδια, όπως το *δαχτυλίδι το ακριβό* και φωνάζαμε: «Νά το! Να το, το δαχτυλίδι!» και όποιος το έβρισκε κέρδιζε. Παίζαμε και την *πινακωτή*. «Πινακωτή, πινακωτή, από το άλλο μου τ' αφτί». Επίσης και το *κρυφτούλι*. Εκείνο ήταν που ήταν... Την Παραμονή της Πρωτομαγιάς μαζευόμασταν κορίτσια και αγόρια και πηγαίναμε επάνω στα βουνά και μαζεύαμε πολύ όμορφα λουλούδια χρωματιστά και πράσινα, βάρβαρα κι άλλα που δεν τα θυμάμαι με τα ονόματά τους. Φτιάχναμε ωραία στεφάνια και τα κρεμάγαμε έξω από την πόρτα να τα βρει ο Μάης το πρωί. Ήταν έθιμο του χωριού.

Όταν τέλειωσα το σχολείο, ο δάσκαλος παρακαλούσε τον πατέρα μου να με στείλει στο γυμνάσιο. Με τι να με στείλει ο κακομοίρης; Λεφτά δεν υπήρχαν. Ο Δομοκός ήταν πέντε ώρες με τα πόδια από το χωριό. Οι δρόμοι κωματόδρομοι. Τον χειμώνα βουλιάζανε και τα άλογα. Έκλεινε με τα χιόνια ο δρόμος. Συγκοινωνία δεν υπήρχε. Πώς θα πήγαινα στο γυμνάσιο; Έπρεπε να νοικιάσω σπίτι, να τρώω, να παίρνω βιβλία. Πού θα τα βρίσκαμε τα λεφτά; Ο δάσκαλος επέμενε: «Κρίμα Βασίλη. Είναι το καλύτερο παιδί. Δεν πρέπει τέτοια μυαλά να μένουν σκοτεινά». «Δεν μπορώ, δάσκαλε. Μου είναι δύσκολο. Εγώ δεν μπορώ να τα ζήσω εδώ». Κι έτσι παρέμεινα στο χωριό μου.

[Πηγή: Βερβενιώτη, Τ., (2017). *Διπλό βιβλίο. Η αφήγηση της Σταματίας Μπαρμπάση*. Αθήνα: Κουκκίδα, σ. 25, 29, 30]

Κειμενικός τύπος της Αφήγησης

Στον κειμενικό τύπο της **αφήγησης** παρουσιάζεται μια σειρά από γεγονότα που είναι είτε πραγματικά είτε δημιουργήματα της φαντασίας. Υπάρχει ο **πομπός** (αφηγητής/-τρια) και ο **δέκτης** (αποδέκτης/-τρια) της αφήγησης. Στην αφήγηση τα γεγονότα αυτά παρουσιάζονται σε μια **χρονική ακολουθία** είτε συνδέονται μεταξύ τους με σχέση **αιτίου-αποτελέσματος**.

Η έκταση της αφήγησης ποικίλλει. Μπορεί η αφήγηση να είναι πολύ εκτεταμένη ή να περιορίζεται σε μία μόνο φράση. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η ρήση του Καίσαρα «Venī, Vidi, Vici» («ήρθα, είδα, νίκησα»), που θεωρείται η συντομότερη αφήγηση. Μέσα από τις αφηγήσεις μαθαίνουμε για τις συνέπειες των πράξεων και τα κίνητρα των δραστών/-τριών, τον λόγο για τον οποίο ενήργησαν με έναν συγκεκριμένο τρόπο, «τι θα συνέβαινε αν», «τι θα γίνει στην περίπτωση που» κ.ά. Γι' αυτό, η αφήγηση κατακλύζει τη ζωή μας και εμφανίζεται σε διάφορα κειμενικά είδη (ανέκδοτα, τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων, σίριαλ, διηγήματα, μυθιστορήματα, τραγούδια, διαφημίσεις, δραματοποίηση, παραμύθια κ.ά.).

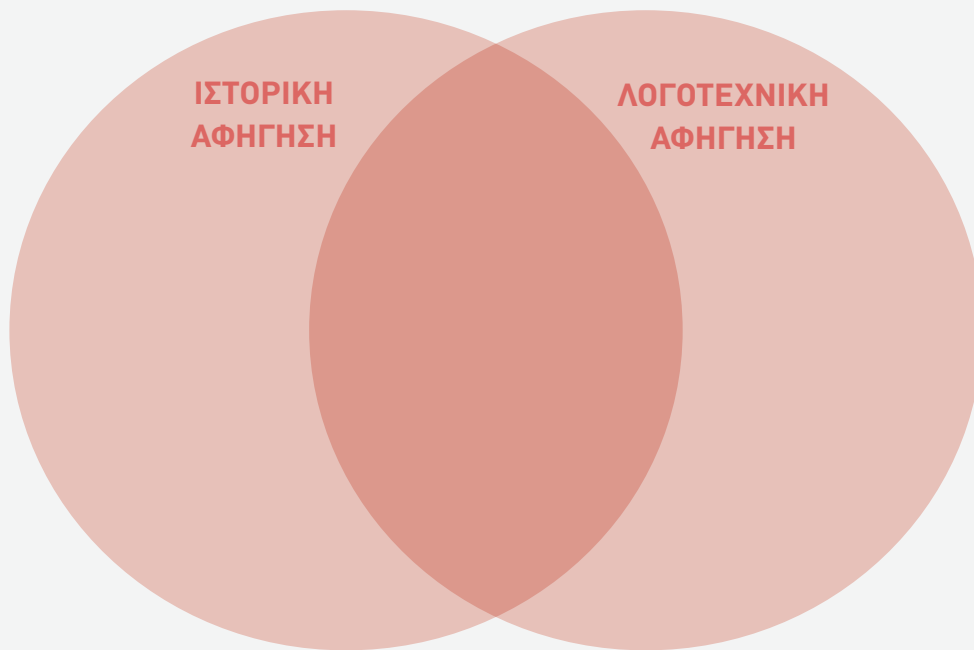
Βασικά στοιχεία της αφήγησης είναι:

- 1. Βασική Ιδέα:** Η ιδέα, το μήνυμα πάνω στο οποίο δομείται η υπόλοιπη ιστορία.
 - 2. Χαρακτήρες/πρόσωπα:** Κάθε ιστορία θα πρέπει να έχει τους βασικούς και δευτερεύοντες χαρακτήρες (ήρωες/-ίδες), τους οποίους και θα πρέπει να παρουσιάζει ξεκάθαρα.
 - 3. Θέμα:** Κάθε ιστορία πρέπει να έχει μια πλοκή, η οποία επιλέγεται κατάλληλα, ώστε να αναδεικνύει τη Βασική Ιδέα της ιστορίας.
 - 4. Δομή:** Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη σειρά/αλληλουχία των γεγονότων της ιστορίας (δηλαδή ποιο κομμάτι μπαίνει πρώτο, ποιο δεύτερο κ.λπ.).
 - 5. Οπτικοποίηση:** Στην παραδοσιακή αφήγηση ο/η αφηγητής/-τρια δίνει έμφαση και στον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιαστεί η ιστορία (η εκφραστικότητα του σώματος και του προσώπου του, οι κινήσεις του στον χώρο και η αλληλεπίδραση με το ακροατήριο ή άλλα αντικείμενα που πιθανώς συμμετέχουν στην ιστορία).
 - 6. Ήχος:** Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του ακροατηρίου είναι η χροιά, ο επιτονισμός και η εκφραστικότητα που εντοπίζεται στα λόγια/στη φωνή του/της αφηγητή/-τριας. Έτσι, ο/η αναγνώστης/-στρια παρακολουθεί με μεγαλύτερο ενδιαφέρον το μήνυμα της ιστορίας, συμμετέχει συναισθηματικά και δημιουργείται κλίμα επικοινωνίας.
- Η πρόοδος που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια στον τομέα της τεχνολογίας δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστο τον τομέα της αφήγησης. Στην εποχή του διαδικτύου οι χρήστες/-στριες έχουν τη δυνατότητα να δημοσιεύουν υλικό στο διαδίκτυο, να επεξεργάζονται τις διαθέσιμες πληροφορίες και να συμμετέχουν στον σχολιασμό αλλά και τη μετάδοση αυτών. Η τεχνολογική πρόοδος ενισχύει αποτελεσματικά τη στρατηγική της αφήγησης.

Δραστηριότητες

1. Ποιες πληροφορίες πήρες από το Κείμενο 2 για την καθημερινή ζωή των παιδιών πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τις συνήθειες, τα έθιμα, την εκπαίδευσή τους;
2. α. Σε ποιους χρόνους βρίσκονται κυρίως τα ρήματα; Τι κοινό έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;
β. Εντόπισε στο κείμενο λέξεις ή φράσεις που δείχνουν χρόνο.
3. Οι προσωπικές αφηγήσεις, οι αφηγήσεις ζωής των απλών ανθρώπων αξιοποιούνται στο πλαίσιο της Ιστορίας ως πηγές, καθώς προσφέρουν επιπλέον πολύτιμες μαρτυρίες, βασισμένες στις εμπειρίες και στα βιώματα κι έτσι φωτίζουν άγνωστες πτυχές της ιστορίας. Ποιες διαφορές μπορείς να σκεφτείς μεταξύ ιστορικής και λογοτεχνικής αφήγησης (σκέψου ένα αγαπημένο σου παραμύθι ή μυθιστόρημα); Να καταγράψεις στο ακόλουθο διάγραμμα τα κοινά στοιχεία και τις διαφορές. Τα κοινά να καταγραφούν μέσα στην τομή των κύκλων.

Για την καταγραφή των στοιχείων να επιλέξεις ό,τι ταιριάζει από τον ακόλουθο πίνακα:

Πρόσωπα, χρόνος, χώρος, παράθεση γεγονότων σε χρονικό άξονα ή με σχέση αιτίου-αιτιατού, ερμηνεία, πλοκή φανταστικής/επινοημένης ιστορίας, λύση.

Λογοτεχνική
Αφήγηση

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- ▶ Αντιστοίχισε τα ρήματα του Κειμένου 1 της Στήλης Α με τη χρονική βαθμίδα της Στήλης Β.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
φαίνεται	Παρόν
αναβίωνε	
έχει ξεθωριάσει	Παρελθόν
έβαζαν	
τραγουδούσαν	Μέλλον
σκέπαζαν	

Χρονική
Βαθμίδα
Ρήματος

- ▶ Στον ακόλουθο πίνακα προσδιόρισε και σημείωσε τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), τον χρόνο και τη φωνή (ενεργητική ή παθητική) των παρακάτω ρημάτων του Κειμένου 2.

Ρήμα	Χρονική βαθμίδα	Χρόνος	Φωνή
ήταν			
ζούσαμε			
γινόμασταν			
είχαμε			
τέλειωσε			

- ▶ Ποιο από τα ρήματα του παραπάνω πίνακα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βοηθητικό; Ποιο άλλο βοηθητικό ρήμα γνωρίζεις; Γιατί τα ονομάζουμε έτσι;

Ρηματικοί Χρόνοι
Άσκηση

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1.α. Ομαδική εργασία: Αφού συνεργαστείτε σε δυάδες, προσπαθήστε να εντοπίσετε τις διαφορετικές σημασίες της λέξης *παράδοση/ παραδόσεις* με αναζήτηση στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Σημειώστε εδώ τις διαφορετικές σημασίες:

α. _____

β. _____

γ. _____

δ. _____

Επαληθεύστε τις σημασίες που δώσατε, αφού συμβουλευθείτε τον ορισμό της λέξης στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης.

β. Να δημιουργήσετε τώρα ένα **διάγραμμα** με όσες λέξεις περιλαμβάνονται κάτω από την έννοια *παράδοση/παραδόσεις*, ως εκδηλώσεις του λαϊκού πολιτισμού και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Να προσπαθήσετε να τις ομαδοποιήσετε, π.χ. ήθη, έθιμα, άυλη παράδοση, (παραδοσιακή) τέχνη, (παραδοσιακή) κουζίνα και να προσθέσετε και άλλες υποκατηγορίες, όπου είναι δυνατόν.

Για να το δημιουργήσετε, μπορείτε να αξιοποιήσετε τα ψηφιακά περιβάλλοντα των σχεδίων ή της εννοιολογικής χαρτογράφησης της e-me, εμπλουτίζοντάς το και με εικόνες, βίντεο, ηχητικά αρχεία. Μπορείτε, όμως, να το φτιάξετε και στο τετράδιό σας.

Άσκηση
Λεξιλόγιο
Έθιμα

Υπώνυμα - Υπερώνυμα

Οι γενικότερες κατηγορίες εννοιών, οι οποίες περιλαμβάνουν ειδικότερα υποσύνολα, ονομάζονται **υπερώνυμα**.

Οι λέξεις ή φράσεις των οποίων η σημασία συμπεριλαμβάνεται σε μια ευρύτερη έννοια (υποσύνολα), ονομάζονται **υπώνυμα**.

Στην **υπωνυμία** μια σημασία συμπεριλαμβάνεται μέσα σε μια άλλη ως συστατικό της: το συστατικό «*έπιπλο*» περιλαμβάνεται απαραίτητα στη σημασία «*καρέκλα*», αφού η καρέκλα είναι αναγκαστικά είδος επίπλου. Το «*λουλούδι*» περιλαμβάνει την έννοια του «*τριαντάφυλλου*», το «*ζώο*» εμπεριέχει την έννοια του «*σκύλου*» κ.ο.κ. Το αντίστροφο, όμως, δεν ισχύει, αφού ένα έπιπλο δεν είναι οπωσδήποτε η καρέκλα, ένα λουλούδι δεν είναι οπωσδήποτε τριαντάφυλλο κ.ο.κ.

Υπερώνυμες είναι οι γενικότερες έννοιες με ευρύτερη σημασία, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται υπώνυμες λέξεις ή φράσεις. Για παράδειγμα, η λέξη «*πολιτεύματα*» περιλαμβάνει τις λέξεις «*δημοκρατία*», «*ολιγαρχία*», «*δικτατορία*», η λέξη «*καρπός*» περιλαμβάνει τις λέξεις «*μήλα*», «*μπανάνες*», «*πορτοκάλια*», η λέξη «*ζώο*» περιλαμβάνει τις λέξεις «*σκύλοι*», «*γάτες*», «*αγελάδες*» κ.λπ.

2. Στη Στήλη Α δίνονται ρηματικά σύνολα (συνδυασμοί ρημάτων με ονοματικές φράσεις που χρησιμοποιούνται πάντα μαζί). Γράψε ένα σύντομο e-mail προς έναν/μία μεγαλύτερό/-ή σου (π.χ. στον/στην καθηγητή/-τριά σου), αξιοποιώντας κάποιο/-α από αυτά. Σημείωσε συνώνυμα στη Στήλη Β και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου αν θα χρησιμοποιούσες αυτά τα ρηματικά σύνολα ή θα τα αντικαθιστούσες με συνώνυμα ρήματα. Γιατί; Από τι εξαρτάται;

Στήλη Α	Στήλη Β
Ρηματική φράση	Συνώνυμα
κάνει αναδρομή (Κείμενο 1)	
έβαζαν μουσική (Κείμενο 1)	
κάναμε γάμους (Κείμενο 2)	

Ρηματική Φράση

Για τη δήλωση της δράσης ή μιας κατάστασης χρησιμοποιούμε πολλές φορές μια περίφραση αντί για ένα πλήρες ρήμα. Οι περιφράσεις αυτές ονομάζονται ρηματικές φράσεις. Η κύρια πληροφορία δηλώνεται από το όνομα (π.χ. *έβαζαν μουσική* κ.ά.).

Σχηματισμός Ρημάτων

- **Πώς σχηματίζονται τα ρήματα;**
α) Κάποια προέρχονται από ουσιαστικά.

Εννοιολογικός Χάρτης
Παρεπόμενα Ρήματος

Παράγωγη λέξη/ ΡΗΜΑ	Θέμα	Παραγωγικό επίθημα
ανθίζ-ω	άνθ-	-ίζ(ω)
χορεύ-ω	χορ-	-εύ(ω)

- β) Άλλα ρήματα προέρχονται από επιρρήματα: π.χ. *αντικρίζω* (από το *αντίκρυ* + -ίζω) ή από άλλα ρήματα π.χ. *ψαχουλεύω* (από το ψάχ(ω) -ο- + *χαλεύω* > *ψαχοχαλεύω > *ψαχαλεύω).

Παράγωγες Λέξεις από Ρήματα

- **Ποιες λέξεις παράγονται από ρήματα;**
α) Ουσιαστικά

Παράγωγη λέξη/ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ	Ρήμα	Παραγωγικό επίθημα	Σημασία
αγοραστής, αγοραστής	αγοράζ-ω	-τη(ς)/-τή(ς)	το πρόσωπο που ενεργεί
κρυφτούλι (υποκ.), κρυφτό	κρύβ-ω	τ(ο)/-τ(ό)	το αποτέλεσμα της ενέργειας
παιχνίδι	παίζ-ω	-ίδι	το αποτέλεσμα της ενέργειας
δάσκαλος (από το διδάσκαλος)	διδάσκ-ω	-ος/-ός	το πρόσωπο που ενεργεί

- β) **Επίθετα** που προέρχονται από ρήματα: *πλαστικός* από το ρήμα *πλάθω*.

3. Στο ακόλουθο κείμενο εντόπισε το ρήμα από το οποίο προέρχονται τα ουσιαστικά που έχουν γραφτεί με έντονους χαρακτήρες και γράψε τη σημασία τους.

«Η **αφηγήτρια** αναφέρεται στην **ενασχόλησή** της με τον Πολιτιστικό Όμιλο Λιτοχώρου, του οποίου μάλιστα αυτήν την στιγμή είναι και Πρόεδρος. Κάνει λόγο για τις **δράσεις** του Πολιτιστικού Ομίλου, οι οποίες είναι πάρα πολλές και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα, αφού γίνεται **προσπάθεια** να συνδυαστεί η **παράδοση** με το καινούργιο, με στόχο να προσεγγίσουν τη νεολαία. Ανάμεσα σε αυτές είναι το έθιμο των Σίχνων, το κάψιμο των κέδρων, τα **γλέντια** για τον εορτασμό του Αγίου Ηλία κ.ά. Μια **έκπληξη** για όσους δε γνωρίζουν είναι η ναυτική παράδοση του ορεινού Λιτοχώρου, η οποία, όπως εξηγεί η αφηγήτρια, οφείλεται στην ενασχόληση πολλών **κατοίκων** του με τη ναυτοσύνη. Η ίδια, λέει, βίωσε άμεσα την εμπειρία αυτή μέσα από τον πατέρα της. Τέλος, μιλάει και για κάποια λαογραφικά θέματα, όπως την παραδοσιακή **φορεσιά** του χωριού, τη «λανάρα» και την «τσικρίκα» που είχαν οι νοικοκυρές για το **πλέξιμο**, καθώς και για τον άτυπο **διαγωνισμό** του πιο όμορφου επιταφίου».

[Πηγή: Πολιτιστικός Όμιλος Λιτοχώρου, Ιστορία, παράδοση, Τέχνη και γλέντια, Γνωριμία με την Αφηγήτρια, *archive.istorima*.]

► Για τη σημασία να επιλέξεις ανάμεσα σε: α) πρόσωπο που ενεργεί, β) ενέργεια ή αποτέλεσμα ενέργειας, γ) όργανο, μέσο ή τόπο της ενέργειας.

► Συμβουλευόσου και το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#).

A4. Σημειωτικοί τρόποι

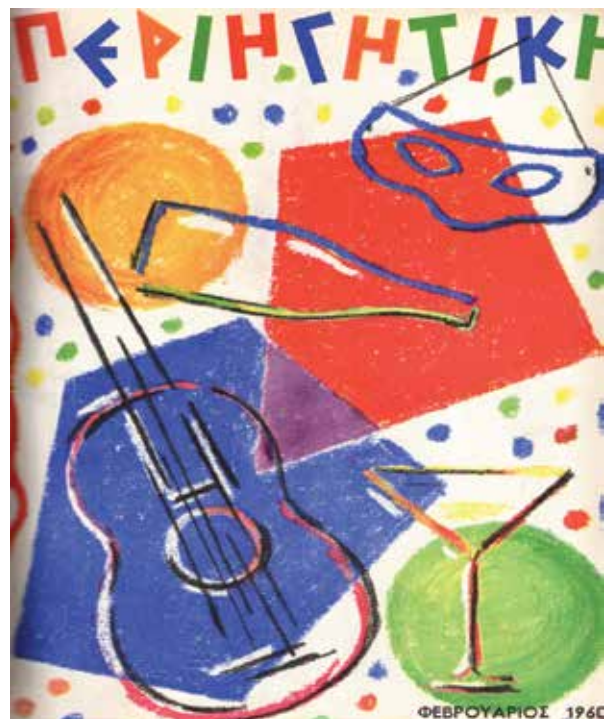
Κείμενο 3 [Εξώφυλλο περιοδικού]

► Ποιο είναι το θέμα του εξώφυλλου του περιοδικού *Περιηγητική*; Πιστεύεις ότι ο/η δημιουργός του εξώφυλλου κατάφερε να αποδώσει το θέμα με επιτυχία; Γιατί; Να απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω σημεία:

- α. Παρατήρησε τα γεωμετρικά σχήματα και τις πολύχρωμες κουκκίδες του εξώφυλλου. Ποια αντικείμενα σου θυμίζουν;
- β. Τα περιγράμματα ποιων αντικειμένων απεικονίζονται; Με ποια γιορτή συνδέονται;
- γ. Τι είδους χρώματα χρησιμοποιούνται (ανοικτά, σκούρα); Τι ατμόσφαιρα δημιουργούν;
- δ. Ποιος είναι ο μήνας έκδοσης του περιοδικού;

Πολυτροπική
αφήγηση
Γκράφικ
Νόβελ

[Πηγή: ΕΛΙΑ-MIET]

Κείμενο 4 «Ο μπάρμπα Γιάννης και ο γάδαρός του»

Μα όλα τα πράγματα αυτουνού του κόσμου έχουν ένα τέλος, κι είχε και του μπαρμπα-Γιάννη και του Ψαρού η ακώριστη φιλία το τέλος της. Ανέβαινε τ' αγαπημένο ζευγάρι από τον κάμπο, μέρα μεσημέρι. Αύγουστο μήνα, με γομάρι σταφύλια. Ήταν τρυγητός, καιρό δεν είχαν να χάνουν «Τρέχα, κακόμοιρε», του έλεγε ο μπαρμπα-Γιάννης Κι έκανε ο Ψαρός να τρέξει γληγορότερα, μα τα πόδια του έτρεμαν, ήταν κατεβασμένα τ' αυτιά του, και γόγγυζε. Εκεί που γόγγυζε κοντοστέκεται, λυγίζουν τα γόνατά του, πέφτει κάτω, η άσπρη κοιλιά του στον ήλιο, τα πόδια του στον αέρα, τα κοφίνια με τα σταφύλια αποπίσω του.

Έτρεξε ο μπαρμπα-Γιάννης **κατατρομασμένος**, πρώτη φορά που πάθαινε τέτοιο πράμ' ο Ψαρός. Άρχισε να ξελύνει του σαμαριού το λουρί, που του παράσφιγγε την κοιλιά του Ψαρού, και του 'κοβε τη ναυπηγή. «Ελαγέρο μου, σήκω καημένη, σήκω κι έχουμε τρία ταξίδια ακόμα. Σήκω και θα 'χεις και κριθάρι απόψε. Σ' αξίζει, καημένη. Σήκω. Ψαρέ μου!». Μα πού να σηκωθεί ο Ψαρός! Σκύβει ο μπαρμπα-Γιάννης και χαδεύει τη ράχη του, το λαιμό του, το μέτωπό του, τραβάει έπειτα πάλι, του κάκου! Δε σηκώνεται ο Ψαρός! Κάθισε **λαχανιασμένος αφανισμένος από την κούραση**, από τη βιάση του να ξελύσει το σαμάρι να παραμερίσει τα κοφίνια, από τα τράβα τράβα το καπίστρι να σηκωθεί ο Ψαρός, **από τον ήλιο το φοβερό που τον έδερνε** καθώς έπεφτε στην κορφή του.

Ξανασυλλογίστηκε άξαφνα το δόλιο τον Ψαρό και **πάσκισε** να συρθεί κατακεί που ήταν πλαγιασμένος, να τότε χαδέψει, να τον κάμει να σηκωθεί, να τον καθαλικέψει έπειτα και να πάει στο καλύβι του, να συχάσουν κι οι δύο τους, κι ας πάνε στο καλό τα σταφύλια. Μα πού να σηκωθεί πια ο μπαρμπα-Γιάννης! Όσο το συλλογιότανε να σηκωθεί, άλλο τόσο βούλιαζε μέσα στη λιγοθυμιά που τον πήρε, βούλιαζε, όλο βούλιαζε, και τώρα πια άλλο δεν έμεινε μέσα στο νου του παρά να μπορέσει ν' απλώσει το χέρι του απάνω στον Ψαρό, να του δώσει να καταλάβει πως είναι κοντά του, πως **παρικούραστηκε** κι αυτός, και θα μείνει πλαγιασμένος, ώπου να συνεφέρει.

Μάζεψε τη στερνή του δύναμη κι άπλωσε ο γέρος το χέρι του. **Έπεσε** βαριά το χέρι απάνω στον άψυχο το λαιμό του Ψαρού. Έμεινε καθώς έπεσε το χέρι, έμεινε κι ο γέρος ασάλευτος, αμίλητος, αξύπνητος. Τίποτις δεν έφεγγε πια μέσα στο σβησμένο το νου του, και μήτε τα μερμήγκια κι οι μύγες, μήτ' αυτά δεν τον πείραζαν πια. Μόνο τον έδερνε ο ήλιος, κι αυτός κοιμούνταν τον αιώνιο τον ύπνο, κοντά στον Ψαρό του, τον ήρωα τον Ψαρό, που απόθανε στη δουλειά του απάνω, σαν πολεμιστής απάνω στο κάστρο του.

[Πηγή: Εφταλιώτης, Α. (1995/1997). Ο μπάρμπα Γιάννης και ο γάδαρός του. Στο Δ. Παπακώστας (επιμ.), *Άνθρωποι και ζωή στη Νεοελληνική Πεζογραφία*. Αθήνα: Ωκεανίδα, 98-101]

Η Οπτική του Πομπού στην Επικοινωνία

Στην επικοινωνία ο πομπός παρουσιάζει τη γενικότερη εμπειρία που έχει για τον κόσμο που ζει αλλά και τη δική του οπτική για το πώς προσλαμβάνει την πραγματικότητα. Σε μια πρόταση (ή ένα κείμενο) μπορεί κανείς να δει πώς μιλά για ένα θέμα, ποια είναι η οπτική που προβάλλει, πώς «αναπαριστά» την πραγματικότητα; Ειδικότερα:

- α) μέσα από τα ρήματα** παρουσιάζεται η δράση, η σκέψη ή οι σχέσεις, ο χρόνος, ο τρόπος και ο τόπος και
β) μέσα από τις ονομαστικές φράσεις παρουσιάζονται οι μετέχοντες.

Δραστηριότητες

1. Θεωρώντας ότι η πρώτη παράγραφος είναι η εισαγωγή στην ιστορία, προσδιόρισε τον τόπο, τον χρόνο και τα πρόσωπα της ιστορίας.
 2. Ποιο πρόβλημα παρουσιάζεται και πώς κορυφώνεται η πλοκή της ιστορίας στις υπόλοιπες παραγράφους;
 3. Πώς κλιμακώνονται τα συναισθήματα του/της αναγνώστη/-στριας (αφηγηματική ένταση);
 - α. Εντόπισε ρήματα που δηλώνουν ενέργεια σε συνοπτικό χρόνο του παρελθόντος (αόριστο).
 - β. Γιατί χρησιμοποιείται παρατατικός στα υπογραμμισμένα ρήματα της 5ης παραγράφου; «Όσο το συλλογιότανε να σηκωθεί, άλλο τόσο βούλιαζε μέσα στη λιγοθυμιά που τον πήρε, βούλιαζε, όλο βούλιαζε, και τώρα πια
- άλλο δεν έμνε μέσα στο νου του παρά να μπορέσει ν' απλώσει το χέρι του απάνω στον Ψαρό, να του δώσει να καταλάβει πως είναι κοντά του...».
- γ. «Σκύβει ο μπαρμπα-Γιάννης και χαδεύει τη ράχη του, το λαιμό του, το μέτωπό του, τραβάει έπειτα πάλι, του κάκου! Δε σηκώνεται ο Ψαρός!». Γιατί χρησιμοποιείται ενεστώτας;
 - δ. «κατατρομασμένος, λαχανιασμένος, αφανισμένος από την κούραση, από τον ήλιο το φοβερό που τον έδερνε»: τα σχήματα υπερβολής, οι μεταφορές, λέξεις, εκφράσεις που ενισχύουν/μεγεθύνουν κάποια σημασία (π.χ. **κατατρομασμένος**) πώς επηρεάζουν τον/την αναγνώστη/-στρια;
4. Ποιος είναι ο ρόλος της τελευταίας παραγράφου;

[Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

Κείμενο 5 «Ένα έθιμο της Πρωτοχρονιάς»

Εικόνα
Πανηγύρι
Αφήγηση

Πριν από την ανάγνωση

- ▶ Διαβάζοντας τον τίτλο «Ένα έθιμο της Πρωτοχρονιάς», σε ποιο έθιμο πιστεύεις ότι θα μπορούσε να αναφέρεται το κείμενο;
- ▶ Διάβασε τώρα το παρακάτω κείμενο:

Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, την Πρωτοχρονιά το πρωί, νύκτα ακόμη, σηκωνόταν ο νοικοκύρης του σπιτιού κρυφά και πήγαινε στη βρύση του χωριού. Αφού πλενόταν, έπαιρνε μια πέτρα μικρή και την έπλενε καλά στη βρύση. Μετά, έκοβε ένα κλωνάρι από κάποιο οπωροφόρο δέντρο και το έβρεχε κι αυτό. Σε μερικά χωριά, έριχναν στη βρύση κι από ένα νόμισμα και μια χούφτα σπόρους.

Στη συνέχεια, ο νοικοκύρης γύριζε στο σπίτι και έβρεχε όλους στο κεφάλι, χτυπώντας τους με το βρεγμένο κλωνάρι και την πέτρα λέγοντας: «σιδεροκέφαλοι, χρόνια πολλά».

[Πηγή: Παραδόσεις που έχουν καταγραφεί στο πλαίσιο διαθεματικού σχεδίου εργασίας με θέμα το «Το νερό - Πηγή ζωής» (*micro-kosmos.uoa.gr*)]

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο τόπος, ο χρόνος και τα κύρια πρόσωπα της ιστορίας;
2. Υπογράμμισε λέξεις και φράσεις στο κείμενο που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων.
3. Σε ποιους χρόνους βρίσκονται τα ρήματα; Τι κοινό έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;

Μετά την ανάγνωση

1. Δημιούργησε ένα ηχητικό αρχείο (podcast), διάρκειας 4 λεπτών για το σχολικό ραδιόφωνο (school radio), με θέμα μια παραδοσιακή γιορτή.

2. Σε βίντεο διάρκειας 3 λεπτών αφηγήσου μια ιστορία με θέμα ένα εντυπωσιακό έθιμο της περιοχής σου.

3. Φτιάξε σε περιβάλλον ψηφιακών κόμικ δύο σύντομες αφηγήσεις με θέμα μια παραδοσιακή γιορτή.

4. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, δραματοποιήστε ένα παραδοσιακό παραμύθι του τόπου σας.

5. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να πάρετε συνεντεύξεις από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας του οικογενειακού ή φιλικού σας περιβάλλοντος, ρωτώντας τους για τα έθιμα και τις παραδόσεις του τόπου τους. Να τις απομαγνητοφωνήσετε και, μετά, να παρουσιάσετε προφορικά στην τάξη τα θέματα που σας έκαναν εντύπωση.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 6

Τα «παινέματα» του γαμπρού στην Κάλυμνο

Τοπικό
Γλωσσικό
Ιδίωμα

[Πηγή: Κάλυμνος, Armeno Mattioli, Πανακοθήκη της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας]

Οι στίχοι που ακολουθούν είναι «παινέματα» του γαμπρού από την Κάλυμνο, το νησί των σφουγγαράδων των Δωδεκανήσων, στο τοπικό ιδίωμα.

Γαμπρέ, σας σε στολιζασε κι ηννάφτα το κερζά σου ούλοι ηκαμαρώννασι, χαρά στην ομορφιά σου.

Γαμπρέ μου το σακκάκι αγγέλοι σου το ράψα, και στη δεξιά του τη μερζά τη φρενιμά σου γράψα.

Ένα κομμάτι μάλαμα ήβραμε στην αυλή μας, ηπήραμε ντο το γαμπρό με την απομονή μας.

[Πηγή: Δράκος, Ν. (1983). *Για το γλωσσικό ιδίωμα της Κάλυμνος*. Αθήνα: Αναγνωστήριο Καλύμνου «Αι Μούσαι», σ. 306. (Από τη συλλογή του Γ. Κλ. Ζερβού)]

Δραστηριότητες

1. Έχεις ακούσει ανάλογα τραγούδια με αφορμή σπουδαία κοινωνικά γεγονότα, όπως ο γάμος, στη διάλεκτο² που ομιλείται στον τόπο σου ή στον τόπο καταγωγής σου;
2. Μιλάς εσύ ή άτομα του συγγενικού/φιλικού σου περιβάλλοντος κάποια διάλεκτο; Ποια είναι αυτή;

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην Ενότητα αυτή γνώρισες και συζητήσες με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου διάφορα θέματα που αφορούν παραδόσεις, παλαιότερες μορφές ζωής και έθιμα, όπως αποτυπώνονται σε αφηγήσεις.

► Συμπλήρωσε στον ακόλουθο πίνακα δύο σημαντικά χαρακτηριστικά των αφηγήσεων:

Χρόνοι των ρημάτων (χρονική βαθμίδα)	
Χαρακτηριστικές συνδετικές φράσεις	

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

2. Διάλεκτος είναι ένα ιδίωμα με μεγάλη έκταση ή με σημαντικές διαφορές από την κοινή στην προφορά, στη μορφολογία, στη σύνταξη και στο λεξιλόγιο, που δε θεωρείται, όμως, διαφορετική γλώσσα ([Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)).

«Εγώ και οι άλλοι
– Η αξία της φιλίας»

03

Η σημασία των φίλων στη ζωή μας

- ▶ Ποιες είναι οι ασχολίες που μοιράζονται οι φίλες της εικόνας;
- ▶ Ποιες είναι οι ασχολίες που μοιράζεσαι εσύ με τους φίλους και τις φίλες σου;

Φίλες στην εξοχή, Nikolay Bodganov-Belsky [Πηγή: openverse]

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. **Θέματα** που σχετίζονται με τη **φιλία** και τις **ανθρώπινες σχέσεις**, τις **ανθρώπινες ταυτότητες** και **προσωπικότητες**.
2. **α.** Τον κειμενικό τύπο των **οδηγιών**.
β. Το κειμενικό είδος της **συνέντευξης**.
3. Τις **εγκλίσεις** του ρήματος και τη λειτουργία τους.
4. Τις **φωνές** του ρήματος και τη λειτουργία τους.
5. Τις **διαθέσεις** του ρήματος και τη διαφορά τους από τις φωνές, καθώς και την έννοια της τροπικότητας.
6. Την **απλή πρόταση** και τους βασικούς της όρους.
7. Τα είδη του ρήματος που συντάσσονται με **αντικείμενο** (μονόπτωτα και δίπτωτα ρήματα).

- ▶ Μπορείς να επιλέξεις πέντε από τα παραπάνω συναισθήματα του **Δέντρου Φιλίας** και να σχολιάσεις σε λίγες γραμμές τη σχέση που έχεις με τον κολλητό ή την κολλητή σου.

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1 «Θέλει άγγιγμα η αγάπη, θέλουν χρόνο οι ανθρώπινες σχέσεις»

Με αφορμή τη θεατρική παράσταση «Ο μικρός πρίγκιπας» από τον θίασο «Λώτινος Ήλιος», ο Μάριος Σακκάς, ένας από τους πρωταγωνιστές της παράστασης μιλά στο *Artic.gr* και στη δημοσιογράφο Λυδία Τριγώνη για το παραμύθι που αποτελεί ένα φιλοσοφικό, συμβολικό και αλληγορικό ταξίδι υπενθύμισης του ίδιου μας του εαυτού.

[Πηγή: *imagine.art*]

– Ο Μικρός Πρίγκιπας δείχνει ιδιαίτερη φροντίδα στο τριαντάφυλλό του και «ο χρόνος που αφιέρωσε σ' αυτό είναι που το κάνει τόσο σημαντικό». Σήμερα, ποια είναι η σημασία του να φροντίζουμε κάτι πραγματικά;

Μάριος Σακκάς: Θέλει άγγιγμα η αγάπη, θέλουν χρόνο οι ανθρώπινες σχέσεις, οι άνθρωποι δεν έχουμε υπομονή πια, θέλουμε να τα βρίσκουμε όλα έτοιμα χωρίς να μοχθήσουμε, έλα όμως που δε γίνεται έτσι. Το βλέπω και στη γενιά μου, τα social media τα έκαναν όλα τόσο εύκολα, κατέστρεψαν την ανθρώπινη επαφή, ούτε καν στα μάτια δεν κοιταζόμαστε, αρπάζουμε μόνο, δε στεκόμαστε απέναντι, φοβόμαστε ότι θα πληγωθούμε, ότι δε θα αγαπηθούμε. Μα, αν δε βουτηξεις βαθιά μέσα στον άλλο, αν δεν αφιερώσεις χρόνο από τον εαυτό σου, αν δε δεις το πρόσωπό του, το πρόσωπό σου, δε θα γνωρίσεις ούτε αυτόν ούτε εσένα. Όχι, όμως, προσδοκώντας να πάρεις κάτι πίσω.

Είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι το κάνουμε για μας. Θα ανακαλύψω, έτσι, τη χαρά του να προσφέρομαι, να φροντίζω τον άλλον, έτσι θα είναι για μένα κάτι, θα είναι σημείο αναφοράς μέσα στη θάλασσα της ευκολίας. Σήμερα λοιπόν, περισσότερο παρά ποτέ, που το σήμερα γίνεται χθες με ταχύτητα φωτός, είναι αναγκαίο να δημιουργήσουμε δεσμούς, διότι φεύγουν οι μέρες και δε γνωρίζουμε κανέναν· ούτε μας γνωρίζει. Τώρα, βέβαια, σας τα λέει όλα αυτά ένας άνθρωπος νέος, που πολύ λίγα του έχει μάθει η ζωή για τις ανθρώπινες σχέσεις.

[Πηγή: Λ. Τριγώνη, *fouit.gr*, 23/10/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Κειμενικό είδος της Συνέντευξης

Ένα κείμενο σαν αυτό που διάβασες λέγεται **συνέντευξη**, η οποία ανήκει στα προφορικά επιχειρηματολογικά κείμενα.

Είναι ένα κείμενο μικρής ή μεσαίας έκτασης, που δημοσιεύεται στον Τύπο (έντυπο ή ηλεκτρονικό) ή μπορεί να προβληθεί στην τηλεόραση ή να ακουστεί στο ραδιόφωνο, με ποικίλη θεματογραφία. Συνήθως, χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν μια άποψη, να υποστηρίξουν ή να αντικρούσουν ένα επιχείρημα, ή να πείσουν το κοινό για ένα συγκεκριμένο ζήτημα.

Πομπός: Ο/Η δημοσιογράφος που παίρνει τη συνέντευξη αλλά και ο/η συνεντευξιαζόμενος/-η προς τον/την συνεντευκτή/-τρια.

Δέκτης: Το πρόσωπο που παραχωρεί τη συνέντευξη αλλά και ο/η συνεντευκτής/-τρια.

Μήνυμα: Διαλογικής μορφής κείμενο με στοχευμένες ερωτήσεις και αντίστοιχες απαντήσεις.

Αφόρμηση: Συνήθως αφορμάται από την επικαιρότητα, μπορεί, όμως, να είναι η προβολή του έργου ενός/μιας καλλιτέχνη/-ιδας.

Σκοπός: ενημερωτικός, πληροφοριακός, κατάθεση απόψεων, κατάθεση προβληματισμού.

Ύφος: απλό, κατανοητό, προφορικό.

Γλώσσα: κυριολεκτική ή μεταφορική.

Ρηματικό πρόσωπο: β' ενικό ή β' πληθυντικό, ανάλογα με τον βαθμό της οικειότητας.

Δραστηριότητες

1. Μπορείς να αναφέρεις τον πομπό και τον δέκτη του Κειμένου 1, αφενός κατά τη διαδικασία πραγματοποίησης της συνέντευξης και αφετέρου μετά τη δημοσίευσή της; Ποιες διαφορές παρατηρείς;
2. Κατά τη γνώμη σου, σε ποιο κοινό απευθύνεται το Κείμενο 1; Ποιος είναι ο σκοπός της συντάκτριας;
3. Εντόπισε στοιχεία μέσα στο Κείμενο 1 που δείχνουν ότι το κείμενο ταιριάζει περισσότερο στον απλό και προφορικό λόγο.
4. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο; Να καταγράψεις παραδείγματα από το Κείμενο 1.

Κείμενο 2

Θετικά και Αρνητικά Διαδικτυακής Φιλίας

[Πηγή: imagine.art]

«Υπάρχουν αληθινοί φίλοι στο facebook και στο twitter;»

Ωρα 4. Όχι το απόγευμα. Τα ξημερώματα. Ακόμη μια νύχτα αγκαλιά με τον υπολογιστή. Πώς πέρασαν πάλι οι ώρες τόσο γρήγορα; Το facebook και το twitter, είναι εδώ και πολύ καιρό οι καλύτεροί μου φίλοι. Οποιαδήποτε ώρα είναι εκεί για μένα. Ακόμη και τις ώρες που οι φίλοι μου κοιμούνται, στη γειτονιά δεν ακούγεται τίποτα, το τηλέφωνο δε χτυπάει, γιατί η ώρα είναι προχωρημένη και

οι περισσότεροι κοιμούνται, ένα «κλικ» χρειάζεται και μου κρατούν συντροφιά. Για την ακρίβεια, οι άνθρωποι που είναι μέσα σε αυτά. Άνθρωποι κάθε ηλικίας. Άνδρες και γυναίκες. Ανεξαρτήτως επαγγέλματος. Όλοι είναι εκεί.

Χθες βράδυ έτυχε να βγω και να πάω σε ένα κλαμπ με πολύ κόσμο. Νέοι και νέες χόρευαν και έπιναν. Κοίταζαν τον διπλανό τους και η επόμενη κίνησή τους ήταν να κοιτάζουν με ανυπομονησία την οθόνη του κινητού τους. Όχι επειδή περίμεναν κάποιο μήνυμα από το φίλο τους, αλλά για να γράψουν κάτι στους «διαδικτυακούς φίλους»! Το πιο αστείο, μάλιστα, είναι ότι κάποιοι από αυτούς βρίσκονταν στο ίδιο μέρος με εκείνους που επικοινωνούσαν. Εγώ τους παρατηρούσα. Ήθελα να δω αντιδράσεις. Όλοι, όμως, χαμογελούσαν, όταν τα μάτια τους κολλούσαν στο κινητό τους και όχι στον διπλανό τους. «Τι κρίμα», είπα μέσα μου. Χάθηκαν το φλερτ, η επικοινωνία μεταξύ φίλων, οι γνωριμίες που κάναμε κάποτε στα νυχτερινά μαγαζιά. Όση ώρα τους έβλεπα να είναι πάνω από τα κινητά τους, τόσο περισσότερο εκνευριζόμουν.

Μετά από λίγη ώρα γύρισα σπίτι. Το πρώτο πράγμα που έκανα ήταν να ανοίξω τον υπολογιστή μου. Να μπω στο Facebook και στο Twitter. «Δεν μπορείτε να συνδεθείτε. Παρακαλώ επικοινωνήστε με την εταιρία». Αυτό ήταν το μήνυμα που έλαβα στην οθόνη του υπολογιστή μου. Ήταν η ώρα 4. Με έπιασε πανικός. «Μου λείπουν οι φίλοι μου», είπα από μέσα μου. Και εκεί κατάλαβα ότι και εγώ ήμουν μία από εκείνους στο κλαμπ, που το κινητό τους ήταν η προέκταση του χεριού τους. Ήμουν εκείνη που κατέκρινα τη συμπεριφορά τους. Ήμουν εκείνη που, αν είχε στο κινητό της το fb και το twitter, θα χασκογελούσε πάνω στην οθόνη, αδιαφορώντας για τους γύρω της. Ήμουν και εγώ «θύμα» της διαδικτυακής αυτής επικοινωνίας...

[Πηγή: Μ. Σαράιχα, Νεοελληνική Γλώσσα, Δειγματικό Υποστηρικτικό Υλικό, Εκπαιδευτική Πύλη, Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, Κύπρος]

Προφορική Αφήγηση

Το κείμενο που διάβασες είναι μια μορφή αφήγησης, η διήγηση μιας ιστορίας. Μπορεί να παραχθεί σε γραπτό λόγο ή να πραγματοποιηθεί προφορικά, μπροστά σε κοινό.

Προφορική αφήγηση (storytelling) είναι η τέχνη της διήγησης μιας ιστορίας και η μεταφορά στοιχείων και εικόνων της ιστορίας, σε βαθμό που να κεντρίζει το ενδιαφέρον του κοινού.

Δραστηριότητες

1. Μπορείς να εντοπίσεις το θέμα που προβληματίζει τη γράφουσα; Εσένα, σε έχει προβληματίσει το συγκεκριμένο ζήτημα ή έχεις βρεθεί σε αντίστοιχη κατάσταση;
2. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο του κειμένου; Μπορείς να εξηγήσεις γιατί η συντάκτρια έχει χρησιμοποιήσει αυτό το ρηματικό πρόσωπο;
3. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, μετατρέψτε την παραπάνω προφορική αφήγηση σε ψηφιακή. Ενδεικτικά, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το εργαλείο Book Creator. Στη συνέχεια, μπορείτε να κάνετε το ίδιο με μια δική σας ιστορία και να την αναρτήσετε στο περιβάλλον της ηλεκτρονικής τάξης (e-class).

4. Το θέμα της φιλίας απαντά σε πολλά λογοτεχνικά έργα. Αφού διαβάσεις το ποίημα του Χόρχε Λουίς Μπόρχες με τίτλο «Ποίημα στους φίλους», να απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

Δεν μπορώ να σου δώσω λύσεις
για όλα τα προβλήματα της ζωής σου,
ούτε έχω απαντήσεις
για τις αμφιβολίες και τους φόβους σου
όμως μπορώ να σ' ακούσω
και να τα μοιραστώ μαζί σου.

Δεν μπορώ ν' αλλάξω το παρελθόν ή το μέλλον σου.
Όμως όταν με χρειάζεσαι
θα είμαι εκεί μαζί σου.
Δεν μπορώ να αποτρέψω τα παραπατήματα σου.
Μόνο μπορώ να σου προσφέρω το χέρι μου
να κρατηθείς και να μη πέσεις. [...]

Δεν μπορώ να αποτρέψω τις οδύνες σου
όταν κάποιες θλίψεις σου σκίζουν την καρδιά,
όμως μπορώ να κλάψω μαζί σου
και να μαζέψω τα κομμάτια της
για να την φτιάξουμε ξανά πιο δυνατή.

Δεν μπορώ να σου πω ποιος είσαι
ούτε ποιος πρέπει να γίνεις.
Μόνο μπορώ να σ' αγαπώ όπως είσαι
και να είμαι φίλος σου. [...]

Πάντως δεν έχω την αξίωση να είμαι ο πρώτος,
ο δεύτερος ή ο τρίτος στη λίστα σου.
Μου αρκεί που με θέλεις για φίλο.
Ευχαριστώ που είμαι.

α. Ο Μπόρχες κλείνει το ποίημά του με τις φράσεις «Μου αρκεί που με θέλεις για φίλο. Ευχαριστώ που είμαι». Σε ένα γράμμα προς τον καλύτερό σου φίλο ή την καλύτερή σου φίλη, να γράψεις γιατί του/της είσαι ευγνώμων.

β. Να διαλέξεις πέντε λέξεις από το κείμενο και να δημιουργήσεις ένα δικό σου ποίημα (με ή χωρίς ομοιοκαταληξία), με θέμα τη φιλία.

5. **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, αναζητήστε τραγούδια (ελληνικά ή ξενόγλωσσα), τα οποία αναφέρονται στη φιλία. Επιλέξτε να παρουσιάσετε ένα ή δύο από αυτά στους/στις συμμαθητές/-τριές σας.

Εννοιολογικός Χάρτης
Φίλος Σημαίνει...

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

► Ας θυμηθούμε κάποιες προτάσεις από το δεύτερο κείμενο της ενότητας Α1:

- Μετά από λίγη ώρα **γύρισα** σπίτι. Το πρώτο πράγμα που **έκανα** ήταν να ανοίξω τον υπολογιστή μου.
- Ακόμη και τις ώρες που οι φίλοι μου **κοιμούνται**, στη γειτονιά δεν **ακούγεται** τίποτα, το τηλέφωνο δεν χτυπάει, γιατί η ώρα είναι προχωρημένη.

Πρόσεξε το πρόσωπο των ρημάτων. Ποια διαφορά παρατηρείς ανάμεσά τους; Αυτή η διαφορά επηρεάζει το νόημα;

Ρηματικά Πρόσωπα

Το ρήμα αποτελείται από το θέμα του και την κατάληξη που δηλώνει τον χρόνο, τη χρονική βαθμίδα και το πρόσωπο.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Το **α' ενικό** πρόσωπο δηλώνει την εξομολογητική, βιωματική διάθεση και προβάλλει με αμεσότητα και ζωντάνια την προσωπική άποψη του ομιλητή.

Το **β' ενικό** πρόσωπο δίνει στον λόγο διαλογικό χαρακτήρα και ο τόνος γίνεται πιο φιλικός και άμεσος.

Το **γ' ενικό** και **πληθυντικό** πρόσωπο προβάλλουν με αντικειμενικό, απρόσωπο και ουδέτερο ύφος το μήνυμα. Ο/Η ομιλητής/-τρια - χρησιμοποιώντας γ' πρόσωπο - δε θέλει ούτε να υπερτονίσει το μήνυμα ούτε να το

υποτιμήσει, αλλά να το προβάλλει, όπως ακριβώς είναι.

Η χρήση του **α' πληθυντικού** προσώπου δηλώνει καθολικότητα και συλλογικότητα. Ο πομπός του μηνύματος εντάσσει τον εαυτό του στο σύνολο και θεωρεί ότι η πληροφορία που εκπέμπει αφορά όλους, αλλά και ότι η λύση απαιτεί τη συμμετοχή όλων (συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού του).

Το **β' πληθυντικό** πρόσωπο προσδίδει συμβουλευτικό, προτρεπτικό και παραινετικό ύφος και ο λόγος αποκτά θεατρικότητα, παραστατικότητα, ενδεχομένως και δραματικότητα. Είναι μια έμμεση συνομιλία του πομπού με τον δέκτη. Ο δέκτης καθίσταται συμμετέχων στην προβληματική που αναπτύσσει ο πομπός, ο οποίος περνάει με πιο άμεσο τρόπο το μήνυμά του.

Δραστηριότητα

1. Να σημειώσεις **Σ** ή **Λ**, όπου θεωρείς ότι η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη αντίστοιχα:
 - α. *Χάθηκαν το φλερτ, η επικοινωνία μεταξύ φίλων:* αυτοί που λένε την παραπάνω φράση δηλώνουν απλώς την απώλεια της επικοινωνίας.
 - β. *Μετά από λίγη ώρα γύρισα σπίτι:* Αυτός που γύρισε σπίτι προτρέπει να έρθουν όλοι στο σπίτι του.
 - γ. *Παρακαλώ επικοινωνήστε με την εταιρία:* ο πομπός προτρέπει τους δέκτες να επικοινωνήσουν με την εταιρεία.
 - δ. *Κοίταζαν τον διπλανό τους και η επόμενη κίνησή τους ήταν να κοιτάζουν με ανυπομονησία την οθόνη του κινητού του:* τα πρόσωπα δηλώνουν ότι όλοι κοίταζαν τον διπλανό τους και το επόμενο που θα έκαναν ήταν να κοιτάζουν το κινητό τους.

Χρόνος

Οι χρόνοι που ορίζουν τα γραμματικά μορφήματα είναι το **παρελθόν** και το **μη παρελθόν** (παρόν και μέλλον).

Ας δούμε και τα παρακάτω παραδείγματα:

- **Μπορεί να επισκεφτούμε** το μουσείο αύριο.
- Με τα λόγια σου **μάλλον** πλήγωσες τη φίλη σου.
- Με τη συμπεριφορά σου **θα έδειχνες** τη μεταμέλειά σου.
- Ο Νίκος **σίγουρα** αγόρασε αυτοκίνητο.

- ▶ Ποια πληροφορία σου δίνει κάθε πρόταση για τη βεβαιότητα του ομιλητή;
- ▶ Ποια ρήματα δηλώνουν το *παρελθόν* και ποια το *μη παρελθόν*;
- ▶ Ποια πληροφορία σου δίνει κάθε πρόταση για τη βεβαιότητα του ομιλητή ή της ομιλήτριας;

Τροπικότητα

Ο ομιλητής/η ομιλήτρια ή ο γράφων/η γράφουσα μπορεί να εκφράσει την άποψή του με αντικειμενικό ή υποκειμενικό τρόπο. Ο τρόπος που σχολιάζει ένα μήνυμα λέγεται **τροπικότητα** και χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

α) **επιστημική**: εκφράζει τη **βεβαιότητα** του/της ομιλητή/-τριας σχετικά με την αλήθεια αυτού που λέει.

β) **δεοντική**: ο/η ομιλητής/-τρια εκφράζει την **αναγκαιότητα** -εξωτερική ή εσωτερική- πραγματοποίησης αυτού που λέγεται είτε εξαιτίας δικής του θέλησης είτε λόγω κάποιου άλλου εξωτερικού παράγοντα. Η επιστημική τροπικότητα δηλώνει -σε διαβαθμισμένη κλίμακα- τη **δυνατότητα**, την **πιθανότητα** και τη **βεβαιότητα**.

Η τροπικότητα αφορά σε ολόκληρο το μήνυμα του λόγου του ομιλητή και δηλώνεται με ποικιλία γλωσσικών μέσων (**γραμματικά**: να, ίσως, θα, μήπως, πιθανόν, μακάρι και **λεξικά**: πρέπει, μπορεί, θέλω, νομίζω, ελπίζω κ.λπ.).

Π.χ. **Νομίζω** ότι **σίγουρα** θα είχες επιλέξει αυτήν τη θέση.

Η τροπικότητα δηλώνεται και με τις εγκλίσεις. Στα Νέα Ελληνικά υπάρχουν οι πιο κάτω εγκλίσεις: Η **οριστική** (*παίζω*), η **υποτακτική** (*να παίζεις*) και η **προστακτική** (*παίξε*). Στην πραγματικότητα, όμως, τροπικότητα δηλώνουν κυρίως η υποτακτική και η προστακτική. Η οριστική δηλώνει τροπικότητα, όταν συνοδεύεται από ανάλογες γλωσσικές επιλογές. Π.χ. *Το μάθημα το έχεις περάσει, **δεν μπορεί** (ενν. **σίγουρα** το έχεις περάσει).*

Δραστηριότητα

2. Ξαναγράψε τις 4 τελευταίες περιόδους του Κειμένου 2, δείχνοντας ότι κάτι «είναι απαραίτητο» (αναγκαιότητα). Στη συνέχεια, να τις αλλάξεις, ώστε να εκφράζεται αυτό που «πρέπει να γίνει», χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες λέξεις.

[Πηγή: imagine.art]

- ▶ Να διαβάσεις τα παρακάτω παραδείγματα:

- Ο ήλιος **έλιωσε** το χιόνι.
- **Χτενίστηκε** με ιδιαίτερη φροντίδα.
- Οι μαθήτριες και οι μαθητές **υποστηρίζονται** από τους δασκάλους τους.
- Μετά την κουραστική εκδρομή **ξεκουράστηκε** για ώρες.

Ποιο είναι το υποκείμενο των ρημάτων που σημειώνονται με έντονη γραφή; Ποια είναι η μορφή του;

Φωνή - Διάθεση

Τα πιο πολλά ρήματα σχηματίζουν δύο φωνές: την **ενεργητική** και τη **μεσοπαθητική** (αγαπώ - αγαπιέμαι || ντύνω - ντύνομαι || μισώ - μισούμαι). Η ενεργητική φωνή χρησιμοποιείται, για να δηλώσει κυρίως την ενεργητική διάθεση και η μεσοπαθητική για τη μέση και την παθητική διάθεση. Στη διάθεση δηλώνεται η σχέση του ρήματος με το υποκείμενο.

Στην **ενεργητική διάθεση** (1ο παράδειγμα) το υποκείμενο ενεργεί ή κάνει κάτι.

Στη **μέση διάθεση** (2ο παράδειγμα) το υποκείμενο είναι ταυτόχρονα δέκτης και δράστης.

Στη **μέση διάθεση** (3ο παράδειγμα) το υποκείμενο είναι δέκτης και δέχεται μια ενέργεια από κάποιον άλλο, θετική ή αρνητική.

Στην **ουδέτερη διάθεση** (4ο παράδειγμα) το υποκείμενο βρίσκεται σε μια ουδέτερη κατάσταση και δεν ενεργεί ούτε παθαίνει κάτι.

Δραστηριότητες

1. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ).

α. Στην πρόταση «Πώς **πέρασαν** πάλι οι ώρες τόσο γρήγορα;» η διάθεση του ρήματος είναι ουδέτερη.

β. Στην πρόταση «Ακόμη και τις ώρες που οι φίλοι μου **κοιμούνται**» η φωνή του ρήματος είναι μεσοπαθητική.

γ. Στην πρόταση «**Νέοι και νέες χόρευαν και έπιναν**» η φωνή των ρημάτων είναι ενεργητική.

δ. Στην πρόταση «**Νέοι και νέες χόρευαν και έπιναν**» η διάθεση των ρημάτων είναι μεσοπαθητική.

ε. Στην πρόταση «**Χάθηκαν** το φλερτ, η επικοινωνία μεταξύ φίλων» η φωνή του ρήματος είναι μεσοπαθητική.

στ. Στην πρόταση «Μετά από λίγη ώρα **γύρισα σπίτι**» η διάθεση του ρήματος είναι ενεργητική.

ζ. Στην πρόταση «Αυτό ήταν το μήνυμα που **έλαβα** στην οθόνη του υπολογιστή μου» η φωνή του ρήματος είναι ενεργητική.

η. Στη φράση «Εγώ τους **παρατηρούσα**» η διάθεση του ρήματος είναι ουδέτερη.

θ. Στη φράση «τόσο περισσότερο **εκνευρίζομαι**» η φωνή και η διάθεση του ρήματος είναι μεσοπαθητική.

ι. Στην πρόταση «όταν τα μάτια τους **κολλούσαν** στο κινητό τους και όχι στον διπλανό τους» η διάθεση του ρήματος είναι μέση.

2. Στην παρακάτω παράγραφο του Κειμένου 1 έχει παραλλαχθεί το περιεχόμενο και έχουν αφαιρεθεί κάποια ρήματα. Μπορείς να τα βάλεις στη σωστή φωνή, συμπληρώνοντας τα κενά:

Το βλέπω και στη γενιά μου, τα social media τα έκαναν όλα τόσο εύκολα, (καταστρέφω) η ανθρώπινη επαφή, ούτε καν (κοιτώ) στα μάτια ο ένας τον άλλον, αρπάζουμε μόνο, δε στεκόμαστε απέναντι, φοβόμαστε ότι θα..... (πληγώνω), ότι δε θα (αγαπώ) ο ένας τον άλλον. Μα, αν δε βουτήξεις βαθιά μέσα στον άλλο, αν δεν (αφιερώνω) στον εαυτό σου, αν δε δεις το πρόσωπό του, το πρόσωπό σου, δε θα γνωρίσεις ούτε αυτόν ούτε εσένα. Όχι, όμως, προσδοκώντας να πάρεις κάτι πίσω.

[Πηγή: freepik]

Ρήμα

Το **ρήμα** αποτελεί τον βασικό όρο της πρότασης:

- Θα **ανακαλύψω** τη χαρά του να **προσφέρεις**, να **φροντίζεις** τον άλλον.
- Ο **σκύλος** και η παιχνιδιάρα **γάτα** που απέκτησα **είναι** εδώ και πολύ καιρό οι καλύτεροί μου **φίλοι**.
- Σε **ορίζουμε πρόεδρο** της τάξης μας.

► Στα δύο τελευταία παραδείγματα ποια σχέση έχουν κατά τη γνώμη σου οι υπογραμμισμένες λέξεις;

Κατηγορούμενο

Το ρήμα μπορεί να αποτελεί και γέφυρα μεταξύ δύο ονοματικών όρων που συνδέονται άμεσα μεταξύ τους και ο ένας όρος δίνει την **ιδιότητα** (**κατηγορούμενο**) στον άλλον. Στην περίπτωση αυτή, χρησιμοποιούνται τα **συνδετικά** ρήματα.

Ιδιότητα στο υποκείμενο μπορούν να δηλώνουν και:

- α.** τα **ρήματα αυξημένης λεξικής σημασίας** (**γίνομαι**). Ονομάζονται έτσι, καθώς δίνουν περισσότερες πληροφορίες, όταν λειτουργούν ως συνδετικά: π.χ. *Ο μαθητής στο άκουσμα της είδησης **έγινε** χλωμός.*
- β.** τα **οιονεί συνδετικά** ρήματα (**αποτελώ**). Στα ρήματα αυτά στην ουσία το αντικείμενο αποδίδει την ιδιότητα στο υποκείμενο, έχει, δηλαδή, τη λειτουργία του κατηγορουμένου:
π.χ. *Η επιπολαιότητα **αποτελεί** τακτική των νέων.*
- γ.** τα **ετεροσυνδετικά** (**εκλέγω**). Στα ρήματα αυτά η ιδιότητα δεν αποδίδεται στο υποκείμενο αλλά στο αντικείμενο (κατηγορούμενο του αντικειμένου):
π.χ. ***Εξέλεξαν** τον νεότερο συμμαθητή μας **πρόεδρο** του 15μελούς.*

δ. τα **μη συνδετικά** (**μιλώ**). Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται όλα τα ρήματα, στα οποία η ιδιότητα μπορεί να αποδοθεί και στο υποκείμενο και στο αντικείμενο με μοναδική προϋπόθεση την υποχρεωτική παρουσία του «ως»:

π.χ. *Ο φοιτητής αυτός **συμπεριφέρεται** ως ένας **σημαντικός επιστήμονας**.*

π.χ. *Σε **αντιμετωπίζω** ως **ενήλικη**.*

Δραστηριότητα

► Στις προτάσεις που ακολουθούν να υπογραμμίσεις τις λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν ιδιότητα και να γράψεις σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν:

α. *Η επιθυμία τους ήταν μεγάλη.*

β. *Η Άννα δεν έγινε γιατρός.*

γ. *Το τραπέζι είναι από ξύλο.*

δ. *Στην Ελλάδα είσαι ότι δηλώσεις.*

ε. *Σε αντιμετωπίζω ως αδερφό μου.*

ζ. *Όλα είναι άνω-κάτω.*

η. *Η εγκληματικότητα αποτελεί φαινόμενο κοινωνικής παθογένειας.*

θ. *Τον αντιμετώπισαν ως τον μέγα ευεργέτη.*

ι. *Το σχολείο όρισε τον Γιάννη αρχηγό της ομάδας.*

► Αφού μελετήσεις τις παρακάτω προτάσεις, να επισημάνεις τη σχέση που έχουν με το ρήμα οι όροι των προτάσεων με έντονα γράμματα:

α. *Δεν **σου** μοιάζει καθόλου.*

β. *Φροντίζω **για** σένα.*

γ. *Δώσε **μια** ευκαιρία.*

δ. *Θέλεις να **μας** επισκεφθείς σήμερα;*

Αντικείμενο

Το συμπλήρωμα του ρήματος –εφόσον είναι ονοματικό στοιχείο– δηλώνεται από ένα όνομα σε **γενική** ή **αιτιατική** ή με **πρόθεση μαζί με μια πτώση** (εμπρόθετο αντικείμενο). Το συμπλήρωμα αυτό ονομάζεται **αντικείμενο** και εκτός από ονοματικό στοιχείο μπορεί να προσδιορίζεται και από **ολόκληρη πρόταση**. Τα ρήματα που έχουν ένα συμπλήρωμα ονομάζονται **μονόπτωτα**.

- Δεν **σου** μοιάζει καθόλου.
- Φροντίζω **για σένα**.
- Δώσε **μια ευκαιρία**.
- Θέλεις **να μας επισκεφθείς σήμερα**;

Πολλά ρήματα συμπληρώνονται από περισσότερα συμπληρώματα (το ένα σε αιτιατική και το δεύτερο σε γενική ή με εμπρόθετη φράση με το «σε»). Το αντικείμενο σε αιτιατική θεωρείται **άμεσο** και το δεύτερο αντικείμενο σε γενική ή εμπρόθετο **έμμεσο**. Μικρή ομάδα ρημάτων έχουν ως συμπλήρωμα δύο αντικείμενα σε αιτιατική. Σ' αυτήν την περίπτωση, άμεσο θεωρείται το αντικείμενο που ορίζεται ως πρόσωπο. Ως αιτιατική θεωρείται και η δευτερεύουσα πρόταση που λειτουργεί ως αντικείμενο. Τα ρήματα αυτά ονομάζονται **δίπτωτα**.

- Δεν **σου** (έμμεσο) δίνω **κανένα ρολό** (άμεσο).
- Η δικαιοσύνη δίνει **στον κατηγορούμενο** (έμμεσο) **τη δυνατότητα απολογίας** (άμεσο).
- Διδάσκει **τους/τις μαθητές/-τριες** (άμεσο) **γεωμετρία** (έμμεσο).
- Διδάσκει **τους/τις μαθητές/-τριες** (άμεσο) **να κάνουν σχήματα** (έμμεσο).

Δραστηριότητες

1. Να σημειώσεις σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις (**Σ**), αν είναι σωστή, ή (**Λ**), αν είναι λανθασμένη:
 - α. Όλα τα ρήματα έχουν αντικείμενο.
 - β. Το αντικείμενο είναι μόνο το ουσιαστικό.
 - γ. Το αντικείμενο μπορεί να εννοείται.
 - δ. Δίπτωτο είναι το ρήμα που έχει δύο αντικείμενα.
 - ε. Το άμεσο αντικείμενο βρίσκεται στη γενική.
 - στ. Στην περίοδο λόγου: *Αυτό ήταν το μήνυμα που έλαβα στην οθόνη του υπολογιστή μου*, αντικείμενο είναι: στην οθόνη.
 - ζ. Στην πρόταση: *Με έπιασε πανικός*, αντικείμενο είναι: «με».

2. Στις παρακάτω προτάσεις να εντοπίσεις τα αντικείμενα, να εντοπίσεις αν είναι έμμεσο ή άμεσο και να χαρακτηρίσεις και τα ρήματα (μονόπτωτα ή δίπτωτα):
 - α. Έχασα το τρένο και το λεωφορείο σήμερα.
 - β. Φέρε μου το βιβλίο και το τετράδιο.
 - γ. Μοιάζω της μητέρας μου.
 - δ. Αρέσει της φίλης του και της μητέρας της.
 - ε. Βρήκε το ποδήλατό του στην πλατεία.
 - στ. Ο δήμαρχος έδωσε στην πλατεία νέα μορφή.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Μελέτησε ξανά τα Κείμενα 1 και 2 και δημιούργησε μία παράγραφο 40-50 λέξεων με θέμα τη φιλία, χρησιμοποιώντας κάποιες από τις φράσεις που ακολουθούν, διατηρώντας τη μορφή, την πτώση και τον αριθμό: *ανθρώπινη επαφή, σημείο αναφοράς, προχωρημένη ώρα, διαδικτυακούς φίλους.*
2. Αφού συμβουλευτείς το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, να εντοπίσεις σύνθετες λέξεις με τη λέξη *φιλία*. Να επιλέξεις πέντε, να καταγράψεις τον ορισμό τους και να δημιουργήσεις μια πρόταση με την καθεμιά.
3. Άλλαξε τις παρακάτω υπογραμμισμένες λέξεις των προτάσεων των Κειμένων 1 και 2, τροποποιώντας το ύφος τους, ώστε να γίνει πιο απλό και προφορικό.

«...θέλουμε να τα βρούμε όλα έτοιμα, χωρίς να **μοχθήσουμε**».

«Όχι, όμως, **προσδοκώντας** να πάρεις κάτι πίσω».

«Εγώ τους **παρτηρούσα**...».

Κρυπτόλεξο
για τη Φιλία

4. Να δώσεις την κυριολεκτική σημασία των παρακάτω λέξεων και φράσεων που χρησιμοποιούνται μεταφορικά:

«αν δε βουτήξεις βαθιά μέσα στον άλλον».

«το σήμερα γίνεται χθες με ταχύτητα φωτός».

«όταν τα μάτια τους κολλούσαν στο κινητό τους».

«Όση ώρα τους έβλεπα να είναι πάνω από τα κινητά τους...».

Σταυρόλεξο
με λέξεις
για τη φιλία

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Το δέντρο που ήθελε να το αγαπούν»

Αναζήτησε [3D ANIMATED SHORT EMBARKED MIKEL MUGIKA]

1. Παρακολούθησε την ταινία μικρού μήκους «Το δέντρο που ήθελε να το αγαπούν». Αφού μπεις στον ρόλο του «δέντρου», σε μια σελίδα του ημερολογίου σου, αφηγήσου τα συναισθήματα που ένιωσες την ημέρα που έφυγε ο φίλος σου από το δενδρόσπιτο.
2. Σε μια παράγραφο 60-80 λέξεων, δώσε ένα άλλο τέλος στην ταινία. Μπορείς να το αφηγηθείς προφορικά στους/στις συμμαθητές/-τριές σου.

Κείμενο 4

«Η συνταγή της παιδικής φιλίας»

Συλλογή
Φωτογραφιών
Παρέα

Τα παιδιά κάνουν συχνά παράπονα για τους φίλους τους. Μήπως τα συνεχή παράπονα μαρτυρούν μια διάθεση να αντιγράψουν τη δική μας δυσφορία που εκφράζουμε για τους δικούς μας φίλους; Μήπως το παιδί γίνεται μάρτυρας των δικών μας παραπόνων για άλλους ανθρώπους; Ερωτήσεις του τύπου «Ποιος είναι ο καλύτερος σου φίλος;» μπορεί να μπλοκάρουν το παιδί μας σε ένα συναισθηματικό δέσιμο που είναι πρόωρο να αναπτυχθεί σε αυτήν την ηλικία. Η παρουσία του ενός καλύτερου φίλου είναι μύθος και γι' αυτόν τον λόγο προσπαθούμε να αποτρέψουμε τα παιδιά να δένονται με ένα μόνο παιδί. Άλλωστε, όλο και περισσότερα έχει να μάθει κανείς από μια ομάδα ανθρώπων, την οποία επιλέγει σύμφωνα με το γούστο του. Η ομάδα βοηθά να κατανοήσει το παιδί δυο σημαντικές αλήθειες:

- Δεν υπάρχει λιγότερο ή περισσότερο φίλος σε μια ομάδα αλλά φιλίες διαφορετικές.
- Όλοι οι φίλοι είναι πολύτιμοι κι όλοι όσοι εμπλέκονται στην ομάδα πρέπει να το γνωρίζουν αυτό.

[Πηγή: imagine.art]

Όταν παρουσιάστηκαν προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη, στη διάρκεια της σχολικής της χρονιάς, μια δασκάλα μίλησε στα παιδιά για τη δύναμη της φιλίας και για την ασφάλεια που νιώθουν τα παιδιά, όταν ανήκουν σε μια παρέα. Στο τέλος, έδωσε στα παιδιά ένα χαρτί, για να γράψουν τη συνταγή της φιλίας.

Υλικά

5 σταγόνες παιχνιδιού	5 έως 6 χαμόγελα
7 κουταλιές αγάπη	7 ποτήρια πνεύμα
400 γραμμάρια ευτυχία	80 τσακωμούς

Εκτέλεση

Πάρτε 7 κουταλιές αγάπη, 7 ποτήρια πνεύματος, 5 σταγόνες παιχνιδιού σε μια λεκάνη κι ανακατέψτε. Προσθέστε 5 χαμόγελα, 250 γραμμάρια ευτυχία και ψήστε τα στον φούρνο για τρεις ώρες. Σερβίρετε με τρεις τσακωμούς σε κάθε πιάτο.

Καλή σας επιτυχία!!

[Πηγή: Β. Νάκου, *Mama365*, 28/4/2015 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 4 δίνεται στα παιδιά η συνταγή της παιδικής φιλίας. Στην εκτέλεση της συνταγής εντόπισε το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο και την έγκλιση, δίνοντας δύο παραδείγματα.
2. Ποιο είναι το ύφος του κειμένου, επίσημο ή απλό; Εξήγησε ποιο από τα δύο ταιριάζει σε ένα κείμενο που παρουσιάζει μια συνταγή μαγειρικής.
3. Υπογράμμισε τα ρήματα του κειμένου της εκτέλεσης. Θα μπορούσες να τα αντικαταστήσεις με άλλα ρήματα; Πιστεύεις ότι το κοινό, που θα διάβαζε τη συνταγή, θα καταλάβαινε τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει;
4. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να γράψετε τη δική σας συνταγή της εφηβικής φιλίας και να την παρουσιάσετε σε ένα podcast ή σε μια ανάρτηση στην ιστοσελίδα της τάξης σας με τον τίτλο «Η συνταγή της φιλίας».

Διαδικαστικός κειμενικός τύπος: Οδηγίες

Το κείμενο που διάβασες, στο τελευταίο μέρος του, εντάσσεται στον κειμενικό τύπο των **οδηγιών** (διαδικαστικός κειμενικός τύπος). Οι **οδηγίες** στοχεύουν να δώσουν σαφείς και συγκεκριμένες πληροφορίες για την εκτέλεση μιας δραστηριότητας, την επίτευξη ενός στόχου ή τη χρήση ενός αντικειμένου. Συνήθως, απευθύνονται σε ένα συγκεκριμένο κοινό και είναι σχεδιασμένα να είναι κατανοητά και λειτουργικά.

ΔΟΜΗ

- Βήμα 1:** Εισαγωγή στο περιεχόμενο των οδηγιών.
Βήμα 2: Λίστα με τα μέσα, τα συστατικά και τα υλικά.
Βήμα 3: Ακολουθία των βημάτων μέχρι τον τελικό στόχο.

ΓΛΩΣΣΑ

- α. **χρήση ρημάτων δράσης** (π.χ. *βάζω, προσθέτω, ρίχνω*) σε χρόνο **ενεστώτα** (διαχρονικότητα) και σε έγκλιση **προστακτική** ή **υποτακτική** (προτροπή).
 β. **α' πληθυντικό πρόσωπο** (οικειότητα, συλλογικότητα, συμμετοχικότητα).

Δραστηριότητες

1. Ομαδική εργασία:
 - α. Χωριστείτε σε ομάδες και φτιάξτε τη δική σας «συνταγή φιλίας».
Χρησιμοποιήστε τη δομή και τη γλώσσα του κειμενικού τύπου των οδηγιών.
 - β. Στη συνέχεια, ανταλλάξτε το κείμενό σας με κάποιο άλλης ομάδας και εντοπίστε τα ρήματα, τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα των προτάσεων.

Κείμενο 5

«Αυτοπροσωπογραφία με έναν φίλο»

Η «Αυτοπροσωπογραφία με έναν φίλο» αποτελεί έργο του Ιταλού ζωγράφου και αρχιτέκτονα Ραφαήλ (Raffaello Sanzio da Urbino). Εκτίθεται σήμερα στο Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι. Το έργο αναπαριστά, πιθανώς, τον ίδιο σε μια συνάντηση με έναν φίλο του.

[Πηγή: wikiart.org]

Δραστηριότητες

1. Αφού παρατηρήσετε προσεκτικά τον παραπάνω πίνακα, να κάνετε μια σύντομη περιγραφή των προσώπων που απεικονίζονται (πρόσωπα, βλέμμα, ρούχα, χρώματα).
2. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκαλεί αυτός ο πίνακας;
3. Τι πιστεύεις ότι ήθελε να εκφράσει ο δημιουργός του;
4. Εργαζόμενοι/-ες ατομικά, σε ζεύγη ή σε μικρές ομάδες, επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο, το κοινό στο οποίο απευθύνεστε και τη μορφή του κειμένου που καλείστε να δημιουργήσετε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος. Να οργανώσετε το κείμενό σας με σωστή δομή και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις πληροφορίες που ζητούνται.

Ρόλος	Ακροατήριο	Μορφή	Τίτλος
Δημοσιογράφος	Κοινό	Άρθρο	Η κρίση στις ανθρώπινες σχέσεις και οι βασικές αιτίες.
Ομιλητής/-τρια	Ακροατές/-τριες	Ομιλία	Τα κριτήρια επιλογής φίλων στην εφηβεία.
Μαθητής/-τρια σε ρόλο δημοσιογράφου	Συμμαθητές/-τριες και εκπαιδευτικοί	Συνέντευξη με 5-8 ερωτήσεις	Συνέντευξη από έναν φίλο/από μια φίλη σας για τα χαρακτηριστικά του ιδανικού φίλου/φίλης.

Κείμενο 6

Οι «φίλοι» του Facebook είναι φίλοι;

Ερωτήσεις
Κατανόησης
Κλειστού
Τύπου

[Πηγή: imagine.art]

Στα παιδικά μας χρόνια, ρωτούσαμε δειλά «θες να γίνουμε φίλοι;». Στα ενήλικα χρόνια μας ρωτάμε «να σε κάνω φίλο;». Τότε αναφερόμασταν στην απτή πραγματικότητα. Τώρα μιλάμε για την εικονική πραγματικότητα των κοινωνικών δικτύων. «Οι εκατό φίλοι μου είναι φίλοι μου;» είναι το ερώτημα που έθεσε σε έρευνά της η γαλλική εφημερίδα «Le Monde».

Ο φιλόσοφος Αντρέ Κοντ Σπονβίγ πιστεύει ότι δεν μπορείς να έχεις χίλιους «φίλους», διότι η φιλία «είναι

αδιαίρετη, ο καθένας δίνεται τόσο ολοκληρωτικά στον φίλο του, που δε μένει κάτι, για να μεταφερθεί αλλού». Επομένως, δεν είναι «φίλος» αυτός που είναι «φίλος όλων» ούτε η φιλία μπορεί να απλώνεται στο άπειρο.

Στον αντίποδα βρίσκεται η φιλόσοφος Αν Νταλαιέ, που δε συμμερίζεται την άποψη ότι οι εικονικές σχέσεις κοντράρονται με τις πραγματικές. «Σήμερα εκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε μόνιμη εγγύτητα με τους οικείους τους – ανταλλάσσοντας μηνύματα, εικόνες, ραντεβού» λέει και παρατηρεί ότι μέσω των νέων τεχνολογιών οι άνθρωποι «διαμορφώνουν διαφορετικές μορφές συντροφικότητας».

Κατά τη γνώμη του Πιερ Λεβί, ψυχολόγου, «Το κομπιούτερ δεν είναι πια μια παθητική θόνη, το άτομο γίνεται πομπός και παραγωγός». Θυμίζει ότι ανά τους αιώνες οι «επιστολικές σχέσεις» διατήρησαν και δε διέλυσαν τις φιλίες – γιατί να κάνει κάτι διαφορετικό το facebook; Κατά τη γνώμη του εξάλλου, η αντίθεση ανάμεσα στο εικονικό και το πραγματικό «είναι ξεπερασμένη» – «τα μηνύματα μέσω των κοινωνικών δικτύων μας βρίσκουν οπουδήποτε, οποτεδήποτε και άρα, διευκολύνουν το πηγαινέλα ανάμεσα στον εικονικό και τον πραγματικό κόσμο».

Προσωπικά, βρήκα ενδιαφέρουσα την ανταλλαγή των επιχειρημάτων, γι' αυτό και σας τα αναμετέδωσα. Νομίζω πως δε θα ανταλλάξω τις φιλίες μου που χτίστηκαν γύρω από ένα φλιτζάνι καφέ ή ένα ποτήρι κρασί, στο τραπέζι της κουζίνας ή στα μαξιλάρια του καναπέ, που εμπλουτίστηκαν από ένα αυθόρμητο νεύμα, μια γκριμάτσα, ένα γάργαρο γέλιο και ποταμούς δακρύων, που συνοδεύτηκαν από μια ζεστή χειρονομία.

[Πηγή: Χρ. Πουλίδου, *Protagon.gr*, 9/1/2014 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητα

1. Στο Κείμενο 6, καταγράφονται απόψεις διαφόρων ειδικών για τη φιλία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Παρατήρησε τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι δύο ομιλητές και η ομιλήτρια, και σημείωσε λέξεις ή φράσεις που αντιστοιχούν στην καθημερινή και στην επίσημη γλώσσα.
2. Ομαδική εργασία: Χωριστείτε σε δύο ομάδες: οι οπαδοί της διαδικτυακής φιλίας και οι αρνητές της διαδικτυακής φιλίας. Σε έναν ολιγόλεπτο αγώνα αντιλογίας μέσα στην τάξη, να παρουσιάσετε τα επιχειρήματά σας, προσπαθώντας να πείσετε τους/τις συμμαθητές/-τριές σας.

Infoγράφημα
Διαδικτυακή Φιλία

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

- ▶ Στην αρχή της Ενότητας, παρατήρησες το **Δέντρο της Φιλίας**. Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα, ήρθε η ώρα να αναστοχαστείς δημιουργικά.
 - α. Ποια είναι τα θεμέλια μιας αληθινής σχέσης; Ποια στοιχεία πρέπει να έχει μια σταθερή φιλία;
 - β. Φτιάξε το δικό σου **Δέντρο της Φιλίας**. Βάλε τη φαντασία σου να δουλέψει και σκέψου στοιχεία που συνθέτουν μια αληθινή φιλία. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις ρήματα στην προστακτική.
 - γ. Σε ένα σημείο του τετραδίου σου, κράτα το ημερολόγιο της κάθε Ενότητας. Εκεί, γράψε λέξεις ή φράσεις από τη θεματική της φιλίας και των ανθρώπινων σχέσεων και σημείωσε τα βασικά γραμματικά φαινόμενα της ενότητας.
- Ομαδική εργασία: Κρατήστε τις λέξεις που αντιπροσωπεύουν τον αναστοχασμό της ενότητας και δημιουργήστε ένα συννεφόλεξο. Ο/Η αρχηγός της ομάδας, στη συνέχεια, μπορεί να το τυπώσει και να το κολλήσει στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Άνθρωπος και Κοινωνία -
από το ατομικό στο συλλογικό»

04

«Ο άνθρωπος είναι ον κοινωνικό,
κι αν μπορεί να μείνει μόνος του,
τότε είναι είτε ζώο είτε Θεός»

«Το όλον είναι μεγαλύτερο από
το άθροισμα των μερών του»

**Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.),
Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος και επιστήμονας**

[Πηγή: istockphoto]

- Αφού διαβάσεις τα λόγια του Αριστοτέλη και προσέξεις την εικόνα, σημείωσε στο τετράδιό σου πέντε λέξεις που σου έρχονται στο μυαλό.

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις
τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα που σχετίζονται με την **αλληλεπίδραση ατόμου και κοινωνίας**, τους κοινωνικούς κανόνες και τους νόμους, την κοινωνική αλληλεξάρτηση, τις κοινωνικές διαφορές και την ανισότητα, την κοινωνική αλλαγή και την έννοια της ταυτότητας στην κοινότητα.
2. Τύπους κειμένων, όπως: **εξηγητικά κείμενα** σε σχέση με κειμενικά είδη, όπως το δοκίμιο, το εκλαϊκευμένο κοινωνιολογικό ή ιστορικό κείμενο.
3. Το **άρθρο**, οριστικό και αόριστο.
4. Το **ουσιαστικό** και την **κλίση** του ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση.
5. Τους συντακτικούς ρόλους της **ονοματικής φράσης**.

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1 «Πώς λειτουργεί το άτομο μέσα στην κοινωνία;»

Κανόνες-
Νόμοι-Έθιμα.
Ερωτήσεις
Κατανόησης,
Μέρος Α'

Ένας κανόνας είναι η φωνή της κοινωνίας μας, που μας λέει πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε: Όταν συναντάμε κάποιον το πρωί, του λέμε καλημέρα. Όταν περιμένουμε να εξυπηρετηθούμε σε μια υπηρεσία, περιμένουμε στην ουρά. Όταν διαφωνώ με κάποιον, συζητάω, για να βρούμε μια λύση, δεν παίζω ξύλο! Ένας κανόνας, λοιπόν, είναι ένα πρότυπο συμπεριφοράς και δράσης, που μια κοινωνία θεωρεί απαραίτητο να υπάρχει, για να κυλάει ομαλά η κοινωνική ζωή και να εξασφαλίζεται η κοινωνική συνοχή.

Για κάποια πράγματα που η κοινωνία τα θεωρεί πολύ σημαντικά έχει προβλέψει κανόνες υποχρεωτικούς: Όποιος δεν τους τηρεί τιμωρείται. Αν κλέψεις, πας φυλακή! Νόμος ή νομικός κανόνας είναι ένας υποχρεωτικός κανόνας που έχει δημιουργηθεί από κάποια κρατική αρχή που ασκεί εξουσία. Τα μέλη της κοινωνίας έχουν συμφωνήσει ότι μόνο οι κρατικές αρχές (η Βουλή, η κυβέρνηση, τα δικαστήρια) και τα κρατικά όργανα (η αστυνομία) επιτρέπεται να επιβάλλουν αποφάσεις στην κοινωνία, τηρώντας πιστά όσα προβλέπει το Σύνταγμα και οι νόμοι.

[Πηγή: Freepik]

Υπάρχουν ηθικοί κανόνες που μας λένε ποια συμπεριφορά είναι καλή και ποια είναι κακή. Να σέβεσαι τον διπλανό σου! Να δείχνεις αλληλεγγύη στους αδύνατους! Να μην πολεμάς αυτούς που βρίσκονται σε δύσκολη θέση! Δεν είναι υποχρεωτικοί, όπως οι νόμοι, δε θα πάμε φυλακή, αν τους παραβιάσουμε. Αφορούν υψηλές αξίες της ζωής, ερωτήματα για το πώς πρέπει να ζει ο άνθρωπος. Είναι πολύτιμοι φάροι της ζωής μας.

Τα έθιμα είναι κανόνες μιας κοινότητας ανθρώπων που τηρούνται εξαιτίας της παράδοσης, επειδή δηλαδή μας έχουν παραδοθεί από τους γονείς και τους προγόνους μας. Το μυστικό τους και η κρυφή τους δύναμη είναι ότι, όσο επαναλαμβάνονται, διατηρούν ενωμένη την κοινότητα και προσφέρουν ασφάλεια στα μέλη της, γι' αυτό και τα τηρούμε.

Κοινωνικοποίηση του ατόμου, όπως λένε οι κοινωνιολόγοι, σημαίνει το να μαθαίνει τη γλώσσα και τον πολιτισμό της κοινωνίας που ζει, δηλαδή, τους κανόνες, τους νόμους και τις αξίες από τις οποίες αυτοί προέρχονται. Τους κανόνες τους φτιάχνουν οι ίδιοι οι άνθρωποι, οι ανάγκες της κοινωνικής ζωής τους. Από τη στιγμή που δίπλα μας έχουμε κάποιον άλλον, γεννιέται και η ανάγκη για αμοιβαίες δεσμεύσεις, για να ζήσουμε μαζί με τους άλλους οργανωμένα, αρμονικά και ειρηνικά. Δημιουργούνται και μεταβάλλονται σύμφωνα με τις ανάγκες των πολιτών, επειδή και οι κοινωνικές συνθήκες αλλάζουν, για να διασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας μας.

[Πηγή: «Δημοκρατία και Εκπαίδευση», *Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων*, 2013 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Κειμενικός Τύπος της Εξήγησης

Όπως παρατηρείς, αρχικά παρουσιάζεται το φαινόμενο, το γεγονός ή η έννοια, ο τρόπος δημιουργίας του και, στη συνέχεια, καταγράφονται οι συνέπειές τους. Η δομή αυτή συναντάται συχνά σε ένα **επεξηγηματικό κείμενο (εξηγητικός τύπος)**.

Κάποια βασικά χαρακτηριστικά των **επεξηγηματικών κειμένων** είναι:

1. Μεταδίδουν **πληροφορίες** είτε με τη **μορφή γνώσεων** (για παράδειγμα, ο τρόπος που κατασκευάζεται ένα αντικείμενο) είτε με τη χρήση **ειδικού λεξιλογίου**.
2. Χρησιμοποιούν ρήματα **δράσης** (*κατασκευάζω, επεξεργάζομαι*) σε χρόνο **ενεστώτα** για τεχνικές εξηγήσεις και ρήματα **νόησης** (*συλλογίζομαι, αναλύω*) σε ερμηνευτικές εξηγήσεις.
3. Χρησιμοποιούν κοινά **ουσιαστικά** (συνήθως αφηρημένα), καθώς η εξήγηση αναφέρεται σε συγκεκριμένες διαδικασίες που αφορούν ευρύτερες κατηγορίες φαινομένων, γεγονότων ή εννοιών.
4. Αξιοποιούν **χρονικά** και **αιτιολογικά** συνδετικά στοιχεία (*καθώς, μόλις, επειδή κ.ά.*), για να αποδώσουν αντίστοιχες σχέσεις (π.χ. *όταν... τότε...*).
5. Μπορεί να περιλαμβάνουν *σχήματα, σύμβολα, εννοιολογικούς χάρτες, εικόνες, σκίτσα, φωτογραφίες*.

Δραστηριότητες

1. Αντιστοίχισε τους παρακάτω πλαγιότιτλους με τις παραγράφους του Κειμένου 1:

- α. Ποιος φτιάχνει τους κανόνες και τους νόμους και πώς γεννιέται η ανάγκη να δημιουργηθούν;
- β. Τι είναι ένας κανόνας;
- γ. Τα έθιμα είναι κανόνες;
- δ. Τι είναι ένας νόμος;
- ε. Τι ορίζουμε ως ηθικούς κανόνες;

2. Συμπλήρωσε τους πίνακες:

Κοινωνικός κανόνας	
Ορισμός	Παράδειγμα

Ηθικός κανόνας	
Ορισμός	Παράδειγμα

Νόμος	
Ορισμός	Παράδειγμα

Έθιμο	
Ορισμός	Παράδειγμα

Κανόνες-Νόμοι-Έθιμα
Ερωτήσεις Κλειστού Τύπου.
Μέρος Β'

3. α. Ποιο είναι το κύριο μήνυμα του κειμένου; Πώς οι συγγραφείς μεταδίδουν το μήνυμα;

Κύκλωσε τη σωστή απάντηση: i. Περιγράφουν ii. Εξηγούν iii. Αφηγούνται.

- β. Ποια παρατηρείς ότι είναι τα πιο συχνά μέρη του λόγου μέσα στο κείμενο;

- γ. Ποιος, κατά τη γνώμη σου, είναι ο ρόλος των παραδειγμάτων μέσα στο κείμενο;

4. Να συζητήσεις με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου σχετικά με την έννοια των κανόνων στη ζωή σου. Να μοιραστείς τις απόψεις σου και να παραθέσεις παραδείγματα από την καθημερινή σου ζωή (π.χ. κανόνες για τη γλώσσα, την ενδυμασία, κανόνες συμπεριφοράς, διατροφής, στην οικογένεια).

5. Ομαδική εργασία: Στόχος σας είναι να ερευνήσετε τον ρόλο των νόμων στην κοινωνία.

Αναζητήστε: [Εθνικό Τυπογραφείο] και, στη συνέχεια, διερευνήστε το πεδίο: «Αναζητήσεις - Κατάλογοι Νομοθεσίας». Επιλέξτε έναν συγκεκριμένο νόμο από τον ιστότοπο του Εθνικού Τυπογραφείου που θεωρείτε σημαντικό για την κοινωνία, εξηγώντας τη σημασία του και σκεφτείτε πώς επηρεάζει την καθημερινή ζωή των πολιτών. Εξετάστε τους λόγους ύπαρξής του και τις συνέπειές του. Έπειτα, μπορείτε να δημιουργήσετε ένα μικρό θεατρικό ή παιχνίδι ρόλων που να αναδεικνύει τη σημασία της τήρησής του σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Κείμενο 2 «Η Αρχαία Ελληνική Κοινωνία»

Η κοινωνία στην αρχαία Ελλάδα αποτελούνταν από διάφορες ομάδες. Οι άνδρες και οι γυναίκες χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες: τους αριστοκράτες (άριστοι), τους πιο φτωχούς αγρότες (περίοικοι) και τους μεσοαστούς (τεχνίτες και έμποροι). Οι γυναίκες, ωστόσο, δεν είχαν τα δικαιώματα ενός πολίτη. Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες στη Σπάρτη αντιμετωπίζονταν με διαφορετικό τρόπο. Για παράδειγμα, έπρεπε να κάνουν φυσική άσκηση, όπως οι άνδρες, τους επιτρεπόταν να κατέχουν γη και μπορούσαν να καταναλώσουν κρασί. Υπήρχαν οι ημιελεύθεροι εργάτες (π.χ. οι ειλωτες στη Σπάρτη), τα παιδιά, οι σκλάβοι –ή αλλιώς δούλοι– οι οποίοι είχαν πολιτικά ή στρατιωτικά καθήκοντα και, τέλος, οι ξένοι, οι οποίοι ζούσαν στην Αθήνα ή κατοικούσαν στα όρια μιας πόλης-κράτους, αλλά δεν κατάγονταν από αυτή (μέτοικοι) και ήταν κατώτεροι από την κοινωνική ομάδα των ανδρών.

Υπήρχε βέβαια κάποια κίνηση μεταξύ των τάξεων. Κάποιοι ανέβαιναν σε ιεραρχία, συγκεντρώνοντας περιουσία και επιρροή, ενώ κάποιοι άλλοι μπορούσαν να κατέβουν τάξη, χρεοκοπώντας, λόγω πολιτικών αναταραχών ή πολέμου, που μπορούσε να οδηγήσει σε απώλεια της ιδιότητάς τους ως πολίτες ή ακόμα και στην υποδούλωση.

Τα παιδιά των πολιτών λάμβαναν εκπαίδευση στην ανάγνωση, τη γραφή και τα μαθηματικά. Αφού ολοκλήρωναν αυτά τα μαθήματα, ασχολούνταν με τη λογοτεχνία (για παράδειγμα, τη μελέτη των έργων του Ομήρου), την ποίηση και τη μουσική (ειδικά με τη λύρα). Ο αθλητισμός αποτελούσε επίσης ένα απαραίτητο στοιχείο στην εκπαίδευση ενός νέου. Στη Σπάρτη τα αγόρια σε ηλικία 7 ετών συγκεντρώνονταν σε ομάδες και υπό την εποπτεία ενός μεγαλύτερου ηλικιακά νεαρού προπονούνταν σκληρά. Στην Αθήνα, οι νεαροί ενήλικες πολίτες (ηλικίας 18-20 ετών) υποχρεούνταν να υπηρετήσουν την πολιτική και στρατιωτική τους θητεία και παράλληλα να συνεχίσουν τις σπουδές τους, κάνοντας μαθήματα για την πολιτική, τη ρητορική και τον πολιτισμό. Τα κορίτσια

λάμβαναν παρόμοια εκπαίδευση με τα αγόρια, δίνοντας βέβαια έμφαση στον χορό, τη γυμναστική και τη μουσική. Τις γνώσεις τους στη μουσική επιδείκνυαν σε μουσικούς διαγωνισμούς και σε θρησκευτικές γιορτές και τελετές.

[Πηγή: M. Cartwright, worldhistory.org, Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Ιστορίας (μτφρ. Γεωργία Τσουκαλά), 15/5/2018 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το κείμενο; Ποια στοιχεία του κειμένου σε οδήγησαν σε αυτήν την απάντηση;
2. **α.** Σύγκρινε τις κοινωνικές ομάδες στην Αρχαία Ελλάδα με τις αντίστοιχες στην σημερινή Ελλάδα. Ποιες διαφορές εντοπίζεις;
β. Μπορείς να αναφέρεις ομάδες στη σημερινή κοινωνία με παρόμοιους κοινωνικούς ρόλους με αυτές της αρχαίας Ελλάδας;
3. **Ομαδική Εργασία:** Να πραγματοποιήσετε μια έρευνα, με σκοπό να συγκρίνετε: α) τον ρόλο των γυναικών στη σημερινή κοινωνία με τη θέση που είχαν οι αρχαίες Ελληνίδες και β) το σύστημα εκπαίδευσης των αρχαίων Ελλήνων με το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα.
4. Δημιούργησε ένα Meme που να εξηγεί χιουμοριστικά μια πτυχή της δομής της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας σε σύγκριση με τη σύγχρονη.

α. Να δημιουργήσετε ομάδες 3-4 ατόμων και να καθορίσετε έναν αρχηγό της ομάδας για τον συντονισμό. Κάθε ομάδα να επιλέξει ένα από τα δύο θέματα.

β. Αναζητήστε: [A day in the life of an ancient Athenian - Robert Garland - YouTube] και παρακολουθήστε το βίντεο που δείχνει μια μέρα από τη ζωή ενός Αθηναίου που ζούσε στα αρχαία χρόνια.

γ. Στη συνέχεια, επιλέξτε ομαδικά και παρουσιάστε μια σύντομη θεατρική σκηνή που αντικατοπτρίζει κάποια πτυχή της κοινωνίας στην αρχαία Ελλάδα.

ΟΔΗΓΙΕΣ για την έρευνα:

ΒΗΜΑ 1ο: α) Συλλογή Πληροφοριών από ιστορικές πηγές, δημοσιεύματα, μελέτες, ιστοσελίδες,
β) Οργάνωση Πληροφοριών: Δημιουργήστε πίνακα σύγκρισης με στήλες «Αρχαία Ελλάδα» και «Σύγχρονη εποχή» και καταγράψτε ομοιότητες και διαφορές για κάθε χαρακτηριστικό.
ΒΗΜΑ 2ο: Δημιουργία Παρουσίασης: Προετοιμάστε παρουσίαση PowerPoint ή Prezi αποτελούμενη από τα εξής: Εισαγωγή - Κυρίως μέρος (σύγκριση) - Συμπέρασμα - Βιβλιογραφία.
ΒΗΜΑ 3ο: Παρουσίαση: Κάθε ομάδα παρουσιάζει τα ευρήματά της στην τάξη. Συζητήστε και αναλύστε τις διαφορές και τις ομοιότητες. Προσοχή: Βεβαιωθείτε για την αξιοπιστία των πηγών σας. Χρησιμοποιήστε οπτικά βοηθήματα για ενδιαφέρουσα παρουσίαση. Συνεργαστείτε αρμονικά στην ομάδα. Να είστε έτοιμοι και έτοιμες να απαντήσετε σε ερωτήσεις.

Η Σχολή των Αθηνών

Meme ή μιμίδιο = ιδέα ή συμπεριφορά που μεταδίδεται υπό τη μορφή μίμησης (γραφή, ομιλία, χειρονομία) από τον έναν στον άλλο. Το νόημά του είναι συμβολικό.

Πώς το φτιάχνεις;

Βήμα 1ο: Δημιούργησε μια εικόνα ή ένα σκίτσο σχετικά με το θέμα. Μπορείς να διαλέξεις μία από το διαδίκτυο.

Βήμα 2ο: Γράψε κάτι εύστοχο, έξυπνο και χιουμοριστικό.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

► Μελέτησε προσεκτικά τις ακόλουθες προτάσεις από το Κείμενο 2 και υπογράμμισε με κόκκινο τις λέξεις που δηλώνουν την πράξη και με μπλε τις λέξεις που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί ή παθαίνει κάτι.

- Οι άνδρες και οι γυναίκες χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες.
- Τα παιδιά των πολιτών λάμβαναν εκπαίδευση στην ανάγνωση, τη γραφή και τα μαθηματικά.
- Στη Σπάρτη τα αγόρια σε ηλικία 7 ετών συγκεντρώνονταν σε ομάδες.

Ονοματική Φράση

Σκοπός κάθε πρότασης είναι να μεταδοθεί ένα μήνυμα (μια πράξη, μια κατάσταση). Η πράξη ή η κατάσταση είναι ο **πυρήνας** του μηνύματος, ενώ όσοι συμμετέχουν σε αυτήν είναι οι **μετέχοντες**. Οι μετέχοντες δηλώνονται με την ονοματική φράση.

Κάθε ονοματική φράση επιτελεί μια λειτουργία και υπηρετεί έναν σημασιολογικό ρόλο. Άλλες ονοματικές φράσεις ασκούν επίδραση (προκαλούν, καθορίζουν, εκτελούν), άλλες δεν ασκούν αλλά επηρεάζονται και άλλες δεν επηρεάζονται και δεν επηρεάζονται. Για παράδειγμα, στη φράση: *ο αθλητής πέτυχε το νικητήριο γκολ*, ο δράστης (αθλητής) επηρεάζει με τις πράξεις του συνειδητά μια πράξη ή κατάσταση. Αντίστοιχα, στην φράση: *οργανώθηκε τηλεμαραθώνιος αγάπης για τα παιδιά του τρίτου κόσμου*, η ονοματική φράση (παιδιά του τρίτου κόσμου) επηρεάζονται, ωφε-

λούνται από την πράξη. Υπάρχουν και περιπτώσεις, όπως στη φράση *το πλοίο βρίσκεται στον βυθό*, όπου δεν επηρεάζουν ούτε επηρεάζονται.

Η ονοματική φράση έχει ως «κεφαλή» ένα ουσιαστικό ή κάποιο άλλο στοιχείο που μπορεί να λειτουργήσει ως ουσιαστικό (αντωνυμία, επίθετο, μετοχή). Μπορεί να έχει απλή μορφή (άρθρο με ουσιαστικό) ή διευρυμένη μορφή και να αποτελείται από συστατικά εκτός του άρθρου και του ουσιαστικού όπως: **επίθετο** (καλοί μαθητές), **αριθμητικό** (πέντε άνθρωποι), **αντωνυμία** (κάθε πολίτης, το σχολείο μου), **σύνδεσμο** (ο μεν ένας έφυγε, ο δε άλλος ήρθε), **πρόταση** (το πήγαινε έλα).

Δραστηριότητα

1. Αναζήτησε ουσιαστικά στο Κείμενο 1 και τοποθέτησέ τα στη σωστή κατηγορία, σύμφωνα με το γένος τους.

Αρσενικά	Θηλυκά	Ουδέτερα

Αριθμοί

Όπως γνωρίζεις, τα ουσιαστικά έχουν δύο αριθμούς, τον **ενικό** (όταν μιλάμε για ένα πρόσωπο, ζώο, πράγμα, κατάσταση) και τον **πληθυντικό** (όταν μιλάμε για πολλά πρόσωπα, ζώα, πράγματα, καταστάσεις).

Δραστηριότητα

2. α. Ανάτρεξε στο Κείμενο 2 και τοποθέτησε τα ουσιαστικά στον παρακάτω πίνακα, ανάλογα με τον αριθμό στον οποίο βρίσκονται.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός

- β. Σε ποια πτώση βρίσκεται το καθένα;

Ονοματική Φράση και Συντακτικοί Ρόλοι

Η ονοματική φράση μπορεί να έχει έναν από τους ακόλουθους συντακτικούς ρόλους:

- **Υποκείμενο** του ρήματος, δηλαδή μια λέξη ή φράση που δηλώνει ποιος ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια ή βρίσκεται σε μια κατάσταση:

π.χ. *Τους κανόνες τους φτιάχνουν οι άνθρωποι.*

- **Κατηγορούμενο** (του υποκειμένου):

π.χ. *Τα έθιμα είναι κανόνες μιας κοινότητας ανθρώπων που τηρούνται εξαιτίας της παράδοσης.*

- **Αντικείμενο**, δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταφέρεται η ενέργεια του υποκειμένου ενός ρήματος:

π.χ. *Οι γυναίκες, ωστόσο, δεν είχαν τα δικαιώματα ενός πολίτη.*

[Σε προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε κάποια στοιχεία για το αντικείμενο. Εδώ το βλέπουμε στο πλαίσιο της ονοματικής φράσης.]

- **Συμπλήρωμα μιας πρόθεσης:**

π.χ. *Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες στη Σπάρτη αντιμετωπίζονταν με διαφορετικό τρόπο.*

- **Συμπλήρωμα ενός ουσιαστικού** (= άλλης ονοματικής φράσης) σε πτώση γενική:

π.χ. *Τα παιδιά των πολιτών λάμβαναν εκπαίδευση στην ανάγνωση, τη γραφή και τα μαθηματικά.*

Άσκηση
Ονοματικές
Φράσεις

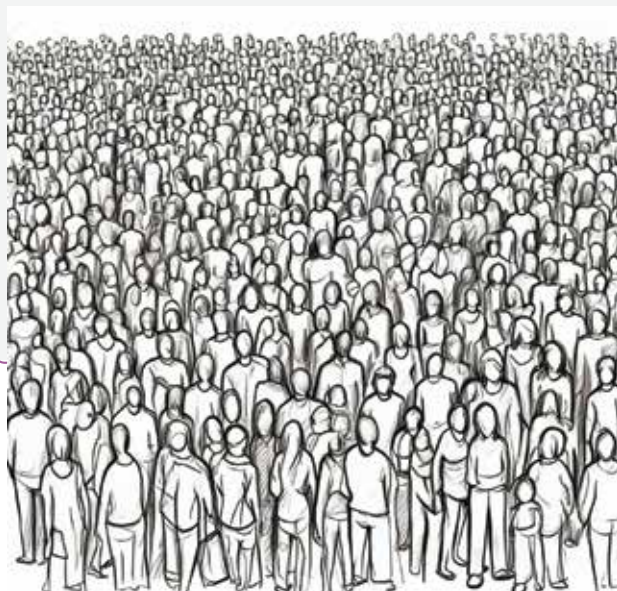

3. Αντιστοίχισε τις ονοματικές φράσεις της Στήλης Α με τον συντακτικό τους ρόλο στη Στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
Ο κάθε πολίτης συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής.	Αντικείμενο
Η επιστήμη της κοινωνιολογίας αναζητά νέες προοπτικές για την κοινωνική εξέλιξη.	Υποκείμενο
Οι εργαζόμενοι της εταιρείας μας είναι πρόθυμοι νέοι που επιθυμούν να ακολουθήσουν το νέο σχήμα συνεργασίας.	Συμπλήρωμα πρόθεσης
Η συνεργασία μεταξύ ατόμων οδηγεί σε κοινωνικές καινοτομίες .	Κατηγορούμενο

4. Εντόπισε τον συντακτικό ρόλο των ακόλουθων υπογραμμισμένων ονοματικών φράσεων.

- α.** Ο Σύλλογος Γονέων υποστηρίζει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών.
- β.** Η Οργάνωση Προστασίας Περιβάλλοντος αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.
- γ.** Η μελέτη μικρών κοινωνικών ομάδων είναι ουσιώδης για την κατανόηση της αλληλεξάρτησης των κοινωνικών δομών.
- δ.** Η έρευνα στον τομέα της ανθρωπολογίας αναδεικνύει τις διαφορετικές κοινωνικές πραγματικότητες.
- ε.** Οι εθελοντές του συλλόγου μας προσφέρουν τον προσωπικό τους χρόνο για τη βελτίωση της κοινωνίας.
- στ.** Οι δράσεις του Πολιτιστικού Συλλόγου αποτελούν προσπάθειες για τη διαφύλαξη των εθίμων μας.
- ζ.** Κατά την αλληλεπίδραση, οι κοινωνικές σχέσεις διαμορφώνονται.
- η.** Η προώθηση της εκπαίδευσης είναι θεμέλιο για την κοινωνική πρόοδο.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Αναζήτησε τη λέξη **κοινωνία** στο [Λεξικό της Πύλης](#) για την Ελληνική Γλώσσα.

- Ποιο είναι το ρήμα από το οποίο προέρχεται;
- Σημείωσε τις σημασίες της λέξης και αναγνώρισε με ποια από αυτές χρησιμοποιείται στο Κείμενο 2.
- Αφού πραγματοποιήσεις μια αναζήτηση στον ηλεκτρονικό τύπο (ή στις ψηφιοποιημένες εφημερίδες της *Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα*), εντόπισε από ένα χωρίο, στο οποίο η λέξη *κοινωνία* χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία.
- Αξιοποιώντας τις παρακάτω καταλήξεις και τα προθήματα, φτιάξε παράγωγες και σύνθετες λέξεις που να προέρχονται από τη λέξη **κοινωνία**.

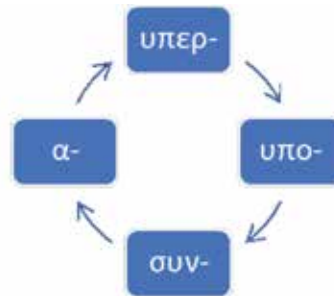
-ικός	
επι-	
ενδο- επι-	
συν-	
αντι- -ικός	
τηλε- επι-	

2.α. Σχημάτισε σύνθετες λέξεις με τη λέξη *άνθρωπος* και μία από τις παρακάτω λέξεις ως α' ή β' συνθετικό:

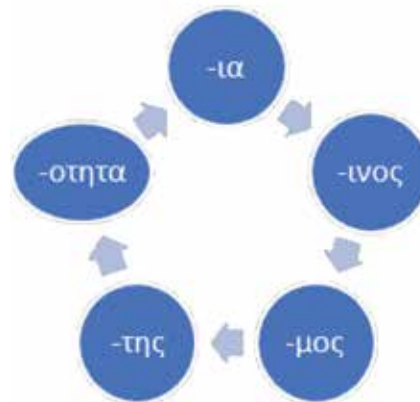
άγριος, είδος, θυσία, κεντρικός, μορφή, φοβία, διάστημα, λύκος, μισώ, φίλος, χιόνι

β. Ποιες παράγωγες λέξεις με τα παρακάτω προθήματα και επιθήματα μπορείς να δημιουργήσεις από τη λέξη *άνθρωπος*;

προθήματα

επιθήματα

Γλωσσάρι
Άτομο και
Κοινωνία

Διαδραστικό
Γλωσσάρι
με α' και β'
συνθετικό:
άνθρωπος

3. Με βάση το Κείμενο 1, να βρεις υπώνυμα για τη λέξη **κανόνες**. Εκτός από τα είδη κανόνων που αναφέρονται στο κείμενο, ποια άλλα είδη κανόνων σου έρχονται στο μυαλό; Σκέψου διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής και εντόπισε τους κανόνες που τους διέπουν (π.χ. στο σχολείο: *κανόνες ορθογραφίας*).

4. Αξιοποιώντας το ηλεκτρονικό λεξικό «Λεξισκόπιο», εντόπισε **συνώνυμα** και **αντώνυμα** (όπου υπάρχουν) για τις παρακάτω λέξεις που σχετίζονται με την έννοια «κοινωνία»: *συνοχή, οργανωμένος, ειρηνικός, ελευθερία, σεβασμός, πρότυπο, δράση, υποχρεωτικός, τηρώ, αλληλεγγύη, ασφάλεια, δεσμεύσεις, αλλαγή, δημιουργώ, ομάδα, κατηγορία, καθήκοντα, κατώτερος, επιρροή, αναταραχή, υποδούλωση.*

5. Ομαδική εργασία: Σε ένα συνεργατικό έγγραφο παρουσίασης να φτιάξετε το «δέντρο των λέξεων» για τη λέξη *κοινωνία*. Να συμπεριλάβετε επίθετα, ουσιαστικά, ονοματικές φράσεις, παράγωγα, σύνθετα. Έπειτα, μπορείτε να το αναρτήσετε σε ψηφιακό περιβάλλον (e-me, e-class).

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Αν οι καρχαρίες ήταν άνθρωποι»

Αναζήτηση: [ΑΝ ΟΙ ΚΑΡΧΑΡΙΕΣ ΗΤΑΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΠΡΕΧΤ TAURUS PRODUCTIONS] τη μικρού μήκους ταινία animation του Μπέρτολ Μπρέχτ, όπου ο δημιουργός της, Παντελής Πέτρου, παρουσιάζει μια συμβολική ιστορία, όπου οι καρχαρίες γίνονται σύμβολα των θεσμών που συνθέτουν την κοινωνία (εκπαίδευση, τέχνη, περίθαλψη, εκκλησία, στρατός, κοινωνική πρόνοια) και των αξιών που προάγουν (φιλανθρωπία, ηρωισμός, αυτοθυσία κ.ά.). Προβάλλοντας τη δομή και τις αξίες της κοινωνίας στον κόσμο των ψαριών, ο θεατής αναγνωρίζει τον δικό του κόσμο του και με παιγνιώδη τρόπο προσκαλείται να αναλογιστεί τον ρόλο του μέσα σε αυτόν.

Δραστηριότητες

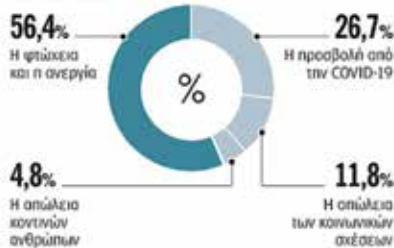
1. Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε το παραπάνω βίντεο;
2. Συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου στην τάξη τον τρόπο με τον οποίο το κινούμενο σχέδιο (animation) διευκολύνει την κατανόηση του μηνύματος.
3.
 - α. Ποια κοινωνικά ζητήματα θίγονται μέσω της παραβολικής ιστορίας;
 - β. Ποιες αξίες προωθούνται στο βίντεο και ποιες στάσεις αναφέρεται ότι θα πρέπει να αποφεύγονται;
4. Ομαδική εργασία: Να γράψετε τη δική σας παραβολή με άλλα ζώα ή αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν ανθρώπινες ιδιότητες ή στοιχεία της κοινωνίας. Μπορείτε, επίσης, αν θέλετε, να επιλέξετε να δημιουργήσετε το δικό σας κόμικ που να αντανakλά κοινωνικά μηνύματα.

Ο αντίκτυπος της COVID-19 στη ζωή των Ελλήνων

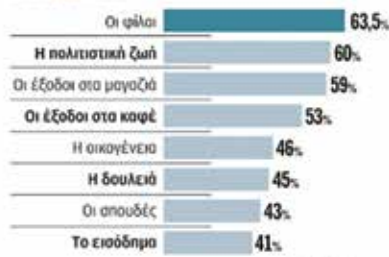
Πιο σημαντικοί κίνδυνοι της πανδημίας

Η επικοινωνία στο σπίτι (%)

Σας έλειψαν από «αρκετά» έως «πολύ» και «πέρα πολύ»

Επιθυμία για βελτίωση, από «αρκετά» έως «πολύ» και «πέρα πολύ»

[Πηγή: διαδικτυακή εφημ. Καθημερινή]

Δραστηριότητες

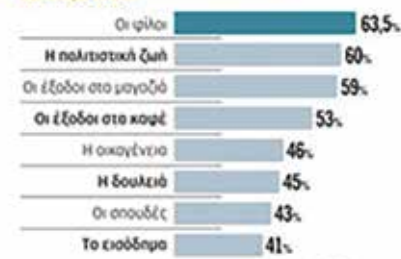
1. Παρατήρησε το γράφημα του πίνακα που αναφέρεται στους κινδύνους της πανδημίας και εξήγησέ τους, ξεκινώντας από τον πιο σημαντικό.
2. Ποιες πληροφορίες λαμβάνουμε από τα γραφήματα του πίνακα για την ποιότητα της επικοινωνίας στο σπίτι στην εποχή της πανδημίας;
3. Εξήγησε τον τρόπο με τον οποίο ο πίνακας, η πίτα, το ραβδόγραμμα, η οπτική αναπαράσταση πληροφορούν τον/την αναγνώστη/-στρια. Πώς τον/τη βοηθούν να κατανοήσει την επίδραση της πανδημίας στην ελληνική κοινωνία;

Επιθυμία για βελτίωση, από «αρκετά» έως «πολύ» και «πέρα πολύ»

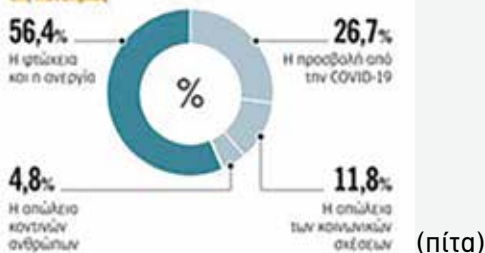
(στατιστικός πίνακας)

Σας έλειψαν από «αρκετά» έως «πολύ» και «πέρα πολύ»

(ραβδόγραμμα)

Πιο σημαντικοί κίνδυνοι της πανδημίας

(πίτα)

Η επικοινωνία στο σπίτι (%)

(οπτική αναπαράσταση)

4. Σκέψου με ποιους άλλους τρόπους θα μπορούσες να παρουσιάσεις τα αποτελέσματα μιας έρευνας ή μια μελέτη.

Κείμενο 5

«Κοινωνικός αποκλεισμός: Ο σύγχρονος εξοστρακισμός»

Εύρυθμη
λειτουργία
της κοινωνίας

Συχνά γίνεται λόγος για την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Πρόκειται για ένα πολυδιάστατο και σύνθετο φαινόμενο που συχνά χρησιμοποιείται ως συνώνυμο στις έννοιες φτώχεια, ρατσισμός, ανεργία κ.ά. Ο όρος χρησιμοποιείται, για να περιγράψει

ένα φαινόμενο αιώνων, την περιθωριοποίηση και την κοινωνική απομόνωση. Το 1994 το Συμβούλιο της Ευρώπης όρισε «ως κοινωνικά αποκλεισμένες τις ομάδες που δεν απολαμβάνουν ανθρώπινα δικαιώματα». Είναι αυτοί που οδηγούνται στο περιθώριο, εκεί όπου τα κοινωνικά δικαιώματα καταργούνται και η κοινωνική προκατάληψη τους στιγματίζει. Με άλλα λόγια, στερούνται ό,τι απολαμβάνει η πλειονότητα των πολιτών.

Ακούγοντας τον όρο αυτό, σκεπτόμαστε τον άστεγο στα στενά του αθηναϊκού κέντρου, έναν μετανάστη που ζει σε συνθήκες εξαθλίωσης, τους τοξικομανείς στην πλατεία Ομόνοιας, ανήλικες εγκυμονούσες κ.λπ. Τα συγκεκριμένα άτομα ξεφεύγουν από τις κοινωνικές «νόρμες», ζουν εκτός του κοινωνικού συστήματος και προκαλούν έντονο φόβο και αγωνία. Η περιθωριοποίηση μεμονωμένων ατόμων έχει τις ρίζες της στα αρχαία χρόνια. Γνωστή είναι η έκφραση των αρχαίων Ελ-

λήνων «Πας μη Έλλην βάρβαρος» που φανερώνει τον αποκλεισμό των αλλοεθνών ατόμων λόγω φυλετικών χαρακτηριστικών.

Είναι σημαντικό, όμως, να γνωρίζουμε ότι ένας πολίτης ενσωματώνεται στην κοινωνία, ασκώντας τα πολιτικά του δικαιώματα, επιβιώνοντας αξιοπρεπώς μέσω της απασχόλησής του, απολαμβάνοντας τα στοιχειώδη κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες (εκπαίδευση, υγεία κ.ά), χτίζοντας σχέσεις, φιλίες και συμμετέχοντας σε διάφορες δραστηριότητες. Επιπλέον, με τη χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου γίνονται προσπάθειες τα τελευταία έτη για την ενίσχυση του κράτους πρόνοιας. Συνεπώς, οι αρμόδιοι φορείς, υπηρεσίες και ομάδες προσπαθούν με τα ανάλογα μέτρα να περιορίσουν τη διασπορά του προβλήματος.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποδυναμώνει τις σχέσεις μεταξύ πολιτών, ομάδων και κράτους, ενώ, συγχρόνως, αντικατοπτρίζει τις αξίες, τα ιδανικά και τα ήθη της κοινωνίας. Γι' αυτό, χρέος τόσο των δημόσιων φορέων όσο και των ατόμων είναι η καταπολέμησή του, με στόχο όλοι οι πολίτες να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα και να διαβιούν με αξιοπρέπεια εκτός του περιθωρίου και εντός της κοινωνίας.

[Πηγή: Κ. Στεργιάδου, *Pnyka Press*, 25/9/2022 (δισσκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Να συμπεριλάβεις τις λέξεις *αποκλεισμός, δικαιώματα, στιγματισμός, ενσωμάτωση, αξιοπρέπεια* σε προτάσεις που θα δημιουργήσεις, ώστε να φαίνεται η σημασία τους.
2. **α.** Να κατασκευάσεις ένα συννεφόμελο με λέξεις ή φράσεις που σχετίζονται με τη λέξη *περιθωριοποίηση* και ένα που να περιλαμβάνει λέξεις που έχουν σχέση με τη λέξη *ενσωμάτωση*.
β. Πώς η γλώσσα στο κείμενο αποτυπώνει αυτές τις έννοιες; Να επιλέξεις και να αιτιολογήσεις την επιλογή σου:
α) χρησιμοποιώντας ουδέτερες λέξεις και φράσεις
β) παρουσιάζοντας με ποιητικό τρόπο τις συνθήκες επιβίωσης περιθωριοποιημένων ατόμων
γ) με λέξεις και φράσεις συναισθηματικά φορτισμένες που δημιουργούν εικόνες στο μυαλό του/της αναγνώστη/-στριας.
3. Αντικατάστησε τις ακόλουθες λέξεις ή φράσεις με μια λέξη από το κείμενο: *πλειοψηφία* (παρ. 1), *περιθωριοποιημένος* (παρ. 1), *αποκαλύπτω* (παρ. 2), *βασικός* (παρ. 3), *μειώνω* (παρ. 3), *λαμβάνω μέρος* (παρ. 3), *εντάσσω* (παρ. 3), *καθήκον* (παρ. 4), *ευπρέπεια* (παρ. 4), *αντανακλώ* (παρ. 4).

Ύφος

Το **ύφος** είναι ο τρόπος με τον οποίο εκφράζεται ένας/μία ομιλητής/-τρια ή συγγραφέας, είτε προφορικά είτε γραπτά. Αναφέρεται στις γλωσσικές επιλογές, τη σύνταξη, τον τόνο και τη χρήση εκφραστικών μέσων που συνθέτουν το συνολικό αποτέλεσμα και τον χαρακτήρα του λόγου.

Παραδείγματα ύφους

Επίσημο ύφος: Στοχεύει στην αντικειμενικότητα και τη σαφήνεια. Π.χ.: *Εκτιμώ την επικοινωνία σας και είμαι στη διάθεσή σας για περαιτέρω διευκρινίσεις.*

Φιλικό ύφος: Προσδίδει άνεση και οικειότητα, δημιουργώντας θετική διάθεση. Π.χ.: *Χαίρομαι που σε ακούω! Πες μου τι μπορώ να κάνω, για να βοηθήσω.*

Ενθουσιώδες ύφος: Μεταφέρει δυναμισμό και ενέργεια, επηρεάζοντας την ψυχολογία του δέκτη. Π.χ.: *Φοβερή ιδέα! Ανυπομονώ να τη συζητήσουμε περισσότερο.*

Απολογητικό ύφος: Εκφράζει μεταμέλεια και στοχεύει στο να αποκαταστήσει μια επικοινωνιακή διαταραχή. Π.χ.: *Λυπάμαι για την παρεξήγησή. Θα προσπαθήσω να εξηγήσω καλύτερα.*

Ακαδημαϊκό/επιστημονικό ύφος: Στοχεύει στην ακρίβεια και την ανάλυση, αποφεύγοντας προσωπικές κρίσεις. Π.χ.: *Η ανάλυση των δεδομένων υποδηλώνει ότι τα αποτελέσματα είναι στατιστικά σημαντικά.*

Ύφος

Δραστηριότητες

4. Πώς λειτουργούν συντακτικά οι υπογραμμισμένες ονομαστικές φράσεις;
5. Πώς θα χαρακτήριζες το ύφος του συγκεκριμένου κειμένου και γιατί;
6. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, δημιουργήστε μια ιστορία για ένα φαινόμενο κοινωνικού αποκλεισμού και τον τρόπο αντιμετώπισής του. Καταγράψτε προτάσεις καταπολέμησης του φαινομένου και φτιάξτε με αυτές ένα διάγραμμα (με εργαλεία της e-me ή άλλα).

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Κείμενο 6 «Η γυναίκα στην κοινωνία και τη γλώσσα»

Αναζήτησε: [Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ PODCAST] το 14ο επεισόδιο του podcast «Γλώσσα Γλώσσα», ΤΟ ΒΗΜΑ (0:13:10-0:18:59), στο οποίο ο ακαδημαϊκός Χριστόφορος Χαραλαμπάκης και ο δημοσιογράφος και ηθοποιός Γιάννης Θ. Διαματτής συζητούν για το πώς αντιμετωπίζεται η γυναίκα στην ελληνική κοινωνία και γλώσσα.

Πριν από την ακρόαση

► Τι φαντάζεσαι ότι θα αναφερθεί από τους συνομιλητές για αυτό το θέμα;

Κατά την ακρόαση

1. Ποιο είναι το θέμα του ηχητικού αρχείου;
2. Τι αναφέρεται ότι χρειάζεται να γίνει στην κοινωνία;
3. Από 0:14.02: Πώς ορίζει ο πομπός τη γλώσσα;
4. Από 0:16.07: Τι αναφέρεται για το δικαίωμα της γυναίκας να αυτοπροσδιορίζεται;
5. Γιατί γίνεται αναφορά στην κοινωνική αλλαγή; Πώς αναπαράγονται τα στερεότυπα;

Μετά την ακρόαση

1. Ποια σημεία της συζήτησης σε εντυπωσίασαν και γιατί;
2. Συζήτησε τη σημασία της ισότητας στη γλώσσα. Πόσο σημαντικό είναι να φέρουμε την κοινωνική αλλαγή μέσα από τη γλώσσα που χρησιμοποιούμε;
3. Ερεύνησε πώς η γλώσσα χρησιμοποιείται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και πώς επηρεάζει τις κοινωνικές ανισότητες, εξετάζοντας ένα συγκεκριμένο hashtag.
4. Εργαζόμενοι/-ες ατομικά, σε ζεύγη ή σε ομάδες, επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Αφού λάβετε υπόψη σας τον ρόλο, το κοινό στο οποίο απευθύνεστε και τη μορφή του κειμένου που καλείστε να δημιουργήσετε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος. Να οργανώσετε το κείμενό σας με σωστή δομή και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις πληροφορίες που ζητούνται.

ΡΟΛΟΣ	ΚΟΙΝΟ	ΜΟΡΦΗ	ΘΕΜΑ
Δημοσιογράφος	Αναγνώστες/ -στριες	Άρθρο σε εφημερίδα	«Πώς πρέπει να αντιμετωπίζουμε τις κοινωνικές ανισότητες ώστε να εξασφαλίζεται η ευημερία όλων;»
Μαθητές/-τριες σε ρόλο «δημοσιογράφων» και «πρώην περιθωριοποιημένο άτομο»	Μέλη της εκπαιδευτικής και τοπικής κοινότητας	Δραματοποίηση συνέντευξης (με προετοιμασία 5-8 ερωτήσεων)	«Συνέντευξη από ένα άτομο που έχει βιώσει τον κοινωνικό αποκλεισμό»
Ακτιβιστής/-στρια (πολίτης που παρεμβαίνει με διάφορες ενέργειες για το κοινό καλό)	Τοπική κοινωνία	Αφίσα (έντυπη/ ψηφιακή/ διαδραστική ή φυλλάδιο ψηφιακό)	«Η κοινωνική αλλαγή μπορεί να έρθει μέσα από τη δράση και τη συμμετοχή όλων μας!»

Η σημερινή ελληνόφωνη περιοχή της Καλαβρίας αποτελείται από ένα μικρό πυρήνα ορεινών χωριών (Γκαλλιτσιανό, Αμεντολέα, Μπόβα, Μπόβα Μαρίνα, Ροκαφόρτε ντελ Γκρέκο, Χωρίο ντι Ροκαφόρτε, Κοντοφούρι, Ρογούδι, Χωρίο ντι Ρογούδι) σε απόσταση πενήντα πέντε περίπου χιλιομέτρων από το αρχαίο Ρήγιο. Όλες αυτές οι κοινότητες μιλούσαν το τοπικό ελληνικό ιδίωμα (γκρίκο/γκρέκο) - μια προφορική διαλεκτική ποικιλία της ελληνικής γλώσσας- έως τις αρχές του αιώνα μας.

Τώρα η διάλεκτος ομιλείται σε πολύ λίγα χωριά. Οι ομιλητές των ελληνικών διαλέκτων στη Νότια Ιταλία είναι Ιταλοί υπήκοοι, έχουν ιταλική εθνική συνείδηση και είναι χριστιανοί καθολικοί στο θρήσκευμα. Είναι φορείς μιας ιδιαίτερης παράδοσης και ταυτότητας που τους διαφοροποιεί από τους υπόλοιπους Ιταλούς. Οι ελληνόφωνοι της Καλαβρίας διατήρησαν την ξεχωριστή γλωσσική ταυτότητά τους στη διάρκεια των αιώνων μέσω της προφορικής παράδοσης. Τα ελληνικά χρησιμοποιούνται από τους ηλικιωμένους τόσο στην οικογένεια όσο και στις μεταξύ τους συναναστροφές, καθώς και από νεότερα άτομα-μέλη πολιτιστικών συλλόγων. Σε ειδικές περιστάσεις, τα ελληνικά χρησιμοποιούνται και ως μυστικός κώδικας επικοινωνίας, όταν δε θέλουν να γίνουν κατανοητοί από τον περίγυρο.

Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες γίνονται προσπάθειες για τη διδασκαλία τους με πρωτοβουλίες πολιτιστικών συλλόγων. Τα ελληνικά της Κάτω Ιταλίας έχουν εισαχθεί στο σύστημα της επίσημης εκπαίδευσης και διδάσκονται στο σχολείο. Με τη στήριξη της Ε.Ε., τα τελευταία χρόνια εκδηλώνεται ζωηρό ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της ελληνικής διαλέκτου στο σχολείο, τη συλλογή γλωσσικού υλικού, την προβολή της μέσω του τουρισμού και γενικά την αναβίωση και τη διαφύλαξή της.

[Πηγή: Χ. Πετροπούλου, *Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*, 27/2/2008 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Χάρτης
Ελληνικά
της Καλαβρίας

Δραστηριότητες

1. Για ποιον λόγο, σύμφωνα με τη συγγραφέα, η συγκεκριμένη διάλεκτος απειλείται με εξαφάνιση; Με ποιον τρόπο μια γλώσσα επηρεάζεται από την επαφή με άλλη;

2. α. Ποια είναι η σημασία της διατήρησης των γλωσσικών διαλέκτων;

β. Πώς βοηθά η γλώσσα να διατηρηθεί η κουλτούρα και ο πολιτισμός μιας κοινότητας;

Αναζήτησε το βίντεο [KALINITTA WITH GREEK TRANSLATION] και άκουσε το τραγούδι με στίχους στο τοπικό ελληνικό ιδίωμα της Κάτω Ιταλίας. Στη συνέχεια, με τη μορφή ιδεοθύελλας στην τάξη, κατάγραψε λέξεις και φράσεις με τα συναισθήματα που σου δημιουργήθηκαν.

3. α. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, αναζητήστε στο διαδίκτυο στοιχεία για την περιοχή της Καλαβρίας. Στη συνέχεια,

δημιουργήστε ή εντοπίστε έναν χάρτη της Καλαβρίας και σημειώστε/κυκλώστε τα χωριά που μιλούν γκρίκο/γκρέκο.

β. Κάθε ομάδα, με βάση το κείμενο και τις πληροφορίες που εντόπισε, να δημιουργήσει ερωτήσεις και απαντήσεις που να αναδεικνύουν τους τρόπους με τους οποίους η κοινότητα της περιοχής προσπαθεί να διαφυλάξει τη γλώσσα και την κουλτούρα της. Ένα μέλος από κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει τον ρόλο του δημοσιογράφου και κάποια άλλα των ομιλητών/-τριών και να παρουσιάσουν εναλλάξ στην τάξη τις συνεντεύξεις που ετοιμάσαν.

4. Έχεις παρατηρήσει ότι κάτοικοι σε άλλες περιοχές της Ελλάδας έχουν έναν ιδιαίτερο, διαφορετικό τρόπο ομιλίας από τον δικό σου; Επίλεξε μια άλλη διάλεκτο της ελληνικής, κατάγραψε βασικές πληροφορίες για αυτήν και παρουσιάσε την προφορικά στην τάξη.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

▶ Τι έμαθες για την αλληλεξάρτηση των ατόμων μέσα στην κοινωνία;

▶ Ομαδική εργασία: Τι σας προβλημάτισε περισσότερο στην ενότητα που διδαχθήκατε; Να επιλέξετε από κοινού ένα από τα θέματα που συζητήσατε και να ξεκινήσετε το παιχνίδι της «Αλυσίδας: Προβληματισμός - Απόψεις» γύρω από έναν προβληματισμό σας. Ένας/Μια μαθητής/-τρια «αρχίζει την αλυσίδα», δίνοντας τον λόγο σε έναν/μια συμμαθητή/-τρια που είναι ο πρώτος κρίκος της αλυσίδας, για να εκφράσει ελεύθερα την άποψή του/της. Ο πρώτος κρίκος δίνει τον λόγο στον επόμενο και ο δεύτερος στον επόμενο, μέχρι να ακουστούν οι απόψεις όλων των μελών της τάξης.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Οικογένεια: Χθες και σήμερα»

05

Οικογενειακή γιορτή (1900). Συλλογή Δ. Φωτόπουλου, Δημιουργός Μ. Βελούδιος.

[Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-MIET]

- Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές διακρίνεις ανάμεσα στη γιορτή της φωτογραφίας και σε μια σημερινή οικογενειακή γιορτή;

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα σχετικά με την **οικογένεια, οικογενειακές ιστορίες/γιορτές/επαφές**.
2. Τον **κειμενικό τύπο** της **περιγραφής** (περιγραφή αντικειμένου, περιγραφή διαδικασίας/γεγονότος).
3. Τη **μορφολογία** του **επιθέτου** και των **αριθμητικών**.
4. Τους **σημασιολογικούς ρόλους** του **επιθέτου**.
5. Τη **δομή** και τους **πλαγιότιτλους** των παραγράφων.
6. Τον ρόλο των εικόνων και της γραμματοσειράς στο **πολυτροπικό κείμενο**.
7. Τη δήλωση **επιδοκίμασias/αξιολόγησης** μέσω επιλογής επιθέτου.

Κείμενο 1

Οικογένεια
Ινφογράφημα

«Οικογενειακοί δεσμοί: αλυσίδες αγάπης ή εξάρτησης;»

Όλοι γνωρίζουμε πως οι πυλώνες³ της ελληνικής κοινωνίας βασίζονται πάνω στους οικογενειακούς δεσμούς. Με τον όρο «οικογενειακοί δεσμοί» εννοούμε τους δεσμούς ανάμεσα στον εαυτό μας και την πατρική μας οικογένεια. Κατά καιρούς, το μοντέλο αυτό συνύπαρξης και αλληλεπίδρασης με την πατρική μας οικογένεια έχει να παρουσιάσει, ομολογουμένως, πολλά οφέλη. Κάθε νόμισμα, όμως, έχει δύο όψεις. Είναι οι οικογενειακοί δεσμοί αλυσίδες αγάπης ή εξάρτησης; Ας το εξετάσουμε, λοιπόν...

Η αλλαγή δεν είναι κάτι το απλό. Το πράγμα γίνεται ακόμα δυσκολότερο, όταν αποφασίσει κανείς να μετακομίσει και να βρεθεί σε διαμέρισμα οικογενειακής πολυκατοικίας. Εκεί έρχονται τα πάνω κάτω, όταν αντιμετωπίζεις καθημερινά οικογενειακούς δεσμούς είτε ως αγάπη είτε ως εξάρτηση σε πολλές τραγελαφικές καταστάσεις. Τι εννών με αυτό; Πατάς το κουμπί να έρθει το ασανσέρ, ανοίγεις την πόρτα, για να μπεις και τι να δεις; Δύο κιλά κιμά και τρία κιλά μπριζόλες να προσγειώνονται στον όροφό σου. Κλείνεις την πόρτα, για να δεις από το φωτάκι του ασανσέρ που πάνε. Ναι, προορίζονται για τον επάνω όροφο, όπου βρίσκεται το διαμέρισμα των «οικόσιτων παιδιών». **Οπότε** κι εσύ αποχαιρετάς το μοσχαρακι και κατεβαίνεις από τις σκάλες.

Άλλη μέρα, λες από μέσα σου «Δε θα πάρω το ασανσέρ, γιατί με το “εκτελούνται μεταφορές” θα καθυστερήσω». Κατεβαίνεις από τις σκάλες και κατευθύνεσαι προς την είσοδο της πολυκατοικίας. **Λίγο πριν βγεις**, σε περιμένει ψηλό ανοξείδωτο δοχείο, με τέσσερα κιλά τυρί φέτα. Αυτό το δοχείο-πρόκληση περιμένει κάποιον από τα «οικόσιτα παιδιά» να το ανεβάσει στον επάνω όροφο. Μα αφήνεις τέτοια λικουδιά απροστάτευτη; Φεύγεις με τη νοερή μυρωδιά της φέτας στο στόμα.

Γυρνάς από τη δουλειά, για να βρεις στην είσοδο της πολυκατοικίας δυο εξάδες από εμφιαλωμένα νερά. Περιμένουν κι αυτά, τα «οικόσιτα παιδιά» του τρίτου ορόφου. Πας, **στη συνέχεια**, να χαλαρώσεις στον καναπέ σου, βλέποντας καμιά ταινία και ακούς τη «γιαγιά» να φωνάζει από κάτω στο θυροτηλέφωνο. Μήνυμα προς τον τρίτο όροφο: «Την έφερα την τούρτα για τα γενέθλια του εγγονιού».

Ανοίγεις την πόρτα, για να βγεις για καφέ, και απ' έξω σου έχουν «στήσει καρτέρι» τέσσερα ζευγάρια παιδικά μάτια. Η μαμά από τον επάνω όροφο σκούζει «Μα πώς βγήκατε κακομαθημένα και σας κυνηγώ παντού να σας βρω;». Πας να κοιμηθείς στο ζεστό σου κρεβατάκι. Ακούς, έντεκα το βράδυ, το ασανσέρ να ανεβαίνει, για να πάει η γιαγιά να κοιμηθεί με τη μαμά. Ο σύζυγος λείπει και φοβάται η κόρη με δυο παιδιά μόνη της στο σπίτι. Κι ας έχει η πόρτα του τρίτου ορόφου και η είσοδος της πολυκατοικίας κλειδαριά ασφαλείας.

3. πυλώνες: στηρίγματα.

Και καθημερινά το μεσημέρι, γυρνάς στο σπίτι σου από τη δουλειά, για να δεις το ίδιο σκηνικό. Μαμά και παιδιά ανεβαίνουν στο τζιπάκι, για να πάνε στο γειτονικό χωριό των 6 χιλιομέτρων, για να φάνε όλοι μαζί. Ναι, όπως κατάλαβες. Μεσημεριανό στο οικογενειακό τραπέζι με τη γιαγιά και τον παππού. Σπιτικό φαγητό, δωρεάν, με βόλτα. Τρία σε ένα. Τι είναι τώρα αυτό; Οικογενειακοί δεσμοί: αλυσίδες αγάπης ή εξάρτησης;

Ύστερα από όλο αυτό το πολιτισμικό σοκ, συνειδητοποιείς ένα πράγμα. Την απόλυτη εξάρτηση από την πατρική εστία με όλα τα βραχυπρόθεσμα οφέλη που αυτή μπορεί να συμπεριλαμβάνει.

[Πηγή: Μ. Πολίτη, *Maxmag*, 19/11/2020 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Κειμενικός Τύπος της Περιγραφής

Στο κείμενο που διάβασες κυριαρχεί ο **κειμενικός τύπος της περιγραφής** και συγκεκριμένα της **περιγραφής γεγονότων**.

Ο τύπος αυτός της περιγραφής μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- α) τι συνέβη,
- β) πού συνέβη το γεγονός,
- γ) πότε συνέβη,
- δ) τα αποτελέσματα που αυτό επέφερε,
- ε) τις αιτίες που το προκάλεσαν και
- στ) τους τρόπους αντιμετώπισης.

Χαρακτηριστικά **γλωσσικά στοιχεία** του κειμενικού τύπου της περιγραφής είναι:

- α) ο ενεστώτας
- β) λέξεις που δηλώνουν σειρά, τόπο, τάξη.

Δραστηριότητες

1. α. Ποιο είναι το θέμα του άρθρου;
β. Ποια γεγονότα περιγράφονται;
γ. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει η συντάκτρια του άρθρου;
2. α. Σε ποιο πρόσωπο βρίσκονται τα ρήματα του κειμένου; Γιατί; Τι δηλώνεται με καθένα από αυτά;
β. Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα από την τρίτη έως την έβδομη παράγραφο; Γιατί, πιστεύεις ότι γίνεται αυτό;
3. Να παρατηρήσεις τις συνδετικές λέξεις που έχουν γραφεί με έντονα στοιχεία και να εντοπίσεις τι δηλώνουν.
4. Ποιος είναι ο σκοπός της συντάκτριας του κειμένου; Να επιλέξεις αυτό που πιστεύεις ότι ταιριάζει.
 - α. Να πληροφορήσει για τις θετικές ή αρνητικές όψεις του φαινομένου.
 - β. Να προσφέρει επιχειρήματα, για να στηρίξει τη θέση της.
 - γ. Να περιγράψει γεγονότα που συμβαίνουν συχνά και στηρίζουν τη θέση της.
 - δ. Να αφηγηθεί γεγονότα που έχουν συμβεί και σχετίζονται με το θέμα της.

Κείμενο 2

«Και γιορτάζει και δέχεται»

Όταν γιορτάζουμε, έχουμε επισκέψεις κι έρχονται οι κύριοι με τα καλά και τα λυπητερά τους ρούχα κι οι κυρίες με τα χαρούμενα και τα ταγέρ. Αυτό γίνεται μόνο, όταν γιορτάζει ο μπαμπάς. Η μαμά δε γιορτάζει ποτέ, γιατί το όνομά της δεν έχει γιορτή ούτε η θεία Γαζία γιορτάζει ούτε η Δωροθέα. Εγώ, μου **λένε** οι μεγάλοι, πως έχω γιορτή κάθε μέρα. Οι κύριοι και οι κυρίες λένε χρόνια πολλά στον μπαμπά και στη μαμά να τον χαίρεστε και σε μένα να χαίρεσαι τον μπαμπά.

Η μαμά τούς λέει «μερσί» κι εγώ τους λέω «φαρστώ». Η Δωροθέα **πηγαίνει κι έρχεται** με τον δίσκο κι εγώ όλο **δίνω** το καλό χεράκι, όπως λέει η μαμά μου το δεξί μου χέρι, κι άμα δε θέλω να το δώσω στις κακές κυρίες, η μαμά μου λέει έλα μην ντρέπεσαι και μου κάνει νοήματα και στις κυρίες λέει πως το κάνω για **πρώτη** φορά αυτό κι ότι εγώ πάντοτε χαιρετάω και δεν ξέρει τι έπαθα σήμερα. Μερικοί φίλοι του μπαμπά τού **φέρνουν ένα** δωράκι κι εκείνος τους λέει «δεν ήταν ανάγκη βρε αδερφέ» κι η μαμά πηγαίνει και τ' αφήνει πάνω στο κρεβάτι μαζί με τις άλλες γραβάτες, τα μπουκάλια, τις τιράντες και τα άλλα πράγματα που του έφεραν και γράφει σ' ένα μικρούλι μπλοκάκι μ' ένα μελανί μολύβι.

Εγώ δεν **περνώ** ωραία στη γιορτή του μπαμπά, γιατί όλοι είναι νευριασμένοι και δε με προσέχουν κι ας με ρωτούν, μόλις έρθουν:

- Πόσο χρονώ είσαι;
(Τους λέω).
- Μπράβο! Ποιον αγαπάς περισσότερο,
τον μπαμπά ή τη μαμά;
Και πριν τους πω, μου λένε:
-Μπράβο!
- Μετά με ρωτάνε:
-Θα ήθελες να έχεις μια αδελφούλα;
-Όχι!

Αλλά εκείνοι δεν προσέχουνε και μου ξαναλένε μπράβο.

Την πόρτα μας όλη την ημέρα της γιορτής την **αφήνουμε** μισάνοικτη, για να μπαίνουν οι επισκέψεις χωρίς να χτυπάνε το χτυπητήρι και γι' αυτό εγώ δεν τρέχω στο μπαλκόνι, για να κοιτάζω κάτω και να ρωτάω ποιος;

Κάθε χρόνο που γιορτάζει ο μπαμπάς, η εφημερίδα γράφει το όνομά του, αλλά γράφει πως δε γιορτάζει: «Σήμερα, εορτήν του Αγίου Σπυρίδωνος, ο κύριος (εδώ γράφει το όνομα του μπαμπά μου) δεν εορτάζει ούτε δέχεται». Αυτό είναι ψέμα κι ο μπαμπάς μου έχει δίκιο που λέει πως οι εφημερίδες τελευταία γράφουν όλο ψέματα, γιατί και γιορτάζει και δέχεται κι η μαμά έφτιαξε γλυκά και οι επισκέψεις θα έρθουν και θα τα φάνε.

[Πηγή: Κ. Ντελόπουλος (1983). *Ο Ακης και οι άλλοι. Ένα μυθιστόρημα*, Αθήνα: Καστανιώτης]

Δραστηριότητες

1. Σε ποια οικογενειακή γιορτή αναφέρεται το κείμενο και ποια γεγονότα συμβαίνουν σε αυτή;
2. α. Ποιος είναι ο αφηγητής και ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιεί;
β. Ο αφηγητής μετέχει στα γεγονότα;
γ. Ποια χαρακτηριστικά της γλώσσας του φανερώνουν την ηλικία του;
3. Τα σχόλια του αφηγητή ποιον τόνο προσδίδουν στην αφήγηση; Εύθυμο ή σοβαρό; Εντόπισε παραδείγματα.
4. Ποιοι είναι οι κυρίαρχοι ρηματικοί χρόνοι; Για διευκόλυνση, εντόπισε τα ρήματα που είναι γραμμένα με έντονους χαρακτήρες.

Περιγραφή γεγονότων

Παρόλο που στο κείμενο γίνεται αναφορά σε χαρακτηριστικά γεγονότα μιας γιορτής, το κείμενο δε θεωρείται αφηγηματικό αλλά **περιγραφικό**, διότι δεν παρουσιάζεται μια συγκεκριμένη γιορτή που λαμβάνει χώρα σε δεδομένο τόπο και χρόνο αλλά το τελετουργικό μιας γιορτής με σταθερά και αναλλοίωτα χαρακτηριστικά, σύμφωνα με την οπτική γωνία του αφηγητή.

Κυριαρχεί ο **περιγραφικός κειμενικός τύπος** και συγκεκριμένα η κατηγορία της **περιγραφής γεγονότων**.

Γι' αυτόν τον λόγο, ο κυρίαρχος ρηματικός χρόνος στο κείμενο είναι ο **άχρονος ενεστώτας**.

Γραμματική κειμενικού τύπου.
Περιγραφή γιορτής.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- ▶ **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, εντοπίστε στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα τους τύπους των παρακάτω επιθέτων, με τις διαφορετικές καταλήξεις τους ανάλογα με το γένος και τον αριθμό:
 - α) ο πολύς, η πολλή, το πολύ
 - β) ο ενδιαφέρων, η ενδιαφέρουσα, το ενδιαφέρον
 - γ) ο, η πολυπράγμων/πολυπράγμονας, το πολυπράγμον
 - δ) ο βαρύς, η βαριά, το βαρύ
 - ε) ο ευθύς, η ευθεία, το ευθύ.
- ▶ Παρουσιάστε στην ολομέλεια τα παραδείγματα που, κατά τη γνώμη σας, έχουν ένα ενδιαφέρον από πλευράς ορθογραφίας.
- ▶ Τι παρατηρείτε σχετικά με την κλίση των επιθέτων αυτών; Είναι πιο κοντά σε παλαιότερες μορφές της γλώσσας μας; Για να απαντήσετε, μπορείτε να συμβουλευτείτε κείμενα παλαιότερων εποχών στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Τα παραθετικά των επιθέτων

Τα παραθετικά των επιθέτων

«Το πράγμα γίνεται ακόμα **δυσκολότερο**» (Κείμενο 1): Αν αντικαταστήσεις το επίθετο *δυσκολότερο* με το επίθετο *δύσκολο*, εξακολουθεί να έχει το ίδιο νόημα η πρόταση; Αν όχι, τι προσφέρει το επίθετο με την κατάληξη *-ότερο*;

.....

.....

.....

.....

.....

Το επίθετο σ' αυτό το παράδειγμα δείχνει τον βαθμό σύγκρισης. Για να φανεί αυτός ο βαθμός, χρησιμοποιούνται παραγωγικές κατάληξεις ή περιφράσεις που διαμορφώνουν τους τρεις βαθμούς του επιθέτου.

Θετικός	δύσκολο
Συγκριτικός	δυσκολότερο/ πιο δύσκολο
Υπερθετικός (απόλυτος)	δυσκολότατο/ το πιο δύσκολο
Υπερθετικός (σχετικός)	πολύ δύσκολο

Δραστηριότητες

1. Να αντιστοιχίσεις τις λέξεις της Στήλης Α με αυτές της Στήλης Β και της Στήλης Γ, προκειμένου να σχηματίσεις κλιμάκωση της ιδιότητας της λέξης της Στήλης Α.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β	ΣΤΗΛΗ Γ
καλά	χειρότερες	απλότατος
κακές	καλύτερα	απλούστατος
απλός	μεγαλύτερες	τεράστιες
μεγάλος	απλούστερος	κάκιστες
		πάρα πολύ καλός
		χείριστες
		πάρα πολύ μεγάλες

2. Εντόπισε στο απόσπασμα που ακολουθεί τα επίθετα και σημείωσε τους βαθμούς στους οποίους βρίσκονται. Έπειτα, συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα. Να συζητήσετε τι δηλώνουν τα επίθετα αυτά.

«Από το 2011 και μετά, για πρώτη φορά από τότε που υπάρχουν στοιχεία, ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται. Σύμφωνα με τις προβολές πρόσφατης έρευνας της διαΝΕΟσις, μέχρι το 2050 θα είμαστε λιγότεροι (8,8 εκατομμύρια, σύμφωνα με το μεσαίο σενάριο) και γηραιό-

τεροι (το 1/3 του πληθυσμού θα είναι άνω των 65 ετών, από 1/5 σήμερα). Οι σημαντικές προκλήσεις που προκύπτουν από αυτό το φαινόμενο είναι πολυάριθμες και η διαΝΕΟσις έχει ήδη αρχίσει να τις επισημαίνει στον δημόσιο διάλογο. Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας, αποφασίσαμε να επικεντρωθούμε σε έναν από τους παράγοντες που επηρεάζουν το δημογραφικό πρόβλημα: Τη γονιμότητα».

[Πηγή: Γεωργακόπουλος, Θ. (2019). Η Ελληνική Οικογένεια και το Δημογραφικό Πρόβλημα, διαΝΕΟσις, (απόσπασμα από ιστοσελίδα)]

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός Βαθμός	Υπερθετικός βαθμός

Επίθετα που δε σχηματίζουν παραθετικά

Δε σχηματίζουν παραθετικά τα επίθετα που δηλώνουν: ύλη, καταγωγή ή συγγένεια, τόπο, χρόνο, κατάσταση που δεν αλλάζει, κάποια σύνθετα με πρώτο συνθετικό *α-* ή *ξε-* ή με κατάληξη *-άρης/-ούρης* (π.χ. χρυσός, γυάλινος, ελληνικός, αδελφικός, ορεινός, θαλασσινός, τωρινός, αυριανός, μισός, πρωτότοκος, άγνωστος, ξέφρενος, ζηλιάρης, καμπούρης).

Πηγή: Γλωσσάρι όρων γλωσσολογίας που χρησιμοποιούνται στα σχολικά εγχειρίδια, *Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα*, Λήμμα επίθετο: παραθετικά επιθέτων).

Τα αριθμητικά

«Κάθε νόμισμα, όμως, έχει δύο όψεις», «για πρώτη φορά» (Κείμενο 1). Ποιες λέξεις φανερώνουν αριθμηση; Αν αντικαθιστούσαμε στη δεύτερη φράση το «πρώτη» με το «μία» θα είχε το ίδιο νόημα;

Τα αριθμητικά επίθετα, ανάλογα με τη λειτουργία και τη σημασία τους, χωρίζονται σε **απόλυτα**, **τακτικά**, **πολλαπλασιαστικά** και **αναλογικά**.

- Τα **απόλυτα** αριθμητικά φανερώνουν ένα ορισμένο πλήθος, π.χ. *πέντε*.
- Τα **τακτικά** φανερώνουν τη θέση που παίρνει κάποιος/-α ή κάτι, π.χ. *πρώτη*.
- Τα **πολλαπλασιαστικά** φανερώνουν την ποσότητα των μερών, από τα οποία αποτελείται κάτι, π.χ. *διπλός*.
- Τα **αναλογικά** αριθμητικά δηλώνουν πόσες φορές ένα ποσό είναι μεγαλύτερο από το άλλο, π.χ. *διπλάσιο*.

Βαθμοί Επιθέτου

Δραστηριότητες

3. «τρία κιλά μπριζόλες», «τέσσερα κιλά φέτα» «δύο εξάδες» (Κείμενο 1) «ένα δωράκι» (Κείμενο 2), «για πρώτη φορά» (προηγούμενο κείμενο): Εντόπισε το είδος των αριθμητικών επιθέτων στα παραδείγματα αυτά.

Απόλυτο	
Τακτικό	
Πολλαπλασιαστικό	
Αναλογικό	

4. Παρατήρησε τις υπογραμμισμένες ονομαστικές φράσεις του κειμένου: «*οικογενειακούς δεσμούς*», «*ανοξείδωτο δοχείο*». Τι πιστεύεις ότι δηλώνουν τα συγκεκριμένα επίθετα; Ποιο χαρακτηριστικό του ουσιαστικού;

Ελληνικός Χορός (ελαιογραφία), Δάφνη Κωστοπούλου
[Πηγή: Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας]

Περιγραφικά - Ταξινομικά επίθετα

Τα επίθετα δίνουν ένα χαρακτηριστικό, μια ιδιότητα ή μια ποιότητα στο ουσιαστικό της πρότασης και μπορούν να διακριθούν:

α) ανάλογα με τη **σημασία** τους, αν δηλώνουν *χρώμα, ύλη, ποσό, καταγωγή, τόπο, χρόνο, μέγεθος, σχήμα* και

β) ανάλογα με την **ιδιότητα** που αποδίδουν σε:

ι) **περιγραφικά** (και **ποιοτικά**) επίθετα: περιγράφουν ή αξιολογούν αυτό που προσδιορίζουν, π.χ. *η αλλαγή δεν είναι κάτι το απλό*.

ii) **ταξινομικά** επίθετα: δείχνουν ότι το ουσιαστικό που προσδιορίζουν ανήκει σε μια συγκεκριμένη κατηγορία ή είδος, π.χ. *η πατρική οικογένεια*.

iii) **αξιολογικά** επίθετα: δείχνουν την υποκειμενική κρίση του/της ομιλητή/-τριας για τα ουσιαστικά, π.χ. *μικρός, μεγάλος, καλός, κακός* κ.λπ. Η κατηγορία των επιθέτων (περιγραφικά, ταξινομικά, αξιολογικά) εξαρτάται από το προσδιοριζόμενο ουσιαστικό.

Περιγραφή αντικειμένου
Ρόλος επιθέτου

Δραστηριότητες

5. Να κατατάξεις τα υπογραμμισμένα επίθετα στην κατάλληλη στήλη στον παρακάτω πίνακα:

Κείμενο 1 & 2	Στήλη A Σημασία	Στήλη B Ιδιότητα (περιγραφικά/αξιολογικά/ταξινομικά)
<u>ελληνικής</u> κοινωνίας		
<u>οικογενειακούς</u> δεσμούς		
<u>πατρική</u> οικογένεια		
Η αλλαγή δεν είναι κάτι το <u>απλό</u>		
Το πράγμα γίνεται ακόμα <u>δυσκολότερο</u>		
<u>οικόσιτων</u> παιδιών		
<u>σπιτικό</u> φαγητό		
<u>πολιτισμικό</u> σοκ		
<u>απόλυτη</u> εξάρτηση		
<u>βραχυπρόθεσμα</u> οφέλη		
<u>λυπητερά</u> ρούχα		
<u>κακές</u> κυρίες		
<u>μικρούλι</u> μπλοκάκι		
<u>μελανί</u> μολύβι		
<u>μισάνοιχτη</u> πόρτα		

Δομή παραγράφου-Πλαγιότιτλοι

Κάθε κείμενο, όπως και αυτά που διαβάσατε, διακρίνονται σε επιμέρους «ενότητες» οι οποίες ονομάζονται παράγραφοι. Η παράγραφος αποτελείται από τρία μέρη:

α. τη **θεματική πρόταση**, την κύρια ιδέα της παραγράφου.

β. τις **λεπτομέρειες** (σχόλια) που αναπτύσσουν τη θεματική πρόταση.

γ. την **πρόταση κατακλείδα**, η οποία συνοψίζει όσα αναλύθηκαν σχετικά με την κύρια ιδέα της παραγράφου. Η πρόταση κατακλείδα δεν είναι πάντα απαραίτητη.

Το θέμα μιας παραγράφου μπορεί να συμπυκνωθεί σε μια πρόταση, αφού εντοπίσουμε τις βασικές λέξεις-κλειδιά της. Η πρόταση που αποδίδει σύντομα και περιεκτικά το νόημα κάθε παραγράφου λέγεται **πλαγιότιτλος**.

Πώς φτιάχνω πλαγιότιτλους;

Για να γράψουμε πλαγιότιτλους, ακολουθούμε την εξής διαδικασία:

α. διαβάζουμε προσεκτικά την παράγραφο και εντοπίζουμε τη βασική της ιδέα (η οποία συχνά βρίσκεται στη θεματική πρόταση).

β. εντοπίζουμε και υπογραμμίζουμε τις λέξεις-κλειδιά της παραγράφου.

γ. με βάση τις λέξεις-κλειδιά γράφουμε τον πλαγιότιτλο, προσέχοντας να αποδίδει σύντομα, περιεκτικά και με σαφήνεια το νόημα της παραγράφου.

δ. ο πλαγιότιτλος είναι δυνατόν να αποτελείται μόνο από ονόματα ή να περιέχει και ρήμα.

Εννοιολογικός Χάρτης
Δομή Παραγράφου

Άσκηση αντιστοίχισης.
Παράγραφοι-πλαγιότιτλοι

Δραστηριότητες

6. Στην πρώτη παράγραφο του ακόλουθου κειμένου έχουν σημειωθεί με έντονους χαρακτήρες λέξεις-κλειδιά. Ο πλαγιότιτλος της παραγράφου μπορεί να είναι: «Μορφές της σύγχρονης οικογένειας».

► Να δώσεις έναν πλαγιότιτλο στη 2^η παράγραφο:

«Στη **σημερινή οικογένεια** φαίνεται να υπάρχουν **αρκετές αλλαγές** σε σχέση με τα παλαιότερα χρόνια. Τα **μέλη μιας οικογένειας** αποτελούνται κυρίως από τον πατέρα, τη μητέρα, ένα έως δύο παιδιά και σπάνια να υπάρχουν παραπάνω από τρία. Η οικογένεια αυτή ονομάζεται **πυρηνική**. Μια ακόμα μορφή οικογένειας που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια -και πλέον δεν είναι κάτι ασυνήθιστο- είναι η **μονογονεϊκή**. Η οικογένεια αυτή αποτελείται από έναν μόνο γονέα και το παιδί ή τα παιδιά. Επίσης, υπάρχουν οικογένειες που δεν μπορούν ή δε θέλουν να κάνουν παιδιά. Επιπλέον, ακόμη πιο συχνή οικογένεια είναι η **θετή**. Μια θετή οικογένεια είναι, όταν δύο ξεχωριστές οικογένειες ενώνονται σε μία.

Ωστόσο, υπάρχουν αρκετά προβλήματα στις σύγχρονες οικογένειες. Τα προβλήματα αυτά είναι: Ο γονιός ή οι γονείς εργάζονται πολλές ώρες, με αποτέλεσμα να μην είναι τόσο κοντά στα παιδιά τους, να παρουσιάζουν αδυναμία ελέγχου των παιδιών και να επιστρέφουν εξαντλημένοι στο σπίτι, αλλά και εκεί φαίνεται να μην ξεκουράζονται, καθώς έχουν να αναλάβουν τις δουλειές του σπιτιού. Επιπρόσθετα, λόγω του σύγχρονου τρόπου ζωής αυξάνονται οι συγκρούσεις ανάμεσα στα μέλη, η αποξένωση, η έλλειψη συζυγικής πίστης, τα συναισθηματικά κενά και χάνεται το δέσιμο της οικογένειας. Τέλος, η σύγχρονη εποχή προβάλλει νέα πρότυπα διαβίωσης στους νέους και οι νέοι έχουν την τάση να αμφισβητούν το οικογενειακό πρότυπο».

[Πηγή: Γ. Μαλέσιου, μαθήτρια Β΄ Γυμνασίου, *Εφημερίδα 1^{ου} Γυμνασίου Συκεών «Κατά...τείχη»*, 2008-2009 (διασκευασμένο απόσπασμα από ιστοσελίδα)].

Τρεις αδελφές της οικογένειας
Μυντζανίδη, Νικόλαος Κουνελάκης
(1829 - 1869),
Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη.
[Πηγή: nationalgallery.gr]

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Από ποια μέρη του λόγου παράγονται τα ακόλουθα επίθετα (ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα, επίρρημα):

οικογενειακός (Κείμενο 1), από

μικρούλι (Κείμενο 2), από

λυπητερός (Κείμενο 2), από

2. Ποια είναι τα συνθετικά του σύνθετου επίθετου **μισάνοιχτη** (Κείμενο 2);

3. **Ομαδική εργασία:** Αναζητήστε επίθετα που σχετίζονται με το θέμα της οικογένειας στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης](#) και με ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο μέσα από αξιόπιστες πηγές. Κάθε ομάδα ας ετοιμάσει μια άσκηση ορθογραφίας πολλαπλής επιλογής για τα επίθετα που εντόπισε. Η άσκηση

προτείνεται να δημιουργηθεί στο περιβάλλον «e-me content» και να αναρτηθεί στην κυψέλη της e-me ή στην e-class, με στόχο να την επιλύσουν οι υπόλοιπες ομάδες.

4. Προσδιόρισε σε ποιο πλαίσιο, σε ποια περίπτωση και με ποια σημασία χρησιμοποιείται η λέξη **οικογένεια** στις ακόλουθες φράσεις:

α) Είμαστε σαν μια οικογένεια.

β) Η οικογένεια θηλαστικών.

γ) Η Αγία Οικογένεια.

δ) Η οικογένεια των ευρωπαϊκών κρατών.

ε) Έγινε δεκτός από τη φιλολογική οικογένεια.

στ) Οικογένεια ινδοευρωπαϊκών γλωσσών.

ζ) Η οικογένεια των Μαυρομιχαλαίων.

► Αναζήτησε βοήθεια στο λήμμα **οικογένεια** του [Λεξικού Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης](#).

Λεξιλόγιο-
Οικογένεια:
Σταυρόλεξο

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

[Παιχνίδια]

Θ. Σαρακινιώτης, *Παιχνίδια* (1958-1959), ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ.

Παιδί με τριαντάφυλλο, περιτριγυρισμένο από πολεμικά παιχνίδια, Εξώφυλλο εντύπου *Επίκαιρα*: (1976/12/30), ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ.

Δραστηριότητες

1. Εντόπισε ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη διαφήμιση και το εξώφυλλο του περιοδικού.
2. Ποιο είναι το θέμα τους;
3. Ποιος είναι ο πομπός και ποιος ο δέκτης στο καθένα;
4. Ποιος είναι ο ρόλος του μεγέθους, του στυλ και του χρώματος της γραμματοσειράς για τη μετάδοση του μηνύματος; Τι τονίζεται; Τι προβάλλεται και πώς;
5. Ποια είναι η θέση της εικόνας και του χρώματος σε κάθε έντυπο; Πώς συνδυάζεται με το κείμενο, ώστε να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα;
6. Πιστεύεις πως τα κείμενα αυτά κατορθώνουν να μεταδώσουν τον σκοπό τους; Ναι, όχι; Γιατί;

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4

«Η μητέρα μου με εκθέτει στα κοινωνικά δίκτυα και δε μου αρέσει»

Τι κάνεις, όταν ανακαλύπτεις ότι όλη σου η ζωή βρίσκεται στα κοινωνικά δίκτυα, χωρίς να το έχεις επιλέξει, χωρίς ούτε καν να έχεις ερωτηθεί; Έχουν δικαίωμα οι γονείς να εκθέτουν τα παιδιά τους, όταν ακόμα τα ίδια είναι μικρά και δεν καταλαβαίνουν; Έχουν δικαίωμα τα παιδιά να το αρνούνται, όταν μεγαλώνουν; Η Ευτυχία συμβουλεύει...

Αγαπητή Ευτυχία,

Με λένε «Σοφία» και είμαι 15 χρονών. Έχω δύο ακόμα μεγαλύτερες αδερφές που είναι 19 και 17 χρονών. Στην οικογένειά μας υπήρχε ο απαράβατος κανόνας να μην έχουμε επαφή με τα κοινωνικά δίκτυα, πριν κλείσουμε τα 15.

Επιτέλους, τον Αύγουστο έκλεισα τα 15... και έσβησα τα κεράκια στην τούρτα μου, βγάζοντας ταυτόχρονα φωτογραφίες, ώστε να κάνω την πρώτη μου ανάρτηση: «Γεια σου κόσμε! Χρόνια μου πολλά». Αμέσως μετά έκανα φίλες τη μαμά και τις δύο αδελφές μου. Με τη χαρά του νεοφώτιστου άρχισα να ψάχνω τις αναρτήσεις τους, για να δω τι γράφουν και να κάνω like. Και... Ξαφνικά είδα όλη μου τη ζωή μπροστά μου! Έλεος! Η μεγαλύτερη αδερφή μου έκανε ανάρτηση ό,τι κοτσάνα έλεγα, θεωρώντας ότι είμαι πολύ γλυκιά και έξυπνη, ενώ η μητέρα μου πολύ «περήφανη» είχε ανεβάσει ό,τι φωτογραφία μπορείς να φανταστείς από όταν ήμουν μωρό, ακόμη και μία που ήμουν στο γιογιό μου.

Μπορώ να καταλάβω γιατί το κάνουν αυτό. Η αδερφή μου με αγαπάει πολύ και η μαμά μου θέλει να ανεβάζει συχνά φωτογραφίες όλης της οικογένειας, γιατί πάρα πολλοί φίλοι μας έχουν φύγει στο εξωτερικό και έχουμε και πολλούς συγγενείς εκεί. Οπότε είναι ένας εύκολος τρόπος να μαθαίνουν νέα μας. Οι αδερφές μου δεν έχουν πρόβλημα, εμένα όμως δεν μου αρέσει!

Ποιο το νόημα να μη μου επιτρέπουν να έχω λογαριασμό μέχρι τα 15, όταν έχουν ήδη οι ίδιοι ανεβάσει όλη μου τη ζωή στο Ίντερνετ; Όταν υπάρχουν

φωτογραφίες μου με μαγιά στην παραλία που εγώ μισώ, γιατί φαίνομαι χοντρή ή άλλες που φαίνονται τα σπυράκια μου ή κάποιες που μόλις έχω ξυπνήσει το πρωί στις διακοπές; Δε θέλω να με βλέπουν έτσι. Θέλω να έχω εγώ το δικαίωμα να επιλέξω ποιες φωτογραφίες μου θα βλέπουν οι φίλοι μας, ποιες «εξυπνάδες» που έχω πει θα μαθαίνουν, ποια νέα μου θα θέλω να ξέρουν.

Φυσικά, ούτε η μαμά μου ούτε η αδερφή μου το καταλαβαίνουν αυτό. Νομίζω ότι με θεωρούν παράξενη και ιδιότροπη, πάντως υποχώρησαν και μου υποσχέθηκαν ότι στο μέλλον δε θα ανεβάσουν τίποτα που να με αφορά χωρίς την συγκατάθεσή μου. Παρόλα αυτά, αρνούνται να κατεβάσουν τις παλιές οικογενειακές φωτογραφίες. Υποστηρίζουν ότι, αφού είναι και άλλα μέλη της οικογένειας, δεν ανήκουν μόνο σε μένα, ενώ η μαμά μου έχει βρει τη δικαιολογία ότι σε όλες τις φωτογραφίες είμαι πολύ όμορφη και όλα αυτά είναι εφηβικές ανασφάλειες. Δεν ξέρω αν είναι ή όχι, είμαι πολύ μπερδεμένη. Ξέρω, όμως, ότι θέλω εγώ να έχω έλεγχο τού τι δικό μου ανεβαίνει στα κοινωνικά δίκτυα, γιατί παρακολουθούν και οι φίλοι μου! Μόνο ο μπαμπάς μου (που δεν ασχολείται με αυτά) κατάλαβε αμέσως τι έλεγα και πήρε το μέρος μου. Έτσι, τώρα έχουμε χωριστεί στο σπίτι σε δύο στρατόπεδα και οι αδερφές μου και η μαμά μου αποκαλούν εμένα και τον μπαμπά μου οπισθοδρομικούς. Άλλη μια διάσταση απόψεων -στις πολλές που χαρακτηρίζουν την οικογένειά μου-, αλλά δε θα επεκταθώ τώρα...

Τελικά τι ισχύει; Πώς μπορώ να ελέγξω τη ζωή μου;

Σε ευχαριστώ,
Σοφία»

[Πηγή: Λ. Μουστάκη, *let it be*, 31/3/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα, ιστολόγιο)]

Δραστηριότητες

1. Ποιο ζήτημα απασχολεί τη συντάκτρια της επιστολής;
2. α. Ποια είναι η σχέση της με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (facebook, instagram κ.ά.);
β. Ποια είναι η σχέση και της υπόλοιπης οικογένειας με αυτά;
3. Ποιος είναι ο σκοπός για τον οποίον έχει συνταχθεί το κείμενο αυτό;
4. Ποια συναισθηματική κατάσταση της συντάκτριας της επιστολής εκφράζουν:
α. οι φράσεις που καταλήγουν σε θαυμαστικά;
β. οι ερωτήσεις της;
5. Παρατήρησε τα επίθετα «**απαράβατος**» (κάνοντας), (φαίνομαι) «**χοντρή**». Είναι επίθετα περιγραφικά ή αποτυπώνουν την οπτική της ομιλήτριας, είναι δηλαδή αξιολογικά; Τι εκφράζεται με τη χρήση τους;
6. Παρατήρησε και τις φράσεις: «ό,τι κοτσάνα έλεγα», «εξυπνάδες» (που έλεγα). Ποια στάση της συντάκτριας της επιστολής φανερώνουν;
7. Έχεις βρεθεί σε ανάλογη θέση με αυτήν της επιστολογράφου; Συμμερίζεσαι τον προβληματισμό της;

Κείμενο 5

«Ένα παιχνίδι»

Πριν από την ανάγνωση

► Παίζεις ηλεκτρονικά παιχνίδια; Ποιο είδος προτιμάς; Δράσης, ρόλων, στρατηγικής, προσομοίωσης αθλητικών δραστηριοτήτων;

► Διάβασε το παρακάτω διαφημιστικό κείμενο παιχνιδιού:

«Το Hogwarts Legacy είναι ένα open-world action RPG⁴ που διαδραματίζεται στον κόσμο που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στα βιβλία Harry Potter. Ξεκινήστε ένα ταξίδι σε γνώριμες και νέες τοποθεσίες, καθώς εξερευνάτε και ανακαλύπτετε μαγικά τέρατα, προσαρμόζετε τον χαρακτήρα σας και φτιάχνετε φίλτρα, μαθαίνετε τα ξόρκια, αναβαθμίζετε τα ταλέντα και γίνεστε ο μάγος που πάντα θέλατε να γίνετε. Ζήστε την εμπειρία του Hogwarts στη δεκαετία του 1800. Ο χαρακτήρας σας είναι ένας μαθητής που κατέχει το κλειδί για ένα αρχαίο μυστικό που απειλεί να διαλύσει τον κόσμο των μάγων. Βρείτε συμμάχους, πολεμήστε σκοτεινούς μάγους και, τελικά, αποφασίστε για τη μοίρα του μαγικού κόσμου. Η κληρονομιά σας είναι αυτό που εσείς θα κάνετε».

[Πηγή: Απόσπασμα από ιστοσελίδα ηλεκτρονικού καταστήματος, τομέας παιχνίδια]

Μετά την ανάγνωση

► Περίγραψε σύντομα το αγαπημένο σου ηλεκτρονικό παιχνίδι.

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο σκοπός για τον οποίο έχει γραφτεί το παραπάνω κείμενο;
2. Σε ποιο πρόσωπο βρίσκονται τα ρήματα; Γιατί;
3. Τι είδους επίθετα χρησιμοποιούνται: περιγραφικά, ταξινομικά, αξιολογικά; Δώσε παραδείγματα.

4. RPF: ανοικτό, διερευνητικό παιχνίδι ρόλων.

Περιγραφή αντικειμένου

Όταν περιγράφουμε ένα αντικείμενο, αναφερόμαστε:

- α) το όνομά του
- β) το μέρος που βρίσκεται
- γ) την εμφάνισή του
- δ) την ιστορία του (προέλευση)
- ε) τον τρόπο χρήσης του
- στ) τον τρόπο απόκτησής του ή περιστατικά που συνδέονται με αυτό, αν είναι προσωπικό
- ζ) τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας γι' αυτό.

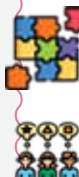

Περιγραφή αντικειμένου/ παιχνιδιών

Δραστηριότητες

4. **Ομαδική εργασία:** Να δημιουργήσετε διαφημιστικές αφίσες ή διαφημιστικά φυλλάδια, για να προσκαλέσετε συνομηλίκους/-ές σας να λάβουν μέρος σε παζάρι ανταλλαγής μεταχειρισμένων παιχνιδιών, που οργανώνει το τμήμα σας.
5. **Ομαδική εργασία:** Σε ρόλους: α) φιλολόγων/ συντακτών/-τριών, β) σχεδιαστών/-τριών, φωτογράφων/ εικονογράφων, γ) ειδικών στην Πληροφορική, σκεφτείτε:
 - α. Τι είδους παιχνίδια προωθείτε (π.χ. εκπαιδευτικά, δράσης, παζλ κ.λπ.);
 - β. Ποια περιγραφή θα προβάλει καλύτερα τα χαρακτηριστικά τους;
 - γ. Ποιο είναι το κύριο μήνυμα που θέλετε να περάσετε με αυτήν τη δράση;
 - δ. Πώς θα συνδυάσετε σωστά γραπτό λόγο, εικόνα και χρώμα, ώστε να επιτύχετε τον σκοπό σας.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Να επιλέξεις τρία επίθετα που χαρακτηρίζουν τα μέλη της οικογένειάς σου και να τα τοποθετήσεις σε ένα συννεφόλεξο μαζί με αυτά που θα τοποθετήσουν οι συμμαθητές/-τριές σου. Παρατήρησε ποιες λέξεις είναι οι επικρατέστερες στην τάξη σου.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Περιβάλλον... ώρα μηδέν.
Η αντίστροφη μέτρηση έχει
αρχίσει;»

06

«Το περιβάλλον είναι όλα όσα δεν είναι εγώ»

Άλμπερτ Αϊνστάιν (1879-1955), Γερμανός φυσικός

[Πηγή: imagine.art]

- ▶ Συζήτησε το νόημα της παραπάνω φράσης με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου.
- ▶ Ποιες λέξεις/φράσεις έρχονται στο μυαλό σου, βλέποντας αυτήν την εικόνα; Να καταγραφούν οι πρώτες σκέψεις με τη μορφή ιδεοθύελλας.
- ▶ Τι πιστεύεις ότι συμβολίζει η κλεψύδρα στο ξηρό και άnuδρο περιβάλλον;

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα που σχετίζονται με το **περιβάλλον**, τη σχέση του ανθρώπου με αυτό, τις συνέπειες της αλόγιστης καταστροφής και εκμετάλλευσής του, την κλιματική αλλαγή, την οικολογία.
2. Είδη κειμένων:
 - α. **Πληροφοριακά άρθρα** (π.χ. επιστημονικά/δημοσιογραφικά κείμενα, ντοκιμαντέρ, δημοσιογραφικές έρευνες) με στοιχεία του κειμενικού τύπου της εξήγησης.
 - β. **Ειδησεογραφικά άρθρα** (π.χ. ρεπορτάζ) με στοιχεία του κειμενικού τύπου της αφήγησης.
3. α. Τα **επιρρήματα**, τον σχηματισμό τους, τις σημασίες και τα είδη τους (τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά, βεβαιωτικά, διστακτικά και αρνητικά).
β. Τα **προτασιακά** επιρρήματα.
4. **Τρόπους δήλωσης του χρόνου**, της **αιτίας**, του **σκοπού**, του **αποτελέσματος**.
5. **Σχήματα λόγου**.

Κείμενο 1

«Η υπερθέρμανση του πλανήτη»

Οι πόλεις φλέγονται, οι ωκεανοί υπερθερμαίνονται, η Μεσόγειος διψάει

Οι επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη –συρρίκνωση φύλλων πάγου, ζημιές από πυρκαγιές, πλημμύρες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα– είναι τόσο σοβαρές, που είναι ορατές από το Διάστημα.

Είναι ένα γεγονός που σίγουρα προκαλεί απογοήτευση: οι παγκόσμιες θερμοκρασίες είναι σε άνοδο, με τη μεγαλύτερη αύξηση να σημειώνεται τα τελευταία 35 χρόνια. Οι ωκεανοί θερμαίνονται –και μάλιστα με ταχύτερο ρυθμό απ' ό,τι πιστεύαμε. Ως αποτέλεσμα, η στάθμη της θάλασσας και η οξύτητα των ωκεανών αυξάνονται συνεχώς εξαιτίας της απορρόφησης διοξειδίου του άνθρακα.

Δυστυχώς, αυτή είναι μόνον η κορυφή του παγόβουνου... που λιώνει. Κάθε χρόνο, όπως επισημαίνει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, η υπερθέρμανση του πλανήτη εντείνεται διαρκώς και οι συνέπειες γίνονται πολύ πιο σοβαρές. Οι καταιγίδες, οι καύσωνες και οι ξηρασίες σημειώνονται πιο συχνά και πιο έντονα. Αυτές οι αλλαγές απειλούν, βεβαίως, τις ζωές και τα μέσα διαβίωσης δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Τελικά, θέτουν σε κίνδυνο την πρόοδό μας στον τερματισμό της ακραίας φτώχειας.

Καθώς η κλιματική κρίση προκαλεί σημαντικές αλλαγές θερμοκρασίας σε όλο τον κόσμο, οι μεγάλες πόλεις υποφέρουν από υψηλότερες θερμοκρασίες. Η συσσώρευση πολλών παραγόντων, όπως η χρήση του κλιματισμού, ο αριθμός των αυτοκινήτων που εκλύουν διοξείδιο του άνθρακα και η έλλειψη σιντριβανιών και πράσινων διαδρόμων, σημαίνει ότι οι πόλεις μπορούν να αποτελέσουν, ειδικά το καλοκαίρι, παγίδα για τους ηλικιωμένους, τα παιδιά και τους πιο ευάλωτους πληθυσμούς.

Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, περισσότερο από το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε πόλεις και ο αριθμός αυτός ίσως αυξηθεί σε περισσότερο από τα δύο τρίτα έως το 2030. Η υπερκατανάλωση ενέργειας από τη συσσώρευση στα αστικά κέντρα ευθύνεται για περίπου το 70% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, που απορροφούν θερμότητα και προκαλούν υπερθέρμανση του πλανήτη. Τα κύρια θύματα της αυξημένης ζέστης στις πόλεις θα είναι ηλικιωμένοι, παιδιά και άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες φτώχειας.

Υπερθέρμανση πλανήτη. Συμπλήρωση κενών

[Πηγή: Καθημερινή, 7/5/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου από το *Global Citizen, Euronews, BBC, Nature Communications, New York Times*)]

- Πρόσεξε τον τρόπο που οργανώνει ο/η συντάκτης/-τρια το κείμενό του. Σκέψου και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου ποιος είναι ο **σκοπός** του κειμένου.

Πληροφοριακά άρθρα

Κειμενικοί
Τύποι -
Άρθρα

Όπως παρατηρείς, αρχικά παρουσιάζεται το φαινόμενο, ο τρόπος δημιουργίας του και, στη συνέχεια, καταγράφονται οι συνέπειές του. Μπορεί, επίσης, όπως εδώ, σε κάθε αιτία να σημειώνονται τα αντίστοιχα αποτελέσματα/συνέπειες. Η δομή αυτή, όπως έχεις δει (Θ.Ε. 4), απαντά συχνά σε ένα **επεξηγηματικό κείμενο (εξηγητικός κειμενικός τύπος)**.

Τα άρθρα, που κατά κύριο λόγο μάς πληροφορούν/ενημερώνουν, ανήκουν στο κειμενικό είδος του πληροφοριακού άρθρου και περιλαμβάνουν επιστημονικά/δημοσιογραφικά κείμενα, ντοκιμαντέρ, δημοσιογραφικές έρευνες κ.ά.

Τα **πληροφοριακά άρθρα**:

1. έχουν πρόθεση να **ενημερώσουν** για ένα **θέμα της επικαιρότητας**.
2. έχουν **αντικειμενική, ουδέτερη οπτική**.
3. έχουν ως εξωτερικά γνωρίσματα τον **τίτλο** -ενδεχομένως και **υπότιτλο**-, το **ονοματεπώνυμο ή ψευδώνυμο** του/της αρθρογράφου και την **πηγή** της δημοσίευσης.

Δραστηριότητες

1. Ποιες πληροφορίες δίνει το κείμενο σχετικά με το θέμα της υπερθέρμανσης του πλανήτη;
2. **α.** Δώσε πλαγιότιτλους σε κάθε παράγραφο του κειμένου. Παρατήρησε τη δομή του κειμένου. Τι παρουσιάζεται στην αρχή και τι στη συνέχεια;
β. Παρατήρησε τον τίτλο. Ποια χαρακτηριστικά έχει; Τι εξυπηρετεί ο υπότιτλος;
γ. Ποιο είναι το θέμα της α' παραγράφου και ποιον ρόλο έχει αυτή στο κείμενο;
3. Εντόπισε τέσσερις ονοματικές φράσεις μέσα στο κείμενο που συνιστούν ειδική ορολογία και αναφέρονται στο θέμα της υπερθέρμανσης του πλανήτη.
4. Στο κείμενο αναφέρονται παραδείγματα με στοιχεία από φορείς με διεθνές κύρος. Για ποιον σκοπό ο/η συντάκτης/-τρια του κειμένου τούς επικαλείται;
5. **α.** Ποια βασικά χαρακτηριστικά των επεξηγηματικών κειμένων (βλ. Θ.Ε. 4) εντοπίζεις;
β. Το είδος του κειμένου επιτρέπει την οικειότητα/απλότητα στην έκφραση ή υπάρχει απρόσωπο και επίσημο ύφος; Για ποιον λόγο το επιλέγει ο συγγραφέας;

Κείμενο 2 «Συνεχίζει απόητος⁵ ο καταστροφέας της Πεντέλης»

Το καταστροφικό τους έργο συνεχίζουν τα κυκλώματα καταπατητών, παρά τις κατά καιρούς εξαγγελίες των αρχών για λήψη αυστηρών μέτρων. Κάτω από τη μύτη του Δήμου Πεντέλης, του Δασαρχείου Πεντέλης, του τοπικού αστυνομικού τμήματος πραγματοποιείται παράνομη εξόρυξη μαρμάρου και παράνομη εκφόρτωση μπάζων στην Πεντέλη.

Η πιο πρόσφατη σύλληψη για παράνομη εξόρυξη μαρμάρου στο Πεντελικό όρος πραγματοποιήθηκε πέρσι στις 7 Ιουλίου σε περιοχή που έχει χαρακτηριστεί ως δημόσια δασική έκταση, κηρυγμένη αναδασωτέα. Αστυνομικός του Τμήματος Πεντέλης αντιλήφθηκε τη δραστηριότητα σκαπτικού μηχανήματος στην περιοχή και στη συνέχεια ενημέρωσε το Κέντρο της Άμεσης Δράσης. Ακολούθως, οι υπόλοιποι ακίνητο-

5. απόητος: χωρίς να χάνει το θάρρος του

ποίησαν το φορτηγό και διαπίστωσαν ότι μετέφερε στην καρότσα του ένα κομμάτι μαρμάρου διαστάσεων 2x1x1 μέτρων.

Ο οδηγός δε διέθετε δίπλωμα οδήγησης, άδεια κυκλοφορίας και ασφαλιστήριο συμβόλαιο και, όπως εξακριβώθηκε, είχε προβεί με τη χρήση σκαπτικού μηχανήματος στην εξόρυξη του κομματιού μαρμάρου. Οι αστυνομικοί τον συνέλαβαν, το μάρμαρο κατασχέθηκε και σε βάρος του σχηματίστηκε δικογραφία για παράβαση του νόμου. Ερωτώμενος για τους λόγους που τον οδήγησαν σε αυτήν τη συμπεριφορά, αρνήθηκε να απαντήσει.

Η «Εφ.Συν.» αναφέρει ότι πρόκειται για έναν 58χρονο που πραγματοποιούσε τις παράνομες εξορύξεις μαρμάρου μαζί με τον γιο του, ο οποίος στο παρελθόν είχε συλληφθεί για τα ίδια αδικήματα. Όπως φαίνεται και στις φωτογραφίες που δημοσιεύονται, οι δυο τους πραγματοποιούσαν εξόρυξη μαρμάρου, μαζί με τους συνεργούς τους, μεταξύ των οποίων τουλάχιστον τρεις τσιλιαδόροι που διέθεταν κιάλια και ασυρμάτους είτε για μεταξύ τους συνεννοήσεις είτε για να παρακολουθούν τη συχνότητα περιπολίας της αστυνομίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι τόσο το θράσος που τους διακατέχει που κάνουν ακόμη και έλεγχο στους περιπατητές και αναρριχητές του βουνού με απότομο τρόπο, ρωτώντας «πού πας» και «τι δουλειά έχεις εδώ».

[Πηγή: Τ. Σαραντής, *Εφημερίδα των Συντακτών*, 29/8/2016 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

- Ποιος βασικός κειμενικός τύπος κυριαρχεί στο ειδησεογραφικό άρθρο που διάβασες;

Ειδησεογραφικά άρθρα

Όπως διαπιστώνεις, στο ειδησεογραφικό αυτό άρθρο κυριαρχεί η μορφή της αφήγησης.

Κάποια βασικά χαρακτηριστικά της **αφήγησης σε ειδησεογραφικό άρθρο** είναι:

- α.** προβάλλεται η σχέση **αιτιότητας**, ο τρόπος δηλαδή που ένα γεγονός, μια κατάσταση επηρέασε κάποιο άλλο συμβάν. Έτσι, ένα γεγονός είναι η **αιτία** ενός άλλου ή ο **σκοπός**, όταν ένα συμβάν σχεδιάζεται να υλοποιηθεί μέσω ενός άλλου γεγονότος.
- β.** προβάλλονται **πολλές απόψεις και θέσεις**.
- γ.** οι **συνομιλητές/-τριες εναλλάσσονται ελεύθερα** κατά την παράθεση των απόψεών τους και ο πομπός μπορεί άμεσα να γίνει δέκτης και το αντίστροφο.

Δραστηριότητες

- 1.** Από ποια οπτική παρουσιάζεται στο κείμενο το θέμα της εξόρυξης μαρμάρου στο Πεντελικό όρος; Μπορείς να σκεφτείς άλλες οπτικές του, που θα ενδιέφεραν ή θα μπορούσαν να εξεταστούν (π.χ. από άλλο είδος κειμένου, επιστήμη κ.λπ.);
- 2.**
 - α.** Σε ποιους χρόνους βρίσκονται τα περισσότερα ρήματα του κειμένου; Πρόσεξε ενδεικτικά τα υπογραμμισμένα ρήματα. Τι κοινό έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;
 - β.** Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί; Γιατί πιστεύεις ότι έχει επιλεγεί αυτό;
- 3.** Υπογράμμισε λέξεις και φράσεις στο κείμενο που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων (π.χ. *ύστερα, στη συνέχεια* κ.λπ.).
- 4.** «Όπως φαίνεται και στις φωτογραφίες που δημοσιεύονται»: Για ποιον λόγο θεωρείς ότι οι δημοσιογράφοι επικαλούνται και το φωτογραφικό υλικό;

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- Παρατήρησε τις υπογραμμισμένες λέξεις του Κειμένου 1. Τι δηλώνουν, κατά τη γνώμη σου (π.χ. χρόνο, αποτέλεσμα κ.λπ.);

Επιρρήματα

Τα **επιρρήματα** είναι άκλιτες λέξεις που συνοδεύουν και προσδιορίζουν κυρίως **ρήματα** (οδηγώ προσεκτικά) ή άλλα **επιρρήματα** (περάσαμε πολύ όμορφα στην εκδρομή). Μπορούν, όμως, να προσδιορίσουν και **επίθετα** (είχε αρκετά μεγάλη επιτυχία), **ουσιαστικά** (είναι πολύ παιδί αυτός), **αριθμητικά** (αγόρασα περίπου πέντε κιλά), καθώς και **ολόκληρες φράσεις** (Βεβαίως και θα έρθω αύριο).

Δηλώνουν **τόπο** (εδώ, εκεί, δίπλα), **χρόνο** (αύριο, κάποτε, τώρα), **τρόπο** (κάπως, ξαφνικά, μαζί), **ποσό** (τόσο, όσο, κάμποσο), **έμφαση, επιβεβαίωση** (βεβαία, αλήθεια, σωστά), **άρνηση** (όχι βέβαια, όχι) ή **δισταγμό** (ίσως, τάχα, πιθανόν).

Δραστηριότητες

- Χαρακτήρισε τις παρακάτω προτάσεις, σημειώνοντας **ΣΩΣΤΟ (Σ)**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή **ΛΑΘΟΣ (Λ)**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη.
 - Στην πρόταση: *Το καταστροφικό τους έργο συνεχίζουν τα κυκλώματα καταπατητών, παρά τις κατά καιρούς εξαγγελίες των αρχών, επίρρημα είναι η λέξη: **παρά**.*
 - Στην πρόταση: *Η πιο πρόσφατη σύλληψη για παράνομη εξόρυξη μαρμάρου στο Πεντελικό όρος πραγματοποιήθηκε πέρσι στις 7 Ιουλίου, επίρρημα είναι η λέξη: **πέρσι**.*
 - Στην πρόταση: *Κάτω από τη μύτη του Δήμου Πεντέλης, του Δασαρχείου Πεντέλης, του τοπικού αστυνομικού τμήματος πραγματοποιείται παράνομη εξόρυξη μαρμάρου, επίρρημα είναι η λέξη: **Πεντέλης**.*
 - Στην περίοδο λόγου: *Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι τόσο το θράσος που τους διακατέχει που κάνουν ακόμη και έλεγχο στους περιπατητές, επίρρημα είναι η λέξη: **έλεγχο**.*
 - Στην περίοδο λόγου: *Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι τόσο το θράσος που τους διακατέχει που κάνουν ακόμη και έλεγχο στους περιπατητές, επίρρημα είναι η λέξη: **τόσο**.*
- Συμπλήρωσε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με το κατάλληλο επίρρημα της επιλογής σου:
 - Συνήθιζε να βρίσκεται (πού).
 - Όλα ήτανεντυπωσιακά! (πόσο).
 - Συναντιόμαστε..... (πότε).
 - Περπατούσε..... (πού, πώς).
 -θα τον συναντήσω (βεβαίωση).
 - είναι δύσκολη η επικοινωνία μαζί του (πιθανότητα)
 - Ο καθηγητής αυτός έχει την ικανότητα να μιλά, κι έτσι τον καταλαβαίνουν σχεδόν όλοι (πώς).

► Δες κάποια παραδείγματα ακόμα:

- Ο καθηγητής αυτός έχει την ικανότητα να μιλά **απλά** και έτσι τον καταλαβαίνουν σχεδόν όλοι.
- Θα έλεγα ότι οι κινήσεις του δεν ήταν **απλώς** επιφυλακτικές αλλά ύποπτες.

Διαπιστώνεις κάποια διαφορά στη σημασία; Αν ναι, ποια είναι, κατά τη γνώμη σου;

Καταλήξεις επιρρημάτων

Οι δύο βασικές καταλήξεις των επιρρημάτων που προέρχονται από επίθετα είναι **-α** και **-ως**. Ο τύπος σε **-ως** χρησιμοποιείται σε πιο επίσημο/λόγιο ύφος (**άδικα** με κατηγορείτε | **αδίκως** με κατηγορείτε).

Υπάρχει διαφορετική σημασία στους τύπους **-α** και **-ως**, όπως βλέπεις στον παρακάτω πίνακα.

απλά = όχι σύνθετα	απλώς = μόνο	άμεσα = χωρίς παρεμβάσεις	αμέσως = χωρίς χρονοτριβή
αδιάκριτα = χωρίς διακριτικότητα	αδιακρίτως = χωρίς διάκριση	έκτακτα = πολύ ωραία	εκτάκτως = ξαφνικά
ακριβά = ποσοτικό επίρρημα	ακριβώς = τροπικό επίρρημα	τέλεια = με τελειότητα	τελείως = εντελώς
καλώς = αποτελεί μέρος ευχής		καλά = δηλώνει τον τρόπο	

Πολλά επιρρήματα σχηματίζονται και με τις δύο καταλήξεις. Ένας μικρός αριθμός επιρρημάτων παρουσιάζει άλλες καταλήξεις, π.χ. *λίγος > λίγο, πολύς > πολύ*.

Τα επιρρήματα λειτουργούν ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί**. Οι προσδιορισμοί δηλώνονται **περιφραστικά** (προθετικά σύνολα, σύναρθρες πτώσεις, ζεύγη επιρρημάτων, εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις) ή **μονολεκτικά** (επιρρήματα, άнарθρες πτώσεις, μετοχές).

Δραστηριότητα

3. Αντικατάστησε τις έντονα γραμμένες λέξεις ή φράσεις, κάνοντας τις απαιτούμενες αλλαγές.

α. Τον κοίταξε **με απλότητα** _____

β. Μίλησε **με ευγένεια** _____

γ. Το **ευτύχημα είναι** που σώθηκαν όλοι οι ναυαγοί _____

δ. Τα εσπεριδοειδή ευδοκimoύν στην περιοχή, αλλά **σπανίζουν** αλλού _____

ε. **Ευχαριστείται να** φιλοξενεί φίλους _____

στ. Λάθη που **μπορούν** να μου στοιχίσουν ακριβά _____

► Στο **Κείμενο 1** διάβασες τα εξής:

- Καθώς η κλιματική κρίση προκαλεί σημαντικές αλλαγές θερμοκρασίας σε όλο τον κόσμο, οι μεγάλες πόλεις υποφέρουν **από υψηλότερες θερμοκρασίες**.
- Αυτές **οι αλλαγές** απειλούν τις ζωές και τα μέσα διαβίωσης δισεκατομμυρίων ανθρώπων.

Τι δηλώνουν, κατά τη γνώμη σου, οι υπογραμμισμένες λέξεις και φράσεις;

► Στο **Κείμενο 2** διάβασες, επίσης, τα παρακάτω:

- Η πιο πρόσφατη σύλληψη για παράνομη εξόρυξη μαρμάρου στο Πεντελικό Όρος πραγματοποιήθηκε πέρσι **στις 7 Ιουλίου**.
- [...] διαθέτουν κιάλια και ασυρμάτους, **για να παρακολουθούν τη συχνότητα της αστυνομίας**.
- **Ερωτώμενος** για τους λόγους που τον οδήγησαν σε αυτήν τη συμπεριφορά, αρνήθηκε να απαντήσει.

Σε αυτά τα παραδείγματα τι δηλώνουν, κατά τη γνώμη σου, οι υπογραμμισμένες λέξεις και φράσεις (π.χ. αιτία, σκοπό, τρόπο, χρόνο κ.λπ.); Μήπως οι ίδιες έννοιες μπορούν να δηλωθούν με παραπάνω από έναν τρόπο;

Επιρρηματικές Σχέσεις

Τρόπος δήλωσης επιρρηματικών σχέσεων

Η γλώσσα είναι επικοινωνία. Η πληροφορία που περιέχει το μήνυμα μπορεί να δηλωθεί με ποικίλους τρόπους και να περιέχει διαφορετικό επίπεδο ύφους. Το μήνυμα μιας πρότασης περιλαμβάνει μια δράση ή κατάσταση (**πυρήνας**) και πρόσωπα ή πράγματα που συμμετέχουν σε αυτή (**μετέχοντες**). Όταν ο/η ομιλητής/-τρια επιθυμεί να διευρύνει το μήνυμα με πρόσθετες πληροφορίες

αιτίας, χρόνου, σκοπού και αποτελέσματος, μπορεί να χρησιμοποιήσει, εκτός από τα επιρρήματα, και άλλα μέσα.

Οι έννοιες του χρόνου, του σκοπού, της αιτίας και του αποτελέσματος μπορούν να δηλωθούν με διάφορους τρόπους:

1. με προθετικό σύνολο (π.χ. Πήγε για ψώνια) **ΣΚΟΠΟΣ**

2. με επίρρημα (π.χ. [...] όπως αναφέρθηκε προηγουμένως) **ΧΡΟΝΟΣ**

3. με ονοματική φράση χωρίς πρόθεση (π.χ. Το λεωφορείο περνά από τη στάση κάθε πέντε λεπτά) **ΧΡΟΝΟΣ**

4. με ονοματική φράση σε γενική (π.χ. Θα τα ξαναπούμε του χρόνου) **ΧΡΟΝΟΣ**

5. με μετοχή (π.χ. [...] αδιαφορώντας για τις συνέπειες των επιλογών του, έπαθε μεγάλη συμφορά) **ΑΙΤΙΑ**

6. με επιρρηματική πρόταση (π.χ. είχε τόσο κρύο, ώστε κανείς να μη βγει στο πάρκο) **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ**

Στα αποσπάσματα από το Κείμενο 1 βλέπεις ότι η αιτία δηλώνεται με το υποκείμενο (οι αλλαγές) και με έναν εμπρόθετο προσδιορισμό (από υψηλότερες θερμοκρασίες).

Δραστηριότητες

Αξιοποιώντας τη σύνθετη αναζήτηση στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:

α. να αναζητήσεις επιρρήματα, επιλέγοντας από το πεδίο «Επίπεδο ύφους» τρεις διαφορετικές κατηγορίες ύφους, και να τα χρησιμοποιήσεις σε δικές σου προτάσεις, ώστε να αναδεικνύεται η σημασία τους.

β. να αναζητήσεις ουσιαστικά ή άλλα μέρη του λόγου που λειτουργούν και ως επιρρήματα και να σχηματίσεις δικές σου περιόδους, στις οποίες το συγκεκριμένο μέρος του λόγου λειτουργεί ως επίρρημα.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Περιβάλλον
Σταυρόλεξο

1. Αφού αναζητήσεις τη λέξη *περιβάλλον* στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:

α. να εντοπίσεις το ρήμα από το οποίο προέρχεται,

β. να καταγράψεις τις βασικές σημασίες της λέξης.

γ. να σχηματίσεις παράγωγες λέξεις με το ρήμα από το οποίο προέρχεται. Επίλεξε τρεις λέξεις και δημιούργησε δικές σου προτάσεις με αυτές.

2. **α.** Ανακάλυψε τις διαφορετικές σημασίες της λέξης *φαινόμενο* στο [Λεξικό Κοινής Νεο-](#)

[ελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

β. Αφού πραγματοποιήσεις μια αναζήτηση στον ηλεκτρονικό τύπο (ή στις ψηφιοποιημένες εφαρμογές της Πύλης), να εντοπίσεις από ένα χωρίο για καθεμιά από τις σημασίες της λέξης.

3. Με το επίθετο *περιβαλλοντικός*, *-ή*, *-ό* και τα ουσιαστικά *εκπαίδευση*, *μελέτη*, *πρόβλημα*, *συνείδηση*, *φαινόμενο* σχημάτισε ονοματικά σύνολα και αξιολογήσε τα σε πέντε δικές σου προτάσεις.

4. Αφού διαβάσεις ξανά το Κείμενο 1, δημιούργησε με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου (π.χ. [wordart.com](#)) ένα συννεφόλεξο με λέξεις που σχετίζονται με την υπερθέρμανση του πλανήτη.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

Βίντεο «Man»

Αναζήτηση: [[STEVE CUTTS MAN ANIMATION](#)] και δες τη μικρού μήκους ταινία με τίτλο «Man» (21-12-2012), στην οποία ο δημιουργός της Steve Cutts παρουσιάζει την εξέλιξη του αποτυπώματος του ανθρώπου στη γη, τα αποτελέσματα της αστικής φθοράς και την αλαζονική συμπεριφορά του ανθρώπου απέναντι στα άλλα είδη, ο οποίος καταστρέφει ό,τι βρίσκεται στο πέρασμά του.

[Αξιοποίηση του βίντεο βλ. και στο σενάριο «Η φύση μας μιλά. Την ακούμε; Στο Αποθετήριο εκπαιδευτικών σεναρίων Πρωτέας]

Δραστηριότητες

1. Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε το παραπάνω βίντεο;

2. Πιστεύεις ότι ο ήρωας του βίντεο «Man» ταυτίζεται με τον σύγχρονο άνθρωπο; Παρουσίασε σε ένα σύντομο κείμενο (150 λέξεων) στην τάξη τα επιχειρήματά σου.

Κείμενο 4

Τραγούδι «Χρωστάω μια συγγνώμη»

Αναζήτηση: [[ΠΛΙΑΤΣΙΚΑΣ ΧΡΩΣΤΑΩ ΜΙΑ ΣΥΓΓΝΩΜΗ](#)]. Άκουσε το τραγούδι του Φίλιππου Πλιάτσικα και διάβασε την παρακάτω δήλωσή του:

«Το τραγούδι αυτό το έγραψα με αφορμή μια φράση που ακούστηκε σε συνέδριο μιας παγκόσμιας οικολογικής οργάνωσης: «Είμαστε η πρώτη γενιά που ξέρουμε ότι καταστρέφουμε τον πλανήτη και η τελευταία που μπορούμε να κάνουμε κάτι γι' αυτό...». Από την πρώτη στιγμή που έφτασε στ' αυτιά μου αυτή η φράση, ήχησε μέσα μου σαν καμπάνα. Με ευαισθητοποίησε και μ' αυτόν τον τρόπο ήθελα να το αποδώσω. Με τον ίδιο ηλεκτρισμό, την ίδια ένταση.

Μέσα από την αμεσότητα που μπορεί να έχει ένας Ροκ εν Ρολ ήχος! Αυτή η φράση που ακούστηκε σε εκείνο το συνέδριο ήταν η αφορμή να γίνουν τραγούδι τα λόγια που ακούγονται σε όλες τις παρέες του κόσμου».

[Χρωστάω μια συγγνώμη, Μουσική-Στίχοι Φίλιππος Πλιάτσικας, Heaven Music. Σκηνοθεσία: Βασίλης Αντωνιάδης / Filmskin (28-01-2019)]

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το βασικότερο μήνυμα του τραγουδιού;
2. Οι παραπάνω δημιουργοί επέλεξαν διαφορετικό τρόπο, για να εκφράσουν το μήνυμά τους. Ποιον τρόπο θα επέλεγες εσύ, αν ήθελες να εκφραστείς για το ίδιο θέμα;
3. Αποτύπωσε τις σκέψεις-θέσεις του καλλιτέχνη στην παραπάνω δήλωσή του. Μπορείς να επιλέξεις όποιον τρόπο θέλεις (π.χ. εικόνα, κείμενο, βίντεο κ.ά.).

Κείμενο 5 «Δασικές Πυρκαγιές: Όλοι συμφωνούμε στις διαπιστώσεις, τι κάνουμε, όμως, γι' αυτές;»

[Πηγή: commons.wikimedia/pd]

Αυτή η ευλογημένη χώρα έχει βουνά, λαγκάδια, δάση, μελέμια και ζεστά καλοκαίρια. Έχει φυσικά και μεγάλες δασικές πυρκαγιές εδώ και 50 χρόνια. Πυρκαγιές οι οποίες, με βάση τα επιστημονικά δεδομένα για την επίδραση της κλιματικής κρίσης, θα γίνονται ολοένα δριμύτερες. Πολύ μελάνι έχει κυθεί τα τελευταία χρόνια για τα κενά στον μηχανισμό δασοπροστασίας και τον συντονισμό, την ανισοκατανομή σε πόρους, μέσα και ανθρώπινο δυναμικό μεταξύ πρόληψης και καταστολής, τις πολιτικές αποφάσεις που οδήγησαν στην παντελή έλλειψη διαχείρισης των μεσογειακών οικοσυστημάτων και την ανεπαρκή ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών. Έχει, επίσης, επισημανθεί ότι περίπου το 95% των 10.000 περιστατικών πυρκαγιών υπαίθρου που ξεσπούν κάθε χρόνο στη χώρα μας προκαλείται από ανθρωπογενή αίτια με κυρίαρχη την αμέλεια.

Τα παραπάνω είναι κοινώς παραδεκτές διαπιστώσεις που όλοι γνωρίζουμε εδώ και χρόνια. Όλοι γνωρίζουμε, δηλαδή, ότι χρειάζεται να εργαστούμε και να σχεδιάσουμε για το μέλλον, όχι με στόχο την εξάλειψη των δασικών πυρκαγιών αλλά με στόχο τη μείωση των αρνητικών τους συνεπειών στα δασικά οικοσυστήματα και, τελικά, στις ζωές μας. Αντί αυτού, ωστόσο, κάθε χρόνο ακούμε πως οι συνθήκες στις πυρκαγιές είχαν κάτι το νέο, κάτι το ασυνήθιστο, το πρωτόγνωρο. Φαίνεται, επομένως, σαν να μην έχουμε μάθει τίποτα από τις πυρκαγιές του πρόσφατου παρελθόντος, του 2007, του 2018 και του 2021.

Ένας ακόμα παράγοντας που προστίθεται σε όλα αυτά είναι αυτός της κλιματικής κρίσης. Οι συνέπειές της είναι εκτενείς σε πολλούς τομείς, κυρίως όμως στα δασικά οικοσυστήματα γίνονται όλο και πιο εμφανείς, με μεγαλύτερης έντασης και συχνότητας πυρκαγιές. Αλλά η κλιματική κρίση δεν είναι αυτή που βάζει φωτιές στα δάση. Παρόλο που η κλιματική κρίση κάνει τα δάση μας πιο ευάλωτα, την ίδια στιγμή τα κάνει και πιο πολύτιμα στον αγώνα μας ενάντια στην ίδια κρίση και αυτό πρέπει να βρίσκεται σε κεντρικό σημείο στη μελλοντική εθνική στρατηγική μας για τη δασοπροστασία.

[Πηγή: *wwf.gr*, 25/7/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

► **A.** Παρατήρησε την παρακάτω περίοδο λόγου από το Κείμενο 5:

«Οι συνέπειές της είναι εκτενείς σε πολλούς τομείς, κυρίως όμως στα δασικά οικοσυστήματα γίνονται όλο και πιο εμφανείς [...]». Ποιον ρόλο έχει αυτό το υπογραμμισμένο επίρρημα, κατά τη γνώμη σου; Τι θέλει να πετύχει με αυτό ο/η συγγραφέας;

Προτασιακά Επιρρήματα

Τα **επιρρήματα** δε χρησιμεύουν μόνο στο επίπεδο της λέξης και της πρότασης, αλλά **αλλάζουν και το νόημα ολόκληρων κειμένων**. Αυτά ονομάζονται **προτασιακά επιρρήματα**.

Με τα προτασιακά επιρρήματα ο/η ομιλητής/-τρια ή ο/η συγγραφέας προσπαθεί να εκφράσει όχι μόνο την προσωπική του/της γνώμη, αλλά και τη **στάση** του/της απέναντι στην ιδέα που διατυπώνεται στην υπόλοιπη πρόταση. Η στάση μπορεί να κυμαίνεται από την **πλήρη αποδοχή** μέχρι την **ειρωνεία** και την **απόρριψη**.

Τα προτασιακά επιρρήματα μπορεί να χρησιμοποιούνται:

- ως τρόποι δήλωσης ευγένειας ή τυπικότητας
- ως τρόποι ανάδειξης σχέσεων μεταξύ των συνομιλητών/-τριών κ.ά.

Μερικά προτασιακά-σχολιαστικά επιρρήματα είναι: *αληθινά, αναμφίβολα, αναμφισβήτητα, άραγε, βέβαια (βεβαίως), δήθεν, δυστυχώς ειλικρινά, ευτυχώς, ομολογουμένως, παραδόξως, προφανώς, φυσικά* κ.ά.

Π.χ. Όλοι πίστεψαν ότι θα τα κατάφερνε. **Προφανώς**, έκαναν λάθος. Είχαμε πολλά αναπάντητα ερωτήματα. **Ευτυχώς**, οι απορίες μας λύθηκαν όλες, μόλις ήρθε.

► **B.** Πρόσεξε, επίσης, την παρακάτω πρόταση από το Κείμενο 5:

«Πολύ μελάνι έχει χυθεί τα τελευταία χρόνια για τα κενά στον μηχανισμό δασοπροστασίας και τον συντονισμό [...]». Γράφουν ακόμα οι άνθρωποι με μελάνι; Τι εννοεί εδώ ο/η συγγραφέας;

Σχήματα λόγου

Τα σχήματα λόγου είναι εκφραστικοί τρόποι που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης του λόγου. Δεν πρόκειται για συντακτικά λάθη αλλά για συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές που εξυπηρετούν το νόημα ή την αισθητική απόλαυση.

Δραστηριότητες

1. **Ομαδική εργασία:** Δουλεύοντας ομαδοσυνεργατικά, αφού μελετήσετε τα σχήματα λόγου που παρουσιάζονται στο ΨΜΑ (ινφογράφημα), καθώς και αυτά που υπάρχουν στο αντίστοιχο ΨΜΑ του Τετραδίου 1 (εννοιολογικός χάρτης), αναζητήστε και καταγράψτε σε έναν πίνακα μερικά ακόμα βασικά σχήματα λόγου, σημειώνοντας τη λειτουργία τους και ένα παράδειγμα για το καθένα.

- ▶ **Γ.** Παρατήρησε, επίσης, στο Κείμενο 5 και άλλη μία χρήση επιρρημάτων:

«Έχει, επίσης, επισημανθεί ότι περίπου το 95% των 10.000 περιστατικών πυρκαγιών υπαίθρου που ξεσπούν κάθε χρόνο στη χώρα μας προκαλείται από ανθρωπογενή αίτια με κυρίαρχη την αμέλεια».

Τι προσθέτει στο νόημα του κειμένου το επίρρημα «επίσης» που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας;

Συνοχή κειμένου

Συνοχή
Κειμένου

Η συνοχή αναφέρεται στη σημασιολογική σύνδεση μεταξύ των στοιχείων ενός κειμένου. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη χρήση επιρρημάτων (χρονικών, τοπικών, προτασιακών κ.λπ.).

- ▶ **Δ.** Μια τελευταία χρήση των επιρρημάτων μπορείς να ανακαλύψεις, αν παρατηρήσεις προσεκτικά και την επόμενη περίοδο λόγου από το Κείμενο 5:

«Τα παραπάνω είναι κοινώς παραδεκτές διαπιστώσεις που γνωρίζουμε εδώ και χρόνια». Τι εννοεί εδώ ο/η συγγραφέας, κατά τη γνώμη σου;

Χρονική και τοπική δείξη

Τοπική -
Χρονική
Δείξη

Η χρονική/τοπική δείξη αναφέρεται στη χρήση συγκεκριμένων γλωσσικών εκφράσεων που έχει στη διάθεσή του ο/η ομιλητής/-τρια, για να εντοπίσει και να ταυτοποιήσει πρόσωπα, αντικείμενα, γεγονότα, διαδικασίες και δραστηριότητες μέσα στα τοπικά, χρονικά, κοινωνικά και κειμενικά πλαίσια. Ο ρόλος των χρονικών και τοπικών επιρρημάτων είναι ιδιαίτερα σημαντικός στη διαδικασία αυτή. Αναλυτικά στοιχεία για τη χρονική και τοπική δείξη μπορείς να δεις στη Θ.Ε. 11.

Δραστηριότητες

2. Να εντοπίσεις στο Κείμενο 5 οκτώ συνδετικές λέξεις και να αναφέρεις τι δηλώνουν. Μπορείς να τις αντικαταστήσεις με άλλες λέξεις ή φράσεις, χωρίς να αλλάζει το νόημα του κειμένου;

3. Σημείωσε αν οι ακόλουθες προτάσεις είναι **σωστές (Σ)** ή **λανθασμένες (Λ)**:

α. Τα σχήματα λόγου είναι εκφραστικοί τρόποι που ταυτίζονται με τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης του λόγου.

β. Τα επιρρήματα χρησιμεύουν μόνο στο μικρό επίπεδο της λέξης και της πρότασης, αλλά δεν αλλάζουν το νόημα ολόκληρων κειμένων.

γ. Με τη χρονική/τοπική δείξη ο/η ομιλητής/-τρια εντοπίζει και ταυτοποιεί πρόσωπα, αντικείμενα, γεγονότα, διαδικασίες και δραστηριότητες.

4. Να εντοπίσεις φράσεις στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 5, στις οποίες παρουσιάζονται στοιχεία της κοινωνίας και του πολιτισμού, αναφορικά με τη διαχείριση των δασικών πυρκαγιών από το σύγχρονο ελληνικό κράτος. Στη συνέχεια, να σχεδιάσεις έναν πίνακα με δύο στήλες, όπου θα καταγράψεις τα στοιχεία αυτά, ταξινομώντας τα σε θετικά και αρνητικά.

5. Να εικονογραφήσεις το κείμενο με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου. Η εικονογράφησή σου να αναρτηθεί σε ψηφιακό τοίχο (π.χ. e-me, padlet) με θέμα το περιβάλλον.

Κείμενο 6

«Πρόσληψη ακουστικού κειμένου (podcast)»

Φυσικές
Καταστροφές

Αναζήτηση: [PODCAST /LIFO/ ΠΡΑΣΙΝΗ ΖΩΗ/ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΕΡΕΦΟΣ /ΠΑΡΑΛΙΕΣ/ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ] την ομιλία του καθηγητή Φυσικής της Ατμόσφαιρας και Γενικού Γραμματέα της Ακαδημίας Αθηνών, Χρήστου Ζερεφού, από τη Σειρά: «Πράσινη ζωή - Πέντε podcasts για μια πιο οικολογική καθημερινότητα», στην οποία δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα, όπως: «Όταν τα ακραία καιρικά φαινόμενα γίνονται κανονικότητα υπάρχει επιστροφή; Μπορεί, τελικά, να σωθεί ο πλανήτης; Και με ποιους τρόπους; Κινδυνεύει η χώρα μας από ερημοποίηση; Πώς θα ζει στην Ελλάδα λίγα χρόνια αργότερα ένα παιδί που γεννιέται σήμερα;».

Πριν από την ακρόαση

1. **α.** Τι περιμένεις να ακούσεις στο ηχητικό αρχείο, λαμβάνοντας υπόψη τον τίτλο της σειράς στην οποία εντάσσεται («Πράσινη ζωή») και τη θεματική της;
 - β. Τι θα ήθελες να ακούσεις για το θέμα;
2. Πώς αντιλαμβάνεσαι τον όρο «οικολογική καθημερινότητα» του τίτλου;

Κατά την ακρόαση

- ▶ Άκουσε τα 5 πρώτα λεπτά του ηχογραφημένου αρχείου χωρίς διακοπή. Μετά την πρώτη ακρόαση, απάντησε στις ακόλουθες ερωτήσεις:
 1. Ποιο είναι το θέμα ή τα θέματα του ηχητικού αρχείου;
 2. Ποιος/Ποιοι μιλά/μιλούν;
 3. 0:01:00: ποιος πιστεύεις ότι είναι ο ρόλος των ήχων μετά τις λέξεις-κλειδιά του ηχητικού αρχείου; Να καταγράψεις αυτές τις λέξεις.
 4. Από 0:01:00 έως 0:01:40: ποιες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής αναφέρονται; Να τις σημειώσεις.
 5. Μετά το 0:03:00: να καταγράψεις και να παρουσιάσεις τις δύο προτάσεις του καθηγητή Ζερεφού, για να ξεπεράσουμε την κλιματική κρίση.
- ▶ Ξανάκουσε προσεκτικά ολόκληρο το podcast σε προσωπικό σου χρόνο στο σπίτι και απάντησε:
 1. **α.** Ποια μέτρα προτείνει ο καθηγητής για τη μείωση και εξάλειψη της χρήσης των ορυκτών καυσίμων;
 - β. Ποια ακραία καιρικά φαινόμενα περιγράφει και πώς προτείνει να τα αντιμετωπίζουμε;
 - γ. Τι ποσοστό Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) χρησιμοποιεί η Ελλάδα, σύμφωνα με τον καθηγητή; Ποιες ΑΠΕ χρησιμοποιούνται κυρίως;

2. Δημιούργησε έναν πίνακα με τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου είδους κειμένου (δομή, γλώσσα, μουσική, ηχητικά εφέ, διάρκεια, ρυθμός ανάγνωσης).
3. Δώσε έναν δικό σου τίτλο σε αυτό το ηχητικό αρχείο.

Μετά την ακρόαση

1. Συζήτησε στην τάξη με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου τις προτάσεις του καθηγητή Ζερεφού για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης.
 - α. Ποια σημεία της συνέντευξης σε εντυπωσίασαν και γιατί;
 - β. Πώς κρίνεις τις προτάσεις του καθηγητή; Είναι εφικτές, ρεαλιστικές και επιτεύξιμες;
 - γ. Πώς αντιλαμβάνεσαι την έννοια της «ερμημοποίησης» για τη χώρα μας, μετά από όσα άκουσες στη συνέντευξη;
2.   Εργαζόμενοι/-ες ατομικά, σε ζεύγη ή σε μικρές ομάδες, επιλέξτε ένα από τα παρακάτω θέματα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο σας, το κοινό στο οποίο απευθύνεστε και τη μορφή που θα έχει το κείμενο που θα δημιουργήσετε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις πληροφορίες που ζητούνται.

ΡΟΛΟΣ	ΚΟΙΝΟ	ΜΟΡΦΗ	ΘΕΜΑ
Δημοσιογράφος	Αναγνώστες/-στριες	Άρθρο σε εφημερίδα	«Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής/ κρίσης στην καθημερινή μας ζωή και στον τόπο μας».
Παρουσιαστής/-στρια ή Δημοσιογράφος	Ακροατές/-τριες	Podcast (ηχητικό αρχείο) (διάρκειας 5 λεπτών)	«Πώς με τις καθημερινές μας συνήθειες μπορούμε να προστατεύσουμε το περιβάλλον από τις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης;».
Μαθητές/-τριες σε ρόλο «δημοσιογράφων» και «Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας»	Μέλη της εκπαιδευτικής και τοπικής κοινότητας (σε σχολική εκδήλωση για το περιβάλλον).	Δραματοποίηση συνέντευξης (με προετοιμασία 5-8 ερωτήσεων)	Συνέντευξη από τον/την Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας για κάποιο επίκαιρο θέμα που σχετίζεται με την κλιματική αλλαγή (π.χ. πλημμύρες, πυρκαγιές).
Μέλος περιβαλλοντικής ομάδας ή ακτιβιστής/-στρια	Τοπική κοινωνία	Αφίσα (έντυπη/ψηφιακή/διαδραστική ή φυλλάδιο ψηφιακό)	«Τρόποι καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής».

Κείμενο 7

«Ναυαγοσώστης δύο τόνων»

Γλωσσάρι
λέξεων σχετικά
με το περιβάλλον

[Πηγή: commons.wikimedia/pd]

«Πώς ένας θαλάσσιος ελέφαντας έσωσε ένα μικρό από σίγουρο πνιγμό»

Η Σάρα Άλεν και ο Μάθιου Λάου, βιολόγοι άγριας ζωής στην Υπηρεσία Εθνικών Πάρκων, επιθεωρούσαν τους πληθυσμούς θαλάσσιων ελεφάντων στο Πόιντ Ρέγες, περίπου 50 χιλιόμετρα βορειοδυτικά του Σαν Φρανσίσκο. Προσπερνώντας μια αποικία που άραζε στην ηλιόλουστη παραλία, παρατήρησαν ένα μικρό να ξεκουράζεται με ένα ενήλικο θηλυκό κοντά στο νερό.

Επιστρέφοντας, η κατάσταση είχε αλλάξει δραματικά: Το μικρό είχε παρασυρθεί από την παλίρροια και, καθώς ήταν υπερβολικά νέο για να κολυπήσει, πάσχιζε να παραμείνει στην επιφάνεια της θάλασσας. Έκλαιγε και έκανε απελπισμένες εκκλήσεις στη μαμά του που βρισκόταν ακόμη στην ακτή, η οποία απαντούσε με κραυγές αγωνίας –που κάποια στιγμή τράβηξαν την προσοχή ενός αρσενικού που βρισκόταν κοντά. Ο αρσενικός θαλάσσιος ελέφαντας, μπαίνοντας στο νερό, κινδυνεύοντας να παρασυρθεί και ο ίδιος, έφτασε γρήγορα το μωρό και χρησιμοποίησε το σώμα του, για να το σπρώξει απαλά πίσω στην παραλία, σώζοντας τη ζωή του.

Η δρ. Άλεν που ασχολείται με την παρατήρηση θαλάσσιων ελεφάντων πάνω από σαράντα χρόνια, ομολογεί πως δεν έχει δει ποτέ ξανά κάτι ανάλογο, χαρακτηρίζοντας «πρωτόγνωρη» την αυτοθυσία του συγκεκριμένου αρσενικού και ερμηνεύοντας τη συμπεριφορά του ως «αλτρουιστική» πράξη. Η ίδια και οι συνάδελφοί της δημοσίευσαν τις παρατηρήσεις τους στο επιστημονικό περιοδικό *Marine Mammal Science*.

Ο αλτρουισμός στο ζωικό βασίλειο είναι περισσότερο κοινός μεταξύ συγγενών. Και επειδή οι θαλάσσιοι ελέφαντες κυνηγήθηκαν σχεδόν μέχρι αφανισμού τον 19ο αιώνα, προτού επανακάμψουν αργότερα οι πληθυσμοί τους, συχνά φέρουν πιο στενούς δεσμούς απ' ό,τι θα αναμενόταν για το συγκεκριμένο είδος. Λόγω αυτού, η δρ. Άλεν εκτιμά πως το αρσενικό και το μικρό που έσωσε, συνδέονται με κάποιον τρόπο, χωρίς, όμως, να υπάρχουν γενετικά δεδομένα που επιβεβαιώνουν την εκτίμησή της.

Ο δρ. Κόστα από την πλευρά του θεωρεί πως οι θαλάσσιοι ελέφαντες υστερούν σε νοημοσύνη σε σχέση με τα «ξαδέρφια» τους, τους θαλάσσιους λέοντες. Ωστόσο, η δραματική διάσωση στην παραλία του Point Reyes αποδεικνύει πως υπάρχουν πολλά που οι επιστήμονες δε γνωρίζουν για το ογκώδες θαλάσσιο θηλαστικό, το οποίο ίσως πρέπει να δουν υπό διαφορετικό πρίσμα μετά τα νέα αυτά δεδομένα. «Ίσως συμβαίνουν περισσότερα εκεί έξω απ' ό,τι νόμιζα» παραδέχεται γελώντας.

[Πηγή: Newsroom, *Η Καθημερινή*, 08/2/2024 (διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου από New York Times)]

Δραστηριότητες

1. Ομαδική εργασία:

- α. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, εντοπίστε πέντε (5) τουλάχιστον λόγιες λέξεις (= που προέρχονται από παλαιότερες περιόδους της γλώσσας, π.χ. από την καθαρεύουσα ή την αρχαία ελληνική γλώσσα) που υπάρχουν στο κείμενο.
- β. Συζητήστε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σας για την παρουσία λόγιων λέξεων στο κείμενο. Πιστεύετε ότι είναι αναμενόμενο να αξιοποιούνται στον κειμενικό τύπο της «αφήγησης σε ειδησεογραφικό άρθρο» που γνωρίσατε στην ενότητα αυτή; Γιατί;

2. Ομαδική εργασία: Με ποια επίθετα η δρ. Άλεν χαρακτήρισε την αυτοθυσία του αρσενικού θαλάσσιου ελέφαντα και την πράξη του αυτή;

Αναζητήστε τη σημασία των δύο επιθέτων στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα ή σε κάποιο έντυπο λεξικό και αξιοποιήστε τα σε δύο δικές σας φράσεις.

3. Υπόθεσε ότι είσαι ένας ρεπόρτερ που παρουσιάζει ειδήσεις για περιβαλλοντολογικά θέματα. Να αφηγηθείς σε ένα σύντομο κείμενο (150 λέξεων) με μορφή δημοσιογραφικού ρεπορτάζ την ιστορία της διάσωσης του μικρού θαλάσσιου ελέφαντα, παρουσιάζοντας και τις επιστημονικές εξηγήσεις που έδωσαν αντίστοιχα η δρ. Άλεν και ο δρ. Κόστα στην πράξη αυτοθυσίας του θαλάσσιου ελέφαντα.

Περιβαλλοντικά προβλήματα.
Συλλογή Εικόνων

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

- ▶ Ποιες πτυχές της περιβαλλοντικής κρίσης, από αυτές που είδες και συζητήσες στην Ενότητα, σε προβλημάτισαν περισσότερο και γιατί;
- ▶ Να γράψεις σε ένα χαρτάκι μία μόνο λέξη σχετική με την ενότητα και να το παραδώσεις στον/στην εκπαιδευτικό σου.
- ▶ Αξιοποιώντας τις λέξεις αυτές, μπορείτε να φτιάξετε με την ομάδα σας ένα μικρό κολάζ/ψηφιακό κολάζ, μέσω κάποιας εφαρμογής της επιλογής σας (π.χ. collage της e-content της e-me, canva κ.ά.), που θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο (blog) του σχολείου.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Όλα για την υγεία»

07

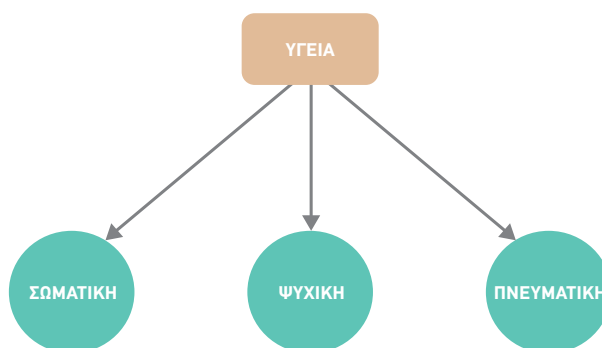

Μικρό άγαλμα της Θεάς Υγείας (μέσα 2ου αι. μ.Χ.)

[Πηγή: Wikimedia Commons <Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου]

- ▶ Τι παρατηρείς στο άγαλμα; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της θεάς Υγείας;
- ▶ Τι έκαναν οι άνθρωποι στην αρχαιότητα, για να διατηρήσουν μια καλή υγεία; Ποιες διαφορές εντοπίζεις με τον δικό μας τρόπο ζωής σήμερα;
- ▶ Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την υγεία μας;

- ▶ Αφού σκεφτείς πολύ γρήγορα λέξεις και φράσεις για την υγεία, δημιούργησε τον δικό σου εννοιολογικό χάρτη ή συννεφώλεξο.

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. **Θέματα** σχετικά με την **υγεία**, τη **διατροφή**, την **πρόληψη ασθενειών**, την **αθλητική δραστηριότητα**.
2. Χαρακτηριστικά των **πληροφοριακών** και **συμβουλευτικών** κειμένων.
3. Τα **είδη** των **αντωνυμιών**: προσωπικές, κτητικές, αυτοπαθείς, οριστικές, δεικτικές, αναφορικές, ερωτηματικές, αόριστες.
4. Τον **σημασιολογικό ρόλο** των **αντωνυμιών**.
5. Είδη δείξης: **προσωπική** και **κοινωνική** δείξη.

Κείμενο 1

«Η παχυσαρκία και οι συνέπειές της»

[Πηγή: imagine.art]

1. Τι είναι η παχυσαρκία;

Ως παχυσαρκία ορίζεται η αυξημένη συσσώρευση σωματικού λίπους στο ανθρώπινο σώμα, η οποία μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την υγεία. Αναγνωρίστηκε ως νόσος πριν από περίπου μισό αιώνα και πλέον αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χρόνια προβλήματα υγείας παγκοσμίως. Σκεφτείτε το εξής: πλέον στον κόσμο, οι περισσότεροι άνθρωποι πεθαίνουν από αίτια που σχετίζονται με το αυξημένο σωματικό βάρος, από ό,τι από αίτια που σχετίζονται με την ασιτία.

Μεσογειακή Διατροφή

2. Γιατί η παχυσαρκία αποτελεί τόσο μεγάλο πρόβλημα;

Η παχυσαρκία συνδέεται με μια σειρά από καρδιακές και μεταβολικές διαταραχές, οι οποίες μπορεί να εξελιχθούν σε χρόνια νοσήματα. Τέτοια είναι ο σακχαρώδης διαβήτης τύπου 2, τα καρδιαγγειακά νοσήματα, κάποιοι καρκίνοι, η οστεοαρθρίτιδα, χολολιθιάσεις (οι πέτρες στη χολή, δηλαδή) και σοβαρές διαταραχές του ύπνου. Για κάθε αύξηση του σωματικού βάρους κατά 5 μονάδες, αυξάνεται ο κίνδυνος εμφάνισης στεφανιαίας νόσου κατά 27% και ο κίνδυνος εμφάνισης εγκεφαλικού επεισοδίου κατά 18%. Η παχυσαρκία έχει, επιπλέον, επιπτώσεις στην ψυχική υγεία, κοινωνικό αλλά και οικονομικό κόστος, ιδιαίτερα στο σύστημα υγείας. Στα παιδιά συνδέεται με τη σιδηροπενία και την υποβιταμίνωση D, οι οποίες μπορεί να επηρεάζουν αρνητικά τη σωματική τους ανάπτυξη. Και, βεβαίως, τα παιδιά που είναι παχύσαρκα έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνουν και παχύσαρκοι ενήλικες.

3. Πού οφείλεται το φαινόμενο της παχυσαρκίας στην κοινωνία μας;

Οι πιο γνωστοί παράγοντες σχετίζονται, βεβαίως, με τον τρόπο ζωής των δικών μας παιδιών και των δικών μας ενηλίκων. Πόσες και τι είδους τροφές καταναλώνουμε, αν αθλούμαστε ή ασκούμεστε σωματικά και πόση ώρα αφιερώνουμε σε «καθιστικές» δραστηριότητες επηρεάζουν δραματικά την πιθανότητα αύξησης του σωματικού βάρους, ανεξαρτήτως όλων των άλλων παραγόντων.

[Πηγή: Θ. Γεωργακόπουλος, Περιοδικό *ΔιαΝΕΟσις*, Φεβρουάριος 2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Εξηγητικοί τύποι κειμένων: Πληροφοριακά κείμενα

Ένα κείμενο σαν αυτό που διάβασες λέγεται **πληροφοριακό**.

Είναι ένα άρθρο που περιλαμβάνει πληροφορίες για ένα φαινόμενο, επιστημονικό ή μη.

Μορφές: πληροφοριακό, επιστημονικό και διερευνητικό κείμενο.

Είδη πληροφοριακών κειμένων: τα ειδησεογραφικά κείμενα των μέσων ενημέρωσης, τα λήμματα μιας εγκυκλοπαίδειας, οι άτλαντες, τα τεχνικά εγχειρίδια, πολλά κείμενα σχολικών εγχειριδίων.

Ύφος: απλό, κατανοητό με εκλαϊκευμένες λέξεις του επιστημονικού λόγου.

Ρηματικό πρόσωπο: γ' πρόσωπο (ενικό ή πληθυντικό)

Λόγος: μικροπερίοδος = σύντομες προτάσεις

Χαρακτηριστικά: απουσία επιθέτων, υπερβολικών σημείων στίξης, κυριολεκτική χρήση της γλώσσας.

Δραστηριότητες

1. Αφού διαβάσεις το Κείμενο 1, απάντησε στις ερωτήσεις:

α. Ποιο είναι το βασικό θέμα που απασχολεί τον συντάκτη του κειμένου;

β. Ένα θέμα, όπως του κειμένου, απασχολεί εσένα, ως έφηβο/-η; Γιατί;

γ. Το κείμενο θα μπορούσαν να το διαβάσουν όλοι οι αναγνώστες/-στριες, ανεξάρτητα από τις γνώσεις τους πάνω στο θέμα; Γιατί;

δ. Πιστεύεις ότι αυτό το κείμενο έχει γραφτεί από ειδικό; Σε ποια στοιχεία στηρίζεις την απάντησή σου;

ε. Σε ποια βασικά ερωτήματα απαντά το κείμενο; Αυτό το μοτίβο της ερωταπόκρισης βοηθά τον/την αναγνώστη/-στρια στην κατανόηση του κειμένου και πώς;

2. α. Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου (συμβουλέψου το Παράρτημα του Τετραδίου Εργασιών: Παραγωγή-Πρόσληψη, σσ. 98-99).

β. Σε ποιο σημείο της παραγράφου τον εντοπίζεις;

γ. Γιατί χρησιμοποιεί αυτήν την επιλογή ο συντάκτης; Να συμπληρώσεις τα κενά:

Τρόπος ανάπτυξης

Σημείο παραγράφου

Αιτιολόγηση

Δραστηριότητες

3. Εντόπισε πέντε λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 που εντοπίζουμε συχνά στον επιστημονικό χώρο της υγείας;
4. Υπόθεσε ότι το Κείμενο 1 θα δημοσιευτεί σε ένα σχολικό ιστολόγιο. Μπορείς να του δώσεις έναν άλλον τίτλο;

Κείμενο 2

«Υγεία και άσκηση με το... ποδήλατό μας»

Οφέλη
του αθλητισμού

[Πηγή: imagine.art]

Το ποδήλατο, το εύχρηστο αυτό μέσο, κερδίζει έδαφος για την κίνηση στις πόλεις και στη σύγχρονη εποχή κατέχει έναν ιδανικό τριπλό ρόλο. Αποτελεί άριστο μέσο μεταφοράς, ψυχαγωγίας και άθλησης. Ως μέσο μεταφοράς είναι οικονομικό, καθαρό, υγιεινό, αποτελώντας μια γρήγορη και οικονομική λύση για όλους τους ανθρώπους, στα δύο σημαντικότερα αστικά προβλήματα, του κυκλοφοριακού και της ρύπανσης. Ως μέσο ψυχαγωγίας έχει ιδιαίτερα χαλαρωτική επίδραση, λόγω της ομοιόμορφης, κυκλικής κίνησης, η οποία σταθεροποιεί τις σωματικές και συναισθηματικές

λειτουργίες του κάθε οργανισμού. Μειώνει το άγχος, την κατάθλιψη και άλλα ψυχολογικά προβλήματα. Επίσης, βοηθά στη βελτίωση της διάθεσης και στην καταπολέμηση πολλών ψυχολογικών παρενεργειών του σύγχρονου τρόπου ζωής, προσφέροντας ψυχική υγεία στον εαυτό μας. Τέλος, ως μέσο άθλησης γυμνάζει άριστα τον κάθε οργανισμό, προσφέροντας σωματική υγεία. Με την ποδηλασία όχι μόνο θα χάσετε τα δικά σας περιττά κιλά γρήγορα και ανώδυνα, αλλά θα αποκτήσετε και ένα καλογυμνασμένο σώμα με γραμμωμένους μυς.

Είναι γεγονός ότι το ποδήλατο -και γενικότερα κάθε αερόβια άσκηση- αποτελεί μία από τις καλύτερες λύσεις καταπολέμησης του άγχους και του στρες, που δημιουργεί ο σύγχρονος γοργός ρυθμός ζωής. Ωστόσο, πρέπει να προσέξετε τα παρακάτω σημεία:

- Πριν ξεκινήσετε, ελέγξτε τις καιρικές συνθήκες και αποφύγετε την προπόνηση με κακοκαιρία.
- Φροντίστε το ποδήλατο με συστηματική συντήρηση, ώστε πάντα να βρίσκεται σε καλή κατάσταση.
- Πριν ξεκινήσετε, φροντίστε να φοράτε πάντα το κράνος σας. Μπορεί να μην προστατεύει πλήρως το κεφάλι σας, αλλά ελαχιστοποιεί οποιοδήποτε τραυματισμό μπορεί να έχετε από μια πτώση.
- Αποφεύγετε όσο μπορείτε να κάνετε ποδήλατο στο σκοτάδι. Στο δρόμο υπάρχει κίνδυνος να σας χτυπήσει κάποιος απρόσεκτος οδηγός.
- Κατά τη διάρκεια της κάθε προπόνησης, πρέπει να ενυδατώνετε τον οργανισμό σας κάθε 20 λεπτά, πίνοντας νερό.

[Πηγή: Λ. Τζιλίνη, nutritheories.gr (διασκευασμένο απόσπασμα, ιστολόγιο)]

Δραστηριότητες

1. Το Κείμενο 2 αναφέρεται στον τριπλό ρόλο του ποδηλάτου στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου και παραθέτει πέντε συμβουλές, χρησιμοποιώντας το β' πληθυντικό πρόσωπο. Ποιος/ποια είναι ο/η αποδέκτης/-τρια του συγκεκριμένου κειμένου, κατά τη γνώμη σου;
2. Ποια είναι η κυρίαρχη έγκλιση των ρημάτων στις συμβουλές; Μπορείς να εξηγήσεις γιατί η συντάκτρια έχει χρησιμοποιήσει αυτήν την επιλογή;
3. **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, καταγράψτε τις δικές σας συμβουλές προς τις ποδηλάτισσες και τους ποδηλάτες. Χρησιμοποιώντας το εργαλείο audacity ή με όποιο άλλο τρόπο επιθυμείτε, να φτιάξετε με την ομάδα σας ένα podcast λίγων λεπτών, με συμβουλές για αρχάριες και αρχάριους, που θέλουν να ξεκινήσουν το ποδήλατο.

Δραστηριότητες

Αναζήτηση: [ΠΑΡΑΠΟΝΟ/ ΕΛΥΤΗΣ/ ΦΩΤΟ-ΔΕΝΤΡΟ].

Αφού διαβάσεις το ποίημα «Παράπονο» του Οδυσσέα Ελύτη, προσπάθησε να απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

1. Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του ποιήματος; Τι εννοεί ο ποιητής με τη φράση «Δεύτερη ζωή δεν έχει»;
2. Στις δύο πρώτες στροφές του ποιήματος, ο ποιητής λέει το παράπονό του σε α' ενικό πρόσωπο. Γράψε δύο δικές σου στροφές σε α' ενικό πρόσωπο, λέγοντας το δικό σου παράπονο. Τι θεωρείς ότι μπορείς να κάνεις για αυτό το παράπονο;
3. **Αναζήτηση** το κείμενο με τίτλο «Πολύχρωμη μπουγάδα» [ΠΟΛΥΧΡΩΜΗ ΜΠΟΥΓΑΔΑ / PROTAGON] που εμπνεύστηκε η Ελευθερία Τελειώνη, με αφορμή το «Παράπονο» του Ελύτη.

Αφού διαβάσεις το κείμενο, σε μια σελίδα του ημερολογίου σου αφηγήσου μια δική σου ημέρα με πολλές δυσκολίες, βάζοντας ως κατακλείδα το εξής «...και τότε συνειδητοποίησα ότι αν έχω την υγεία μου, έχω τα πάντα».

Κείμενα οδηγών:

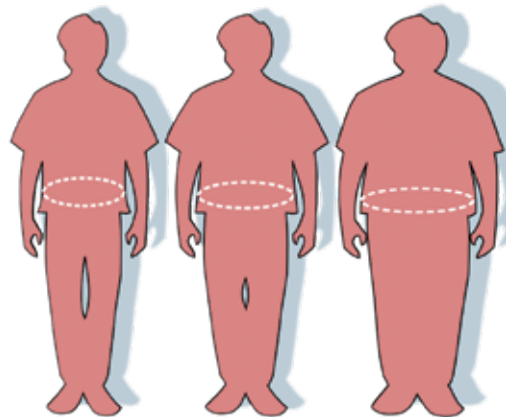
Συμβουλευτικά κείμενα

Το κείμενο που διάβασες είναι ένα κείμενο **οδηγών** και έχει **συμβουλευτικό χαρακτήρα**. Ο συμβουλευτικός χαρακτήρας επιτυγχάνεται με:

- **α' ή β' ρηματικό πρόσωπο**
- **υποτακτική ή προστακτική που δηλώνουν ενθάρρυνση και προτροπή.**

ΣΚΟΠΟΣ:

1. Η ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση του αναγνωστικού κοινού.
2. Η καλύτερη κατανόηση της χρήσης ή της ακολουθίας οδηγών.

[Πηγή: commons.wikimedia/pd]

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- ▶ Αυτή είναι μια περίοδος του Κειμένου 1: «*Η παχυσαρκία συνδέεται με μια σειρά από καρδιακές και μεταβολικές διαταραχές, οι οποίες μπορεί να εξελιχθούν σε χρόνια νοσήματα*».

Τώρα φαντάσου την αλλιώς....

«Η παχυσαρκία συνδέεται με μια σειρά από καρδιακές και μεταβολικές διαταραχές. Οι καρδιακές και μεταβολικές διαταραχές μπορεί να εξελιχθούν σε χρόνια νοσήματα».

Ποια διαφορά εντοπίζεις;

- ▶ Διάβασε κι αυτή την περίοδο του Κειμένου 2: «*Το ποδήλατο, το εύχρηστο αυτό μέσο, κερδίζει έδαφος για την κίνηση στις πόλεις και στη σύγχρονη εποχή κατέχει έναν ιδανικό τριπλό ρόλο*».

Η υπογραμμισμένη λέξη «αυτό», ποια λέξη της πρότασης προσδιορίζει;

Αντωνυμίες

Πολλές φορές στον λόγο υπάρχουν οι αντωνυμίες, που είναι **κλιτά μέρη** του λόγου και χρησιμοποιούνται για την αντικατάσταση κάποιου ουσιαστικού ή κάποιας ονοματικής φράσης. Μπορεί να έχουν οποιονδήποτε συντακτικό ρόλο έχει μια ονοματική φράση (υποκείμενο, αντικείμενο, συμπλήρωμα ονοματικής φράσης, συμπλήρωμα πρόθεσης).

Τα είδη τους είναι:

- **Προσωπικές αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που αντικαθιστούν λέξεις που δηλώνουν και τα τρία πρόσωπα του λόγου (εγώ, εσύ, αυτός). Έχουν **δυνατούς** και **αδύνατους** τύπους. Οι δυνατοί τύποι της προσωπικής αντωνυμίας δίνουν έμφαση στο πρόσωπο της αντωνυμίας, ενώ οι αδύνατοι δίνουν έμφαση, κυρίως, στο ρήμα, δηλαδή στην πράξη ή την ενέργεια που εκφράζεται μέσα στην πρόταση.

Π.χ. *Εσύ θα φύγεις μετά τον συναθλητή σου.*

Αυτός έχει όλα τα προσόντα για την δουλειά.

- **Κτητικές αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που δηλώνουν σε ποιο πρόσωπο ανήκει κάτι (τον

κτήτορα). Κτητικές αντωνυμίες είναι οι αδύνατοι τύποι της γενικής των προσωπικών αντωνυμιών (μου, σου, του, μας, σας, τους) που συνοδεύουν ένα ουσιαστικό. Τα **δικός, -ή, -ό** με τη γενική των προσωπικών αντωνυμιών (μου, σου, του, μας, σας, τους).

Π.χ. *Μου έδειξε τον πίνακα ζωγραφικής που αγόρασε από την έκθεση.*

Έχω στο μυαλό μου τα δικά σου λόγια.

- **Αυτοπαθείς αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που δείχνουν ότι το πρόσωπο που κάνει κάτι δέχεται, παράλληλα, και την ενέργεια (εαυτός μου/σου/του/μας/σας/τους).

Π.χ. *Πρώτο σου μέλημα είναι η φροντίδα του εαυτού σου.*

Κατά τη διάρκεια της ζωής του, κοιτούσε μόνο τον εαυτό του.

- **Οριστικές αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που διακρίνουν κάτι από τα όμοιά του. Οριστικές αντωνυμίες είναι οι: **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο** και οι: **μόνος, -η, -ο**, συνοδευόμενα από τη γενική του

αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας.

Π.χ. *Συνόδευσε η ίδια τη μητέρα της στην κλινική.*

Δυνατό του σημείο, η ίδια του η θέληση.

- **Δεικτικές αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται, για να δείξουν κάτι (κοντινό ή μακρινό από τον/την ομιλητή/-τρια). Δεικτικές αντωνυμίες είναι οι: *αυτός, -ή, -ό* (δηλώνει εγγύτητα) || *(ε)τούτος, -η, -ο* (δηλώνει μεγαλύτερη εγγύτητα) || *εκείνος, -η, -ο* (δηλώνει απόσταση) || *τόσος, -η, -ο* (δηλώνει ποσότητα) και *τέτοιος, -α, -ο* (δηλώνει ποιότητα).

Π.χ. *Αυτό είναι το αυτοκίνητο που αγόρασε η συνάδελφός του πέρυσι το καλοκαίρι.*

Εκείνη η απόσταση, που τους χώριζε, υπήρξε και η αιτία του χωρισμού τους.

- **Αναφορικές αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που εισάγουν δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις. Αναφορικές αντωνυμίες είναι οι: *που* (άκλιτο) || *ο οποίος, -α -ο* || *όποιος, -α, -ο* || *όσος, -η, -ο* || *ότι* (άκλιτο) || *οποιοσδήποτε, οσοσδήποτε, οτιδήποτε.*

Π.χ. *Επισκέφτηκαν τον αρχαιολογικό χώρο, ο οποίος ήταν γνωστός για τα σωζόμενα ερείπια του ναού.*

Όσοι θέλετε να ακολουθήσετε τη συνοδό, πρέπει να περπατήσετε λίγο πιο γρήγορα.

- **Ερωτηματικές αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται, όταν το μήνυμα έχει μια ευθεία ή πλάγια ερώτηση. Ερωτηματικές αντωνυμίες είναι οι: *τι* (άκλιτο) || *ποιος, -α, -ο*

|| *πόσος, -η, -ο.*

Π.χ. *Τι έκανε, για να αξίζει μια τέτοια συμπεριφορά;*

Πόσος καιρός είχε περάσει από την τελευταία φορά που του αντιμίλησε;

- **Αόριστες αντωνυμίες:** είναι οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται, όταν αναφέρονται σε κάποιο πρόσωπο ή πράγμα, τα οποία εκούσια ή ακούσια δε δηλώνονται - ή δεν ονομάζονται. Αόριστες αντωνυμίες είναι οι: *ένας, μία/μια, ένα* || *κανένας/κανείς, καμία/καμιά, κανένα* || *κάποιος, -α, -ο* || *μερικοί, -ές, -ά* || *κάτι/κατιτί* (άκλιτο) || *τίποτα/τίποτε* || *κάμποσος, -η, -ο* || *κάθε* (άκλιτο) || *καθένας, καθεμία/καθεμιά, καθένα* || *άλλος, -η, ο* || *κάθε/καθετί* || *κάμποσος, -η, -ο* || *(ο, η, το) δείνα, (ο, η, το) τάδε.* Πολλές φορές οι αόριστες αντωνυμίες που έχουν αρνητική σημασία, όταν βρεθούν σε ερωτηματική ή υποθετική φράση, έχουν καταφατική σημασία.

Π.χ. *Κανείς δεν ήταν πρόθυμος να βοηθήσει.*

Καθετί, που βρίσκεις ως εμπόδιο, σε γεμίζει με εμπειρίες ζωής.

Έχεις τίποτα να μου δώσεις;

Η αόριστη αντωνυμία *ένας, μία/μια, ένα* έχει την ίδια μορφή με το οριστικό άρθρο και με το απόλυτο αριθμητικό επίθετο, όχι όμως και τις ίδιες λειτουργίες. Η αντωνυμία χρησιμοποιείται στη θέση ενός ονόματος, ενώ το άρθρο συνοδεύει ένα όνομα. Το αριθμητικό δηλώνει ένα μετρήσιμο μέγεθος.

Δραστηριότητες

1. Στο παρακάτω απόσπασμα του Κειμένου 1 υπογράμμισε τις αντωνυμίες και δήλωσε το είδος τους.

Οι πιο γνωστοί παράγοντες σχετίζονται, βεβαίως, με τον τρόπο ζωής των δικών μας παιδιών και των δικών μας ενηλίκων. Πόσες και τι είδους τροφές καταναλώνουμε, αν αθλούμαστε ή ασκούμε σωματικά, καθώς και πόση ώρα αφιερώνουμε σε «καθιστικές» δραστηριότητες επηρεάζουν δραματικά την πιθανότητα αύξησης του σωματικού βάρους, ανεξαρτήτως όλων των άλλων παραγόντων.

Δραστηριότητες

2. Κύκλωσε τις δέκα αντωνυμίες που κρύβονται μέσα στο κρυπτόλεξο.

Β	Τ	Α	Κ	Τ	Ε	Τ	Ο	Ι	Α
Σ	Ο	Υ	Ο	Γ	Σ	Κ	Δ	Ι	Κ
Π	Σ	Τ	Π	Ξ	Π	Ι	Η	Θ	Σ
Ε	Ο	Ο	Δ	Ν	Ι	Δ	Θ	Υ	Σ
Γ	Ι	Υ	Ε	Κ	Ε	Ι	Ν	Α	Ε
Ω	Η	Σ	Κ	Α	Θ	Ε	Ν	Α	Σ
Α	Λ	Ο	Φ	Β	Ε	Σ	Ο	Π	Υ
Χ	Ο	Π	Ε	Γ	Σ	Γ	Ι	Λ	Φ
Ρ	Σ	Δ	Σ	Ω	Ω	Ν	Λ	Δ	Ε
Ο	Ο	Τ	Ι	Δ	Η	Π	Ο	Τ	Ε

► Φαντάσου ότι χρειάζεται να επισκεφτείς:

- τον Υπουργό Παιδείας
- τη Διευθύντρια ενός μεγάλου τηλεοπτικού καναλιού
- τον Πρόεδρο του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων

Ποιο ρηματικό πρόσωπο θα επιλέξεις στη συνομιλία μαζί τους και γιατί;

Δείξη - Είδη δείξης

Πολλές φορές στη μετάδοση των μηνυμάτων πρέπει να παρουσιαστεί ποιος/ποια είναι αυτός/-ή που μεταφέρει το μήνυμα και ποιοι/ποιες είναι οι αποδέκτες/-τριες, καθώς και ο χρόνος και ο τόπος της εκφοράς του μηνύματος. Το μήνυμα έτσι θα είναι σαφές. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται **δείξη**. Η πιο βασική διάκριση είναι μεταξύ εκείνων που αναφέρονται σε κάτι που είναι «κοινά στον ομιλητή» (**εγγύτητα**) και εκείνων που είναι «μακριά από τον ομιλητή» (**απόσταση**).

Στη φράση: **πάρτε το από εδώ και τοποθετήστε το εκεί** πρέπει να γίνει σαφές ποιοι είναι αυτοί που πρέπει να μετακινήσουν κάτι, ποιο είναι αυτό το αντικείμενο. Αν δεν προσδιοριστούν

ακριβώς αυτές οι συντεταγμένες, δεν είναι δυνατή η ερμηνεία του μηνύματος.

Βάσει των παραπάνω, υπάρχουν τα εξής είδη δείξης:

α. προσωπική δείξη (σε σχέση με τον/την ομιλητή/-τρια και τον/την ακροατή/-τρια).

Οι καταλήξεις του ρήματος, οι προσωπικές και οι δεικτικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται, για να δηλώσουν την προσωπική δείξη. Η χρήση του α' προσώπου δείχνει ότι ο/η ομιλητής/-τρια έχει τον ρόλο του/της ομιλητή/-τριας, ενώ η χρήση του β' προσώπου δείχνει ότι έχει τον ρόλο του/της ακροατή/-τριας.

β. κοινωνική δείξη (σε σχέση με την κοινωνική απόσταση των συνομιλητών/-τριών).

Με τη χρήση του β' προσώπου ενικού, δείχνουμε **οικειότητα/εγγύτητα**, ενώ με το β' πρόσωπο πληθυντικού (πληθυντικός ευγενείας), δείχνουμε κοινωνική **απόσταση**.

Με τη χρήση του πληθυντικού αριθμού ο/η ομιλητής/-τρια δείχνει, επίσης, και τη διάθεση να είναι ευγενής. Η δήλωση της **ευγένειας** με αυτόν τον τρόπο συναντάται, ως μηχανισμός, σε κάθε πολιτισμό. Η ευγένεια μπορεί να δηλώνεται με πολλούς τρόπους, είτε **λεκτικούς** (εκφράσεις ευγένειας, θυμού, αγανάκτησης κ.λπ.), είτε **εξωλεκτικούς** (νοήματα, κινήσεις, βλέμματα, στάση σώματος).

Δραστηριότητες

1. Στη φράση του Κειμένου 2 «*Το ποδήλατο, το εύχρηστο αυτό μέσο, κερδίζει έδαφος για την κίνηση στις πόλεις*», να αντικαταστήσεις την αντωνυμία «αυτό» με την αντωνυμία «εκείνο» και να εντοπίσεις τη διαφορά.
2. Στο Κείμενο 2 βρες τις συμβουλές που δίνει η συντάκτρια. Αφού εντοπίσεις το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί, προσδιόρισε το είδος της δείξης.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Γλωσσάρι λέξεων
σχετικά με την υγεία

1. **Αναζήτησε** τις λέξεις υγεία και διατροφή στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και φτιάξε τη δική σου «λεξοοικογένεια» με τις συγκεκριμένες λέξεις.

Αντώνυμα
ασθένεια

Παράγωγα
υγιεινός

Σύνθετα
υγειονομικός

2. Γράψε ένα **συνώνυμο** των υπογραμμισμένων λέξεων των Κειμένων 1 και 2: ασιτία, διαταραχές, επιπτώσεις, περιττά, καταπολέμησης.

Άσκηση Αντιστοίχισης
Λέξεις για την υγεία

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3 «Το άγχος στη ζωή μας (In between)»

Αναζήτησε: [IN BETWEEN / ANIMATION / SHORT FILM / 2012]

Παρακολούθησε την ταινία μικρού μήκους «In between», που μιλά για το άγχος στη ζωή του ανθρώπου.

Μετά την παρακολούθηση

1. Πώς απεικονίζεται το άγχος και πώς επηρεάζει την καθημερινότητα της ηρωίδας;
2. Γράψε σε μια λίστα όλα όσα σου προκαλούν άγχος στην καθημερινότητά σου. Στη συνέχεια, δημιούργησε μια πρόταση με μια θετική φράση, προτρέποντας τον εαυτό σου, όπως το παράδειγμα:

Αυτά που με αγχώνουν	Θετική φράση
το διάβασμα	Κάνε ένα μικρό διάλειμμα!

Κείμενο 4 «Διαφημιστική αφίσα»**Δραστηριότητες**

1. Τι απεικονίζει η διαφημιστική αφίσα;
2. Να εξηγήσεις για ποιον λόγο αξιοποιούνται διαφορετικά χρώματα και διαφορετική γραμματοσειρά (μεγαλύτερη, μικρότερη, κεφαλαία και μικρά γράμματα).
3. Κατασκεύασε τη δική σου διατροφική πυραμίδα με τροφές που καταναλώνεις στην καθημερινότητά σου.

Διατροφική Πυραμίδα

[Πηγή: moh.gov]

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα**Κείμενο 5**

[Πηγή: freepik]

μου απόπειρα. Μια στιγμή αμηχανίας, ένα αγαπημένο τραγούδι, μια ενδιαφέρουσα συζήτηση, στρες, διάβασμα, γράψιμο, μια βόλτα στην πόλη, όλα τα είχα συνδυάσει με το τσιγάρο. Μου φαινόταν αδιανόητη η ζωή μου χωρίς αυτό. Κάπνιζα μανιακά και οι πρώτες συνέπειες είχαν κάνει την εμφάνισή τους. Λαχάνιαζα, δεν μπορούσα να τρέξω και ανέβαινα με δυσκολία τη μεγάλη ανηφόρα που χώριζε το σπίτι μου από τον υπόλοιπο κόσμο.

Ο πρώτος καιρός ήταν δύσκολος. Έτρωγα πολύ, -είχα πάρει 7 ολόκληρα κιλά-, η διάθεσή μου είχε πολλές διακυμάνσεις, υπέφερα από πονοκεφάλους και είχα υπνηλία. Κάθε οργανισμός αντιδρά τελείως διαφορετικά στην προσπάθειά του να απαλλαγεί από τον εθισμό. Είναι ένας δύσκολος αγώνας που απαιτεί υπομονή και επιμονή. Τότε ήταν που μπήκε στη ζωή μου η γυ-

«Εννέα χρόνια χωρίς τσιγάρο»

Στις 6 Δεκεμβρίου κλείνω 9 χρόνια χωρίς τσιγάρο. «Με λένε Ελένη και είμαι καλά», επαναλαμβάνω σαν τους πρώην χρήστες ουσιών, που πιάνονται από τα χέρια, σχηματίζοντας ένα μεγάλο κύκλο και φωνάζουν ένας-ένας τα ονόματά τους, δηλώνοντας ότι είναι ζωντανοί. Ήμουν πριν τα 30 και κάπνιζα δυο πακέτα τσιγάρα την ημέρα. Δεν έκανα γυμναστική, έπινα πολύ αλκοόλ και δεν πρόσεχα καθόλου τη διατροφή μου. Τα ρούχα μου, τα μαλλιά μου, η ανάσα μου, ο κόσμος γύρω μου μύριζαν τσιγάρο.

Είχα προσπαθήσει στο παρελθόν να το κόψω, αλλά δεν τα είχα καταφέρει. Δύο μήνες είχε κρατήσει η πρώτη

μναστική και η καλή διατροφή. Μέσα σε λίγες εβδομάδες μπορούσα και περπατούσα γρήγορα χωρίς να λαχανιάζω, -είχα ξεχάσει πώς είναι αυτή η αίσθηση-, ενώ η γεύση μου και η όσφρησή μου είχαν «επιστρέψει».

Υπήρξα συστηματική καπνίστρια για 10 χρόνια. Θύμωνα, όταν κάποιος μου έλεγε ότι τον ενοχλεί ο καπνός του τσιγάρου μου ή η ανάσα μου ή η μυρωδιά μου. Όταν βρέθηκα στην απέναντι πλευρά, άρχισα να καταλαβαίνω τι εννοούσαν όλοι αυτοί. Η απόφαση να κόψει κάποιος το τσιγάρο πρέπει να είναι συνειδητή και είναι κάτι που πρέπει να ξεκινήσει ως προσωπική εσωτερική ανάγκη. Πρέπει να βρεθεί ένας σοβαρός λόγος και εκεί είναι η αρχή. Μετά ξεκινάει η προσπάθεια, η οποία είναι δύσκολη αλλά όχι μη επιτεύξιμη. Δε χρειάζεται κανένα άγχος και καμία βιασύνη. «Με λένε Ελένη και είμαι καλά», επαναλαμβάνω.

[Πηγή: Ελ. Σταματούκου, *Athens Voice*, 1/12/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο κείμενο η συντάκτρια εξομολογείται την προσωπική της νίκη απέναντι στο τσιγάρο. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο και γιατί;
2. Το Κείμενο 5 χαρακτηρίζεται από οικειότητα. Υπογράμμισε τρία σημεία που φανερώνουν το οικείο ύφος.
3. Η συντάκτρια του κειμένου επαναλαμβάνει σε δύο σημεία «Με λένε Ελένη και είμαι καλά».
4. Φαντάσου ότι έχεις δύο μήνες που έχεις σταματήσει το ανθυγιεινό φαγητό (junk food). Γράψε το κείμενο μιας σύντομης ανάρτησης σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης, στην οποία εξομολογείσαι στους/στις διαδικτυακούς φίλους/-ες σου την προσπάθειά σου και την προσωπική σου νίκη.

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Κείμενο 6

Επιπτώσεις
αναβολικών
Εννοιολογικός
Χάρτης

«Ντόπινγκ και απαγορευμένες ουσίες»

Αναζήτηση: [ΝΤΟΠΙΝΓΚ /ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΕΣ ΟΥΣΙΕΣ/ 48ο PODCAST]

Μετά την ακρόαση

1. Ακούστε τη συζήτηση για το ντόπινγκ και τις απαγορευμένες ουσίες μετά το 28' του podcast. Πώς συνδέονται οι απαγορευμένες ουσίες και τα αναβολικά;
2. Ποιο μήνυμα, κατά τη γνώμη σου, θέλει να περάσει ο συνεντευξιαζόμενος;
3. Ομαδική εργασία: Στη μηχανή αναζήτησης στο διαδίκτυο να πληκτρολογήσετε [ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ/ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ/ ΑΝΑΒΟΛΙΚΑ/ ΕΝΑΣ ΣΤΟΥΣ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΑΘΛΟΥΜΕΝΟΥΣ] και να διαβάσετε το άρθρο της Εφημερίδας. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη με τις βασικές αιτίες ή συνέπειες της χρήσης αναβολικών από τους/τις αθλούμενους/-ες.

Δραστηριότητα

1. Εργαζόμενοι/-ες ατομικά, σε ζεύγη ή σε μικρές ομάδες, επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο, το κοινό στο οποίο απευθύνεστε και τη μορφή του κειμένου που καλείστε να δημιουργήσετε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος. Να οργανώσετε το κείμενό σας με σωστή δομή και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις πληροφορίες που ζητούνται.

Ρόλος	Ακροατήριο	Μορφή	Τίτλος
Δημοσιογράφος	Κοινό	Άρθρο	Η σημασία της ψυχικής υγείας για το άτομο.
Ομιλητής/-τρια	Ακροατές/-τριες	Ομιλία	Ο ρόλος της διατροφής και της άσκησης στη διατήρηση της καλής υγείας.
Μαθητής/-τρια σε ρόλο δημοσιογράφου	Αθλητής ή αθλήτρια	Συνέντευξη με 5-8 ερωτήσεις	Συνέντευξη από έναν αθλητή/-τρια ή αθλούμενο/-η σχετικά με τα μυστικά της ισορροπημένης διατροφής.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 7

Άσκηση
πολλαπλής
επιλογής
Ρόλος
φιλίας

«Ο ρόλος της φιλίας στην κατάθλιψη»

Πώς μπορεί, λοιπόν, ένα ισχυρό κοινωνικό/φιλικό δίκτυο να ενισχύσει την ψυχική υγεία;

- **Οι ισχυροί κοινωνικοί δεσμοί αντισταθμίζουν τους καθημερινούς στρεσογόνους παράγοντες.**

Όταν ένα άτομο περνάει μια ψυχολογικά δύσκολη περίοδο, οι συζητήσεις με φίλους μπορεί να ανακουφίσουν ουσιαστικά από το στρες και τη βίωση αγχογόνων καταστάσεων. «Η πείνα του δέρματος ή του αγγίγματος, η οποία γιγαντώθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας, είναι κάτι υπαρκτό, το οποίο καθιστά κρίσιμη την προώθηση της συναισθηματικής ενίσχυσης», λέει η επίκουρη καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο Columbia της Νέας Υόρκης.

- **Οι φίλοι συμβάλλουν στην προστασία της γνωστικής υγείας.**

Έρευνες που έγιναν σε γυναίκες τρίτης ηλικίας κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ένα διευρυμένο κοινωνικό δίκτυο έχει σαφώς προστατευτική δράση απέναντι στη γνωστική λειτουργία, μειώνοντας τον κίνδυνο εμφάνισης άνοιας. Επιπλέον, σύμφωνα με μελέτη του 2021, το να έχει κανείς κάποιον ή κάποιους με τους οποίους μπορεί να συζητά, μπορεί να συμβάλει στην προστασία της υγείας του εγκεφάλου.

• Οι φίλοι συμβάλλουν στην καλύτερη διαχείριση της θλίψης.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της κατάθλιψης είναι η έντονη και παρατεταμένη θλίψη που μπορεί να προκύψει εξαιτίας της απώλειας ενός αγαπημένου προσώπου, ενός τραυματικού χωρισμού, μιας απόλυσης από τη δουλειά, ακόμα και της εμφάνισης μιας χρόνιας ασθένειας, δύσκολης στη διαχείριση.

Η πραγματική φιλία έχει μεγάλη δύναμη, γι' αυτό και δρα «θεραπευτικά» στις περιπτώσεις ψυχικών ασθενειών. Έχοντας έναν ή περισσότερους καλούς φίλους, έχεις ανθρώπους στους οποίους μπορείς να ανοιχτείς, να εξομολογηθείς τους φόβους και τις αγωνίες σου, να κλάψεις και να γελάσεις μαζί τους. Ο φίλος είναι αδιαμφισβήτητο έρεισμα, στήριγμα δηλαδή στη ζωή, εκείνος που θα σε «σηκώσει», όταν «πέσεις», και θα πανηγυρίσει μαζί σου τις νίκες που θα πετύχεις στη ζωή σου. Δεν είναι καθόλου τυχαία, λοιπόν, η συμβολή της φιλίας στο *ευ ζην* και στην καλή -ψυχική και σωματική- υγεία.

[Πηγή: *Anabiotics Pharmaceuticals* (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 7 υπάρχουν αρκετές λέξεις και φράσεις λόγιας προέλευσης, που προέρχονται, δηλαδή, από παλαιότερες περιόδους της γλώσσας.
 - α. Δώσε μερικά παραδείγματα.
 - β. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, υπάρχουν σ' αυτό το κείμενο;
2. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συζητήσετε ένα γεγονός που σας στενοχώρησε και να το καταγράψετε σε ένα χαρτί. Στη συνέχεια, μοιραστείτε το γεγονός με τους/τις συμμαθητές/-τριές σας. Στο τέλος, με καταιγισμό ιδεών, η ολομέλεια της τάξης προτείνει τρόπους επίλυσης από τους φίλους και τις φίλες σας.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

- Ποια είναι η σημασία της υγείας στη ζωή του ανθρώπου; Μπορείς να εξηγήσεις γιατί οι αρχαίοι έλεγαν «*Νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ*»;

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Ζώα: Οι άγνωστοι
συν-κάτοικοι»

08

Οι καλύτεροι φίλοι,
John George Brown

- ▶ Να παρατηρήσεις τον πίνακα. Τι πιστεύεις ότι αισθάνεται ο σκύλος;
- ▶ Έχεις εσύ ή κάποιος φίλος/κάποια φίλη σου κατοικίδιο ζώο; Ποια θεωρείς ότι είναι η προσφορά των κατοικιδίων στον άνθρωπο;

[Πηγή: openverse]

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. **Θέματα** σχετικά με το **ζωικό βασίλειο**, τα **δικαιώματα των ζώων**, τα **αδέσποτα** και τα **ζώα υπό εξαφάνιση**, την **ποικιλότητα** και την **αιεφορία**.
2. α. Είδη κειμένων, όπως: **βιωματικές αφηγήσεις**, **μύθοι**, **παραμύθια** και **επιστημονικά δοκίμια**.
β. **Εξηγητικά κείμενα**.
3. **Προθέσεις** (κοινές και λόγιες).
4. **Συνδέσμους** (παρατακτικούς και υποτακτικούς) και τους σημασιολογικούς τους ρόλους.
5. **Παρατακτική και Υποτακτική σύνδεση** ως συντακτική λειτουργία των συνδέσμων.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Άνθρωπος και ζώο»

Άσκηση
χρονολογικής
σειροθέτησης

Εμείς στο σπίτι μας, στο χωριό μου, τον Βουνό, είχαμε ένα μουλάρι. Το είχε αγοράσει ο πατέρας μου το 1955 περίπου από το Πυργί. Τότε το είχε αγοράσει 7 χιλιάρικά, έτσι μου είχε πει. Εκείνο το ζώο πέθανε το 1980. Ήταν τότε περίπου 27 χρονών.

Όλα τα χρόνια που το είχαμε, το ζώο ήταν μέλος της οικογένειας. Με το ζώο εκείνο ο πατέρας μου όργωνε όλα του τα χωράφια, έως ότου αγόρασε τρακτέρ. Επίσης, με το ζώο εκείνο πραγματοποιούσε τα αλωνίσματα των σιτηρών, καθώς και τις κάθε είδους μεταφορές προϊόντων. Ακόμα με το ίδιο εκείνο ζώο μετέβαινε από το χωριό στη Χώρα και από τη Χώρα στο χωριό. Με το ίδιο εκείνο ζώο, που το έντυνε «στα καλά του», πήγαινε στις θρησκευτικές πανηγύρεις των διπλανών χωριών. Μ' εκείνο πάλι το ζώο πήγαινε στον γιατρό του πλαινού χωριού. Τέλος, με το ζώο εκείνο, τις καλοκαιρινές Κυριακές, πήγαινε στη θάλασσα για κολύμπι.

Θυμάμαι, λοιπόν, την αντίδραση του πατέρα μου, όταν το ζώο το βρήκαμε νεκρό, λόγω γηρατειών και συσσωρευμένης κούρασης, μέσα στον στάβλο: ο πατέρας μου έκλαψε! Ήταν η πρώτη φορά που τον είδα να κλαίει. Εγώ ήμουν τότε 19 χρονών. Και θεωρούσα τον πατέρα μου εξαιρετικά δυνατό άντρα. Κατάλαβα τότε πως εκείνο το κλάμα είχε σχέση με τα βιώματα που είχε αναπτύξει εκείνος ο άνθρωπος μ' εκείνο το ζώο: επί σειρά ετών οι δυο τους ήταν αχώριστοι σύντροφοι, σε ποικίλες δραστηριότητες. Κι όχι μονάχα αυτό. Το συγκεκριμένο ζώο είχε συμβάλει, με την υπερεργασία του, στην όποια οικονομική πρόοδο του σπιτιού μας. Δηλαδή ήταν εκείνο το μουλάρι το οικονομικό στήριγμα της οικογένειας. Συνεπώς, άξιζε ο χαμός του τα δάκρυα του ιδιοκτήτη του!

[Πηγή: Πολίτης Χίου, 16/3/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Βιωματική αφήγηση

Ένα κείμενο σαν αυτό που διάβασες λέγεται **βιωματική αφήγηση**.

Αρχή της αφήγησης ► πρόσωπα – ενέργειες – σκοπός – τόπος – χρόνος.

Γεγονότα ► πρόσωπα – ενέργειες – τόπος – χρόνος – αιτίες – αποτελέσματα.

Τέλος της αφήγησης ► λύση – τελική έκβαση – κατάληξη – συμπεράσματα.

Γλώσσα της αφήγησης

- ουσιαστικά συγκεκριμένα (π.χ. βράδυ)
- επίθετα και προσδιορισμοί (τόπος – χρόνος)

- ρήματα που δηλώνουν κίνηση, δράση, συναισθήματα, αντιδράσεις (π.χ. *πηγαίνω*)

- ρηματικοί χρόνοι παρελθοντικοί (παρατατικός – αόριστος).

Στις αφηγήσεις χρησιμοποιείται και ο **ιστορικός ενεστώτας**: ενεστώτας που αφηγείται παρελθοντικά γεγονότα, αλλά προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στην αφήγηση.

π.χ. *Χθες βράδυ έγινε κάτι συνταρακτικό. **Ανοίγω** την πόρτα και **βλέπω** τον σκύλο ακίνητο.*

Δραστηριότητες

1. Δώσε έναν τίτλο στο Κείμενο 1 που να ταιριάζει με το περιεχόμενό του.
2. Αφού διαβάσεις το Κείμενο 1, απάντησε σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις:
 - α. Ποιος είναι ο κυρίαρχος χρόνος των ρημάτων της αφήγησης στο Κείμενο 1; Για ποιον λόγο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αυτόν τον ρηματικό χρόνο;
 - β. Εντόπισε δύο-τρία χαρακτηριστικά της αφήγησης μέσα στο Κείμενο 1.
 - γ. Ποιος αφηγείται την ιστορία με το μολύρι; Πιστεύεις ότι ο συγγραφέας έχει βιώσει όσα περιγράφονται στο κείμενο; Από ποια στοιχεία το συμπεραίνεις;
 - δ. Ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος που διαδραματίζονται τα γεγονότα;
 - ε. Ποιο είναι το βασικό γεγονός της ιστορίας που αφηγείται ο συγγραφέας;
 - στ. Ποιο είναι το τέλος της ιστορίας;

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Κείμενο 2 «Ένας ψυχοθεραπευτής μάς εξηγεί γιατί αναζητάμε τη συντροφιά των ζώων»

Σχέση
Σκύλος -
Γάτα

Ο Ιάκωβος Σιανούδης αποκωδικοποιεί την αρχαία σχέση ανθρώπου και ζώου στον δημοσιογράφο Δημήτρη Κυριαζή στη συνέντευξη που ακολουθεί.

— Τι συμβολίζουν, λοιπόν, τα ζώα πραγματικά για εμάς;

Στην πραγματικότητα τα ζώα αποτελούν μια διαδικασία, μια εμπειρία στην **επανασύσταση** του εαυτού, κατά την οποία λειτουργούν ως θεραπευτικοί κηδεμόνες μιας ψυχής σε ανάρρωση που λαχταρά να αλλάξει τους παράγοντες της αγάπης που έχει μάθει να **ανταλλάσσει** με τους ανθρώπους.

[Πηγή: commons.wikimedia.org]

— Ποιο είναι το σημαντικότερο που μπορεί να μας διδάξει η εμπειρία με ένα ζώο;

Πέραν όλων των άλλων, τα ζώα μάς διδάσκουν κάτι εξαιρετικά σημαντικό. Η αγάπη που δίνουμε είναι αυτή που λαχταρούμε να πάρουμε, όμως η αγάπη που δεχόμαστε να λάβουμε είναι η αγάπη που θεωρούμε ότι αξίζουμε.

— Υπάρχει κάποια διαφορά στα άτομα που επιλέγουν σκύλο και σε αυτά που επιλέγουν γάτα; Τι μπορεί να συμβολίζει μια τέτοια επιλογή;

Η αλήθεια είναι ότι υπάρχει συμβολισμός, αλλά, όπως με όλα τα σύμβολα, κανείς δεν μπορεί να τα εξηγήσει εντελώς. Μπορεί μόνο να τα βιώσει και να βρει εξήγηση στο γιατί τα επέλεξε. Ο σκύλος –καθαρά συμβολικά– δείχνει την έλλειψη αμφιθυμίας, συνύπαρξης δηλαδή αντιφατικών ή αντικρουόμενων συναισθημάτων και συμπεριφορών. Ο άνθρωπος

βασανίζεται από διλήμματα και έχει την τάση να περιμένει πάντα κάτι που τον ευχαριστεί. Όταν, λοιπόν, αυτό δεν καταφέρει να τον ευχαριστήσει, η προσδοκία αυξάνει το βάρος της αποτυχίας και του δημιουργεί ανάμεικτα συναισθήματα. Εν ολίγοις, τον κάνει να αποζητά αυτό που του δίνει χαρά και να το απωθεί ταυτόχρονα. Ο σκύλος αποτελεί μια υπενθύμιση για την απλότητα των πραγμάτων για τον ιδιοκτήτη του.

Η γάτα, ίσως, έχει μια πολυπλοκότητα παραπάνω, αφού έχει αρκετούς συμβολισμούς. Αρχικά, συμβολίζει το θηλυκό κομμάτι της ψυχής, αλλά και πόσο καλά σχετίζεται κάποιος με τα έμφυτα ένστικτά του. Ο άνθρωπος έχει ανάγκη από σαφή όρια, ακόμα και όταν τα περνάει, καθώς η ανάγκη του για συνέπεια τον κάνει να θέλει να γνωρίζει το αποτέλεσμα των πράξεών του. Η ισορροπία της γάτας ανάμεσα στο κοινωνικό αίσθημα του «ανήκειν στους άλλους» και στο ατομικό αίσθημα του «ανήκειν στον εαυτό» αποτελεί ανακουφιστικό παράγοντα στο άγχος της επιλογής σχετικά με το πού πρέπει να αφιερωθεί κάποιος.

[Πηγή: Δημήτρης Κυριαζής, *Lifo*, 22/10/2015 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Εξηγητικά κείμενα

Το κείμενο που διάβασες είναι **εξηγητικό κείμενο**. Ο συγκεκριμένος τύπος κειμένου έχει στόχο να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε τον τρόπο λειτουργίας του φυσικού και κοινωνικού κόσμου.

Ο εξηγητικός χαρακτήρας επιτυγχάνεται με:

α) **ρήματα δράσης** (π.χ. κατασκευάζω, επεξεργάζομαι) ή **ρήματα νόησης** (π.χ. αναλύω, συλλογίζομαι) **σε χρόνο ενεστώτα**.

β) **χρονικές** και **αιτιολογικές διαρθρωτικές λέξεις** (π.χ. καθώς, αφού, όταν).

Δραστηριότητες

1. Το Κείμενο 2 εξηγεί τη σχέση του ανθρώπου με τα ζώα και τους συμβολισμούς τους και χρησιμοποιεί διαρθρωτικές λέξεις που δηλώνουν τον χρόνο και την αιτία. Υπογράμμισε πέντε από αυτές, δηλώνοντας το νόημά τους.
2. Ποιος είναι ο κυρίαρχος ρηματικός χρόνος στο Κείμενο 2; Μπορείς να εξηγήσεις γιατί ο συντάκτης έχει κάνει αυτήν την επιλογή;
3. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να οργανώσετε έναν αγώνα αντιλογίας μεταξύ των συμμαθητών και των συμμαθητριών σας για την επιλογή σκύλου ή γάτας. Έπειτα, να εξηγήσετε την αιτία προτίμησής σας.

Δραστηριότητες

► **Αναζήτηση**: [ΑΡΓΟΣ / ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ] διάβασε το ποίημα «Άργος, ο σκύλος του Οδυσσέα» του Γιάννη Ρίτσου και απάντησε στα παρακάτω ερωτήματα:

1. Ποιος είναι αυτός που μιλά στην πρώτη στροφή του ποιήματος και σε ποιον απευθύνεται;
2. Είσαι ο Οδυσσέας. Σε ένα ελεύθερο ποίημα λίγων στίχων, δώσε τις απαντήσεις στις ερωτήσεις του Άργου.
3. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, με τη βοήθεια του καθηγητή ή της καθηγήτριας της Πληροφορικής και της Λογοτεχνίας, αναζητήστε ιστορίες αγάπης ζώων και ανθρώπων, ανάλογες του Οδυσσέα και του σκύλου του, στην ελληνική μυθολογία. Έπειτα, να τις παρουσιάσει ο/η εκπρόσωπος της κάθε ομάδας στην ολομέλεια της τάξης.

Οφέλη
Κατοικιδίων
Εννοιολογικός
Χάρτης

Προθέσεις

Οι προθέσεις είναι **άκλιτες** λέξεις που μπαίνουν μπροστά από ονοματικά σύνολα (ουσιαστικά, επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά) και επιρρήματα, για να δηλώσουν επιρρηματικές σχέσεις: *τόπο, χρόνο, αιτία, τρόπο, μέσο, σκοπό, προσθήκη* κ.λπ.

Π.χ. *Η Ελένη κατάγεται από τη Χίο αλλά κατοικεί στην Αθήνα* (το προθετικό σύνολο από τη Χίο δηλώνει τόπο).

Οι προθέσεις που χρησιμοποιούνται σήμερα στη νέα ελληνική είναι:

α) Οι κοινές, που χρησιμοποιούνται πολύ συχνά στον γραπτό και προφορικό λόγο.

Π.χ. *Πηγαίνει με τα πόδια σχολείο.*

β) Οι λόγιες (ή **απαρχαιωμένες**), που προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα και χρησιμοποιούνται σε πολύ τυπικό ύφος και σε στερεότυπες εκφράσεις.

Π.χ. *Ο Περικλής έζησε τον 5ο αι. προ Χριστού.*

Ορισμένες προθέσεις λειτουργούν άλλοτε ως επιρρήματα, άλλοτε ως σύνδεσμοι και άλλοτε ως προθέσεις.

Π.χ. *Οι μαθητές πήγαν σπίτι τους μετά την εκδρομή* (ως πρόθεση).

Π.χ. *Οι καθηγητές ακολούθησαν μετά* (ως επίρρημα).

Τα δύο είδη των προθέσεων παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Κοινές	Λόγιες
<i>αντί, από, για, δίχως, εναντίον, εξαιτίας, έως, ίσαμε, κατά, με, μετά, μεταξύ, μέχρι, παρά, πριν, προς, σαν, σε, χωρίς, ως</i>	<i>ανά, άνευ, διά, εις, εκ, εκτός, εν, ένεκα, εντός, επί, κατόπιν, λόγω, μείον, μέσω, περί, πλην, προ, συν, υπέρ, υπό, χάριν</i>

Οι προθέσεις χρησιμοποιούνται:

- είτε μόνο στη σύνταξη
- είτε ως πρόθημα στην παραγωγή λέξεων.

Οι προθέσεις που χρησιμοποιούνται μόνο στη σύνταξη είναι:

- Από τις κοινές: *για, δίχως, εναντίον, εξαιτίας, έως, ίσαμε, με, μεταξύ, μέχρι, πριν, σαν, σε, χωρίς, ως.*
- Από τις λόγιες: *άνευ, εκτός, ένεκα, εντός, κατόπιν, λόγω, μείον, μέσω, πλην, χάριν.*

Όλες οι υπόλοιπες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη και στην παραγωγή λέξεων.

Στην παραγωγή αρκετές φορές γίνονται κάποιες αλλαγές στις λέξεις, όταν το πρόθημα είναι πρόθεση:

1. Η πρόθεση **ανά** γίνεται **αν-**, όταν η λέξη αρχίζει από φωνήεν, π.χ. *ανόρθωση*.
2. Η πρόθεση **επί** γίνεται **επ-** ή **έφ-**, όταν η λέξη αρχίζει από φωνήεν, π.χ. *επάλειψη, έφοδος*.
3. Οι προθέσεις **εν** και **συν** γίνονται **εμ-** και **συμ-** (αντίστοιχα), όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από (β, π, φ, μ, ψ), π.χ. *εμβοή, συμβίωση*.
4. Οι προθέσεις **εν** και **συν** γίνονται **εγ-** και **συγ-** (αντίστοιχα), όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από (κ, γ, χ), π.χ. *εγκράτεια, συγχωρώ*.
5. Οι προθέσεις **εν** και **συν** γίνονται **ελ-** και **σουλ-** (αντίστοιχα), όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από (λ), π.χ. *έλλογος, συλλέγω*.
6. Οι προθέσεις **εν** και **συν** γίνονται **ερ-** και **συρ-** (αντίστοιχα), όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από (ρ), π.χ. *έρρινος, συρράπτω*.

Η βασικότερη πτώση των ονοματικών συνόλων που ακολουθεί τις προθέσεις είναι η αιτιατική, π.χ. **Κατά την εξέταση από τον γιατρό** βρέθηκε υγιής.

Μπορεί, όμως, μετά από ορισμένες προθέσεις, να βρίσκονται σε γενική πτώση ή σε ονομαστική, π.χ. Έγινε ενός λεπτού σιγή **υπέρ των θυμάτων του πολέμου**. / Έγινε **από δήμαρχος** κλητήρας.

Δραστηριότητες

1. Να βρεις τα ονοματικά σύνολα του Κειμένου 1 που έχουν μπροστά τους πρόθεση και να δηλώσεις την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν.
2. Να αντιστοιχίσεις τις λέξεις της Στήλης Α με αυτές της Στήλης Β. Ποια πρόθεση είναι αυτή που «κρύβεται» ως πρόθημα στη λέξη στην Στήλη Α;
3. Συνέχισε τις παρακάτω προτάσεις, συμπληρώνοντας το κενό μετά την πρόθεση:
 - α. Μόλις άνοιξαν τα μαγαζιά, πήγαμε **για**
 - β. Μου έκλεισε το τηλέφωνο, γιατί ήταν απασχολημένη. Μου είπε ότι θα με ξαναπάρει **σε**
 - γ. Μου έκανε νόημα και γύρισε **προς**
 - δ. Πήγαμε διακοπές **με**
 - ε. Συνέχισε τις σπουδές του στο εξωτερικό **μετά**
 - στ. Όταν άκουσε τα λόγια του, κοκκίνισε **από**
 - ζ. Έφτασε στον προορισμό του **κατά**

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
αναφέρω	συν-
σύλλογος	
συρραφή	ανα-
αναίμακτος	
συγχαρητήρια	εν-
εγκρίνω	

Δραστηριότητες

4. Προσπάθησε να συμπληρώσεις τις προτάσεις, σχηματίζοντας παράγωγες λέξεις με τη λέξη της παρένθεσης και το πρόθημα *συν-*:
- α. (λαμβάνω): Η αστυνομία _____ τους υποκινητές των επεισοδίων.
 - β. (λαλώ): Αύριο όλα τα συνδικάτα θα κάνουν _____ στην Αθήνα.
 - γ. (λόγος): Ο _____ διδασκόντων του σχολείου μας αποφάσισε να πάμε εκδρομή.
 - δ. (λογίζομαι): Ο παπούς _____ το παρελθόν του και μελαγχολεί.
 - ε. (μαθητής): Ο καλύτερος φίλος μου είναι ο _____ μου, ο θάνος.
 - στ. (μετέχω): Η χώρα μας _____ στους παραολυμπιακούς αγώνες.
 - ζ. (μαζεύω): Πρέπει ο καθένας μας στο σπίτι να _____ τα πράγματά του.
 - η. (μορφώνομαι): Οι οδηγοί πρέπει να _____ με τις υποδείξεις της Τροχαίας.
 - θ. (σίτος): Στην κατοχή οι άνθρωποι κατάφεραν να επιβιώσουν με τα _____, τα οποία τους παρείχαν.
5. Αφού εντοπίσεις τους συνδέσμους που υπάρχουν στις 3 πρώτες απαντήσεις του *Ιάκωβου Σιανούδη* στο Κείμενο 2, προσδιόρισε τον ρόλο τους στην πρόταση (τι συνδέουν ή τι εισάγουν).

Σύνδεσμοι

Οι **σύνδεσμοι** είναι οι **άκλιτες** λέξεις που συνδέουν μεταξύ τους λέξεις ή προτάσεις.

Ανάλογα με το είδος της σύνδεσης, μπορούμε να τους κατατάξουμε σε δύο βασικές κατηγορίες: τους **παρατακτικούς** και τους **υποτακτικούς**.

Οι **παρατακτικοί** σύνδεσμοι συνδέουν ισοδύναμες φράσεις και προτάσεις (κύριες με κύριες, δευτερεύουσες με όμοιες δευτερεύουσες προτάσεις). Οι λέξεις και οι προτάσεις δηλαδή που συνδέουν είναι ισότιμες συντακτικά.

Στους παρατακτικούς ανήκουν οι **συμπλεκτικοί**, οι **διαχωριστικοί**, οι **αντιθετικοί**, οι **συμπερασματικοί** και ο **επεξηγηματικός**.

Οι **υποτακτικοί** σύνδεσμοι εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις. Ονομάζονται υποτακτικοί, επειδή οι προτάσεις που εισάγουν υποτάσσονται στην κύρια πρόταση.

Στους υποτακτικούς ανήκουν οι **ειδικοί**, οι **χρονικοί**, οι **αιτιολογικοί**, οι **υποθετικοί**, οι **τελικοί**, οι **αποτελεσματικοί**, οι **εναντιωματικοί/παραχωρητικοί**, οι **ενδοιαστικοί** (ή **διστακτικοί**), ο **συγκριτικός** και ο **βουλευτικός**.

Είδη	Σύνδεσμοι
A. Παρατακτικοί	
1. Συμπλεκτικοί	και/κι, ούτε, μήτε (και ουδέ, μηδέ σε παλαιότερα κείμενα)
2. Διαχωριστικοί	ή, είτε
3. Αντιθετικοί	αν και, αλλά, μα, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, μολονότι, μόνο (που)
4. Συμπερασματικοί	λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, οπότε
5. Επεξηγηματικός	δηλαδή
B. Υποτακτικοί	
6. Ειδικοί	πως, που, ότι
7. Χρονικοί	όταν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (πριν να), μόλις, προτού, ώσπου, ωσότου
8. Αιτιολογικοί	γιατί, επειδή, αφού, τι (ποιητικό)
9. Υποθετικοί	αν/εάν, άμα
10. Τελικοί	να, για να
11. Αποτελεσματικοί	ώστε (να), που
12. Εναντιωματικοί / παραχωρητικοί	αν και, ενώ, μολονότι
13. Ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί)	μη(ν), μήπως
14. Συγκριτικός	παρά
15. Βουλευτικός	να

Ορθογραφία

Ο σύνδεσμος **και** πριν από φωνήεν στον γραπτό λόγο αλλά και στον προφορικό, μετατρέπεται σε **κι**, π.χ. Πήγε **κι** αυτός στη συναυλία.

Οι ειδικοί σύνδεσμοι **πως** και **που**, καθώς και ο συμπερασματικός **που**, δεν τονίζονται, ενώ τα ερωτηματικά επιρρήματα **πώς** και **πού** τονίζονται, π.χ. Ξέρω **πώς** τώρα

διαβάζει. **Πώς** να είναι άραγε; Μου είπε **που** πήρες μέρος στους αγώνες. Δεν ξέρω **πού** να πάω.

Ο ειδικός σύνδεσμος **ότι** γράφεται χωρίς υποδιαστολή, ενώ η αναφορική αντωνυμία **ότι** γράφεται με υποδιαστολή, π.χ. Υποστηρίζει **ότι** δεν ήταν εκεί. Θα κάνει **ότι** του πεις.

Δραστηριότητες

1. Στις παρακάτω φράσεις σημείωσε τι συνδέει ο σύνδεσμος **και** (προτάσεις, υποκείμενα ή προσδιορισμούς).
 - α. Χαίρομαι και επειδή ήρθες και επειδή θα μείνεις.
 - β. Θα έρθω και θα σε επισκεφθώ, αν και δε σε γνωρίζω καλά.
 - γ. Χαίρομαι, επειδή ήρθες, και εκτιμώ την προσπάθειά σου.
 - δ. Έρθα, επειδή με κάλεσες και επειδή είχες τη γιορτή σου.
 - ε. Πήγαμε μαζί στη γιορτή και στο θέατρο.
 - στ. Ο Γιώργος και ο Νίκος δεν είναι πλέον φοιτητές. Αποφοίτησαν.
 - ζ. Όσο και αν ψάχνεις, εγώ θα κρύβομαι και θα σε αποφεύγω.
 - η. Θα σε πάρω τηλέφωνο, μόλις φτάσω, για να μην ανησυχείς και αρχίζεις να με ψάχνεις, στο λέω από τώρα.
 - θ. Είναι δύσκολο και πολύ απαιτητικό το θέμα της έκθεσης.
2. Να μετατρέψεις τα ονοματικά σύνολα σε ρήματα, προσθέτοντας παρατακτικούς ή/και υποτακτικούς συνδέσμους (όπου είναι δυνατόν).
 - α. Είναι γνωστή **η αδιαφορία των άλλων** για το πρόβλημά του.
.....
.....
 - β. Απαίτησε **την άμεση ανάληψη των οικονομικών ευθυνών** του απέναντί της.
.....
.....
 - γ. Αναγγέλθηκε **η επαναλειτουργία της υπηρεσίας**.
.....
.....
 - δ. Κάποιοι παραδέχτηκαν **την άγνοιά τους επί του θέματος**.
.....
.....
 - ε. Είναι ωφέλιμη **η αναζήτηση της πολιτιστικής μας ταυτότητας**.
.....
.....

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. **Αναζήτησε** πληροφορίες για τη λέξη ζώο στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και, στη συνέχεια, φτιάξε σύνθετα με α' συνθετικό τη λέξη ζώο.

Σύνθετα

Παιχνίδι λέξεων
(Κρεμάλα): Ζώα

Γλωσσάρι
Σύνθετες λέξεις
με α' συνθετικό
Ζώο-

2. **Αναζήτησε** στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης τρεις από τις λέξεις που δημιούργησες, κατάγραψε τρεις φράσεις της επιλογής σου με αυτές και σχολίασε τη χρήση τους με βάση τα συμφραζόμενα.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3 «Roxy»

Αναζήτηση: [ROXY /ΤΑΙΝΙΑ /ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ]

Πριν από την παρακολούθηση

► Γνωρίζεις ότι υπάρχει *Παγκόσμια Ημέρα Αδέσποτων Ζώων*; Γιατί νομίζεις ότι θεσπίστηκε;

Κατά την παρακολούθηση

1. Παρακολούθησε την ταινία μικρού μήκους (3'45'') «Roxy». Γράψε πέντε λέξεις που εκφράζουν ό,τι θα ήθελες να κρατήσεις από την ταινία.

Μετά την παρακολούθηση

1. Συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου στην τάξη σκέψεις και συναισθήματα που σου δημιούργησε η ταινία.

2. Ποια αξία/σημασία θεωρείς ότι έχει το γεγονός πως το αδέσποτο ζώο απέκτησε συγκεκριμένο όνομα;

3. Τα αδέσποτα είναι μια πραγματικότητα στους δρόμους της περιοχής όπου ζούμε. Φτιάξε μια λίστα με όσα πρέπει και δεν πρέπει να κάνουμε ως δημότες, για να ανακουφίσουμε την καθημερινότητα των αδέσποτων.

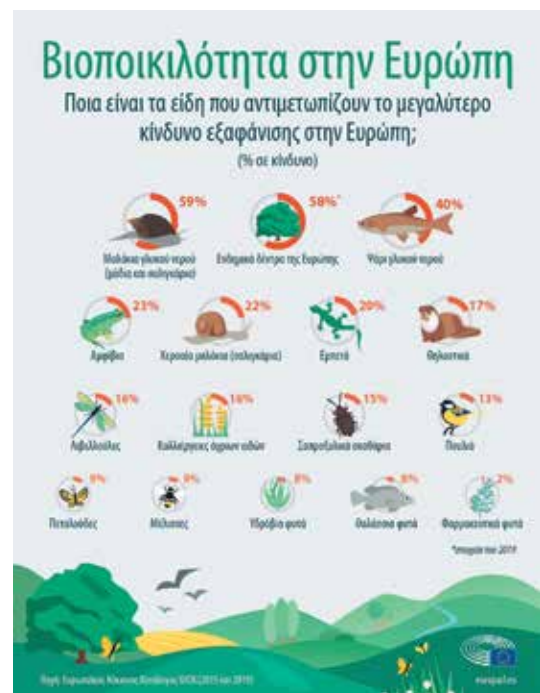
ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ	ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ
- ένα πιατάκι με ξηρά τροφή	- αδιαφορία για το αδέσποτο της γειτονιάς

Κείμενο 4 «Διαφημιστική αφίσα»

Γράφημα
Είδη υπό
εξαφάνιση

[Πηγή: europarl.europa.eu]

Δραστηριότητες

1. Τι απεικονίζει η παραπάνω διαφημιστική αφίσα;
2. Εξήγησε για ποιον λόγο υπάρχουν όλα αυτά τα στοιχεία στην αφίσα (φωτογραφίες ζώων, στατιστικά στοιχεία – ποσοστά, παρουσίαση σε αύξουσα σειρά).
3. Αποφασίζεις να προσθέσεις μια λεζάντα στην παραπάνω αφίσα. Γράψε ένα σύντομο κείμενο δύο-τριών σειρών που να περιγράφει

όσα χρειάζεται να ξέρει κάποιος/κάποια που θα τη διαβάσει.

4.

Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, αναζητήστε το άρθρο της Lifo [[Lifo/WWF/ζώα/εξαφάνιση](#)]. Αφού διαβάσετε το άρθρο με θέμα «Ποια ζώα απειλούνται με εξαφάνιση στην Ελλάδα», φτιάξτε ένα ψηφιακό κολάζ με τα ζώα που είναι υπό εξαφάνιση στη χώρα μας. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το Canva, το PicCollage ή το Collage της e-me.

Ζώα υπό εξαφάνιση
Ινφογράφημα

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 5 «Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ζώων»

Ινφογράφημα
Οικουμενική
Διακήρυξη
των Δικαιωμάτων
των Ζώων

Άρθρο 1

1. Όλα τα ζώα γεννιούνται με ίσα δικαιώματα στη ζωή και στη δυνατότητα ύπαρξης.

Άρθρο 2

1. Ο άνθρωπος οφείλει να σέβεται τη ζωή κάθε ζώου.

3. Κάθε ζώο δικαιούται φροντίδας, προσοχής και προστασίας από τον άνθρωπο.

Άρθρο 3

1. Κανένα ζώο δεν πρέπει να υποβάλλεται σε κακομεταχείριση ή απάνθρωπη συμπεριφορά.

Άρθρο 4

1. Κάθε ζώο δικαιούται να ζήσει στον φυσικό του χώρο (γη, θάλασσα, αέρας) και να αναπαράγεται σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους.

Άρθρο 5

1. Κάθε ζώο που από παράδοση θεωρείται κατοικίδιο δικαιούται να ζήσει με τον ρυθμό και τις συνθήκες ζωής και ελευθερίας που αντιστοιχούν στο είδος του.

Άρθρο 6

2. Η εγκατάλειψη ενός ζώου θεωρείται πράξη απάνθρωπη και εξευτελιστική.

Άρθρο 7

1. Αναφορικά με τα ζώα που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον άνθρωπο, η διάρκεια και η ένταση δουλειάς πρέπει να είναι σε λογικά πλαίσια, η διατροφή τους ικανοποιητική και η ανάπαυσή τους υποχρεωτική.

Άρθρο 8

1. Οποιοσδήποτε πειραματισμός πάνω στα ζώα, ιατρικός, επιστημονικός κ.λπ. αντιτίθεται στα δικαιώματα των ζώων, εφόσον προκαλεί πόνο σωματικό ή ψυχικό.

Άρθρο 9

1. Τα ζώα που εκτρέφονται για τη διατροφή του ανθρώπου πρέπει να στεγάζονται, να τρέφονται, να μετακινούνται και να θανατώνονται χωρίς πρόκληση πόνου και αγωνίας.

Άρθρο 10

1. Απαγορεύεται η εκμετάλλευση των ζώων για τη διασκέδαση των ανθρώπων.

2. Η έκθεση ζώου και τα θεάματα που χρησιμοποιούν ζώα αποτελούν καταστρατήγηση της αξιοπρέπειας και του σεβασμού προς τη ζωή του ζώου.

[Πηγή: *Naturagraeca* (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 5 παρουσιάζονται κάποια άρθρα από την Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων των ζώων. Υπογράμμισε τα απρόσωπα ρήματα και εξήγησε τη χρήση τους.
2. Τα ρήματα του Κειμένου 5 βρίσκονται κατά κύριο λόγο σε οριστική έγκλιση. Να τα εντοπίσεις. Γιατί πιστεύεις ότι χρησιμοποιείται η οριστική έγκλιση;
3. Το Κείμενο 5 έχει σύντομες φράσεις. Πιστεύεις ότι αυτό εξυπηρετεί τον σκοπό του;
4. Να δημιουργήσεις και εσύ τον δικό σου «δεκάλογο» με τα δικαιώματα των ζώων. Στη συνέχεια, να τον ανακοινώσεις στην ολομέλεια της τάξης.

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας**Γ1. Πρόσληψη κειμένων****Γ2. Παραγωγή κειμένων****Κείμενο 6****Τραγούδι: «Οι γάτες των φορτηγών»**

Αναζήτηση: [ΓΑΤΕΣ/ΦΟΡΤΗΓΩΝ/ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ/ΒΙΝΤΕΟ]

Πριν από την ακρόαση

- ▶ Σε ποιες δραστηριότητες της καθημερινότητάς του χρησιμοποιεί ο άνθρωπος τα ζώα;

Κατά την ακρόαση

1. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, οι ναυτικοί στα φορτηγά πλοία τρέφουν γάτες;
2. Μέσα στο τραγούδι η γάτα χρησιμοποιείται ως σύμβολο. Αφού συμβουλευτείς και το Κείμενο 2, να πεις, κατά τη γνώμη σου, τι συμβολίζει. Υπάρχουν σημεία μέσα στους στίχους που σε βοηθούν να εξηγήσεις τι συμβολίζει η γάτα;

Μετά την ακρόαση

1. Αφού επισκεφτείς τον ιστότοπο της Πανελλήνιας Φιλοζωικής Ομοσπονδίας και αναζητήσεις το άρθρο με τίτλο «Ζώα Εργασίας», να το διαβάσεις και να δώσεις παραδείγματα επαγγελματιών που χρησιμοποιούν τα ζώα ως προσωπικό.

Δραστηριότητες

1. **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες μέσα στην τάξη, με τη βοήθεια του καθηγητή ή της καθηγήτριας της Πληροφορικής δημιουργήστε ένα ψηφιακό βιβλίο (flipbook), επιλέγοντας η κάθε ομάδα να παρουσιάσει ένα επάγγελμα στο οποίο χρησιμοποιείται κάποιο ζώο εργασίας, με σκοπό να ενημερώσει την ολομέλεια της τάξης.

2. Σε συνεργασία με κάποιον/-α συμμαθητή/-ριά σας ή ατομικά, επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο, το κοινό στο οποίο απευθύνεστε και τη μορφή του κειμένου που καλείστε να δημιουργήσετε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος. Να οργανώσετε το κείμενό σας με σωστή δομή και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις πληροφορίες που ζητούνται.

Ρόλος	Ακροατήριο	Μορφή	Τίτλος
Δημοσιογράφος	Κοινό	Άρθρο	Τα οφέλη της συντροφιάς ενός ζώου.
Ομιλητής/-τρια	Ακροατές/-τριες	Ομιλία	Το πρόβλημα των αδέσποτων ζώων και προτάσεις για την επίλυσή του.
Μαθητής/-τρια σε ρόλο δημοσιογράφου	Μέλος φιλοζωικής οργάνωσης	Συνέντευξη με 5-8 ερωτήσεις	Συνέντευξη από ένα μέλος φιλοζωικής οργάνωσης σχετικά με τα ζώα υπό εξαφάνιση και τις ενέργειες της πολιτείας για την προστασία τους.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 7 «Έχουν θεμελιώδη δικαιώματα τα ζώα, όπως οι άνθρωποι;»

Κορίτσι με κόκκινο φόρεμα, γάτα και σκύλο (1830-1833), Άμμυ Φίλιπς, Αμερικανικό Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, Νέα Υόρκη [Πηγή: commons.wikimedia/pd]

Περιορίζεται το κρίσιμο πρόβλημα μόνο στην κακομεταχείριση των ζώων ή τίθενται ευρύτερα ζητήματα; Είναι ανεκτή η αντιμετώπισή τους ως αντικειμένων ή ως απλών μέσων για την εξυπηρέτηση των σκοπών μας; Από τη μία πλευρά, τα εξημερωμένα ζώα υποστηρίζεται ότι μπορούμε να τα βλέπουμε ως «συμπολίτες μας», ως μέλη των μεικτών κοινωνιών που απαρτίζονται από ανθρώπους και ζώα. Από την άλλη πλευρά, τα ζώα της άγριας φύσης δικαιούνται προστασία απέναντι στην εισβολή και τις ποικίλες απειλές της υπαρξής τους.

Κατοικίδια
Συλλογή
Φωτογραφιών

Τα τελευταία χρόνια η αναγνώριση δικαιωμάτων των ζώων βρίσκεται στο προσκήνιο της εξέλιξης του δικαίου. Στην Ελλάδα είμαστε αρκετά πίσω στη συζήτηση αυτή. Η εξέλιξη της θέσης των ζώων σε μια συνταγματική δημοκρατία συναρτάται με τον τρόπο, με τον οποίο μια πολιτική κοινωνία αντιμετωπίζει τους πιο ευάλωτους και θέτει σε επανεξέταση αντιλήψεις για την αυτονομία της επιλογής.

Η ιδιότητα του πολίτη αφορά στη σχέση υποκειμένων μεταξύ τους αλλά και με το κυρίαρχο κράτος, με επίκεντρο την ελευθερία, την ισότητα, τα όριά τους, καθώς και τις υποχρεώσεις κάθε πλευράς. Δεν είναι εύκολη η εφαρμογή αυτής της θεωρίας δικαιωμάτων στα ζώα. Δεν αρκεί να μιλάμε πλέον για υπεράσπιση των ζώων από την ανθρώπινη βία, αλλά χρειάζεται μια βαθύτερη σκέψη για τον επανακαθορισμό της σχέσης ανθρώπων και ζώων.

[Πηγή: Ξ. Κονιάδης, *Το Πρώτο Θέμα*, 30/1/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το Κείμενο 7; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της γλώσσας του; Ειδικότερα αναζήτησε:
 - α. Σε ποιο πρόσωπο βρίσκονται τα ρήματα; Σε ποια φωνή; Συναντώνται αρκετά απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα ρήματα; Δώσε συγκεκριμένα παραδείγματα και αιτιολόγησε τον ρόλο τους στο κείμενο.
 - β. Χρησιμοποιούνται πολλές ονοματικές φράσεις αντί ρημάτων (ονοματοποίηση); Δώσε παραδείγματα. Γιατί πιστεύεις ότι συμβαίνει αυτό;
2. Ξαναγράψε την τελευταία παράγραφο του Κειμένου 7, αποδίδοντάς την σε πιο καθημερινή γλώσσα.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

- ▶ Σημείωσε στον πίνακα της τάξης μια λέξη ή μια φράση που έμεινε στο μυαλό σου και σου έκανε εντύπωση από τη θεματική ενότητα για τα ζώα.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

«Πρότυπα ψυχαγωγίας»

09

- ▶ Με αφορμή την εικόνα απαρίθμησε δραστηριότητες ψυχαγωγίας που μπορεί να κάνει κάποιος/-α στον ελεύθερο χρόνο του/της.
- ▶ Εσύ έχεις ελεύθερο χρόνο; Τι κάνεις σε αυτόν τις καθημερινές και τι τα Σαββατοκύριακα; Τι άλλο θα ήθελες να κάνεις;
- ▶ Ποια πρότυπα ψυχαγωγίας⁶ επικρατούν σήμερα; Πιστεύεις ότι διαφέρουν από αυτά που κυριαρχούσαν σε προηγούμενες εποχές;

[Πηγή: imagine.art]

Ψυχαγωγία
Διασκέδαση

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα σχετικά με την **ψυχαγωγία** (βιβλίο/κινηματογράφος/θέατρο/αθλητισμός κ.ά.).
2. Είδη κειμένων, όπως **κριτικές** και **παρουσιάσεις βιβλίων και ταινιών** (βιβλιοκριτικές, ταινιοκριτικές, βιβλιοπαρουσιάσεις, ταινιοπαρουσιάσεις).
3. **α.** Την **επιχειρηματολογία** σε κριτική ταινιών ή βιβλίων, σε αξιολογήσεις μορφών ψυχαγωγίας.
β. Την **αφήγηση** σε παρουσίαση βιβλίων, ταινιών (σε περιοδικά, εφημερίδες, ιστοσελίδες κ.ά.).
4. **α. Ονοματική φράση** - Δομή ονοματικής φράσης.
β. Ομοιόπρωτοι Προσδιορισμοί: παράθεση - επεξήγηση - επιθετικός προσδιορισμός.
γ. Κεφαλή - συμπληρώματα φράσης.
δ. Στίξη: Χρήση του κόμματος.
5. **Σύνθετα - Πολυλεκτικά σύνθετα.**
6. **α. Συνοχή κειμένου** (επανάληψη, διαρθρωτικές λέξεις).
β. Ονοματοποίηση/προβολή της πληροφορίας.

6. πρότυπα ψυχαγωγίας: τρόποι ψυχαγωγίας που δημιουργούν επιθυμία για μίμηση.

A. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Οπενχάιμερ»

Ο Κρίστοφερ Νόλαν δοκιμάζει ξανά τα όρια της παραδοσιακής κινηματογραφικής αφήγησης, αυτήν τη φορά για να μας παρουσιάσει την ιστορία του πατέρα της ατομικής βόμβας Ρόμπερτ Οπενχάιμερ.

Ο υποψήφιος για Όσκαρ σεναριογράφος-σκηνοθέτης, Κρίστοφερ Νόλαν, επιστρέφει, γράφοντας και σκηνοθετώντας τη σπουδαιότερη -ίσως- ταινία της μέχρι τώρα καριέρας του, μια **ταινία-έκπληξη**, με τίτλο «Οπενχάιμερ». Η ταινία, ένα επικό θρίλερ, παρουσιάζει την αγωνιώδη ιστορία ενός αινιγματικού άντρα που έπρεπε να ρισκάρει να καταστρέψει τον κόσμο, προκειμένου να τον σώσει. Όπως λέει και ο ίδιος: «Ήθελα να μεταφέρω το κοινό στο μυαλό και την εμπειρία ενός ανθρώπου, ο οποίος βρέθηκε στο κέντρο της μεγαλύτερης αλλαγής στην ιστορία. Είτε μας αρέσει είτε όχι, ο Ρόμπερτ Οπενχάιμερ είναι το πιο σημαντικό πρόσωπο που έζησε ποτέ. Δημιούργησε τον κόσμο στον οποίο ζούμε και πρέπει να δούμε την ιστορία του, για να τον πιστέψουμε».

Η κατασκευή της ατομικής βόμβας, ένας θρίαμβος της ανθρώπινης εφευρετικότητας, πυροδότησε μία κούρσα πυρηνικών εξοπλισμών με καταστροφικές επιπτώσεις σε όλο τον κόσμο. Η επιθυμία του Νόλαν να κάνει την ταινία γεννήθηκε από τον προβληματισμό των επιστημόνων στο Πρόγραμμα που συμμετείχαν, το Πρόγραμμα Μανχάταν. «Το διάστημα μέχρι την πυρηνική δοκιμή Trinity, ο Οπενχάιμερ και η ομάδα του αντιμετώπιζαν τη μικρή πιθανότητα ότι, πατώντας το κουμπί και πυροδοτώντας την πρώτη βόμβα, μπορεί να κατέστρεφαν ολόκληρο τον πλανήτη», εξηγεί ο Νόλαν. «Ήθελα να στείλω το κοινό σε αυτό το δωμάτιο, εκεί που πατήθηκε το κουμπί. Είναι η πιο απίστευτη στιγμή, αν το σκεφτείς. Το ρίσκο που είχε».

Η μεγαλύτερη, ίσως, πρόκληση για τον Κρίστοφερ Νόλαν ήταν η ίδια η πυρηνική δοκιμή. Ακούστηκαν διάφορα αρνητικά σχόλια και κυκλοφόρησαν σενάρια, ακόμα και για χρήση πυρηνικών, προκειμένου να γυριστεί η σκηνή. Σε αντίθεση με τις φήμες που κυκλοφόρησαν στο διαδίκτυο, ο Νόλαν δεν πυροδότησε κάποια πραγματική ατομική βόμβα στο Νέο Μεξικό, για να κινηματογραφήσει το ατομικό μανιτάρι της εμβληματικής πυρηνικής δοκιμής. Αντ' αυτού, ο σκηνοθέτης και ο διευθυντής φωτογραφίας, Χόιτ Βαν Χοϊτέμα, συνεργάστηκαν με τους επικεφαλής των ειδικών εφέ, τον Σκοτ Φίσερ και τον Άντριου Τζάκσον, για να αναπαραστήσουν τη δική τους εκδοχή της ατομικής έκρηξης.

Για πολλούς λόγους, λοιπόν, αξίζει να δει κανείς τη σπουδαία αυτή ταινία. Να παρακολουθήσει τη μεταφορά επί σκηνής της ιστορίας ενός ιδιοφυούς άντρα που άλλαξε τον κόσμο, παίρνοντας ένα τεράστιο ρίσκο στην προσπάθειά του να τον σώσει.

Οπενχάιμερ
Ερωτήσεις
Κλειστού
Τύπου

Δραστηριότητες

1. Σε ποιο κειμενικό είδος πιστεύεις ότι ανήκει το κείμενο και γιατί;
 - α. ταινιοπαρουσίαση
 - β. ταινιοκριτική
2. Υπογράμμισε λέξεις-φράσεις μέσα στο κείμενο που συνδέονται με το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει.
3. Ποια είναι η στάση του/της κριτικού απέναντι στην ταινία; Να εντοπίσεις τα σημεία του κειμένου που την αποκαλύπτουν.

Ταινιοπαρουσίαση - Ταινιοκριτική

Στο κειμενικό είδος της **ταινιοπαρουσίασης** προβάλλονται όλες οι βασικές πληροφορίες της ταινίας. Ενδεικτικά στοιχεία της ταινίας είναι: ο τίτλος (ο πρωτότυπος ή/και η πιθανή μετάφρασή του), το έτος παραγωγής, ο/η σκηνοθέτης, τα ονόματα των ηθοποιών, η μουσική και η διάρκειά της).

Στο κειμενικό είδος της **ταινιοκριτικής**, ο/η κριτικός αναδεικνύει τις βασικές πτυχές μιας ταινίας, επιτρέπει στον/στην θεατή/-τρια να προσεγγίσει και να κατανοήσει καλύτερα τα μηνύματά της. Παράλληλα, ο/η κριτικός ταινίας παρουσιάζει και την αξιολογική του/της θέση για όλα τα στοιχεία της ταινίας. Η σύντομη πλοκή που προβάλλεται στην ταινιοκριτική αποσκοπεί στο να εντάξει τον/την θεατή/-τρια στο κοινωνικό ή ιστορικό πλαίσιο και έτσι να γίνουν σαφή τα στοιχεία του που πολλές φορές –λόγω χρονικής απόστασης – δεν είναι κατανοητά άμεσα από τον θεατή.

Παρουσιάζεις και κριτικές ταινιών ή θεατρικών έργων μπορεί να διαβάσει κανείς σε εφημερίδες, ιστοσελίδες, σε αναρτήσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.

Δραστηριότητες

4. Ποιον βασικό κειμενικό τύπο εντοπίζεις στο παραπάνω κείμενο;
 - α. αφήγηση
 - β. επιχειρηματολογία
 - γ. περιγραφή
 - δ. εξήγηση
 - ε. οδηγίες
5. Πρόσεξε **πώς οργανώνει** ο συγγραφέας το κείμενό του.
 - α. Σε ποιες παραγράφους παρουσιάζεται η θέση του;
 - β. Ποια επιχειρήματα του σεναριογράφου σκηνοθέτη σχετικά με την παραγωγή της ταινίας για την ατομική βόμβα παρουσιάζονται;
 - γ. Σε ποιο σημείο του κειμένου παρουσιάζεται η ανασκευή κάποιων αρνητικών σχολίων για την ταινία; Ποιες ήταν οι φήμες αυτές και ποια η αλήθεια για το γύρισμα της ατομικής έκρηξης;

Επιχειρηματολογία - Δομή επιχειρηματολογικού κειμένου

Μέσω του κειμενικού τύπου της **επιχειρηματολογίας** προσπαθούμε να υποστηρίξουμε ή να απορρίψουμε μια θέση και, τελικά, να πείσουμε ότι οι θέσεις μας είναι ορθές ή/και ότι οι θέσεις των συνομιλητών/-τριών μας είναι λανθασμένες. Στην επιχειρηματολογία προβάλλονται τα επιχειρήματά μας και στόχος είναι να **αποδειχθεί** ότι ο ισχυρισμός μας είναι λογικός, ώστε να **πειστούν** οι αποδέκτες/-τριες του μηνύματός μας.

Η **δομή** ενός **επιχειρηματολογικού κειμένου** είναι:

- α. η διατύπωση της βασικής θέσης σχετικά με ένα θέμα,
- β. η χρήση επιχειρημάτων και τεκμηρίων για την υποστήριξη της θέσης,
- γ. η ανασκευή πιθανών αντίθετων θέσεων και
- δ. η τελική θέση, το συμπέρασμα ή οι προϋποθέσεις, για να ισχύσει αυτή η θέση.

Κείμενο 2

«Βιβλιοκριτική: Ο Χάρι Πότερ και η φιλοσοφική λίθος»

Οι ακόλουθες απόψεις-κριτικές για το βιβλίο της Τζ. Κ. Ρόουλινγκ προέρχονται από αναρτήσεις αναγνωστριών και αναγνωστών σε διαδικτυακό site με κριτικές βιβλίων.

Η αρχή μιας επικής σειράς

Δε χρειάζονται συστάσεις θαρρώ για το συγκεκριμένο **βιβλίο-φαινόμενο**! Αποτελεί το πρώτο βιβλίο της σειράς με τον Χάρι Πότερ, της οποίας την **τηλεμεταφορά** όλοι γνωρίζουμε. Πραγματικά, δεν έχω να πω πολλά! Πρώτη φορά διαβάζω στη ζωή μου Χάρι Πότερ, κι ας είχα δει τις ταινίες παλαιότερα, και πραγματικά μετανιώνω που δε διάβασα τα βιβλία νωρίτερα!! Σίγουρα η κατάλληλη ηλικία, για να διαβάσει κανείς το πρώτο βιβλίο, είναι η ηλικία του δημοτικού-γυμνασίου, αλλά διαβάζοντάς το τώρα, ένιωσα ξανά μικρό παιδί! Οι περιγραφές της Ρόουλινγκ σε μαγεύουν και γενικώς όλος ο τρόπος γραφής της! Μπορεί να είχα δει τις ταινίες και να ήξερα τι γίνεται, αλλά φυσικά απόλαυσα το βιβλίο διαβάζοντας κάθε λέξη του! Μαγεύτηκα, γέλασα, εκνευρίστηκα και ένιωσα να μπαίνω στη θέση του Χάρι και των φίλων του. Αγαπημένη μου χαρακτήρας δεν είναι άλλη από την Ερμιόνη, η οποία θεωρώ ότι μου έμοιαζε και λίγο, όταν ήμουν μικρή! Αν δεν έχει τύχει να διαβάσετε μέχρι τώρα αυτό το βιβλίο εσείς ή τα παιδιά σας, σας το προτείνω χωρίς καμία δεύτερη σκέψη!

Μέτριο

Ένα μέτριο για εμένα βιβλίο. Βέβαια, δεν είμαι και μεγάλη φαν της λογοτεχνίας του φανταστικού, οπότε μπορεί να φταίει και αυτό.

Μαγευτικό

Ένα μαγευτικό βιβλίο! Το πρώτο μυθιστόρημα της σειράς του Χάρι Πότερ είναι απλά γεμάτο μαγεία και φαντασία και αποδεικνύει ότι δικαίως αποτελεί εκδοτικό φαινόμενο.

Ευγνώμων

Άραγε υπάρχει κάποιος που δεν έχει διαβάσει και δεν έχει λατρέψει τον Χάρι Πότερ; Αν ανήκετε σε αυτήν την κατηγορία ξεκινήστε το άμεσα! Είτε είστε παιδί είτε ενήλικος, η συναρπαστική αυτή ιστορία θα σας μεταφέρει σε έναν πρωτόγνωρο κόσμο μαγείας και θα σας κάνει να αδημονείτε για το επόμενο βιβλίο, για την επόμενη ιστορία του Χάρι. Τα βιβλία αυτά τα ξεκίνησα σαν έφηβη, μεγάλωσα και εξελίχθηκα μαζί με αυτά. Με έκαναν να κλάψω με έκαναν να γελάσω και με έκαναν να ταξιδέψω. Ειλικρινά είμαι ευγνώμων στη Τζ.Κ. Ρόουλινγκ για αυτόν τον απίστευτο κόσμο που μου χάρισε!

Απλά ενδιαφέρον

Ίσως πολύ καλό για τους λάτρεις του είδους, απλά ενδιαφέρον για τον μέσο αναγνώστη. Υπάρχουν σημεία με πολύ αναλυτικές περιγραφές που κουράζουν. Δεν σας κρύβω ότι κάποιες σελίδες τις προσπέρασα βιαστικά. Μάλλον αφορά κοινό μικρότερων ηλικιών.

Διαβάστε το

Το πρώτο βιβλίο που διάβασα στη ζωή μου. Με έκανε να ερωτευτώ τα βιβλία του Χάρι Πότερ καθώς και τις ταινίες του. Ένας ολόκληρος μαγικός κόσμος ανοίγεται μπροστά σας. Αξίζει να το διαβάσει κάθε έφηβος!

[Πηγή: αναρτήσεις αναγνωστριών και αναγνωστών στον διαδικτυακό ιστότοπο bookfriends.gr με κριτικές βιβλίων (δισκευασμένο κείμενο)]

Βιβλιοπαρουσίαση - Βιβλιοκριτική

Στο κειμενικό είδος της **βιβλιοπαρουσίασης** παρουσιάζεται η «ταυτότητα» του βιβλίου, δηλαδή ο/η συγγραφέας, ο τίτλος, ο εκδοτικός οίκος, ο τόπος και ο χρόνος της έκδοσης. Μπορούν να παρουσιαστούν και άλλες πληροφορίες, αν κριθεί απαραίτητο, όπως το είδος του κειμένου ή ο/η μεταφραστής/-στρια των μεταφρασμένων από άλλη γλώσσα κειμένων. Αυτά αναγράφονται, συνήθως, στο εμπροσθόφυλλο και στο εσώφυλλο του βιβλίου και είναι τα στοιχεία που καταγράφονται στις υποσημειώσεις ή στη βιβλιογραφία, όταν γίνεται αναφορά στα συγκεκριμένα βιβλία.

Το κειμενικό είδος της **βιβλιοκριτικής** είναι μια μορφή λογοτεχνικής κριτικής και στοχεύει στην αξιολόγηση του έργου. Μπορεί να διαβαστεί και μετά την ανάγνωσή του, καθώς αφορά περισσότερο το μέλλον παρά το παρόν. Τα σχόλιά της είναι επαρκώς τεκμηριωμένα και πάντα ενυπόγραφα.

Τα **όρια** ανάμεσα στη βιβλιοκριτική και στην βιβλιοπαρουσίαση **δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα**, ιδίως όταν η βιβλιοπαρουσίαση έχει στόχο να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά τους/τις αναγνώστες/-στριες σχετικά με το βιβλίο, οπότε περιέχει αρκετά σχόλια.

Δραστηριότητες

1. **α.** Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα περισσότερα ρήματα του κειμένου; Γιατί;
β. Ποια ρηματικά πρόσωπα εντοπίζεις; Ποιο κυριαρχεί; Γιατί;
γ. Πώς συνδέεται η επιλογή τους με το συγκεκριμένο είδος κειμένου;
2. Να καταγράψεις τα επίθετα που εντοπίζεις στις παραπάνω κριτικές και να σχολιάσεις τον ρόλο τους στο συγκεκριμένο είδος κειμένου.
3. Υπογράμμισε λέξεις και φράσεις μέσα στο κείμενο που συνδέονται με το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει.

4. Αν έμπαινες στον συγκεκριμένο ιστότοπο και διάβαζες τις παραπάνω κριτικές, θα αποφάσιζες να αγοράσεις και να διαβάσεις το βιβλίο ή όχι και γιατί;

5. Ποιες διαφορές θα μπορούσες να επισημάνεις μεταξύ βιβλιοπαρουσίασης και βιβλιοκριτικής;

► Όπως είδες, σε μια **κριτική** βιβλίου, ταινίας κ.ά. αξιοποιείται η επιχειρηματολογία.

Αντίστοιχα, σε μια **παρουσίαση** βιβλίου, ταινίας, θεατρικού έργου/παράστασης ποιος άλλος κειμενικός τύπος που έχεις γνωρίσει μπορεί να αξιοποιηθεί;

Αφήγηση και επιχειρηματολογία σε παρουσιάσεις και κριτικές

► Η **αφήγηση** αξιοποιείται κυρίως στις παρουσιάσεις των βιβλίων ή ταινιών/θεατρικών έργων, στις οποίες απαιτείται η παρουσίαση της ιστορίας, των χαρακτήρων, των χαρακτηριστικών της μορφής του λόγου ενός βιβλίου ή της σκηνοθεσίας μιας ταινίας.

Η αντικειμενικότητα ή υποκειμενικότητα της εξιστόρησης, ο τρόπος που δομείται ο χρόνος, η κορύφωση του τέλους αποτελούν ουσιώδη συστατικά του ύφους μιας αφηγηματικής ταινίας, ενός θεατρικού έργου ή ενός βιβλίου.

Φυσικά, σημαντικός είναι και ο ρόλος της **περιγραφής** στην παρουσίαση χαρακτήρων, τόπων, αντικειμένων κ.ά. Στοιχεία αφήγησης και περιγραφής συχνά εμπλέκονται συγχρόνως κατά την παρουσίαση ενός βιβλίου ή ταινίας/θεατρικού έργου.

► Η **επιχειρηματολογία** αξιοποιείται στις κριτικές των βιβλίων ή ταινιών/θεατρικών έργων είτε για να υπάρξει μια σαφής αξιολόγηση της ταινίας, θετικής ή αρνητικής, είτε για να εστιάσει σε ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή θέμα, προσδίδοντάς του μια συγκεκριμένη ερμηνεία. Ακολουθεί η ανάπτυξη των επιχειρημάτων, προκειμένου να αποδειχθεί αυτή η ερμηνεία και γενικότερη θέση του/της κριτικού για την ταινία.

Κειμενικά είδη:
Βιβλιοπαρουσίαση, Βιβλιοκριτική,
Ταινιοπαρουσίαση, Ταινιοκριτική

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- ▶ Παρατήρησε τις υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1. Από ποια μέρη του λόγου αποτελούνται; Τι δηλώνουν, κατά τη γνώμη σου;
- ▶ Ποια διαφορά εντοπίζεις στις δύο υπογραμμισμένες φράσεις από το Κείμενο 1;
 - Ο υποψήφιος για Όσκαρ σεναριογράφος – σκηνοθέτης, Κρίστοφερ Νόλαν, επιστρέφει...
 - Η ταινία, ένα επικό θρίλερ, παρουσιάζει...

A. Ονοματική Φράση

Κάθε πρόταση αποτελείται από την **ονοματική φράση** και τη **ρηματική φράση**, π.χ.

Όλοι οι συμμαθητές (ΟΦ) **αναγνωρίζουν την αξία του μαθήματος** (ΡΦ).

Η **ονοματική φράση** έχει βασικό στοιχείο (*πυρήνα*) ένα **ουσιαστικό** ή οποιοδήποτε στοιχείο μπορεί να λειτουργήσει ως ουσιαστικό (ουσιαστικοποιημένο επίθετο, αντωνυμία).

Η **ονοματική φράση** μπορεί να έχει:

- **απλή μορφή** (π.χ. ένα άρθρο και ένα ουσιαστικό: *ο ποιητής*)
- **διευρυμένη μορφή** (δηλαδή να περιέχει περισσότερους όρους, όπως:
 - α) **επίθετο** (*ο καλός*),
 - β) **μετοχή** (*ο ενημερωμένος επιστήμονας*),
 - γ) **αριθμητικά** (*ένας μαθητής*),
 - δ) **αντωνυμία** (*κάποια φίλη*),
 - ε) **πρόταση** (*το ότι ήρθες...*).

Μια **ονοματική φράση** μπορεί να **λειτουργεί** ως:

- α) **υποκείμενο** ενός ρήματος (*κάθε πολίτης συμμετέχει*),
- β) **κατηγορούμενο** (*είμαι σωστός πολίτης*),
- γ) **αντικείμενο** σε αιτιατική ή σε γενική (*φέρε το τετράδιο || του έδωσα*),
- δ) **συμπλήρωμα πρόθεσης** (*είμαι σε ένα κρίσιμο στάδιο*),
- ε) **συμπλήρωμα ονοματικής φράσης** (*οι φίλες της τάξης μου*).

Β. Ονοματικοί ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί

Οι ονοματικοί **ομοιόπρωτοι** προσδιορισμοί είναι ονόματα που προσδιορίζουν άλλα ονόματα, ενώ το βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η συμφωνία -ως προς την πτώση- του προσδιορισμού και του προσδιοριζόμενου όρου.

Β1. Παράθεση

Παράθεση ονομάζεται το ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό, δηλώνοντας ένα βασικό χαρακτηριστικό του. Η παράθεση είναι έννοια γενικότερη από το ουσιαστικό που προσδιορίζει και, όπως δηλώνει το όνομά της, ακολουθεί μετά τον προσδιοριζόμενο όρο. Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση.

Π.χ. *Ήρθε ο Γιώργος, ο ξάδερφός μου (ο οποίος είναι ο ξάδελφός μου).*

Β2. Επεξήγηση

Η **επεξήγηση** ως ομοιόπρωτος προσδιορισμός είναι ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό, γενικό και αόριστο, και το επεξηγεί εξειδικεύοντας τη σημασία του. Η επεξήγηση είναι έννοια ειδικότερη από το ουσιαστικό που προσδιορίζει και μπορεί να συμπληρωθεί με τη λέξη δηλαδή.

Π.χ. *Ήρθε ο ξάδερφός μου, (δηλαδή ο Γιώργος).*

Δραστηριότητες

1. Προσδιόρισε τον συντακτικό ρόλο των υπογραμμισμένων φράσεων του Κειμένου 1, εξηγώντας ποιες είναι παραθέσεις και ποιες επεξηγήσεις.
2. Αντικατάστησε τις δευτερεύουσες προτάσεις των παρακάτω περιόδων λόγου με παραθέσεις:
 - α) Ο Πραξιτέλης, ο οποίος είναι ο πιο σημαντικός γλύπτης της αρχαιότητας, παρέδωσε το άγαλμα του Ερμή μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Δραστηριότητες

- β) Στα χέρια της Αννούλας, που είναι κομμωτριά μου, αφήνομαι με σιγουριά.
 - γ) Η μικρή μου κόρη, που λέγεται Γεωργία, σπουδάζει πληροφορική.
 - δ) Οι λαοί πρέπει να αγωνίζονται για την προστασία του ύψιστου αγαθού, που είναι η ειρήνη.
3. Στο παρακάτω απόσπασμα πρόσθεσε 3 ουσιαστικά που να επεξηγούν έναν οποιοδήποτε όρο του αποσπάσματος:

Δε χρειάζονται συστάσεις θαρρώ για το συγκεκριμένο βιβλίο ή για τον συγκεκριμένο ήρωα! Αποτελεί το πρώτο βιβλίο της σειράς. Πραγματικά δεν έχω να πω πολλά! Πρώτη φορά διαβάζω στη ζωή μου Χάρι Πότερ, κι ας είχα δει τις ταινίες παλαιότερα, και πραγματικά μετανιώνω που δε διάβασα τα βιβλία νωρίτερα!
 4.
 - α. Στις παρακάτω προτάσεις εντόπισε ποιοι προσδιορισμοί λειτουργούν ως παράθεση, ποιοι ως επεξήγηση και ποια λέξη προσδιορίζουν.
 - β. Ξαναγράψε τις παρακάτω προτάσεις, αναλύοντας τις παραθέσεις σε αναφορική πρόταση και διατυπώνοντας τις επεξηγήσεις με το «δηλαδή».
1. Ο Διονύσιος Σολωμός, ο ποιητής των «Ελευθερων Πολιορκημένων», γεννήθηκε στη Ζάκυνθο.
 2. Έχει πολλές αρετές, σοφία, εξυπνάδα, ικανότητα.
 3. Ο Ιωάννης Γουτεμβέργιος, ο εφευρέτης της τυπογραφίας, άλλαξε την πορεία του κόσμου.
 4. Ο Αχιλλέας φιλονίκησε με τον γιο του Ατρέα, τον Αγαμέμνονα.
 5. Χάρισα στην Κωνσταντίνα, τη φίλη μου, ένα βιβλίο.

► Παρατήρησε τώρα τα **επίθετα** των δύο φράσεων του Κειμένου 2:

Ένα **μέτριο** για εμένα βιβλίο – ένα **μαγευτικό** βιβλίο.

Πόσο σημαντικό θεωρείς τον ρόλο των επιθέτων σε μια φράση;

Β. Ονοματικοί ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί

Β3. Επιθετικός προσδιορισμός

Ο **επιθετικός προσδιορισμός**, όπως δηλώνει και το όνομά του, είναι επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό, δηλώνει μια **μόνιμη** ιδιότητα του προσδιοριζόμενου και συμφωνεί με αυτό στο γένος, τον αριθμό και την πτώση.

Π.χ. *Ήρθε το παιδί με το **γελαστό** πρόσωπο.*

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί μπορεί να είναι:

- α) **επίθετα** (ο **καλός** φοιτητής)
- β) **αριθμητικά** (**δύο** φίλοι)
- γ) **μετοχές** (το **θλιμμένο** πρόσωπο)
- δ) **αντωνυμίες** (**τόση** ώρα)
- ε) **επιρρήματα με άρθρο** (ο **πάνω** όροφος)
- στ) **προθέσεις** (κυρίως οι προθέσεις: *από, για, με, χωρίς*) που μπορούν να μετατραπούν σε επίθετο ή σε μετοχή (*μια ζωή **με ανία** [ανιαρή]*)
- ζ) **ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα** (*επιστήμονας άνθρωπος*)
- η) **ονόματα των γεωγραφικών ή χρονικών όρων ή φυσικών φαινομένων** (ο *Πηνεϊός ποταμός* || *ήρθαν ημέρα **Κυριακή***).

Άσκηση Ονοματικοί Προσδιορισμοί

Δραστηριότητες

1. Σχημάτισε με καθεμία από τις παρακάτω λέξεις δύο προτάσεις. Στη μία πρόταση η λέξη να χρησιμοποιείται ως **επιθετικός προσδιορισμός** και στην άλλη ως **κατηγορούμενο**: *τίμιος / ήρεμος / δίκαιος / τελευταίος / ψύχραιμος.*
2. Στις παρακάτω προτάσεις σημείωσε **Σ**, αν η/οι υπογραμμισμένη/-ες λέξη/λέξεις είναι επιθετικός προσδιορισμός, και **Λ**, αν η/οι υπογραμμισμένη/-ες λέξη/λέξεις δεν είναι επιθετικός προσδιορισμός:
 - α) Η αδερφή μου πήρε ένα μεγάλο μάθημα.
 - β) Ο πατέρας τώρα πια πίστευε στη σύγχρονη, τεχνολογική πραγματικότητα.
 - γ) Ο πρακτικός γιατρός αντιμετώπιζε την ασθένειά μου με χαρά.
 - δ) Είναι στον κάτω όροφο.
 - ε) Θα λείπω για μια ολόκληρη εβδομάδα.
 - στ) Φύσηξε αέρας νοτιάς και ξεράθηκαν τα δέντρα μου.

Γ. Συμπληρώματα Ονοματικής - Ρηματικής φράσης

Το όνομα αποτελεί το πιο σημαντικό στοιχείο (την **κεφαλή**) των ονοματικών φράσεων, μέσα στις οποίες βρίσκεται. Οι υπόλοιπες λέξεις της ονοματικής φράσης (εφόσον υπάρχουν) αποτελούν **προσδιορισμό** ή **συμπλήρωμα** της κεφαλής, π.χ. *Το εστιατόριο (ΟΦ) ήταν γεμάτο.*

Αντίστοιχα, το ρήμα, το επίρρημα και η πρόθεση αποτελούν την **κεφαλή** των ρηματικών, επιρρηματικών, προθετικών φράσεων, μέσα στις οποίες βρίσκονται, π.χ. *Το εστιατόριο (ΟΦ) ήταν γεμάτο (ΡΦ), Στο εστιατόριο (ΠΦ) φάγαμε καλά (ΡΦ). Εδώ (ΕΦ) φάγαμε καλά (ΡΦ).*

Κεφαλή-Πυρήνες-Συμπληρώματα

Δραστηριότητες

1. α. Για καθένα από τα παραδείγματα που ακολουθούν να δημιουργήσεις **εννοιολογικό χάρτη** στον οποίον, αφού προσδιορίσεις την **κεφαλή** της ονοματικής φράσης, να δηλώσεις (εφόσον υπάρχουν) τα **συμπληρώματά** της.

β. Προσδιόρισε με ένα δικό σου συμπλήρωμα τις ΟΦ, στις οποίες δεν υπάρχει συμπλήρωμα, προσέχοντας να μην αλλάξει το νόημά τους.

1. Το κατάστημα εστίασης είχε πολύ κόσμο.
2. Στο εμπορικό κέντρο αγοράσαμε δώρα.
3. Αυτή η ξανθιά μπύρα αρέσει στον θείο.
4. Η Ελένη παρακολουθεί την εκπομπή.
5. Η μουσική θεωρείται οικουμενική γλώσσα.
6. Εδώ, το τραγούδι δε σταματάει ποτέ.
7. Πολλοί νέοι εξαρτώνται από την τεχνολογία.
8. Αν φτάσετε πρώτες, κρατήστε μας θέσεις.

► Παρατήρησε στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 τη χρήση του κόμματος. Ποιον ρόλο πιστεύεις ότι έχει στην κατανόηση των νοημάτων;

Δ. Στίξη: Χρήση κόμματος

Το κόμμα είναι ένα πολύ συχνό σημείο στίξης με πολλές λειτουργίες και σημαντική πληροφοριακή αξία. Δείχνει πού να κάνουμε μικρή παύση και βοηθά πολύ στην κατανόηση του κειμένου. Χρησιμοποιείται:

1. Για να διαχωρίσει όμοιους όρους σε ασύνδετο σχήμα (υποκείμενα, κατηγορούμενα, επιθετικούς ή επιρρηματικούς προσδιορισμούς κ.λπ.: *Ο Κώστας, ο Νίκος, ο Γιάννης μάς επισκέφτηκαν σήμερα.*

2. Στην επεξήγηση (*Ο ποταμός, ο Πηνειός, πλημμύρισε σήμερα*) και στην παράθεση (*Το νέκταρ, η τροφή των θεών, είναι ουσία χωρίς σαφή σύσταση*).

3. Σε μετοχές που έχουν πολλά συμπληρώματα ή όταν αυτά πρέπει να διαχωριστούν από τα συμπληρώματα του ρήματος (*Ηρθε, απογοητευμένος από τη συμπεριφορά των συνεργατών του, σπίτι του*).

4. Σε δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις, όταν δηλώνουν κάποια επιρρηματική σχέση, π.χ. αιτία, χρόνο, υπόθεση κ.λπ. (*Επειδή δεν έχεις αποφασίσει ακόμα, καλό είναι να συμβουλευτείς ειδικούς*). Στις δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις μπαίνει κόμμα, όταν λειτουργούν ως επεξήγηση (*Το φοβάμαι, μήπως δεν τα καταφέρω στις εξετάσεις*).

5. Στην κλητική προσφώνηση (*Κώστα, έλα από εδώ να σε δούμε*).

6. Μετά από ένα μόριο ή ένα βεβαιωτικό (ή αρνητικό) επίρρημα στην αρχή της περιόδου, που χρησιμεύει, για να τη συνδέσει με τα προηγούμενα (*Ναι, θα έρθω || καλά, με έπεισες*).

7. Στις παρένθετες προτάσεις (*Θα φύγω, όπως φαίνεται, από τη χώρα μου*).

8. Στις προτάσεις που συνδέονται αντιθετικά (*Δε θέλω να το αρνηθώ, αλλά αναγκάζομαι*).

9. Στην αναφορική αντωνυμία ότι (ονομάζεται υποδιαστολή).

10. Στους αριθμούς για τη διάκριση των δεκαδικών ψηφίων (*32,80*).

Δραστηριότητες

1. Στα κείμενα 1 και 2 εντόπισε πέντε διαφορετικές χρήσεις του κόμματος.
2. **α.** Στις παρακάτω προτάσεις βάλε κόμμα, όπου είναι αναγκαίο:
 - α) Παιδιά ελάτε εδώ.
 - β) Καλημέρα μανούλα. Καλημέρα Κώστα. Καλημέρα σε όλους.
 - γ) Πηγαίνει στη δουλειά κάθε μέρα επιστρέφει αργά το βράδυ.
 - δ) Κάνει μπάνιο ντύνεται τρώει το πρωινό της διαβάζει εφημερίδα ή βλέπει ειδήσεις στην τηλεόραση και μετά βγαίνει βόλτα.
 - ε) Θέλει να ρωτήσει τον καθηγητή του όσα δεν κατάλαβε αλλά ανησυχεί μήπως ο καθηγητής του δεν έχει χρόνο για απορίες.
 - στ) Είναι έξυπνος αλλά εγωιστής και γι' αυτό δεν είναι αποδεκτός από όλους μας.
3. Σημείωσε **Σ** σε όποιες προτάσεις είναι σωστές ή **Λ** σε όσες είναι λανθασμένες:

Βάζουμε κόμμα:

 - α.** για να χωρίσουμε λέξεις ή φράσεις ασύνδετες.
 - β.** για να χωρίσουμε όμοιες προτάσεις στο ασύνδετο σχήμα.
 - γ.** για να χωρίσουμε την κλητική (προσφώνηση) από την υπόλοιπη πρόταση.
 - δ.** για να χωρίσουμε προτάσεις που φανερώνουν χρόνο, αιτία, αποτέλεσμα, υπόθεση, εναντίωση.
 - ε.** για να χωρίσουμε το υποκείμενο ή το αντικείμενο από το ρήμα της περιόδου.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. **Αναζήτησε** τη λέξη *κινηματογράφος* στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:
 - α.** να σημειώσεις τις βασικές σημασίες της λέξης.
 - β.** να αναζητήσεις πέντε σύνθετες ομόρριζες λέξεις και να σχηματίσεις προτάσεις με αυτές.
2. **βιβλιοκριτική:** Να αναλύσεις τη λέξη στα συνθετικά της και να γράψεις πέντε νέες λέξεις, απλές ή σύνθετες, για κάθε ένα από τα δύο συνθετικά.

1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____
4. _____	4. _____
5. _____	5. _____
3. Στο Κείμενο 2 συναντούμε τη λέξη *τηλεμεταφορά*. Ποια είναι τα συστατικά της; Μπορείς να σκεφτείς λέξεις με το πρόθημα *τηλε-*;

Συμφύματα

Μια κατηγορία μορφημάτων είναι τα **συμφύματα**, π.χ. *καλο-*, *κακο-*, *θεο-*, *-πουλο* κ.ά. Κάποια συμφύματα είναι λόγιας προέλευσης και δε στέκουν μόνα τους στον λόγο, αλλά αποτελούν συστατικό μιας λέξης: π.χ. *-λόγος* (*γλωσσολόγος*), *-φόρος* (*καρποφόρος*), *-ποιώ* (*πραγματοποιώ*).

Δραστηριότητα

4. Αξιοποιώντας το ηλεκτρονικό [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, σχημάτισε λέξεις με τα παρακάτω συμφύματα: *θεο-*, *καλο-*, *-ποι(ώ)*, *-γον(ος)*, *-φορ(ος)*.

► Παρατήρησε τα: *ταινία-έκπληξη*, *βιβλίο-φαινόμενο* και *τηλεμεταφορά*, που υπάρχουν στα Κείμενα 1 και 2.

- Υπάρχει κάποια διαφορά μεταξύ τους στον τονισμό τους; Αν ναι, ποια είναι αυτή, κατά τη γνώμη σου;
- Τα *ταινία-έκπληξη* και *βιβλίο-φαινόμενο* εκφράζουν μεμονωμένες έννοιες ή λειτουργούν ως νοηματικό σύνολο; Τι παρατηρείς;

Σύνθετα - Πολυλεκτικά Σύνθετα

Όπως διαπιστώνεις, η σημασία των δύο πρώτων λέξεων-φράσεων είναι ενιαία και δεν προκύπτει από το άθροισμα των σημασιών των επιμέρους λέξεων, ενώ στην τρίτη το πρόθημα *τηλε-* δίνει μια ιδιότητα στη λέξη *μεταφορά*.

Ένα σύνθετο μπορεί να αποτελείται:

α. από μία λέξη με δύο ή περισσότερα μορφήματα (π.χ. *εξώπορτα*: *εξώ-**πορτα*, *ξαναγράφω*: *ξανα-**γράφω*, *ποδηλατόδρομος*: *ποδηλατ-**ό-**δρομ-**ος*). Ανάμεσα στα δύο συνθετικά συχνά υπάρχει ένα συνδετικό (ή συνθετικό) φωνήεν *-ο-* (π.χ. *τυρ-ο-σαλάτα*).

β. από δύο ή τρεις λέξεις (**πολυλεκτικό σύνθετο**). Τα πολυλεκτικά σύνθετα είναι ονοματικά σύνολα που έχουν παγιωθεί, έχουν ιδιαίτερη σημασία χωρίς δυνατότητα συντακτικών αλλαγών και γίνονται αντιληπτά ως ενιαία λέξη (π.χ. *παιδική χαρά*, *τρίτος κόσμος*, *μαλλί της γριάς*, *λέξη-κλειδί*, *τιμή-έκπληξη*).

Μπορεί να είναι:

- επίθετο + ουσιαστικό (π.χ. *παιδική χαρά*, *σκληρός δίσκος*)
- ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική: (π.χ. *φακοί επαφής*, *μαλλί της γριάς*)
- ουσιαστικό + ουσιαστικό που συνδέονται με ενωτικό και η σημασία της δεύτερης λέξης προσθέτει μια σημασία στην πρώτη (π.χ. *τιμή-έκπληξη*: τιμή που αποτελεί έκπληξη).

Δραστηριότητες

- Μπορείς να σκεφτείς σύνθετα ή ονοματικές φράσεις με τις λέξεις **ταινία** και **βιβλίο**;
- Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα (Στήλη Β) με απλά ή πολυλεκτικά σύνθετα, αξιοποιώντας τη σημασία που δίνεται στη Στήλη Α:

Στήλη Α	Στήλη Β
Λέξη που είναι βασική και συχνή.	
Άνθρωπος που δεν φαίνεται.	
Παιδί που είναι ξεχωριστό.	
Ταξίδι που είναι πολύ γρήγορο.	
Βιβλιοπώλης που πουλά παλιά βιβλία.	
Σημαντικός μάρτυρας.	
Καλλιέργεια πολλών ειδών.	
Η τρύπα σκουληκιού και μυρμηγκιού.	

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

[Podcast: Βιβλιοπαρουσιάσεις: «Το καπλάνι της βιτρίνας»]

Αναζήτηση: [PODCAST ON SPOTIFY ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΤΟ ΚΑΠΛΑΝΙ ΤΗΣ ΒΙΤΡΙΝΑΣ] και άκουσε τη βιβλιοπαρουσίαση μαθητριών και μαθητών της ΣΤ' τάξης του 4ου Δημοτικού σχολείου της Πάτρας που παρουσιάζουν το βιβλίο της Άλκης Ζέη «Το καπλάνι της βιτρίνας».

Πριν από την ακρόαση

► Τι περιμένεις να ακούσεις σε μια βιβλιοπαρουσίαση; Ποια στοιχεία θεωρείς ότι πρέπει να περιλαμβάνει;

Κατά την ακρόαση

Αφού ακούσεις το ηχητικό αρχείο, απάντησε στις ερωτήσεις:

1. Ποια είναι η δομή της συγκεκριμένης βιβλιοπαρουσίασης;
2. Γράψε τις τρεις ερωτήσεις που γίνονται στον μαθητή που παρουσιάζει το βιβλίο (Λεωνίδα) από τους συμμαθητές του (Φίλιππος, Νίκος, Ραφαήλ) και τις αντίστοιχες απαντήσεις που δίνει.

Φίλιππος (ερώτηση): _____

Απάντηση: _____

Νίκος (ερώτηση): _____

Απάντηση: _____

Ραφαήλ (ερώτηση): _____

Απάντηση: _____

3. Ανάφερε δύο στοιχεία του podcast που δημιούργησαν οι μαθητές/-τριες, τα οποία αξιολογείς θετικά, αιτιολογώντας την απάντησή σου.
4. Εάν δημιουργούσες εσύ με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου ένα αντίστοιχο podcast βιβλιοπαρουσίασης, θα περιελάμβανε και άλλα στοιχεία; Ποια;

Μετά την ακρόαση

1. **Ομαδική εργασία:** Δημιουργήστε ένα δικό σας ηχητικό αρχείο, διάρκειας 2-3', στο οποίο να παρουσιάσετε ένα βιβλίο της επιλογής σας, που μπορείτε να διαβάσετε στη διάρκεια του τετραμήνου. Η δραστηριότητα μπορεί να συνδεθεί διαθεματικά με το μάθημα της Λογοτεχνίας. Τα podcasts όλων των ομάδων μπορούν να παρουσιαστούν στο τέλος της χρονιάς σε σχολική εκδήλωση φιλαναγνωσίας.

Κείμενο 4

«Αθλητισμός και ψυχαγωγία: ένας τέλειος συνδυασμός ενθουσιασμού και διασκέδασης»

Ο αθλητισμός και η ψυχαγωγία είναι δύο πτυχές της ανθρώπινης ζωής που έχουν τη δύναμη να μας συνεπάρουν, να μας συγκινήσουν και να μας προσφέρουν αξέχαστες στιγμές. Όταν αυτά τα δύο στοιχεία συνδυάζονται, δημιουργούν μια μοναδική συνθήκη, ικανή να προσελκύσει και να ευχαριστήσει ανθρώπους κάθε ηλικίας.

Ο αθλητισμός είναι μια αντανάκλαση του ανθρώπινου πάθους, δεξιοτήτων και αφοσίωσης. Μέσα από τον αθλητισμό, μπορούμε να γίνουμε μάρτυρες αθλητικής υπεροχής και στιγμών καθαρής συγκίνησης. Είτε πρόκειται για έναν συναρπαστικό αγώνα ποδοσφαίρου ή έναν αγώνα γυμναστικής που προκαλεί δέος, τα αθλήματα μας προσφέρουν στιγμές αγωνίας, χαράς, ακόμη και λύπης.

[Πηγή: commons.wikimedia/pd]

Η ψυχαγωγία είναι, αναμφισβήτητα, το στοιχείο που συμπληρώνει τα αθλήματα, προσθέτοντας ένα επιπλέον επίπεδο διασκέδασης και ενθουσιασμού. Κατά τη διάρκεια αθλητικών εκδηλώσεων, μπορούμε να απολαύσουμε απίστευτες καλλιτεχνικές παραστάσεις, όπως σόου φωτός, πυροτεχνημάτων, χορογραφημένους χορούς και ζωντανές μουσικές παραστάσεις. Αυτά τα στοιχεία ψυχαγωγίας συμβάλλουν στη δημιουργία μιας ελκυστικής και σαγηνευτικής ατμόσφαιρας, εμπλέκοντας το κοινό ακόμα πιο βαθιά στο αθλητικό γεγονός.

Επιπλέον, η ψυχαγωγία που σχετίζεται με τον αθλητισμό περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων. Θεματικά πάρκα, αθλητικά μουσεία, διαδραστικά παιχνίδια και εικονικές εμπειρίες είναι μερικές μόνο από τις διαθέσιμες επιλογές για τους λάτρεις των σπορ. Αυτές οι εμπειρίες δίνουν στις επισκέπτριες και τους επισκέπτες την ευκαιρία να εμπλακούν περισσότερο στον κόσμο του αθλητισμού, να μαθαίνουν για την ιστορία, να πηγαίνουν στα παρασκήνια και ακόμη να συμμετέχουν σε σωματικές και εικονικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τον αθλητισμό.

Εν ολίγοις, ο συνδυασμός αθλητισμού και ψυχαγωγίας είναι μια τέλεια αλλημεία που προσφέρει στιγμές χαράς, ενθουσιασμού και διασκέδασης, παρέχοντας εμπειρίες με στοιχεία απόλαυσης, έκπληξης και δημιουργικότητας. Είτε σε ένα ζωντανό στάδιο, παρακολουθώντας ζωντανή αθλητική εκδήλωση, είτε στο σπίτι, μετά από μετάδοση με διαδραστικές λειτουργίες, αυτός ο μοναδικός συνδυασμός επιτρέπει να απολαμβάνουμε μια ολοκληρωμένη εμπειρία, που μας συνδέει μεταξύ μας και μας παρέχει στιγμές καθαρής ευτυχίας.

[Πηγή: *energy radio*, 12/7/2023 (ιστότοπος, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Μεσολυμπιάδα
1906
Συλλογή
Φωτογραφιών
Ασκήσεις

Δραστηριότητες

1. Πώς συνδέεται ο αθλητισμός με την ψυχαγωγία, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Παρατήρησε τον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων και των παραγράφων του κειμένου. Με ποιους τρόπους επιτυγχάνεται η σύνδεσή τους; Γιατί είναι σημαντική για το κείμενο;
3. Να εντοπίσεις σημεία του κειμένου στα οποία υπάρχει επανάληψη και να σχολιάσεις τον ρόλο της.
4. Με ποιες συνδετικές λέξεις ή φράσεις επιτυγχάνεται μια «αρμονική» σύνδεση των νοημάτων (συνοχή) στις περιόδους του Κειμένου 4; Να τις καταγράψεις σε μία στήλη και σε διπλανή στήλη να δηλώσεις τι σημαίνουν.
5. Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 4 κάνε όσες αλλαγές χρειάζονται, ώστε να κυριαρχούν οι ονοματικές φράσεις.

Συνοχή κειμένου

Σε ένα κείμενο οι περίοδοι ή οι παράγραφοι συνδέονται μεταξύ τους τόσο σε επίπεδο λέξεων (συνοχή) όσο και σε επίπεδο νοημάτων (συνεκτικότητα).

Με τη **συνοχή**, τη λεκτική σύνδεση φράσεων, προτάσεων, περιόδων, παραγράφων, αποφεύγονται τα νοηματικά κενά και χάσματα και μεταβαίνουμε από τη μία παράγραφο ή λέξη στην άλλη.

Πολύ συχνός τρόπος είναι η **επανάληψη** λέξεων ή φράσεων, που είναι σημαντικές για το μήνυμα και την πληροφορία του κειμένου (λέξεις ή φράσεις-κλειδιά).

Ονοματοποίηση

Ονοματοποίηση

Η γλώσσα έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τις ποικίλες λειτουργίες και να προωθήσει το ίδιο νόημα με διαφορετική οπτική.

▶ Είναι δυνατόν ένα ρήμα ή ένας επιθετικός προσδιορισμός να μετατραπεί σε ουσιαστικό (π.χ. δημιουργώ > δημιουργία, ικανός > ικανότητα). Η διαδικασία αυτή ονομάζεται **ονοματοποίηση** και χαρακτηρίζει, κυρίως, τα κείμενα (επιστημονικά ή δοκίμια) που διακρίνονται για το αντικειμενικό, σοβαρό και επίσημο ύφος.

Η ονοματοποίηση μπορεί να δηλωθεί **με γενική** που δηλώνει τον μετέχοντα που έχει λειτουργία αντικειμένου του ρήματος **και με έναν εμπρόθετο προσδιορισμό** που δηλώνει τον μετέχοντα που έχει λειτουργία υποκειμένου του ρήματος: π.χ. ο δημοσιογράφος κατέγραψε το συμβάν = η καταγραφή του συμβάντος από τον δημοσιογράφο.

▶ Είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν με το αντίστοιχο όνομα τα συμπληρώματα του ρήματος: π.χ. θέλει να αγωνιστεί = η θέλησή του να αγωνιστεί

▶ Τα προθετικά σύνολα που λειτουργούν ως συμπλήρωμα σε μια ρηματική φράση έχουν την ίδια μορφή και κατά την ονοματοποίησή τους. π.χ. διαφωνεί στην ιδέα = διαφωνία στην ιδέα.

▶ Τα επιρρήματα που προσδιορίζουν το ρηματικό σύνολο αντιστοιχούν σε επίθετα που προσδιορίζουν το όνομα:

π.χ. αθλείται έντονα = η έντονη άθληση.

[Πηγή: imagine.art]

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Πριν από την ανάγνωση

1. Να συζητήσεις με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου και να εκφράσετε τους προβληματισμούς και τις σκέψεις σας για το πώς μια επιλογή διασκέδασης θα μπορούσε να έχει δυσάρεστη κατάληξη.
2. Υπάρχουν μορφές διασκέδασης που, κατά τη γνώμη σου, θα μπορούσαν να θεωρηθούν επικίνδυνες;

Κείμενο 5α «Η διασκέδαση κατέληξε σε τραγωδία...»

Infoγράφημα:
Ψυχαγωγία
Διασκέδαση

Μπορεί οι περισσότεροι από τους 100 καρναβαλιστές που μεταφέρθηκαν την Κυριακή στο νοσοκομείο Ρεθύμνου να εμφάνιζαν τα συνηθισμένα συμπτώματα της μέθης, ωστόσο η ξέφρενη διασκέδαση και η υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ για έναν 50χρονο είχε πραγματικά οδυνηρό τέλος.

Ο 50χρονος άνδρας αυτήν τη στιγμή νοσηλεύεται σε σοβαρή κατάσταση στο Βενιζέλειο νοσοκομείο, καθώς λόγω μέθης έπεσε από ταρατσα, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί βαρύτατα.

Υπενθυμίζεται ότι οι αρχικές πληροφορίες ήθελαν τουλάχιστον 40 άτομα από το Ρέθυμνο να μεταφέρθηκαν λόγω μέθης στο νοσοκομείο. Ωστόσο, σύμφωνα με νεότερα στοιχεία του ΕΚΑΒ τα άτομα που νοσηλεύτηκαν ξεπέρασαν τα 100.

[Πηγή: *newsroom iefimerida.gr*, 18/3/2013 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Κείμενο 5β «Από το κλαμπ στο νοσοκομείο 18 μαθητές από νοθευμένα ποτά»

Συναγερμός και «σαφάρι» ελέγχων ενόψει Καρναβαλιού.

Έντονος προβληματισμός στην Πάτρα, καθώς 18 παιδιά έχουν μεταφερθεί σε νοσοκομεία τις τελευταίες μέρες από τα ποτά που κατανάλωσαν. Εκτός από το γεγονός ότι δε θα έπρεπε να πωλούνται αλκοολούχα ποτά σε ανήλικους, υπάρχουν φόβοι ότι ήταν και νοθευμένα. Οι γιατροί έχουν ενημερώσει σχετικά την αστυνομία και ο φάκελος έφτασε στα χέρια εισαγγελέα.

Οι έλεγχοι τις επόμενες μέρες αναμένεται να ενταθούν, καθώς υπάρχει ανησυχία για ανάλογη συνέχεια λόγω και του καρναβαλιού. Σύμφωνα με πληροφορίες, ο ανώτατος εισαγγελικός λειτουργός της Πάτρας ζητά από τις αρμόδιες αρχές να διερευνήσουν το ενδεχόμενο να σερβίρονται «μπόμπες» στα πάρτι που διοργανώνονται ακόμα και σε ανήλικους, γεγονός που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την υγεία τους.

Ενόψει και της κορύφωσης των καρναβαλικών εκδηλώσεων στην Πάτρα το τελευταίο τριήμερο η Εισαγγελική Αρχή παρεμβαίνει, προκειμένου να διερευνήσει αναφορές για τη διακίνηση νοθευμένων αλκοολούχων ποτών.

[Πηγή: *Η βραδυνή* (vradini.gr), 23/2/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Κατά την ανάγνωση

1. Ποιες σκέψεις σου προκαλεί η ανάγνωση των δύο κειμένων; Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σου, ο στόχος τους;
2. Ποιες δυσάρεστες συνέπειες είχε η κατανάλωση αλκοόλ στις περιπτώσεις που αναφέρονται στα δύο παραπάνω κείμενα;
3. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στα δύο κείμενα; Να αναφέρεις συγκεκριμένα παραδείγματα και να αιτιολογήσεις τη χρήση του. Ποια επίδραση πιστεύεις ότι έχει στο ύφος του κειμένου;

Μετά την ανάγνωση

1. Σε **ομιλία** που θα εκφωνήσεις ως εκπρόσωπος της τάξης σου σε σχολική εκδήλωση με θέμα την ψυχαγωγία των σημερινών εφήβων,
 - α. να αναφερθείς στους κινδύνους που μπορεί να έχουν μορφές νόθης ψυχαγωγίας για τους νέους και τις νέες,
 - β. να παρουσιάσεις προτάσεις δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου και γνήσιας ψυχαγωγίας.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 6

«Παροχή διευκρινίσεων σχετικά με την ελεύθερη είσοδο στα δημόσια θεάματα και ακροάματα»

Με αφορμή γραπτά ερωτήματα και αιτήματα που υποβλήθηκαν ύστερα από τη με αριθμ. Δ6Α1109983ΕΞ2014/31.7.2014 Απόφαση Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων (ΑΓΓΔΕ), που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 2096 τ.Β΄, σε συνδυασμό με τις εγκυκλίους, κατά το μέρος που εξακολουθούν να ισχύουν, σχετικά με τη θεώρηση των ταυτοτήτων δημοσιογράφων εν ενεργεία, ηθοποιών, σκηνοθετών κ.λπ., σας γνωρίζουμε τα εξής:

1. Η είσοδος των ανωτέρω προσώπων στα δημόσια θεάματα και ακροάματα, με την προϋπόθεση ότι ο εκμεταλλευτής του θεάματος επιτρέπει την είσοδο χωρίς την καταβολή αντιτίμου (εισιτηρίου), θα γίνεται εφεξής με την επίδειξη των ειδικών ταυτοτήτων αναγνώρισης της ιδιότητάς τους.
2. Σημειώνεται ότι για τη θεώρηση των δελτίων εισόδου στο όνομα εκμεταλλευτών επιχειρήσεων προβολής κινηματογραφικών ταινιών ή σε πρόσωπα που αυτοί υποδεικνύουν ισχύουν τα αναφερόμενα στην ΠΟΛ. 1058/1992 εγκύκλιο.
3. Ως προς τον αριθμό των προσώπων που δικαιούνται της ατελούς εισόδου εξακολουθούν να ισχύουν τα αναφερόμενα στις προηγούμενες ως άνω εγκυκλίους.

Η Γενική Γραμματέας Δημοσίων Εσόδων

[Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, ΓΓΔΕ, 21-1-2015, ΠΟΛ: 1025]

Δραστηριότητες

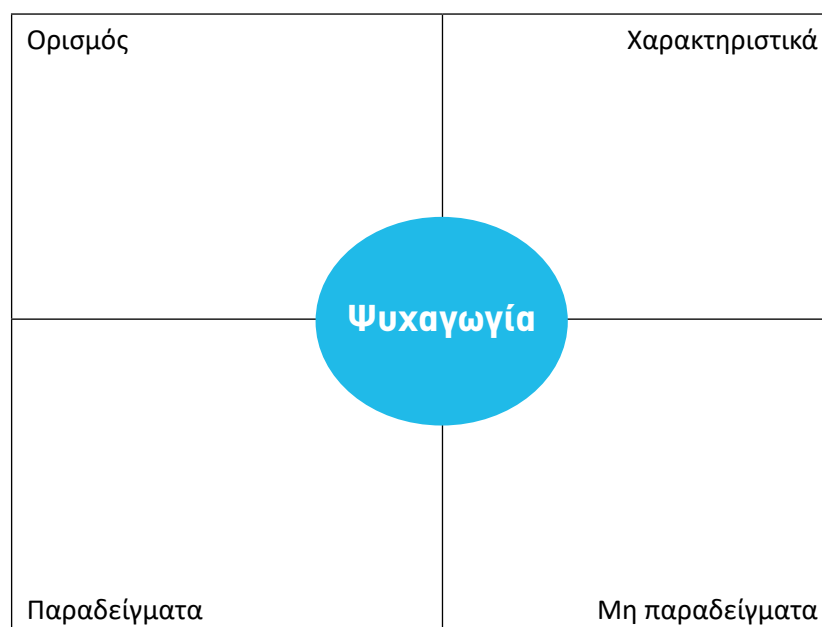
1. Το κείμενο αποτελεί απόφαση της Γενικής Γραμματέως Δημοσίων Εσόδων. Σε αυτό εντοπίζονται **αρκτικόλεξα** (π.χ. ΠΟΛ, ΕΞ, ΑΓΓΔΕ, ΦΕΚ). Αφού συμβουλευθείς κάποιο έντυπο λεξικό ή το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) για τη σημασία της λέξης, να αναφέρεις τρία αρκτικόλεξα της επιλογής σου, δηλώνοντας τη σημασία τους.
2. α. Υπογράμμισε πέντε (5) λόγιες λέξεις ή φράσεις που υπάρχουν στο κείμενο.
 - β. Πώς δικαιολογείς την παρουσία λόγιων λέξεων στο κείμενο; Θα βοηθήσει να λάβεις υπόψη σου το είδος του κειμένου, ποιος μιλάει και σε ποιον απευθύνεται.
3. Να υποθέσεις ότι ενημερώνεις έναν/μια συμμαθητή/-ριά σου για την απόφαση αυτήν του Υπουργείου Οικονομικών. Να γράψεις μια σύντομη παράγραφο, αποδίδοντας το περιεχόμενό της, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές σε επίπεδο ύφους και λεξιλογίου.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην ενότητα αυτή μίλησες για μορφές ψυχαγωγίας και δραστηριοτήτων που μπορεί να κάνει κάποιος/-α στον ελεύθερο χρόνο του/της.

► Αφού φέρεις στη μνήμη σου θέματα που συζητήσες, να συμπληρώσεις το παρακάτω διάγραμμα:⁷

► Εναλλακτικά, μπορείς να δημιουργήσεις ένα συννεφόλεξο με λέξεις που συνδέονται με την ψυχαγωγία και τις διάφορες μορφές της.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

7. Διάγραμμα Frayer: γραφικός οργανωτής που παρέχει τη δυνατότητα περιγραφής μιας λέξης με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους. Αναζήτησε πληροφορία [IEΠ. Frayer Model].

«Το μέσο είναι το μήνυμα; -
Σύγχρονες μορφές επικοινωνίας»

10

«Όταν εφαρμοστεί πλήρως η ασύρματη επικοινωνία, η γη θα μετατραπεί σε έναν τεράστιο εγκέφαλο»

Νικόλα Τέσλα (1856-1943), Σερβοαμερικανός εφευρέτης

1. Πώς αντιλαμβάνεσαι τα λόγια του Νικόλα Τέσλα;
2. Πιστεύεις ότι η ασύρματη επικοινωνία έχει ήδη αρχίσει να μεταμορφώνει τον κόσμο; Πώς, κατά τη γνώμη σου, θα επηρεάσει την κοινωνία στο μέλλον;
3. Ποιες είναι οι θετικές και αρνητικές επιπτώσεις αυτής της μεταμόρφωσης;

[Πηγή: freepik.com]

- ▶ Ποιες σκέψεις σου δημιουργούνται βλέποντας την εικόνα;
- ▶ Πώς θα αλλάξει η επικοινωνία με την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης;
- ▶ Πώς θα επηρεάσει η τεχνητή νοημοσύνη τις κοινωνικές μας σχέσεις;

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα σχετικά με τη **σύγχρονη επικοινωνία**, την **ψηφιακή επικοινωνία**, τον **κινηματογράφο** ως μέσο επικοινωνίας, την **ιστορία της εξέλιξης της επικοινωνίας** των ανθρώπων, **νέες μορφές γραπτών μηνυμάτων** στην ψηφιακή επικοινωνία, τον **εφηβικό εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης**, την **Τεχνητή Νοημοσύνη**.
2. Κειμενικούς τύπους, όπως:
 - α. **περιγραφή ψηφιακών αντικειμένων** (σε σχέση με τα κειμενικά είδη της παρουσίασης αντικειμένων σε ιστοσελίδες καταστημάτων, της παρουσίασης της λειτουργίας σκευών σε τεχνικά φυλλάδια/εγχειρίδια),
 - β. **επιχειρηματολογία** (αξιολόγηση ταινιών σε περιοδικό, εφημερίδα, ιστοσελίδα, μέσο κοινωνικής δικτύωσης).
3.
 - α. τους **ομοιόπτωτους προσδιορισμούς** (επιθετικό και κατηγορηματικό προσδιορισμό),
 - β. τους **ετερόπτωτους προσδιορισμούς** (σε γενική και αιτιατική πτώση).
4.
 - α. την **προβολή πληροφορίας**,
 - β. τη **διαπροσωπική λειτουργία της πρότασης** (αξιολόγηση, επιδοκιμασία, αποδοκιμασία).

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1 «Φωτόδεντρο: Εκπαιδευτικά Βίντεο»

Νέο περιεχόμενο στο αποθετήριο «Φωτόδεντρο Εκπαιδευτικά Βίντεο»!

Τα 340 εκπαιδευτικά βίντεο της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης που δημιουργήθηκαν κατά το διάστημα Μαρτίου - Δεκεμβρίου 2020 στο πλαίσιο των δράσεων «Μαθαίνουμε στο σπίτι» και «Μαθαίνουμε ασφαλείς», αναρτήθηκαν, τεκμηριώθηκαν με μεταδεδομένα και διατέθηκαν σε όλους/ες, μέσα από το Πανελλήνιο ψηφιακό αποθετήριο εκπαιδευτικών βίντεο που λειτουργεί και υποστηρίζει το ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Τα εκπαιδευτικά βίντεο απευθύνονται σε μαθητές Νηπιαγωγείου και Δημοτικού Σχολείου και αφορούν σε ποικίλα γνωστικά αντικείμενα, όπως: Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Γεωγραφία, Εικαστικά, Ευέλικτη Ζώνη, Θεατρική Αγωγή, Θρησκευτικά, Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Μουσική, Νηπιαγωγείο, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας, Φυσική, Φυσική Αγωγή.

Επισκεφτείτε το «Φωτόδεντρο Εκπαιδευτικά Βίντεο», για να δείτε το νέο υλικό!

Εκπαιδευτικό Βίντεο - Επίθετο

[Πηγή: ανάρτηση στο Facebook, 13/11/2023]

Ηλεκτρονική-Ψηφιακή Μάθηση

Οι αλλαγές που συνδέονται με την ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας και την εξάπλωση του Διαδικτύου και του παγκόσμιου ιστού (3W) δεν αφήνουν ανεπηρέαστα τα καθιερωμένα πρότυπα διδασκαλίας και μάθησης. Η εμφάνιση της «ηλεκτρονικής μάθησης» επιφέρει σημαντικές αλλαγές και εντάσσει ψηφιακές πλατφόρμες και ψηφιακά μέσα διδασκαλίας που αλλάζουν και εξελίσσουν τον τρόπο κατάκτησης της γνώσης.

Ο Εθνικός Συσσωρευτής Εκπαιδευτικού Περιεχομένου **ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ**, η Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα **e-me**, οι **προσομοιώσεις**, οι **οπτικοποιήσεις**, οι **ενοσιολογικοί χάρτες**, οι **χρονογραμμές**, τα **ψηφιακά βιβλία** και άλλα αποτελούν μια νέα πραγματικότητα στη διαδικασία μάθησης.

Τα **μέσα κοινωνικής δικτύωσης** είναι μια νέα πραγματικότητα στη ζωή του ανθρώπου και παρέχουν τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων. Κάθε ψηφιακό αρχείο αλλά και οι προσωπικές σκέψεις και τα συναισθήματα διαμοιράζονται άμεσα και εύκολα μεταξύ των χρηστών/-στριών. Οι χρήστες/-στριες έχουν πλέον τη δυνατότητα να σχολιάζουν και να αξιολογούν πολύ πιο αποτελεσματικά δράσεις, καταστάσεις και ενέργειες. Τους δίνεται η ευκαιρία να συζητούν για τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους, απελευθερωμένοι/-ες από τη συστολή και τον δισταγμό της διά ζώσης επικοινωνίας.

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου;
 - α) να ψυχαγωγήσει
 - β) να ενημερώσει
 - γ) να εκπαιδεύσει
2. Το κείμενο απευθύνεται:
 - α) στο ευρύ κοινό, χωρίς ιδιαίτερες γνώσεις ή εξειδίκευση
 - β) σε μαθητές/-τριες σχολείων, στο πλαίσιο ενός μαθήματος
 - γ) εκπαιδευτικούς, γονείς που θέλουν να βοηθήσουν τα παιδιά τους και όποιους/-ες ενδιαφέρονται για την εκπαίδευση και θέλουν να ενημερωθούν για τα διαθέσιμα εκπαιδευτικά βίντεο.
3. Να επιλέξεις τον κειμενικό τύπο, στον οποίο πιστεύεις ότι ανήκει το παραπάνω κείμενο και να αιτιολογήσεις την απάντησή σου:
 - α) αφήγηση
 - β) εξήγηση
 - γ) περιγραφή
 - δ) επιχειρηματολογία
4. Με ποιους τρόπους μπορούν οι εκπαιδευτικοί να αξιοποιήσουν τα βίντεο αυτά στο πλαίσιο της διδασκαλίας τους;
5. Ποια είναι η σημασία της ανάρτησης αυτής για τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/-τριες;
6. Πώς μπορούν τα ψηφιακά μέσα να βοηθήσουν στη βελτίωση της κατάρκτησης και αφομοίωσης της γνώσης; Συζήτησε στην τάξη ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της χρήσης ψηφιακών μέσων στην εκπαίδευση και κατάγραψε τα σε έναν πίνακα ή διάγραμμα.
7. Μια από τις σημαντικότερες εξελίξεις στον χώρο της εκπαίδευσης είναι η αξιοποίηση της **Τεχνητής Νοημοσύνης (TN)**, η οποία υπόσχεται να φέρει επανάσταση στον τρόπο με τον οποίο μεταδίδεται και προσλαμβάνεται η γνώση.

 Αναζητήστε: [Τεχνητή Νοημοσύνη- Artificial Intelligence] στη σελίδα SaferInternet4Kids και [Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη και πώς χρησιμοποιείται] στη σελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Χωριστείτε σε 3 ομάδες, διατρέξτε το υλικό και ετοιμάστε μια σύντομη παρουσίαση (3-4 διαφάνειες) για τους συμμαθητές/-τριές σας με τα εξής θέματα:

 - 1) ορισμός και είδη της τεχνητής νοημοσύνης
 - 2) οφέλη της τεχνητής νοημοσύνης
 - 3) απειλές και προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης.

Κείμενο 2 «Avatar: Απόδειξη ενός υπέρ-υπερθεάματος του σινεμά»

Λίγοι σκηνοθέτες εκεί έξω προκαλούν σεισμό στο σινεμά με κάθε τους ταινία, όπως ο James Cameron. Σε μια περίοδο που ο κινηματογράφος και η βιωσιμότητά του αμφισβητούνται, ο Cameron προσπαθεί να αποτελέσει μία ακόμη όαση στο είδος των τίμιων κινηματογραφικών επιτυχιών για όλη την οικογένεια, όπως αυτό το blockbuster⁸ που θα σε κάνει να πεις μόλις βγεις από την αίθουσα «άξιζε το εισιτήριο και με το παραπάνω».

Η ουσία είναι ότι παρακολούθησα το Avatar: The way of Water («Άβαταρ: Ο δρόμος του νερού») -όπως τιτλοφορείται επίσημα το sequel⁹ ατόφιο- και μπορώ να πω με σιγουριά πως είναι μια άκαστη κινηματογραφική εμπειρία, όπως ακριβώς και ο προκάτοχός του. Αν και ακόμη να συνέλθω από την πανδαισία που έχει στήσει η παραγωγή, μπορώ να πω ότι είναι οπτικά κλάσεις ανώτερο από αυτό του 2009. Όχι μόνο γιατί προχώρησε τρομερά η τεχνολογία από τότε, αλλά επειδή την τιθασεύει σε τέτοιο βαθμό που να ξεγελά ακόμη και τα πιο μυημένα ζευγάρια ματιών στα CGI¹⁰.

Μου άρεσε πολύ πώς δένει ολόκληρες τις θεματικές της οικογένειας και της απώλειας. Ο Cameron αποδεικνύει γιατί μονάχος του μπορεί να κάνει απολαυστικό blockbuster σινεμά που δεν κοροϊδεύει τη νοημοσύνη του θεατή. Οι στιγμές μεταξύ των χαρακτήρων έχουν ψυχή, είναι εντάξει γραμμένες και δεν μου προκάλεσαν μια αίσθηση του «τι κριντζιά¹¹ πέταξε τώρα».

8. blockbuster: πολύ επιτυχημένη ταινία ή βιβλίο, που έκανε μεγάλη εισπρακτική επιτυχία.

9. sequel: η συνέχεια, η επόμενη ταινία.

10. CGI: (ακρωνύμιο του *computer-generated imagery*) εφέ γραφικών υπολογιστή σε ταινίες και άλλα οπτικά μέσα.

11. κριντζιά (νεολογισμός): παρωδία, αηδία. Χρησιμοποιείται στη γλώσσα των νέων. Πρόκειται για δάνειο από την αγγλική λέξη *cringe* = ντροπιαστικός, που προκαλεί αμηχανία.

Στο να βγει συναίσθημα, βέβαια, βοηθάει και το πόσο καλύτερη έχει γίνει η mocap¹² τεχνολογία που ζωντανεύει τους Na'vi¹³. Τι να πω, όμως, και για τα CGI. Ξεφυσάω με απορία αυτήν τη στιγμή με τις λέξεις που πρέπει να βάλω στο ψηφιακό μελάνι, για να σας περιγράψω το θέαμα του Avatar 2, αλλά στερεύω. Στερεύω, γιατί το immersion, η εμπύθιση που έζησα στην αίθουσα ήταν κάτι που δεν είχα ξαναζήσει σε IMAX 3D¹⁴ και μάλιστα σε HFR έκδοση που αποτέλεσε έκπληξη. Ναι, υπήρχε εναλλασσόμενο framerate¹⁵ στην ταινία ανάλογα με τη σκηνή και το τι ήθελε να εξυπηρετήσει και ναι, αυτές οι τεχνολογίες κάνουν τη διαφορά είτε το πιστεύετε είτε όχι. Οι gamers¹⁶, πιστεύω, θα προσαρμωστείτε πολύ πιο εύκολα σε αυτό το περιβάλλον.

Υπήρξαν στιγμές που το δέος του κόσμου της Pandora και ο φωτορεαλισμός της πραγματικά με έκαναν να ξεχνάω πως πρόκειται κατά 99% για μια CGI δημιουργία. Πρόκειται για ένα κινηματογραφικό υπέρ-υπερθέαμα που όμοιο του είχαμε να δούμε 13 χρόνια. Συνεπώς, ήρθε ο Cameron, για να διδάξει ένα ακόμη masterclass¹⁷ στη δημιουργία ενός απόλυτου blockbuster φιλμ, με ζεστασιά, προσγειωμένη θεματολογία που ταυτίζει τον θεατή και, φυσικά, να θέσει ξανά τον πήχη στα ειδικά εφέ. Κυρίες και κύριοι, το Avatar 2 δεν είναι απλώς μια ταινία, είναι μια κινηματογραφική εμπειρία που μόνο η σκοτεινή αίθουσα μπορεί να προσφέρει στο έπακρό της και ο Cameron ευλαβικά τιμάει.

[Πηγή: Κ. Στεργιάδης, *Unboxholics*, 17/12/2022 (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. **α.** Υπογράμμισε τα στοιχεία που παραπέμπουν σε προφορικό λόγο στο κείμενο.
β. Ποια είναι η λειτουργία τους;

2. Ποια εκφραστικά μέσα χρησιμοποιούνται στην περίοδο «Ξεφυσάω με απορία αυτήν τη στιγμή με τις λέξεις που πρέπει να βάλω στο ψηφιακό μελάνι, για να σας περιγράψω το θέαμα του Avatar 2, αλλά στερεύω»;

3. Ποια είδη λεξιλογίου διακρίνεις;

- α) επιστημονικό λεξιλόγιο
- β) ειδικό λεξιλόγιο
- γ) δάνειες λέξεις
- δ) τεχνικό λεξιλόγιο
- ε) νεολογισμοί
- στ) κοινό λεξιλόγιο
- ζ) λεξιλόγιο των νέων

Na αναφέρεις παραδείγματα από κάθε κατηγορία.

4. **α.** Ποιο είναι το είδος του κειμένου;
β. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;

5. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το παραπάνω απόσπασμα;
α) αφήγηση β) περιγραφή
γ) εξήγηση δ) επιχειρηματολογία

6. Ομαδική εργασία: Με την ομάδα σας αναλαμβάνετε να κάνετε **αξιολόγηση/κριτική** μιας ταινίας σε ιστολόγια που απευθύνονται σε διαφορετικό κοινό. Θυμηθείτε και όσα συζητήσατε στην 9^η Ενότητα για τις κριτικές ταινιών.

ΟΔΗΓΙΕΣ

Η πρώτη ομάδα θα υιοθετήσει απλό, φιλικό, οικείο και εκλαϊκευμένο ύφος. Η δεύτερη ομάδα θα γράψει με τεχνικό και σύνθετο ύφος και η τρίτη ομάδα θα παραγάγει ένα κείμενο με επικριτικό, απρόσωπο αλλά ευγενικό ύφος. Η τέταρτη ομάδα θα αναλάβει ρόλο κριτών. Στη συνέχεια, αφού οριστεί εκπρόσωπος για κάθε ομάδα, θα παρουσιάσει την κριτική της ομάδας στην ολομέλεια της τάξης, για να ακολουθήσει, έπειτα, αξιολόγηση και αναστοχασμός.

12. Mocap (mo-cap): συντομογραφία της φράσης *motion capture* που σημαίνει σύλληψη κίνησης. Είναι η διαδικασία της εγγραφής της κίνησης ενός αντικειμένου ή ανθρώπου και η χρήση αυτής της πληροφορίας για την κίνηση των μοντέλων των ψηφιακών χαρακτήρων σε τρισδιάστατο ή δισδιάστατο animation (κινούμενη εικόνα).

13. Na'vi: είναι ένα φανταστικό αυτόχθονο είδος που ζει στον φανταστικό κόσμο της Πανδώρας στην ταινία Avatar. Τα πλάσματα αυτά μοιάζουν με ανθρώπους.

14. IMAX 3D: είναι ένα σύστημα προβολής ταινιών, που χαρακτηρίζεται από ήχο υψηλής πιστότητας και εικόνα υψηλής ανάλυσης. Προϋποθέτει ειδικό δωμάτιο κινηματογράφου και ειδική οθόνη.

15. framerate: ρυθμός ανανέωσης καρτέ, ρυθμός ανανέωσης πλαισίων.

16. gamer: άτομο που παίζει ηλεκτρονικά παιχνίδια.

17. masterclass: μάθημα από ειδικό, σεμινάριο εξειδίκευσης.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Ετερόπρωτοι
Προσδιορισμοί

► Σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν οι υπογραμμισμένες λέξεις του Κειμένου 1; «Τα εκπαιδευτικά βίντεο απευθύνονται σε μαθητές/-τριες Νηπιαγωγείου και Δημοτικού Σχολείου και αφορούν ποικίλα γνωστικά αντικείμενα. Επισκεφτείτε το «Φωτόδεντρο Εκπαιδευτικά Βίντεο», για να δείτε το γέλο υλικό!»

Ομοιόπρωτοι - Ετερόπρωτοι Προσδιορισμοί

Οι **ονοματικοί προσδιορισμοί** είναι ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα ή άλλες λέξεις με σημασία επιθέτου) που προσδιορίζουν ένα άλλο όνομα και είναι δύο ειδών: **ομοιόπρωτοι** και **ετερόπρωτοι**.

Οι ομοιόπρωτοι βρίσκονται στην **ίδια πτώση** με τη λέξη που προσδιορίζουν, ενώ οι **ετερόπρωτοι** σε διαφορετική πτώση.

A. Ομοιόπρωτοι Προσδιορισμοί

Στους **ομοιόπρωτους** προσδιορισμούς, εκτός από την **παράθεση** και την **επεξήγηση** (που είδες στην 9η Ενότητα), ανήκουν ο **επιθετικός** και ο **κατηγορηματικός** προσδιορισμός. Κάποια στοιχεία για τον επιθετικό προσδιορισμό μελέτησες ήδη στην προηγούμενη Ενότητα.

Επιθετικός προσδιορισμός χαρακτηρίζεται το όνομα (κυρίως το επίθετο) που προσδιορίζει ένα άλλο όνομα και προσδίδει μια συγκεκριμένη και μόνιμη ιδιότητα, π.χ. το ζαρωμένο πρόσωπο. Η μόνιμη ιδιότητα σημαίνει ότι η ιδιότητα αυτήν (ζαρωμένο) το πρόσωπο δεν την έχει μόνο τώρα, αλλά θα την έχει και σε λίγο και για πάντα.

- Ως **επιθετικοί προσδιορισμοί** χρησιμοποιούνται κυρίως τα *επίθετα*, οι *αντωνυμίες*, τα *αριθμητικά*, οι *μετοχές*, τα *επιρρήματα* με *άρθρο*, οι *προθετικές φράσεις* (κυρίως με τις προθέσεις: *από, για, με, χωρίς*) που μπορούν να μετατραπούν σε επίθετο ή σε μετοχή, τα *ουσιαστικά* που δηλώνουν *ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα*, τα *ονόματα των γεωγραφικών ή χρονικών όρων ή φυσικών φαινομένων*.

Κατηγορηματικός προσδιορισμός χαρακτηρίζεται το όνομα που προσδίδει στη λέξη που προσδιορίζει μια συγκεκριμένη και παροδική

ιδιότητα, π.χ. Με θλιμμένο το πρόσωπο. Η παροδική ιδιότητα σημαίνει ότι την ιδιότητα αυτή (θλιμμένο) το πρόσωπο την έχει μόνο αυτήν τη στιγμή, δεν την έχει πάντα· τώρα είναι θλιμμένο, σε λίγο, όμως, μπορεί να είναι χαμογελαστό. Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται κυρίως τα επίθετα (*όλος, ολάκερος, ολόκληρος, ακέριος, απόφιος, μισός, μονός, διπλός, μόνος ή μοναχός [μου, σου, του]*) και οι επιθετικές μετοχές. Η διάκριση του επιθετικού από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό είναι ότι συνήθως ο **επιθετικός** έχει **άρθρο (έναρθρος)**, ενώ ο **κατηγορηματικός** δεν έχει (**άναρθρος**).

B. Ετερόπρωτοι Προσδιορισμοί

Οι **ετερόπρωτοι** προσδιορισμοί βρίσκονται κυρίως σε γενική και πιο σπάνια σε αιτιατική πτώση.

Η γενική ως προσδιορισμός

Όταν χρησιμοποιούμε τη **γενική** ως **προσδιορισμό** ενός ουσιαστικού, τότε η γενική αποκτά διάφορες σημασίες:

- την **κτηση** (γενική **κτητική**): φανερώνει σε ποια/ποιον ανήκει κάτι, π.χ. Το σπίτι του φίλου μου.
- το **υποκείμενο** ενός ρηματικού ουσιαστικού (γενική **υποκειμενική**): φανερώνει το υποκείμενο μιας ενέργειας, π.χ. Ο πόλεμος των Αθηναίων (ενν. οι Αθηναίοι πολεμούν).
- το **αντικείμενο** ενός ρηματικού ουσιαστικού (γενική **αντικειμενική**): φανερώνει το αντικείμενο ή τον δέκτη μιας ενέργειας, π.χ. Το θεμέλιο της ελευθερίας (ενν. κάποιος/-α/-ο θεμελιώνει την ελευθερία).
- τον **χρόνο** (γενική του **χρόνου**): φανερώνει τον χρόνο κατά τον οποίο γίνεται μια ενέργεια, π.χ. Δουλειές της ημέρας.

- τον **τόπο** (γενική του **τόπου**): φανερώνει τον τόπο στον οποίο γίνεται μια ενέργεια, π.χ. *Η μάχη των Θερμοπυλών.*
 - την **ιδιότητα** (γενική της **ιδιότητας**): φανερώνει την ιδιότητα που έχει το όνομα που προσδιορίζει η γενική, π.χ. *Παιδί τριών ετών.*
 - το **περιεχόμενο** (γενική του **περιεχομένου**): φανερώνει τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιείται κάτι ή το περιεχόμενο του ουσιαστικού που προσδιορίζει η γενική, π.χ. *Βάζο λουλουδιών.*
 - το **σύνολο** (γενική **διαιρετική**): φανερώνει το σύνολο και η λέξη που προσδιορίζει η γενική φανερώνει ένα μέρος του συνόλου, π.χ. *Ο πιο σοφός των ανθρώπων.*
 - την **αιτία** (γενική της **αιτίας**): φανερώνει την αιτία μιας ενέργειας, μιας κατάστασης, π.χ. *Ένοχος φόνου.*
 - την **ύλη** (γενική της **ύλης**): φανερώνει την ύλη του ονόματος που προσδιορίζει, π.χ. *Τραπέζι ξύλου.*
 - την **καταγωγή** (γενική της **καταγωγής**): φανερώνει την καταγωγή του ονόματος που προσδιορίζει η γενική, π.χ. *Οι γιοι του φίλου μου.*
 - το **μέτρο** (γενική του **μέτρου**): φανερώνει τη μέτρηση α) του τόπου ή β) του χρόνου. π.χ. *Απόσταση δύο μέτρων ή απόσταση δέκα ωρών.*
 - τον **δημιουργό** (γενική του **δημιουργού**): φανερώνει τον δημιουργό του ονόματος που προσδιορίζει η γενική, π.χ. *Ο πίνακας του Πικάσο.*
- Υπάρχουν επίσης ετερόπρωτοι προσδιορισμοί σε **αιτιατική πτώση**, οι οποίοι είναι πολύ σπανιότεροι και δηλώνουν:
- την **αναφορά** (αιτιατική της **αναφοράς**). Οι λέξεις οι οποίες συνήθως χρησιμοποιούνται, για να δηλωθεί η αναφορά είναι: *το μάκρος, το πλάτος, το βάθος, το ύψος, το μήκος*, π.χ. *Σαράντα μέτρα ύψος.*
 - το **περιεχόμενο** (αιτιατική του **περιεχομένου**). Με τη σημασία αυτή η αιτιατική χρησιμοποιείται, για να δηλώσει το περιεχόμενο. Συνήθως, συνοδεύει τα επίθετα: *γεμάτος και όλος*, π.χ. *Δρόμος γεμάτος λακκούβες.*
 - το **αντικείμενο** (αιτιατική αντικειμενική). Για να δηλωθεί η αιτιατική με αυτήν τη σημασία, χρησιμοποιούνται ρηματικά ουσιαστικά που έχουν **προστακτική - ευχετική - προτρεπτική** σημασία, π.χ. *Προσοχή το τσιγάρο* (ενν. προσέξτε το τσιγάρο).

Δραστηριότητες

1. Να εντοπίσεις ομοιόπρωτους προσδιορισμούς από το Κείμενο 2 και να τους εντάξεις στον παρακάτω πίνακα, σημειώνοντας το είδος τους:

Ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί	
Επιθετικός προσδιορισμός	Κατηγορηματικός προσδιορισμός
κινηματογραφικών (επιτυχιών)	

2. Στο Κείμενο 2 να υπογραμμίσεις 6 ετερόπρωτους προσδιορισμούς και να βρεις τι δηλώνουν.
3. Στις παρακάτω προτάσεις σημείωσε **Ο**, αν οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί, και **Ε**, αν είναι ετερόπρωτοι.
 - α) Το κοινωνικό δίκτυο του Facebook είναι το πιο δημοφιλές στον κόσμο.
 - β) Η ψηφιακή εποχή έχει αλλάξει τον τρόπο επικοινωνίας των ανθρώπων.
 - γ) Το διαδίκτυο είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για τη σύγχρονη ζωή.

Δραστηριότητες

4. Συμπλήρωσε τις προτάσεις με ομοιόπτωτους ή ετερόπτωτους προσδιορισμούς.
- α) Τα μέσα _____ δικτύωσης είναι _____ εργαλεία για την εκπαίδευση.
β) Η ψηφιακή εποχή έχει δημιουργήσει _____ ευκαιρίες και προοπτικές για την επικοινωνία και τη μάθηση.
γ) Η _____ τεχνολογία έχει αλλάξει τον τρόπο επικοινωνίας.
5. Παρατήρησε τις παρακάτω προτάσεις και σημείωσε τους ετερόπτωτους προσδιορισμούς που υπάρχουν σε καθεμία. Τι φανερώνουν;
- α) Η χρήση των κοινωνικών δικτύων είναι γεμάτη προκλήσεις.
β) Οι επαγγελματίες του διαδικτύου είναι σε ζήτηση.
γ) Το μέγεθος της οθόνης είναι ικανοποιητικό για να μελετάς από τον υπολογιστή σου.
δ) Το δημιούργημα του Mark Zuckerberg έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις στον τομέα της επικοινωνίας.
ε) Η ψηφιοποίηση της γνώσης έχει αλλάξει την κοινωνία και θεωρείται από πολλούς το καλύτερο των επιτευγμάτων.

Α3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. **α.** Να αναλύσεις τη λέξη *επικοινωνία* στα μορφήματά της και να γράψεις τρεις νέες λέξεις, απλές ή σύνθετες, για κάθε ένα από αυτά.
β. Να σχηματίσεις πέντε ονοματικές φράσεις με τη λέξη *επικοινωνία*, προσθέτοντας
- προσδιορισμούς ομοιόπτωτους ή ετερόπτωτους (π.χ. *λεκτική επικοινωνία*) και, στη συνέχεια, να τις ενσωματώσεις σε προτάσεις.
2. **α.** Να προσθέσεις προθήματα και επιθήματα στη λέξη *μορφή*, για να φτιάξεις παράγωγες λέξεις:

ΕΥ-	-μορφ-	-ων/ω	-ω
α-			-ση
συν-			-μενος
επι-			-τος
μετα-			-της
παρα-		-ος	
δυσ-		-ικ(ος)	
ανα-		-ια	
δια-		-αζ(σ)	-μος

- β.** Φτιάξε σύνθετα με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό τη λέξη *μορφή*. Μπορείς να συμβουλευτείς έντυπα ή ψηφιακά λεξικά.
3. Υπογράμμισε τις ακόλουθες λέξεις στα Κείμενα 1 και 2 και αντικατάστησέ τις με **συνώνυμες**: [Κείμενο 1] *αναρτήθηκαν, τεκμηριώθηκαν, διατέθηκαν, απευθύνονται, αφορούν, ποικίλα*. [Κείμενο 2] *προκαλούν, προσπαθεί, πανδαισία, προχώρησε, τιθασεύει, απώλειες, όμοιο, θέαμα, έκπληξη, πιστεύετε, δημιουργία*.
4. Υπογράμμισε τις ακόλουθες λέξεις στο Κείμενο 2 και αντικατάστησέ τις με **αντώνυμες**: *επίσημα, σιγουριά, ακριβώς, ανώτερο, σκοτεινή, τρομερά, απολαυστικό, εύκολα, όμοιο, ταυτίζει*.
5. Να βρεις υπώνυμα για την υπερώνυμη έννοια μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Η ιστορία της επικοινωνίας»

Αναζήτηση: [A BRIEF HISTORY OF COMMUNICATION] βίντεο (animation), διάρκειας 00:01:16 για την ιστορία της ανθρώπινης επικοινωνίας.

Δραστηριότητες

B. Κατά την παρακολούθηση

1. **α)** Συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου για τις εικόνες και τα σχέδια που εμφανίζονται στο βίντεο. Ποιον ρόλο παίζουν στην κατανόηση του μηνύματος;
β) Παρατήρησε την κίνηση των κινουμένων σχεδίων. Πώς μεταβάλλεται η σημασία των σχεδίων στο βίντεο, καθώς κινούνται;

Πρόσληψη
Εικόνας:
Το
Γράμμα

2. **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, δημιουργήστε **ένα ψηφιακό ή έντυπο κόμικ** για την ιστορία της επικοινωνίας, επιλέγοντας κάποια σημεία ορόσημα ή εστιάζοντας σε κάποια συγκεκριμένη μορφή κατά την πορεία της εξέλιξης της επικοινωνίας των ανθρώπων.
Οδηγίες: Το ψηφιακό κόμικ μπορεί να περιλαμβάνει εικόνες, σχέδια, κίνηση και ήχο. Να χρησιμοποιήσετε οποιαδήποτε εργαλεία σας είναι διαθέσιμα, όπως ένα λογισμικό δημιουργίας κόμικ, μια εφαρμογή επεξεργασίας βίντεο ή ένα απλό πρόγραμμα επεξεργασίας εικόνων.

Γ. Μετά την παρακολούθηση

1. Δημιούργησε μια χρονογραμμή (timeline) με τα σημαντικότερα γεγονότα στην ιστορία της εξέλιξης της ανθρώπινης επικοινωνίας.

Η Ιστορία της Επικοινωνίας

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4

«Τα emojis, η παρερμηνεία τους και η γλώσσα του μέλλοντος»

Παιχνίδι
λέξεων:
Τα Emojis

Το 2023, τα emojis άγγιξαν τα 3.500 με τις προβλέψεις για το μέλλον να ξεπερνάνε κάθε προσδοκία. Κάτι τόσο ασήμαντο έχει καταλήξει να έχει δικές του στατιστικές αναλύσεις και έρευνες. Είναι, όμως, ασήμαντο; Ίσως τα emojis είναι τα ιερογλυφικά της ψηφιακής μας ζωής.

Τα emojis είναι πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της επικοινωνίας μας. Σε κάποιες περιπτώσεις, γίνονται σύμβολα αλληλεγγύης, ενώ, ταυτόχρονα, θεωρούνται μέρος της σύγχρονης ποπ κουλτούρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η θεματική «Emoji news» στο Late Night Show του James Corden, που έριξε αυλαία ως σόου πρόσφατα, όπου ο δημοφιλής παρουσιαστής μετέτρεπε τίτλους ειδήσεων σε μια σειρά από emojis και κάποιοι από το κοινό προσπαθούσαν να κάνουν τη σωστή μετάφραση, βρίσκοντας τον πραγματικό τίτλο. Βέβαια, μπορεί οι συγκεκριμένες αναφορές να μη χρειάζονταν καν στο συγκεκριμένο κείμενο, αφού η παρουσία των emojis στη ζωή μας είναι καθημερινή και σίγουρα, αν ανα-

τρέξετε σε κάποια σημερινή συνομιλία σας, θα συναντήσετε έστω ένα. Αντίστοιχα, κάποια στιγμή, θα έχετε λάβει κάποιο emoji το οποίο δεν μπορούσατε να το «μεταφράσετε». Μια νέα έρευνα, λοιπόν, δείχνει ότι δεν είστε οι μόνοι που το έχετε ζήσει, καθώς, τελικά, είναι πολλοί αυτοί που συχνά δεν ξέρουν καν τι σημαίνει το emoji που έλαβαν.

Έτσι όπως εξελίσσεται ο γραπτός λόγος, δεν αποκλείεται στο μέλλον τα emojis να χαρακτηριστούν ως «γλώσσα». Μέχρι τότε, θα πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να επικοινωνούμε, χωρίς να παρερμηνεύουμε τα γραφόμενα. Το να μάθεις, όμως, τη σημασία περίπου 3.500 σχεδίων απαιτεί κάποιο χρόνο και, στην τελική, ποιος ενδιαφέρεται να αριστεύσει στη γλώσσα των emojis;

Αν ζοριστείτε κάποια στιγμή και δεν καταλαβαίνετε τι σημαίνει ένα emoji που λάβατε ή αν θέλετε να εκφράσετε με emojis αυτό που έχετε σκοπό να πείτε, μπορείτε να μπειτε στον επίσημο ιστότοπό τους και να ρίξετε μία ματιά στο αχανές «λεξικό». Τέλος, υπάρχει και το «Emoji Translate», το σχετικό εργαλείο μετάφρασης, στο οποίο μπορείτε να βάλετε ένα κείμενο και να σας το μετατρέψει σε φατσούλες, σύμβολα και ό,τι άλλο υπάρχει διαθέσιμο στην επίσημη γλώσσα των emojis.

[Πηγή: Ν. Παγουλάτος, *Olafqa*, 2/5/2023 (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Διαπροσωπική
Λειτουργία
Πρότασης

Διαπροσωπική Λειτουργία της πρότασης

Οι άνθρωποι επικοινωνούν, για να ανταλλάξουν μηνύματα και να κατανοήσουν τον κόσμο, τον εαυτό τους και τις μεταξύ τους σχέσεις. Κατά συνέπεια, κάθε πρόταση ενός κειμένου υπηρετεί και κάποιες λειτουργίες. Βασική λειτουργία της πρότασης είναι η **διαπροσωπική λειτουργία**, που αφορά στις **σχέσεις** όσων εμπλέκονται στην επικοινωνία.

Κάθε φορά που εκπέμπει ο πομπός ένα μήνυμα (γραπτό ή προφορικό), υιοθετεί και έναν αντίστοιχο ρόλο για τον εαυτό του και τους άλλους, με τους οποίους επικοινωνεί. Μέσα από τους ρόλους αυτούς διαμορφώνει και τις διαπροσωπικές του σχέσεις. Ο πομπός, προκειμένου να **αξιολογήσει** καταστάσεις και να εκφράσει την συμφωνία (επιδοκιμασία) ή την διαφωνία (αποδοκιμασία) του, επιλέγει και τις κατάλληλες λεξικογραμματικές επιλογές που θεωρεί ότι υπηρετούν καλύτερα τον στόχο του.

Η **αξιολόγηση** πραγματώνεται με *επίθετα, επιρρήματα, προθετικά σύνολα, μεταφορική χρήση της γλώσσας και συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο*, με τα οποία ο/η δημιουργός του κειμένου εκφράζει την επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία του/της. Στην ουσία, με τη διαπροσωπική

λειτουργία ο πομπός **προβάλλει** στον δέκτη την ήδη γνωστή πληροφορία την οποία **σχολιάζει** περαιτέρω, για να διευκολύνει την ανάγνωση από πλευράς του πομπού.

Δραστηριότητες

1. **α.** Με ποιον τρόπο τα emojis έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της επικοινωνίας μας;
β. Ποιος είναι ο προβληματισμός του κειμένου για το μέλλον των emojis;
2. **α.** Συμφωνείς με τον ισχυρισμό του κειμένου ότι τα emojis είναι τα ιερογλυφικά της ψηφιακής μας ζωής;
β. Πιστεύεις ότι τα emojis θα πρέπει να θεωρηθούν ως «γλώσσα»;
3. **α.** Συζήτησε στην τάξη ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της χρήσης των emojis στην επικοινωνία;
β. Ποια είναι η δική σου γνώμη για τη χρήση των emojis στην επικοινωνία;
Να την καταγράψεις σε μία παράγραφο.

4. α. Ποιος είναι ο βασικός κειμενικός τύπος του κειμένου;
 α) περιγραφικός β) αφηγηματικός
 γ) επιχειρηματολογικός δ) εξηγητικός ε) διαδικαστικός
 β. Ποια στοιχεία του κειμένου δικαιολογούν την επιλογή σου;
 γ. Ποια δομή ακολουθεί ο πομπός, για να οργανώσει το κείμενό του;
5. Ποια είναι η διαπροσωπική λειτουργία μέσα από την οποία γίνεται η προβολή της πληροφορίας από τον πομπό στο Κείμενο 4: α. αποδοκιμασία ή β. επιδοκιμασία; Θεωρείς, δηλαδή, ότι ο πομπός διάκειται θετικά ή αρνητικά απέναντι στη χρήση των εμοjis στην επικοινωνία;

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Κείμενο 5

Πριν από την ανάγνωση

- Έχεις ακούσει τον όρο εθισμός; Η εφηβεία συνδέεται με εθισμούς;

«Το προφίλ του εφηβικού εθισμού στα social media»

Εφηβικός
Εθισμός
στα
Social
Media

Εναλλαγές διάθεσης, άγχος, τάση απομόνωσης, παραμέληση του σχολείου. Οι κοινές αυτές συμπεριφορές σκιαγραφούν συνήθως τον σύγχρονο έφηβο. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια εξετάζονται και υπό ένα διαφορετικό πρίσμα, αυτό της εκτεταμένης χρήσης κινητών και μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Μπορεί, λοιπόν, η εφηβεία να είναι μια περίοδος, κατά την οποία πιο παράλογα συναισθήματα είναι απλώς μέρος της καθημερινότητας, ωστόσο πολλά είναι τα ερωτήματα για το κατά πόσο οι τεράστιες αλλαγές που έχει φέρει η τεχνολογία στη ζωή μας έχουν κάποιο αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των παιδιών Γυμνασίου και Λυκείου.

«Στις διά ζώσης επαφές των εφήβων έχει περιοριστεί σημαντικά η απευθείας οπτική επικοινωνία, η οποία έχει σε μεγάλο ποσοστό αντικατασταθεί από μια διαθλασμένη οπτική επικοινωνία με την παρεμβολή του κινητού», δηλώνει η Άννα Κοκκέβη, ομότιμη καθηγήτρια Ψυχιατρικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ).

Για να προσδιοριστεί η «προβληματική χρήση των σόσιαλ», οι έφηβοι απάντησαν σε μια σειρά από ερωτήσεις σχετικά με τη χρήση τους το χρονικό διάστημα έως και 12 μήνες πριν από την έρευνα. Μεταξύ άλλων, τα προκαταρκτικά στοιχεία για το 2022 δείχνουν ότι 1 στους 7 εφήβους (13%) έκανε προβληματική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Η προβληματική αυτή χρήση ήταν σε σημαντικά μεγαλύτερα ποσοστά στα κορίτσια (16%) συγκριτικά με τα αγόρια (9%), όπως και στους 13χρονους (16%) και τους 15χρονους (16%, μαθητές της Α΄ Λυκείου) συγκριτικά με τους 11χρονους (6%).

Παράδειγμα διαθλασμένης οπτικής επικοινωνίας

Βέβαια, η κ. Κοκκέβη τονίζει ότι αναφορικά με την προσκόλληση στα κινητά και στα social media η κατηγορία των εφήβων δεν είναι καθόλου ομοιογενής. Για παράδειγμα, με την αύξηση της ηλικίας μειώνεται (ενδεχομένως και εκλογικεύεται) η χρήση αυτών, ειδικά στο Λύκειο. Ειδικότερα, οι μαθητές της Α' Λυκείου βρίσκονται υψηλά στην κλίμακα προσκόλλησης στα social media (44%) συγκριτικά με τους μαθητές της Γ' Λυκείου (39%). «Με το πέρασμα από τη μία τάξη του Λυκείου στην άλλη τόσο το πλαίσιο όσο και οι ίδιοι οι έφηβοι παρουσιάζονται περισσότερο έτοιμοι και ανθεκτικοί στο να ρυθμίσουν την εμπλοκή τους με αυτά», σχολιάζει η καθηγήτρια.

Η κ. Κοκκέβη δίνει μια άλλη διάσταση, για να εξηγήσει γιατί οι έφηβοι δυσκολεύονται να ελέγξουν τη χρήση του διαδικτύου και των social media. Οι σημερινοί έφηβοι:

- α) Έχουν μεγαλώσει σε πλαίσια όπου η χρήση του κινητού και των social media θεωρούνταν ήδη «φυσιολογική».
- β) Λόγω αυτού, εμφανίζουν προσκόλληση στο κινητό και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με έντονα -σε κάποιες περιπτώσεις- στοιχεία εθισμού.
- γ) Έχουν αναπτύξει και συντηρούν μέσω των διαφόρων προγραμμάτων-εφαρμογών (apps) έναν κώδικα επικοινωνίας.
- δ) Θέλουν να περιορίσουν τον λεγόμενο FOMO (fear of missing out, «φόβος του να μείνω στην απ' έξω»).

Εξάλλου, όπως υπογραμμίζει, και οι γονείς των εφήβων αφιερώνουν αρκετές ώρες ημερησίως στα κινητά, με αποτέλεσμα να επιβεβαιώνουν εμμέσως την «κανονικότητα» της χρήσης τους και να δυσχεραίνουν ουσιαστικά το έργο των παιδιών τους που θα επιδιώξουν κάποια στιγμή να τα περιορίσουν.

Τα απρόσμενα θετικά στοιχεία

Πάντως, οι αλλαγές στις συνήθειες που έχει επιφέρει η χρήση κινητών και ο περιορισμός των διά ζώσης κοινωνικών συναναστροφών έχουν και κάποιες «ακούσιες» θετικές συνέπειες. Σε ΗΠΑ, Ευρώπη και Ελλάδα καταγράφονται τάσεις, όπως η μείωση της χρήσης καπνού (αλλά αύξηση του vaping), καθώς και μια σχετική σταθερότητα στην υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ και ουσιών, όπως επίσης και στο σωματικό bullying (αν και έχει αυξηθεί το ψηφιακό). Όπως εξηγεί η κ. Κοκκέβη, ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που ωθούσαν τους εφήβους στη χρήση νόμιμων και παράνομων ουσιών αλλά και στην υιοθέτηση άλλων συμπεριφορών υψηλού κινδύνου ήταν παραδοσιακά η διά ζώσης επαφή με την «παρέα» σε κατάσταση «βαρεμάρας». Με την αύξηση της ψηφιακής συναναστροφής περιορίστηκαν σημαντικά οι διά ζώσης επαφές και βγήκε... νοκ άουτ το κενό της «βαρεμάρας». Η προσοχή των εφήβων μετατοπίστηκε στο περιεχόμενο της οθόνης, με αποτέλεσμα τη μείωση της χρήσης αυτών των ουσιών.

Προβληματική χρήση social media ανά φύλο (ποσοστό)

Κατά την ανάγνωση

- 1. α.** Διάβασε το κείμενο προσεκτικά και εντόπισε τα βασικά θέματα που συζητούνται.

β. Γράψε τα βασικά σημεία του κειμένου σε μορφή σημειώσεων.
- 2. α.** Πώς αντιλαμβάνεσαι τον όρο «διαθλασμένη οπτική επικοινωνίας»; Ισχύει στη δική σου περίπτωση;

β. Ποιες πληροφορίες παρέχουν οι δύο εικόνες;
- 3.** Συζήτησε (α) τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία επηρεάζει τη διά ζώσης επικοινωνία των εφήβων και πώς αυτό επιδρά στην ψυχική τους υγεία, (β) τις αιτίες που οδηγούν τους/τις εφήβους/-ες στον εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και (γ) τις απρόσμενες θετικές συνέπειες που αναφέρονται στο κείμενο.
- 4.** Σχολίασε τον ρόλο των γονέων στη διαμόρφωση της σχέσης των παιδιών τους με την τεχνολογία και στη διαχείριση της χρήσης κινητών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Μετά την ανάγνωση

Ομαδικές εργασίες:

- 1.** Να χωριστείτε σε ομάδες και να οργανώσετε έναν αγώνα λόγων. Η μία ομάδα υποστηρίζει την ψηφιακή επικοινωνία και η δεύτερη ομάδα τη διά ζώσης συναναστροφή. Να επιχειρηματολογήσετε υπέρ της θέσης σας.
- 2.** Σε έναν πίνακα διατυπώστε προτάσεις για την αντιμετώπιση του εθισμού των εφήβων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- 3. Αναζητήστε:** [Το **προφίλ του εφηβικού εθισμού στα social media**] και διαβάστε ολόκληρο το άρθρο στο διαδίκτυο. Στη συνέχεια, να χωριστείτε σε ομάδες και με βάση τα ενδιαφέροντά σας να δημιουργήσετε ένα

ενημερωτικό γράφημα ή μια προφορική ανακοίνωση ή διαφάνειες σε λογισμικό παρουσίασης, για να παρουσιάσετε επιλεκτικά ένα ή δύο σημεία του άρθρου.

- 4.** Να υλοποιήσεις με την ομάδα σου μία από τις τρεις δραστηριότητες που ακολουθούν:

A. Να κάνεις μια αντίστοιχη **έρευνα** στο σχολείο σου με ένα ερωτηματολόγιο 4-6 ερωτήσεων, για να δεις ποια θεωρούν οι έφηβοι/-ες μαθητές/-τριες βασική αιτία της δικής τους αδυναμίας να ελέγξουν τη χρήση του διαδικτύου. Μπορείς να αξιοποιήσεις και υλικό από το άρθρο. Να παρουσιάσεις τα αποτελέσματα της έρευνάς σου σε ένα ενημερωτικό γράφημα ή σε διαφάνειες σε λογισμικό παρουσίασης με πίνακες ή γραφήματα ή με ένα κόμικ με μία ενδιαφέρουσα ιστορία με διάθεση αυτοκριτικής.

B. Να γράψεις μια φανταστική **επιστολή** στην ερευνητική ομάδα που εκπόνησε την έρευνα, στην οποία θα παρουσιάζεις πτυχές της σημερινής κατάστασης που βιώνουν οι έφηβοι/-ες στο σχολείο σου, ως προς τον εθισμό τους στο διαδίκτυο. Μπορείς να εκφράσεις τις ανησυχίες σου, να αναφερθείς στα κύρια προβλήματα που πηγάζουν από αυτό το φαινόμενο, τις δυσκολίες που διαπιστώνεις και τις λύσεις που προτείνεις.

Γ. Είσαι ένας/μία έφηβος/-η που έχει φτάσει στο στάδιο της συνειδητοποίησης της εξάρτησής του/της από το διαδίκτυο. Σε μια σελίδα του **ημερολογίου** σου να αφηγηθείς την προσωπική σου εμπειρία, ξεδιπλώνοντας τις σκέψεις σου για τα διλήμματα που αντιμετωπίζεις, τα συναισθήματα που βιώνεις και την επιθυμία σου να πάρεις τον έλεγχο της κατάστασης.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 6

«Τα λόγια στοιχεία στη γλώσσα»

Στη νέα ελληνική συναντάμε λέξεις, εκφράσεις και δομές, οι οποίες έχουν κληροδοτηθεί από παλαιότερες φάσεις της ελληνικής γλώσσας. Τέτοιου είδους γλωσσικά στοιχεία ονομάζονται «λόγια». Παρόλο που συχνά δεν προσαρμόζονται στο κλιτικό σύστημα της δημοτικής, χρησιμοποιούνται στην καθημερινή μας επικοινωνία κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, στα επίσημα κειμενικά είδη.

Η νέα ελληνική, ακολουθώντας τις διαδικασίες της γλωσσικής αλλαγής που χαρακτηρίζουν κάθε ζωντανή γλώσσα, έχει αφομοιώσει τη συνύπαρξη δύο γλωσσικών παραδόσεων με διαφορετική προέλευση. Η πρώτη είναι η κυρίαρχη δημώδης, ομιλούμενη από τον λαό και έχει διαμορφωθεί μέσα από τη διαχρονική εξέλιξη. Η δεύτερη είναι η λόγια στηριγμένη στα πρότυπα της αρχαίας Ελληνικής, η οποία υποστηρίχθηκε από τους κύκλους των διανοουμένων και της εκκλησίας και χρησιμοποιείται κυρίως στον επίσημο γραπτό λόγο. Πρόκειται για δύο ποικιλίες της ίδιας γλώσσας οι οποίες αποτελούν από κοινού το γλωσσικό ρεπερτόριο των ομιλητών/-τριών της νέας ελληνικής.

Λόγια μορφολογία εμφανίζουν, παραδείγματος χάρη, τα επίθετα σε *-ης/-ες* (ο/η *συνεπής*, το *συνεπές*, ο/η *συνήθης*, το *σύνηθες*) και σε *-ων/-ον* (ο/η *ευγνώμων*, το *ευγνώμον*, ο/η *πολυπράγμων*, το *πολυπράγμον*), όπως στις εκφράσεις *ένας ενδιαφέρων προβληματισμός*, *η πιο συμφέρουσα προσφορά*, *ένα δευτερεύον ζήτημα*.

Ορισμένοι αρχαιόκλιτοι τύποι ρημάτων, όπως τα *προσελήφθη*, *ενεπλάκησαν*, *ενδείκνυται*, καθώς και κάποιες εκφράσεις, όπως *αχίλλειος πτέρνα* (=αδύνατο σημείο), *βίος αβίωτος* (=ζωή ανυπόφορη), *πνέω τα λείψια* (=πεθαίνω), *δρακόντεια μέτρα* (=αυστηρά, σκληρά μέτρα), *κύκνειο άσμα* (= η τελευταία πράξη, το τελευταίο έργο, η τελευταία ενέργεια κάποιου). Ακόμη, παρατηρούμε λόγια και δημώδη λεξιλογικά ζεύγη συνωνύμων, όπως τα *άρτος/ψωμί*, *ύδωρ/νερό*, κάποιους εμπρόθετους προσδιορισμούς, όπως *εν αντίθεσει/σε αντίθεση*, *μετά τιμής/με τιμή* και παρελθοντικούς ρηματικούς τύπους, όπως *υπέγραψε/υπόγραψε*, *απήθυνε/απεύθυνε*.

[Πηγή: *Γλωσσολογία* της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης της Βουλής (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Διαδραστικό
Παιχνίδι
Επικοινωνία

Δραστηριότητες

1. Τι μας αποκαλύπτει το παραπάνω κείμενο για τη γλώσσα μας;
2. Δώσε μερικά ακόμα παραδείγματα λόγιων τύπων και εκφράσεων που χρησιμοποιούμε στο λόγο μας. Μπορείς να συμβουλευτείς και την πλατφόρμα «Αρχαίες, Βυζαντινές και λόγιες φράσεις στη Νέα Ελληνική» του Γ. Μαρκαντωνάτου.
3. Ομαδική εργασία: Δημιουργήστε μια ετικέτα/hashtag (#wordoftheday) και κάθε ημέρα -για τις επόμενες δύο εβδομάδες ή για

το χρονικό πλαίσιο που θα ορίσετε- να αναρτάτε σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης του σχολείου σας τη **λέξη ή φράση της ημέρας** που σας έκανε εντύπωση ή σας προκάλεσε θαυμασμό με αυτήν την ετικέτα. Μπορείτε να εναλλάσσετε λόγιους και δημώδεις τύπους της γλώσσας. Ο στόχος σας είναι να εκθέσετε τους/τις συμμαθητές/-τριές σας σε ενδιαφέρον λεξιλόγιο που θα σας εξάψει τη φαντασία. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας θα ψηφίσετε την αγαπημένη σας λέξη ή φράση!

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

► Στην ενότητα αυτή μίλησες για θέματα σχετικά με σύγχρονες μορφές επικοινωνίας. Να συμπληρώσεις τα σχήματα:

Δύο μορφές επικοινωνίας που δε γνώριζα ότι υπήρχαν

1. _____
2. _____

Μία μορφή επικοινωνίας που θα υποχωρήσει στο μέλλον

- _____
- _____

3 σκέψεις για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

1. _____
2. _____
3. _____

Για να αποφύγω την εξάρτηση στο διαδίκτυο, μπορώ να

- _____
- _____

Προτιμώ να επικοινωνώ μέσα από

- επειδή _____
- _____

Επικοινωνία για μένα σημαίνει

- _____
- _____
- _____

«Το άναμμα μιας φλόγας... Παρελθόν,
παρόν και μέλλον της εκπαίδευσης»

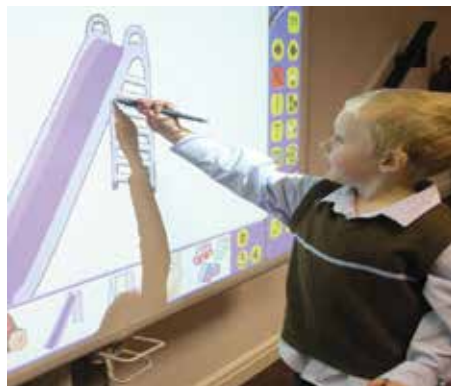
11

«Πολιτεία που δεν έχει σαν βάση της την παιδεία, είναι οικοδομή πάνω στην άμμο»

Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833)

► Πώς αντιλαμβάνεσαι τη φράση αυτή του Αδαμάντιου Κοραή; Λάβε υπόψη ότι ήταν εκπρόσωπος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ενός πνευματικού κινήματος που έστρεψε τη νεοελληνική σκέψη προς τα αρχαία κείμενα και προετοίμασε τους υπόδουλους Έλληνες να αντιληφθούν την εθνική τους ταυτότητα.

Μαθητής στον διαδραστικό πίνακα [Πηγή: commons.wikimedia]

Διαδραστικοί Πίνακες Εικόνες

Αίθουσα διδασκαλίας εν ώρα μαθήματος, Μυτιλήνη (αρχές 20ού αι.) [Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

► Ποιες σκέψεις κάνεις, παρατηρώντας τις δύο εικόνες;

► Δώσε έναν τίτλο σε κάθε εικόνα.

Δελτίο εισόδου

Στην ενότητα αυτή θα μάθεις ή θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου και θα συζητήσεις για:

1. Θέματα που σχετίζονται με την **εκπαίδευση** (εκπαιδευτικά ζητήματα, εκπαιδευτικά προβλήματα, εκπαιδευτικές καινοτομίες, νέες μορφές εκπαίδευσης κ.ά.).
2. **α.** Την **αφήγηση** προσωπικών βιωμάτων σε κειμενικά είδη, όπως ο συνομιλιακός λόγος, η συνέντευξη, η ανάρτηση σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.
β. Την **επιχειρηματολογία** σε σχέση με κειμενικά είδη, όπως το δημοσιογραφικό άρθρο, το άρθρο γνώμης, η δημοσιογραφική έρευνα, η συνέντευξη.
3. **α.** **Επιρρηματική και προθετική φράση.** Δομή επιρρηματικής και προθετικής φράσης.
β. **Επιρρηματικοί προσδιορισμοί** (αναφορά).
γ. **Εμπρόθετοι προσδιορισμοί** (αναφορά).
δ. **Σημασιολογικοί ρόλοι:** τόπος, κατεύθυνση, διέλευση, προσέγγιση, απομάκρυνση, ποσό, διαβάθμιση, χρόνος, διάρκεια, επανάληψη, τρόπος, μέσο, συνοδεία.
4. **α.** **Δείξη** (χρονική και τοπική).
β. **Δείκτες σύζευξης.**

Κείμενο 1

Σχολική Ζωή.
Συλλογή Εικόνων

«Η ιστορία του Δημοτικού σχολείου Νεοχωρίου»

«Στα χρόνια της σκλαβιάς την εκπαίδευση την είχανε οι παπάδες, οι καλόγεροι κι οι αναγνώστες. Δίδασκαν τότε στα κρυφά την ελληνική γλώσσα, από τη Φυλλάδα, το Ψαλτήρι, το οχταήχι κ.λπ. Οι μαθητές ακολουθούσαν τον παπά ή τον αναγνώστη στα χωράφια, στα εκκλησάκια. Εκεί βρίσκανε καταφύγιο κι εκείνος άφηνε τα ζώα του στη βοσκή κι έκανε γρήγορα το μάθημά του.

Δεν ξέρω πως ήταν τα πράγματα αλλού, εδώ αυτό γινότανε με το αζημίωτο. Οι μαθητές ή δούλευαν μέρες στα χωράφια του «δασκάλου», αν είχε, ή -το πιο συνηθισμένο-, του έδιναν ευχαριστημένοι ό,τι μπορούσαν. Συνήθως ήταν όσπρια, αυγά κ.λπ. που δίνονταν χέρι – χέρι. Και πάλι η υποχρέωση στο πρόσωπο αυτό ήταν ιερή. Αυτά τα λίγα «κολυβογράμματα» που μάθαιναν ήταν πολύτιμα. Αργότερα, επισημοποιήθηκε η «αποζημίωση», όπως τη λέγανε. Και οι γέροι Νιοχωριανοί διηγούνται πως ήτανε, λέει, υποχρεωτικό να δίνει ο μαθητής στον δάσκαλο κάθε Δευτέρα ένα μεγάλο ψωμί. Αυτός το λάμβανε τιμητικά. Μάλιστα, η συμφωνία ήτανε γραφή και με δύο μάρτυρες.

Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, γύρω στο 1878, η εκπαίδευση στην Κρήτη αφέθηκε ελεύθερη. Οι κάτοικοι του Ν. Χωριού τότε κι οι προεστοί επικεφαλής κατέληξαν πως για σχολείο θα χρησιμοποιούσαν το μικρό εκκλησάκι του Αποστόλου Θωμά. Το σχολείο άρχισε να λειτουργεί αμέσως. Μόνο που το κτήριο παρουσίαζε πάρα πολλά προβλήματα. Και πώς όχι; Το εκκλησάκι ήταν υπόγειο. Εκεί το πάτωμα ήταν ασπρόχωμα. Τον χειμώνα γέμιζε νερά και λάσπες και δεν μπορούσε κανείς να σταθεί. Τότε, όταν έβγαινε ο ήλιος, ο δάσκαλος και οι μαθητές κάθιζαν κάτω από μια μεγάλη ελιά στην αυλή της εκκλησίας. Αυτός ξεκινούσε αμέσως εκεί το μάθημα.

Αργότερα, το σχολείο μεταφέρθηκε στο καφενείο του Δημ. Λαγωνικάκη. Αυτό «την εποχήν εκείνην επλήρει όλους τους όρους της σχολικής υγιεινής»! Ο τύπος του σχολείου ορίστηκε σαν μονοτάξιο κατώτερο σχολείο με Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξη. Εκεί, στο πρώτο επίσημο σχολείο του Ν. Χωριού, δίδαξαν πολλοί μορφωμένοι, για τα χρόνια τους, άνθρωποι. Αυτοί θεωρήθηκαν οι πρώτοι δάσκαλοι.

Τα αποτελέσματα του ιδιωτικού κατώτερου σχολείου του Ν. Χωριού, όπως σφαλώς γινόταν και σε άλλα χωριά, τα έβγαζε κάθε χρονιά επιτροπή, την οποία αποτελούσαν σπουδαία και μεγάλα πρόσωπα. Αυτά ήταν: ο Δήμαρχος της Περιφέρειας, ο πρόεδρος του Σχολαρχείου και εκπρόσωπος της κυβέρνησης που ερχόταν για τον σκοπό αυτόν από τα Χανιά. Οι εκπρόσωποι αυτοί ήτανε, βέβαια Τούρκοι. Ύστερα από το μαγείρεμα των αποτελεσμάτων ακολουθούσε λαμπρή γιορτή. Οι μαθητές απαγγέλλαν εκεί ποιήματα και διαλόγους κι όλοι οι γονείς κουβαλούσαν μπόλικο δώρα: τυριά, αυγά, κουλούρες, κότες κι ό,τι άλλο αγαθό υπήρχε στα σπίτια τους για την επιτροπή.

[Απόσπασμα από το βιβλίο της Αλ. Παπαδάκη «ΤΟ ΝΙΟ ΧΩΡΙΟ», Αθήνα 1987. Πηγή: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, ΕΚΕΔΙΣΥ, «Μαρτυρίες – Ντοκουμέντα σχολείων»]

- Παρατήρησε στο κείμενο τα εξής στοιχεία:
- α.** Σε ποιον χρόνο παρουσιάζονται τα γεγονότα;
- β.** Ποια είναι τα δρώντα πρόσωπα;
- γ.** Ποιες παρατηρήσεις μπορείς να κάνεις για τον λόγο και το ύφος της αφήγησης (π.χ. ρηματικά πρόσωπα, χρόνοι, σύνδεση των προτάσεων κ.λπ.);
- δ.** Ποιος είναι ο σκοπός αυτού του κειμένου;

Αφήγηση προσωπικών βιωμάτων

Η επαφή του ανθρώπου και η αλληλεπίδρασή του με άλλους ανθρώπους τον γεμίζουν εμπειρίες. Στη μνήμη του καταγράφονται όλα τα γεγονότα, τα περιστατικά και τα βιώματα που συνέβησαν στο παρελθόν σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Εκεί, επίσης, αποθηκεύονται τα αστεία, τα ανέκδοτα, οι διάλογοι. Τα γεγονότα αυτά είναι μοναδικά για κάθε άνθρωπο και οργανώνονται με διαφορετικό τρόπο στη μνήμη του.

Πολλές φορές, αυτές τις εμπειρίες θέλει να τις μοιραστεί με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας και να αφηγηθεί αυτά τα προσωπικά βιώματα ή περιστατικά μέσω μιας **αφήγησης** στον καθημερινό **συνομιλιακό λόγο** του ή πλέον σε **αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης**. Στην **αφήγηση προσωπικών βιωμάτων** υπάρχουν τα εξής στοιχεία:

- α.** Ο **χρόνος που παρουσιάζονται τα γεγονότα** και ο **χρόνος που εκφωνεί ο πομπός** τις εμπειρίες του. Στην αφήγηση αυτές οι δύο χρονικές σειρές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.
- β.** Οι **«δράστες»** που δεν είναι υποχρεωτικά άνθρωποι (γεγονότα, καταστάσεις κ.ά.). Στην αφήγηση ο όρος «δράστης» χρησιμοποιείται ευρύτερα, για να περιγράψει οποιονδήποτε ή οτιδήποτε έχει ενεργό ρόλο στα γεγονότα (ζώα, φαινόμενα, έννοιες, φανταστικές ή μυθολογικές μορφές).
- γ.** Ο **λόγος** της αφήγησης των προσωπικών βιωμάτων έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

α' ενικό πρόσωπο, παρελθοντικοί χρόνοι, ελλειπτικός λόγος, διήγηση, περιγραφή, μονόλογος, εσωτερικός μονόλογος, διάλογος, σχόλιο αφηγητή/-τριας, χρήση υποτακτικής σύνδεσης ή παρατακτικής χρονικής σύνδεσης, χρήση αιτιολογικών ή χρονικών συνδέσμων.

- ε.** Το **ύφος** του αφηγηματικού κειμένου είναι *οικείο, γλαφυρό, εξομολογητικό, αντικειμενικό, υποκειμενικό, απλό, ανεπιτήδευτο.*
- στ.** Ο **σκοπός** μιας αφήγησης είναι επικοινωνιακός. Ο/Η αφηγητής/-τρια θέλει να μεταφέρει στον/στην ακροατή/ακροάτρια τα συναισθήματά, τις αξίες, τις πεποιθήσεις, τη γνώση του/της για τα γεγονότα που αποτυπώνει με τον λόγο του/της.

Δραστηριότητες

- 1.** Γράψε παραδείγματα από το κείμενο, τα οποία να έχουν χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμενικού τύπου (αφήγηση προσωπικών βιωμάτων) για καθεμιά από τις παραπάνω πέντε κατηγορίες (χρόνος, «δράστες», σκοπός, λόγος, ύφος).
- 2.** Να εντοπίσεις στο απόσπασμα στοιχεία των συνθηκών της εκπαίδευσης κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και να τα καταγράψεις ανά τομείς (λειτουργία σχολείων, χώροι, αποζημίωση δασκάλου, επιτροπές, εξετάσεις κ.ά.).
- 3.** **α.** Τι ήταν η «αποζημίωση» του δασκάλου, που αναφέρεται στο κείμενο;
 - β.** «Ύστερα από το μαγείρεμα των αποτελεσμάτων ακολουθούσε λαμπρή γιορτή». Ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιείται στη συγκεκριμένη φράση και τι θέλει να δηλώσει με αυτό η συγγραφέας;
- 4.** Ποιες αλλαγές έχουν επέλθει σήμερα στην εκπαίδευση, σε σχέση με όσα αναφέρονται στο κείμενο. Να τις παρουσιάσεις ανά τομέα.

«Πώς τα Social Media έχουν αλλάξει το μάθημα στην τάξη;»

Τα τελευταία χρόνια τα κοινωνικά δίκτυα έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής μας ζωής. Μελέτες που έγιναν σε μαθητές της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού έδειξαν πως ένα στα δύο παιδιά είναι μέλος μιας σελίδας κοινωνικής δικτύωσης, ενώ ασχολούνται τουλάχιστον δύο ώρες με το Facebook κάθε μέρα. Ένα στα πέντε έχουν ήδη κινητό τηλέφωνο και ανταλλάσσουν σε μεγάλο ποσοστό μηνύματα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ζητήσαμε τη βοήθεια του δασκάλου Μ.Μ., για να αναλύσουμε τις θετικές και αρνητικές συνέπειες αυτού του φαινομένου.

- Η μεγάλη άνοδος των κοινωνικών δικτύων έχει επηρεάσει όλους τους τομείς της ζωής. Ένας από αυτούς είναι και η εκπαίδευση. Εσύ, με την εμπειρία σου, πώς πιστεύεις ότι τα social media έχουν αλλάξει το μάθημα στην τάξη;

- Δεν άλλαξαν το μάθημα, άλλαξαν τις σχέσεις. Τα παιδιά σήμερα μιλούν αρκετά με όρους facebook, μεταφέρουν στην τάξη συζητήσεις που ξεκίνησαν στο chat, κάνουν like, comments και check in. Για κάποιο παιδί που δεν έχει ανοίξει ακόμα λογαριασμό μπορεί να είναι πιο έντονο το συναίσθημα του «εγώ γιατί έμεινα απ' έξω;». Η μεγαλύτερη αλλαγή, όμως, είναι άλλη: ο εθισμός στη γρήγορη πληροφορία, στα χρώματα, τις εικόνες και την ταχύτητα του Διαδικτύου κάνουν το ελληνικό μοντέλο εκπαίδευσης -παρωχημένο και απαρχαιωμένο, όπως είναι- να φαντάζει σαν παλιός υπολογιστής με πράσινη οθόνη. Ο δάσκαλος είναι ο κέρσορας που αναβοσβήνει κι ο μαθητής ένας χρήστης που προσπαθεί να κάνει refresh στη σελίδα του.

- Οι υπολογιστές, τα tablet, τα κινητά είναι από πολύ μικρή ηλικία στα χέρια μας πια. Πιστεύεις πως τα σημερινά παιδιά είναι πιο έξυπνα; Ποιες οι επιπτώσεις τους;

- Τεχνολογικά είναι σίγουρα πιο έξυπνα. Έχω δει μαθητές Α' και Β' δημοτικού να συνδέουν scart σε τηλεόραση ή να μιλούν για εφαρμογές του κινητού, με τέτοια ευκολία που κοκκινίζεις. Από την άλλη, ο τρόπος που χειρίζονται τα μέσα, που είναι άκριτος και σαρωτικός, έχει βάλει στην κουβέντα μας πολλές συζητήσεις σχετικά με τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο, την εμπιστοσύνη, την εξαπάτηση, τη σωστή χρήση της γλώσσας, τα greeklish και άλλα πολλά που χρειάζεται να επισημανθούν.

- Τα παιδιά που διδάσκεις σε ακολουθούν στα social media; Πώς είναι αυτό το συναίσθημα;

- Αν με ακολουθούν; Τα μεγάλα παιδιά σίγουρα σε αναζητούν, για να σε κάνουν add σε διάφορες πλατφόρμες. «Κύριε, θα με κάνετε add;», καταλήγει πολλές φορές η κουβέντα. Τι τους απαντώ; «Αν σε κάνω add, θα σε βομβαρδίζω κι εκεί με ασκήσεις». Δεν τα αποδέχομαι, παρά μόνο όταν φεύγουν από τον εργασιακό μου χώρο χρόνια μετά. Όσο δουλεύουμε μαζί, μου φαίνεται άβολο το πρωί να κουβεντιάζουμε για την άλωση της Πόλης και το απόγευμα να με βλέπουν σε φωτογραφίες με μαγιό.

- Πώς μπορείς να πείσεις έναν πιτσιρικά να κλείσει το ηλεκτρονικό παιχνίδι και να ανοίξει ένα βιβλίο;

- Με το να με βλέπει να διαβάζω. Θυμάμαι τους δικούς μου δασκάλους να μας φορτώνουν με λίστες προτεινόμενων βιβλίων. Δε θυμάμαι, όμως, ούτε έναν να διαβάζει σε ένα κενό, στο διάλειμμα ή σε μια εκδρομή. Όποτε, λοιπόν, δουλεύω με

μεγαλύτερα παιδιά, θεωρώ απαραίτητο να ξεκινάμε τη μέρα μας έτσι. Με το που μπαίνουμε στην τάξη, αφιερώνουμε δέκα λεπτά διαβάζοντας κάποιο βιβλίο που ο καθένας έχει διαλέξει. Μετά τα δέκα αυτά λεπτά ξεκινάμε τις ορθογραφίες και τις αντιγραφές, ενώ στο πίσω μέρος του μυαλού μας είναι η ηρωίδα ή ο ήρωας που αφήσαμε στο πιο κρίσιμο σημείο.

[Πηγή: Γ. Ιατρίδης, ιστοσελίδα *vice.com*, 27/9/2016 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

► Παρατήρησε στο κείμενο τον τρόπο ανάπτυξης της σκέψης του ομιλητή: Με ποιον τρόπο προσπάθει να παρουσιάσει τις απόψεις του; Χρησιμοποιεί παραδείγματα; Αιτιολογεί τις θέσεις του;

Χαρακτηριστικά επιχειρηματολογικών κειμένων

Οι συνομιλητές/-τριες -στον γραπτό ή προφορικό λόγο- στην προσπάθειά τους να παρουσιάσουν τις απόψεις τους για ένα θέμα χρησιμοποιούν **επιχειρήματα**. Με τα επιχειρήματα ο δέκτης κατανοεί ποιες θέσεις –κατά την κρίση του– είναι πιο ορθές ή πιο σημαντικές και ο πομπός προσπαθεί να πείσει για την ορθότητα των θέσεών του και να τους κάνει να αλλάξουν θέση σχετικά με το θέμα της συνομιλίας τους.

Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο πομπός, για να στηρίξει τη θέση του, μπορεί να είναι:

α. Παραδείγματα από την ιστορία, την επιστήμη, την καθημερινότητα κ.λπ.

β. Επιχειρήματα που εξηγούν γιατί συμβαίνει κάτι ή ποιες **αιτίες** οδηγούν σε ένα συγκεκριμένο **αποτέλεσμα**.

Η **γλώσσα** των επιχειρηματολογικών κειμένων διακρίνεται για:

α. τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων

β. τις επαναλήψεις

γ. τη χρήση συνδετικών λέξεων ή φράσεων που δηλώνουν **πιθανότητα** (*μπορεί, ενδέχεται, είναι δυνατόν, πιστεύω, υποθέτω, μου φαίνεται κ.ά.*),

δεοντολογία (*πρέπει, χρειάζεται, κρίνεται απαραίτητο, επιτρέπεται κ.λπ.*) ή **άλλες σημασίες** (*επίσης, συνεπώς, φυσικά, με αποτέλεσμα κ.ά.*).

Η επιχειρηματολογία παρατηρείται σε διάφορες περιστάσεις της καθημερινής επικοινωνίας (πολιτικοί λόγοι, συνεντεύξεις, κείμενα προπαγάνδας, συνθήματα). Πολλές φορές τα επιχειρήματα στηρίζονται λιγότερο στην παροχή λόγων και αποδείξεων και περισσότερο σε άλλα μέσα που επιδιώκουν να χειραγωγήσουν τους/τις ακροατές/-τριες (ηχηρός τίτλος, εικόνα κ.λπ.).

Δραστηριότητες

- 1. α.** Ποιες αλλαγές έχουν επιφέρει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην εκπαιδευτική διαδικασία, σύμφωνα με τον ομιλητή; Απαρίθμησε τα επιχειρήματά του.
β. Ποια είναι η δική σου άποψη; Πιστεύεις ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αλλάξει το μάθημα στην τάξη; Αν ναι, γιατί και με ποιον τρόπο;
- 2.** Πώς αντιλαμβάνεσαι το απόσπασμα: «Ο δάσκαλος είναι ο κέρσορας που αναβοσβήνει κι ο μαθητής ένας χρήστης που προσπαθεί να κάνει refresh στη σελίδα του»;
- 3.** Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το κείμενο και γιατί;
- 4. α.** Εντόπισε στο κείμενο α) επιχειρήματα που εμπεριέχουν αιτίες και β) επιχειρήματα που αναπτύσσονται με παράδειγμα.
β. Υπογράμμισε ρητορικά ερωτήματα, επαναλήψεις, συνδετικές λέξεις και φράσεις που αναμένονται σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο.

5. Εντόπισε σημεία του κειμένου που παραπέμπουν σε προφορικό λόγο (λέξεις ή φράσεις) και σχολίασε τη χρήση τους σε σχέση με το κειμενικό είδος.

6. **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε τρεις ομάδες, μία «υπέρ», μία «κατά» της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην εκπαιδευτική διαδικασία και μία σε ρόλο κριτών, μοιράστε ρόλους στην ομάδα σας (π.χ. γραμματέας, εκπρόσωπος ομάδας, μέλη κ.λπ.) με βάση τις επιθυμίες/ενδιαφέροντα/δεξιότητες

κάθε μέλους. Οι δύο πρώτες ομάδες να καταγράψετε τα επιχειρήματά σας και η τρίτη ομάδα να δημιουργήσει μια λίστα κριτηρίων αξιολόγησης της διαδικασίας (π.χ. πειστικότητα επιχειρημάτων, τήρηση προβλεπόμενου χρόνου, συνοχή λόγου, αλληλουχία ανάπτυξης επιχειρημάτων κ.λπ.). Στη συνέχεια, να οργανώσετε έναν «αγώνα λόγων», στον οποίο οι εκπρόσωποι των δύο ομάδων θα παρουσιάσουν τα επιχειρήματα της ομάδας τους και θα ακολουθήσει αξιολόγηση και αναστοχασμός.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

► Σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν οι υπογραμμισμένες λέξεις των Κειμένων 1 και 2;

«**στα** χωράφια, **στα** εκκλησάκια», «του έδιναν **ευχαριστημένοι** ότι μπορούσαν» (Κείμενο 1)

«Τα παιδιά **σήμερα**», «Ζητήσαμε τη βοήθεια του δασκάλου, **για να αναλύσουμε...**» (Κείμενο 2)

► Τι δηλώνεται, κατά τη γνώμη σου, σε καθεμία από αυτές τις περιπτώσεις;

Επιρρηματικοί Προσδιορισμοί

Ο κύριος τρόπος, για να δηλωθούν επιρρηματικές έννοιες είναι τα επιρρήματα (**επιρρηματικές φράσεις**) και οι προθέσεις (**εμπρόθετοι προσδιορισμοί**).

Οι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** προσδιορίζουν κυρίως το ρήμα (σύνθετη λέξη: επί + ρήμα) αλλά και το ουσιαστικό, το επίθετο, το επίρρημα, αποδίδοντας αυτό που χρειάζεται, για να γίνει σαφής και συγκεκριμένη η έννοιά τους.

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί μπορεί να είναι **μονολεκτικοί** (αποτελούνται από μία λέξη) ή **περιφραστικοί** (αποτελούνται από δύο ή περισσότερες λέξεις).

Οι επιρρηματικές σχέσεις που δηλώνουν είναι: 1) *τόπος*, 2) *χρόνος*, 3) *τρόπος*, 4) *ποσό*, 5) *αιτία*, 6) *σκοπός*, 7) *αποτέλεσμα*, 8) *αναφορά*, 9) *προϋπόθεση*, 10) *εναντίωση*, 11) *βεβαίωση*, 12) *άρνηση*, 13) *δισταγμός* ή *πιθανότητα*, 14) *προσθήκη*.

Η επιρρηματική φράση μπορεί να δηλωθεί με:

- **επιρρήματα** απλά ή **με ζεύγη** (π.χ. *τώρα, ύστερα, πάνω, καλά* κ.λπ. || *πολύ όμορφα*),
- **επίθετα** (επιρρηματικά κατηγορούμενα: π.χ. *ήρθα πρώτος*),
- **μετοχές** (π.χ. *ήρθε τραγουδώντας*),
- **απλές πτώσεις με ή χωρίς άρθρο** (π.χ. *μέρες σε παρατηρώ* || *πεθαίνω της πείνας*),

- **επαναλαμβανόμενες λέξεις** (π.χ. χέρι χέρι προχωράμε),
- **επιρρηματικές προτάσεις** (π.χ. ήρθα, για να σε συναντήσω),
- **επιρρηματικές φράσεις** (π.χ. κάπου κάπου, πολύ πρωί, αργά το βράδυ κ.λπ.),
- συνδυασμός **πρόθεσης** και **επιρρηματικής φράσης** (π.χ. μένω πάνω από το σπίτι σου).

Οι **εμπρόθετοι προσδιορισμοί** (συνδυασμός πρόθεσης με όνομα) έχουν και αυτοί διάφορες σημασίες, όπως *τόπος, κατεύθυνση, διέλευση, προσέγγιση, απομάκρυνση, ποσό, διαβάθμιση, χρόνος, διάρκεια, επανάληψη, τρόπος, μέσο, συνοδεία κ.λπ.*). Η σημασία τους διαφοροποιείται ανάλογα με τη σημασία της πρόθεσης, την πτώση του ονόματος που χρησιμοποιείται

δίπλα από αυτήν και συχνά το ρήμα της φράσης στην οποία εντάσσονται. Πολλές από τις προθέσεις της αρχαίας ελληνικής διατηρούνται και στα νέα ελληνικά, ενώ κάποιες άλλες, παρόλο που ατόνισαν, παραμένουν σε κάποιες στερεότυπες φράσεις (π.χ. *τιμής ένεκεν*).

Κάποιες από τις προθέσεις συντάσσονται με ονόματα με μία μόνο πτώση, άλλες συνδυάζονται με περισσότερες από μία (π.χ. *μετά Χριστόν*: δηλώνει **χρόνο** || *μετά της συζύγου του*: δηλώνει **συνοδεία**). Η επιλογή της πτώσης δεν είναι αυθαίρετη, αλλά καθορίζεται από τη σημασία που θέλουμε να δηλώσουμε. Είναι δυνατόν η ίδια πρόθεση με την ίδια πτώση να έχει διαφορετική σημασία (π.χ. *διά* + γενική μπορεί να δηλώνει: α) τρόπο: π.χ. *επιβλήθηκε διά της βίας* β) χρόνο: π.χ. *διά βίου μάθηση* γ) τόπο: π.χ. *διά μέσου Βουλγαρίας*).

Δραστηριότητες

1. Να εντοπίσεις όλους τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του Κειμένου 1 και να τους εντάξεις σε έναν πίνακα, σημειώνοντας το είδος τους και τι δηλώνουν, όπως στα παραδείγματα:

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί	Είδος	Δηλώνει
στα χρόνια ευχαριστημένοι κάθε Δευτέρα	εμπρόθετος προσδιορισμός μετοχή επιρρηματική φράση	χρόνο τρόπο χρόνο

2. Στις παρακάτω προτάσεις σημείωσε **Σ**, αν οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι επιρρηματικοί προσδιορισμοί, και **Λ**, αν δεν είναι:
 - α) Έφτασε πρώτος και μας υποδέχτηκε με μεγάλη χαρά.
 - β) Τους κοιτούσε αδιάφορα όλους και ήταν σιωπηλός.
 - γ) Πήγε στο εξωτερικό, για να σπουδάσει.
3. Στις παρακάτω προτάσεις να εντοπίσεις τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς, να βρεις τι είδους επιρρηματική σχέση δηλώνουν και να προσδιορίσεις τη μορφή τους:
 - α) Τα παιδιά κάθισαν πλάι-πλάι μπροστά στη θάλασσα.
 - β) Την επόμενη διδακτική ώρα συνεργάστηκε αμέσως με τους συμμαθητές του για την υλοποίηση μιας παρουσίασης.
 - γ) Να έρχεστε κάπου κάπου, για να σας βλέπουμε πιο συχνά.

Επιρρηματικοί
Προσδιορισμοί
Άσκηση

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. **εκπαίδευση**: α. Αφού αναλύσεις τη λέξη στα τέσσερα μορφήματά της, γράψε τρεις νέες λέξεις για καθένα από αυτά.

β. Αξιοποιώντας τα Σώματα Κειμένων στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα με βασικό όρο αναζήτησης τη λέξη *εκπαίδευση* (στο πεδίο «Παράλληλη Αναζήτηση»), αναζήτησε τρία ονοματικά σύνολα με επιθετικούς προσδιορισμούς στη λέξη *εκπαίδευση* (π.χ. *δημόσια εκπαίδευση*) και κατάγραψε τις προτάσεις που βρήκες ή σχημάτισε δικές σου.

1. _____

2. _____

3. _____

2. Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις στα Κείμενα 1 και 2 και αντικατάστησέ τες με **συνώνυμες**:

υποχρεωτικό, ανέχεια, ασφαλώς, λαμπρή (Κείμενο 1), *αναπόσπαστο, συνέπειες, επηρεάσει, αλλάξει, εθισμός, επιπτώσεις, εξαπάτηση, κρίσιμο* (Κείμενο 2).

3. Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις στα Κείμενα 1 και 2 και αντικατάστησέ τες με **αντώνυμες**: *υποχρέωση, πολύτιμα, επιείκεια, μορφωμένοι* (Κείμενο 1), *άνοδος, παρωχημένο, έξυπνα, άκριτος, εμπιστοσύνη, καταλήγει, άβολο, φορτώνουν* (Κείμενο 2).

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3Α-3Δ

(Εικ. 1) Ομαδικό πορτραίτο μαθητών και δασκάλων Α' τάξης Α' Ελληνικού Σχολείου Κέρκυρας (1910). [Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ-MIET]

(Εικ. 2) Μαθητές με δάσκαλο σε αίθουσα Δημοτικού Σχολείου αρρένων (Ρόδος). [Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ-MIET]

(Εικ. 3) Μαθήτριες σε εκδήλωση σχολείου.
[Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

(Εικ. 4) Μαθητές πηγαίνουν σχολείο.
[Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

Δραστηριότητες

1. Ομαδική εργασία: Έχετε φωτογραφίες από τη δική σας σχολική ζωή; Δημιουργήστε συνεργατικά μια έντυπη ή ψηφιακή συλλογή από φωτογραφίες.

2. Ομαδική εργασία: Να χωριστείτε σε 4 ομάδες, καθεμιά από τις οποίες θα επιλέξει μία από τις παραπάνω φωτογραφίες του βιβλίου, απαντώντας στις ερωτήσεις που ακολουθούν. Στη συνέχεια, αφού ο/η εκπρόσωπος κάθε ομάδας παρουσιάσει στην ολομέλεια της τάξης τις απαντήσεις/συμπεράσματα της ομάδας του/της, να συζητήσετε τις αλλαγές που έχουν επέλθει στην εκπαίδευση σε διάφορους τομείς της σχολικής ζωής που προβάλλονται στο φωτογραφικό υλικό.

Εικόνα 1: Τι παρατηρείτε σχετικά με τη χωροταξία, τη θέση των προσώπων, τη στάση σώματος; Έχετε βγάλει παρόμοιες αναμνηστικές φωτογραφίες στα προηγούμενα χρόνια της

σχολικής σας ζωής; Ποιες ομοιότητες ή διαφορές διαπιστώνετε;

Εικόνα 2: Πώς πιστεύετε ότι θα αισθάνονταν οι μαθητές και ο δάσκαλος της φωτογραφίας και γιατί; Ποιες αλλαγές θα μπορούσατε να αναφέρετε σχετικά με την υλικοτεχνική υποδομή, τις μεθόδους και την οργάνωση διδασκαλίας σήμερα;

Εικόνα 3: Ποια εκδήλωση της σχολικής ζωής πιστεύετε ότι απεικονίζεται στη φωτογραφία; Από ποια στοιχεία οδηγείστε στο συμπέρασμά σας;

Εικόνα 4: Γιατί άραγε τρέχουν τα παιδιά προς το σχολείο; Ποιες σκέψεις σας δημιουργεί η φωτογραφία; Ποιες διαπιστώσεις μπορείτε να κάνετε σχετικά με αλλαγές στην εκπαίδευση στα μέσα του προηγούμενου αιώνα, παρατηρώντας τη συγκεκριμένη φωτογραφία;

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4 «Το πρόβλημα της αποστήθισης στο ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης και οι πιθανές λύσεις αντιμετώπισης»

Η αποστήθιση αποτελεί μια τεχνική μάθησης, η οποία αποσκοπεί, βεβαίως, στην απομνημόνευση της εκπαιδευτικής ύλης, χωρίς, όμως, οι μαθητές να έχουν κατανοήσει τις έννοιες που διδάσκονται από τους εκπαιδευτικούς τους. Ουσιαστικά πρόκειται για μια στείρα γνώση, την οποία οι μαθητές δεν έχουν επεξεργαστεί και κατανοήσει σε βάθος με κριτική σκέψη, αλλά τη μαθαίνουν μηχανικά.

Το πρόβλημα της αποστήθισης βασανίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ιδιαίτερα στις τάξεις του Λυκείου, στις οποίες οι μαθητές έχουν να αντιμετωπίσουν τη διαδικασία των πανελλαδικών εξετάσεων για την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η αποστήθιση περιορίζει την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι μαθητές να αποθηκεύουν στη μνήμη τους και να αναπαράγουν πληροφορίες μηχανικά, χωρίς να διαθέτουν την ικανότητα να συνδυάσουν τις πληροφορίες και να τις επεξεργαστούν με κριτική ικανότητα.

Το πιο σημαντικό αίτιο που διαιωνίζει αυτήν την κατάσταση είναι η λειτουργία του ίδιου του εκπαιδευτικού συστήματος. Ανώτερος σκοπός για την πλειοψηφία των μαθητών είναι η βαθμοθηρία, ούτως ώστε να προβιβαστούν στην επόμενη τάξη μέχρι να καταλήξουν στη Γ' λυκείου. Αυτός είναι ο προθάλαμος για την εισαγωγή τους στη τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ένα άλλο επιπλέον αίτιο, εξίσου σημαντικό, είναι η κοινωνική πίεση που ασκείται προς τους μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι στην ελληνική οικογένεια έχει αναπτυχθεί η πεποιθήση πως, για να διαγράψει μια λαμπρή σταδιοδρομία ένα παιδί, επιβάλλεται να έχει υψηλούς βαθμούς και στο τέλος της σχολικής του διαδρομής να πετύχει την εισαγωγή του σε κάποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα.

Όπως αναφέρει ο Σφακιανάκης Δ. (2010): «Πουθενά αλλού στον κόσμο οι γονείς δεν έχουν τέτοιο πάθος με τα γράμματα ή, πιο σωστά, με την εκπαίδευση των παιδιών τους. Οι υψηλές βαθμολογικές επιδόσεις του παιδιού στο σχολείο θεωρείται ότι ανοίγουν τον δρόμο για λαμπρές ανώτατες σπουδές στο μέλλον και δημιουργούν αυξημένες ελπίδες για πετυχημένη επαγγελματική σταδιοδρομία. Επιπλέον, οι άριστες επιδόσεις του μαθητή προσδίδουν αυξημένο κοινωνικό κύρος στον ίδιο αλλά και στους γονείς». Συνεπώς, η κοινωνική και κατ' επέκταση οικογενειακή πίεση που ασκείται στους μαθητές για υψηλές βαθμολογίες και επιτυχία στις εξετάσεις οδηγεί στην εύκολη και δοκιμασμένη λύση της αποστήθισης του εκπαιδευτικού υλικού.

Η εκπαιδευτική κοινότητα, για να κατορθώσει να αντιμετωπίσει με αποτέλεσμα τη μάλιστα της αποστήθισης, θα πρέπει να ενθαρρύνει τους μαθητές να καλλιεργήσουν την κριτική τους σκέψη. Βασικές δεξιότητες που οφείλει, δηλαδή, να καλλιεργήσει το σχολείο είναι η ικανότητα για συγκέντρωση πληροφοριών από πολλαπλές

Αποστήθιση.
Κατανόηση
Κειμένου

πηγές, η αξιολόγηση των πηγών και η σύνθεση. Βασική διδακτική μέθοδος είναι η μαθητοκεντρική προσέγγιση που θα στηριχτεί στη διερευνητική μέθοδο είτε σε ατομικό επίπεδο είτε σε ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές θα συμμετάσχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία με έναν πιο ενεργό ρόλο. Με άλλα λόγια, δεν θα παρέχεται από τον καθηγητή στείρα γνώση, αλλά οι μαθητές και οι μαθήτριες θα κάνουν έρευνα, με αποτέλεσμα την όξυνση της κριτικής τους ικανότητας.

[Πηγή: Π. Σταθόπουλος, *psychoedu.gr*, 27/11/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιες είναι οι βασικότερες αιτίες του προβλήματος της αποστήθισης στο ελληνικό εκπαιδευτικό κείμενο, σύμφωνα με τον συγγραφέα;
2. α. Ποιους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος προτείνει ο συγγραφέας;
β. Ποιες άλλες προτάσεις θα μπορούσες να προσθέσεις;
3. Στο κείμενο που διάβασες θίγεται το ζήτημα της αποστήθισης, που συνιστά ένα πρόβλημα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Να αναφέρεις άλλα προβλήματα που θεωρείς σημαντικά στον χώρο της εκπαίδευσης σήμερα.
4. α. Σε ποιον βασικό κειμενικό τύπο ανήκει το κείμενο; Επίλεξε από τα παρακάτω:
α) περιγραφικό β) αφηγηματικό
γ) εξηγητικό δ) διαδικαστικό
ε) επιχειρηματολογικό
β. Ανάφερε στοιχεία του κειμένου που αιτιολογούν την επιλογή σου.
5. Πώς οργανώνει ο συγγραφέας το κείμενό του από την πρώτη ως την τελευταία παράγραφο, προκειμένου να παρουσιάσει τη θέση του για το θέμα;
6. Συμπλήρωσε τον πίνακα, δίνοντας έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο:

Παράγραφοι	Πλαγιότιτλοι
1η	
2η	
3η	
4η	
5η	
6η	

► Παρατήρησε τις υπογραμμισμένες λέξεις από το Κείμενο 1:

- α. Εκεί βρισκανε καταφύγιο κι εκείνος άφηνε τα ζώα του στη βοσκή κι έκανε γρήγορα το μάθημά του.
- β. Στα χρόνια της σκλαβιάς την εκπαίδευση την είχανε οι παπάδες.

1. Τι δηλώνουν, κατά τη γνώμη σου;
2. Πιστεύεις ότι εκφράζουν κάτι κοντινό ή μακρινό στον/στην ομιλητή/-τρια σε σχέση με τον χρόνο και τον τόπο;

Δείξη

Πολλές φορές στη μετάδοση των μηνυμάτων πρέπει να αναφερθούν η **ταυτότητα** των ομιλητών/-τριών, ο **τόπος** και ο **χρόνος** της εκφώνησης. Το μήνυμα έτσι θα είναι σαφές. Η διαδικασία αυτή, όπως είδες στην 7η Ενότητα, ονομάζεται **δείξη**. Η πιο βασική διάκριση μεταξύ των δεικτικών εκφράσεων είναι μεταξύ εκείνων που αναφέρονται σε κάτι που είναι «κοντά στον/στην ομιλητή/-τρια» (**εγγύτητα**) και εκείνων που είναι «μακριά από τον/την ομιλητή/-τρια» (**απόσταση**). Στη φράση: *πάρτε το από εδώ και τοποθετήστε το εκεί* πρέπει να γίνει σαφές πού πρέπει να μετακινήσουν το αντικείμενο, ποιος είναι ο **χώρος** (το *εδώ* και το *εκεί*). Στη φράση *θα γυρίσω αύριο* πρέπει να προσδιοριστεί ο **χρόνος** (*αύριο*). Αν δεν προσδιοριστούν αυτές οι συντεταγμένες, δεν είναι δυνατή η ερμηνεία του μηνύματος.

Βάσει των παραπάνω υπάρχουν τα εξής είδη δείξης:

1. Τοπική δείξη (σε σχέση με τον τόπο της εκφώνησης).

2. Χρονική δείξη (σε σχέση με τον χρόνο της εκφώνησης).

Τα δύο είδη δείξης μπορούν να εκφραστούν με τα **τοπικά επιρρήματα** (**εδώ, εκεί**) και τις **αντωνυμίες** (**αυτός/-ή/-ό** και **εκείνος/-η/-ο**).

▶ Η δεικτική αντωνυμία **αυτός/-ή/-ό** και το επίρρημα **εδώ** δηλώνουν κάτι που βρίσκεται κοντά στον/στην ομιλητή/-τρια ή στον/στην ακροατή/-τρια. Αυτές οι λέξεις χρησιμοποιούνται, όταν αναφερόμαστε σε κάτι ή κάποιον/-α που είναι κοντά μας, είτε **τοπικά** (στον χώρο), είτε **χρονικά** (στη στιγμή που μιλάμε). Η εγγύτητα αυτή δηλώνει ότι ο/η ομιλητής/-τρια βρίσκεται σε άμεση επαφή ή «νιώθει», αντιλαμβάνεται σύνδεση με αυτό που αναφέρεται:

π.χ. **Αυτή** η βιβλιοθήκη είναι πολύ κοντά. (Είναι κοντά στον/στην ομιλητή/-τρια.)

π.χ. **Αυτή** η λύση μου αρέσει.

π.χ. Θα έρθω **εδώ αύριο**. (Η χρονική στιγμή είναι κοντά στον/στην ομιλητή/-τρια, αφορά στο παρόν ή το άμεσο μέλλον.)

▶ Αντίθετα, η δεικτική αντωνυμία **εκείνος/-η/-ο** και το επίρρημα **εκεί** χρησιμοποιούνται, για να δείξουν κάτι ή κάποιον/-α που είναι πιο μακριά από τον/την ομιλητή/-τρια ή από τη συγκε-

κριμένη χρονική στιγμή. Αυτές οι λέξεις αναφέρονται σε κάτι ή κάποιον/-α που είναι μακριά από τον/την ομιλητή/-τρια, είτε στον χώρο είτε στον χρόνο, δηλώνοντας απόσταση:

π.χ. **Εκείνος** ο άνθρωπος είναι παράξενος. (Ο άνθρωπος είναι μακριά στον χώρο από τον/την ομιλητή/-τρια.)

π.χ. **Εκεί** στην πλατεία, συνέβη κάτι περίεργο. (Ο χώρος είναι μακριά στον χρόνο από τον/την ομιλητή/-τρια.)

▶ Η χρονική δείξη εκφράζεται και με **χρονικά επιρρήματα** (π.χ. *ώρα, τότε, χτες, ύστερα, έπειτα, πριν*), με **εμπρόθετα** (π.χ. *μετά από, πριν από*), **επίθετα** (π.χ. *προηγούμενος, -η, -ο* || *επόμενος, -η, -ο*) που συνδυάζονται με **ονοματικές φράσεις που δηλώνουν χρονικό διάστημα** (π.χ. *ημερών, μηνών, ετών, ημέρες της εβδομάδας κ.λπ.*)

▶ Παρατήρησε τις υπογραμμισμένες λέξεις από το απόσπασμα του Κειμένου 5:

Η αποστήθιση αποτελεί μια τεχνική μάθησης, η οποία αποσκοπεί, βεβαίως, στην απομνημόνευση της εκπαιδευτικής ύλης, χωρίς, όμως, οι μαθητές να έχουν κατανοήσει τις έννοιες που διδάσκονται.

Τι δηλώνουν, κατά τη γνώμη σου; Πώς βοηθούν στην κατανόηση και τη συνοχή του κειμένου;

Δείκτες Σύζευξης

Πρόκειται για γλωσσικούς δείκτες που «καθοδηγούν» τον/την ακροατή/-τρια ή αναγνώστη/-στρια και έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη συνοχή και την κατανόηση του κειμένου. Οι δείκτες σύζευξης μπορούν να ταξινομηθούν σε κατηγορίες, όπως οι ακόλουθες:

- **προσθετικοί:** και, επίσης, ακόμα, επιπλέον, πρώτον, δεύτερον κ.λπ.
- **βεβαιωτικοί:** βεβαίως, μάλιστα, οπωσδήποτε, αναμφισβήτητα, αναμφίβολα κ.λπ.
- **αντιθετικοί:** αλλά, όμως, ωστόσο, εντούτοις, απεναντίας κ.λπ.
- **χρονικοί:** μετά, αφού, ύστερα, τώρα κ.λπ.
- **αιτιακοί:** επειδή, γιατί, καθώς, γι' αυτό τον λόγο, άλλωστε κ.λπ.
- **συμπερασματικοί:** γι' αυτό, επομένως, κατά συνέπεια, συμπερασματικά κ.λπ.
- **επεξηγηματικοί:** δηλαδή, μ' άλλα λόγια, θέλω να πω, εννοώ κ.λπ.

Δείκτες Σύζευξης

Δραστηριότητα

1. Να εντοπίσεις σημεία τοπικής και χρονικής δείξης στο Κείμενο 1 και να προσδιορίσεις τον τρόπο εκφοράς τους.
 - α. Δεν έχω να πάω πουθενά **σήμερα**.
 - β. **Σήμερα** οι νέοι έχουν μεγάλη διάθεση για εθελοντισμό.
 - γ. **Χθες** έφυγα αργά από την εκδήλωση.
 - δ. Φωτογραφίζοντας τη χώρα του **χθες**.
 - ε. Λέμε να πάμε μια εκδρομή **αύριο**.
 - στ. Τα παιδιά είναι το **αύριο** του πλανήτη.
 - ζ. Νοέμβρης του 1963 είπες; Ήμουν στη Σκωτία **τότε**.
 - η. Λοιπόν, σπίτι μου για φαγητό το βράδυ στις 9:00; Εντάξει θα τα πούμε **τότε**.
2. Τι δηλώνει η χρονική δείξη στις παρακάτω φράσεις (σήμερα, χθες, αύριο, τότε):
 - α. Δεν έχω να πάω πουθενά **σήμερα**.
 - β. **Σήμερα** οι νέοι έχουν μεγάλη διάθεση για εθελοντισμό.
 - γ. **Χθες** έφυγα αργά από την εκδήλωση.
 - δ. Φωτογραφίζοντας τη χώρα του **χθες**.
3. Να εντοπίσεις δείκτες σύζευξης του Κειμένου 5 και να προσδιορίσεις την κατηγορία στην οποία ανήκουν.

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Κείμενο 5 Πριν από την ανάγνωση

► Πώς αντιλαμβάνεσαι τη φράση *καινοτομία στην εκπαίδευση*; Θεωρείς σημαντική την εισαγωγή καινοτομιών στην εκπαιδευτική διαδικασία; Γιατί;

► Διάβασε τώρα το παρακάτω κείμενο στο οποίο παρουσιάζονται 3 από τις 10 καλύτερες παγκόσμιες καινοτομίες στην εκπαίδευση, σύμφωνα με τον οργανισμό HundrED, ο οποίος προωθεί την εκπαιδευτική καινοτομία και έχει εξετάσει πάνω από 20.000 καινοτομίες στην εκπαίδευση, επιλέγοντας περισσότερες από 600 καινοτομίες, που έχουν εξαπλωθεί σε 108 χώρες παγκοσμίως, επηρεάζοντας τη ζωή 1,37 δισεκατομμυρίων παιδιών.

«Οι 10 καλύτερες παγκόσμιες καινοτομίες στην εκπαίδευση»

Speed School (Μάλι)

Το **Speed School** είναι ένα **πρόγραμμα ταχύρρυθμης εκμάθησης** για παιδιά που δεν έχουν την ευκαιρία να πάνε σχολείο. Αποτελείται από ένα συμπυκνωμένο πρόγραμμα σπουδών που καλύπτει τα τρία πρώτα χρόνια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αρχικά, το πρόγραμμα εφαρμόστηκε πιλοτικά στο Μάλι το 2004 και έκτοτε εφαρμόζεται και προσαρμόζεται σε πολλές αφρικανικές χώρες, για να βοηθήσει περιθωριοποιημένα παιδιά, που δεν έχουν πάει σχολείο, να μάθουν μέσα σε υποστηρικτικές, χαρούμενες τάξεις. Μετά την ολοκλήρωση των μαθημάτων, τα παιδιά μεταφέρονται σε δημόσια σχολεία, για να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους.

Τα αποτελέσματα αυτού του μοντέλου είναι σημαντικά. Μελέτες δείχνουν ότι περίπου το 90% των παιδιών που συμμετέχουν στο «Σχολείο Ταχύτητας» μεταβαίνουν στο επίσημο σχολικό σύστημα και συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους.

Μέχρι τη στιγμή συγγραφής αυτού του άρθρου, το πρόγραμμα έχει αγγίξει τις ζωές 540.663 παιδιών σε 5 χώρες της Αφρικής.

Eco-Schools (Δανία)

Το **Eco-Schools** είναι το **μεγαλύτερο παγκόσμιο πρόγραμμα αειφόρων σχολείων**. Ενθαρρύνει τους νέους να ασχοληθούν με το περιβάλλον, δίνοντάς τους την ευκαιρία να το προστατεύσουν ενεργά. Ξεκινά από την τάξη, επεκτείνεται στο σχολείο και τελικά προωθεί την αλλαγή στην κοινότητα γενικότερα.

Το πρόγραμμα Eco-Schools βασίζεται σε μια μεθοδολογία 7 βημάτων, η οποία επιτρέπει τη βιωματική μάθηση μέσω πρότζεκτ, εστιασμένων σε θετικές αειφόρες δράσεις. Η μεθοδολογία των 7 βημάτων είναι μια σειρά προσεκτικά σχεδιασμένων μέτρων που βοηθούν τα σχολεία να μεγιστοποιήσουν την επιτυχία των φιλοδοξιών τους για το οικολογικό σχολείο.

Το Eco Schools έχει εφαρμοστεί σε 69 χώρες παγκοσμίως, επηρεάζοντας 19 εκατομμύρια παιδιά.

Global Oneness Project (ΗΠΑ)

Το **Global Oneness Project** ζωντανεύει **παγκόσμιους πολιτισμούς και κουλτούρες** στα μάτια των μαθητών. Παρέχει εντελώς δωρεάν βραβευμένες ταινίες και φωτογραφικά δοκίμια που διερευνούν πολιτιστικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα, ενσωματώνοντάς τα στα σχέδια μαθημάτων, που χρησιμοποιούν τις ιστορίες ως παιδαγωγικό εργαλείο, για να εμπνεύσουν τα παιδιά. Σε έναν ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένο κόσμο, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν ευκαιρίες να κατανοήσουν τις έννοιες, της ενσυναίσθησης και των παγκόσμιων ζητημάτων, ώστε να προετοιμαστεί μια μελλοντική γενιά υπεύθυνων και συμπονετικών ανθρώπων.

Το Global Oneness Project έχει δεσμευτεί στην εξερεύνηση πολιτιστικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων. Φιλοξενεί μια πλούσια βιβλιοθήκη που αποτελείται από βραβευμένες ταινίες, φωτογραφικά δοκίμια και άρθρα, τα οποία συνοδεύονται από ένα πρόγραμμα σπουδών για εκπαιδευτικούς. Το πρόγραμμα έχει στόχο να «μεταφέρει» τους μαθητές μέσω των ιστοριών από την τοπική ανθρώπινη εμπειρία σε παγκόσμια ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή, η λειψυδρία, η φτώχεια, οι πολιτισμοί που απειλούνται με εξαφάνιση, η μετανάστευση.

Το Global Oneness Project έχει φτάσει σε 400.000 άτομα σε 80 χώρες παγκοσμίως.

[Πηγή: Συντακτική ομάδα EPT news (ertnews.gr), 12/11/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

- 1.** Να παρουσιάσεις με συντομία το περιεχόμενο καθεμιάς από τις τρεις καινοτομίες που αναφέρονται στο παραπάνω δημοσιογραφικό άρθρο και να τις κατατάξεις με σειρά σπουδαιότητας. Προσδιόρισε ποια είναι τα κριτήρια σου.
- 2.** Να αναφέρεις εκπαιδευτικές καινοτομίες που έχουν πρόσφατα εισαχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία, εξηγώντας γιατί τις θεωρείς σημαντικές.

3. **Ομαδική εργασία: Αναζητήστε:** [EPT NEWS - 10 ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ]. Να διαβάσετε ολόκληρο το άρθρο, να επιλέξετε την εκπαιδευτική καινοτομία που σας έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση και να την παρουσιάσετε στους/στις συμμαθητές/-τριές σας στην τάξη με όποιον τρόπο εσείς αποφασίσετε (π.χ. προφορική ανακοίνωση, διαφάνειες σε λογισμικό παρουσίασης κ.ά.).

► **Αναστοχασμός:** Υπήρξαν κάποιες εκπαιδευτικές καινοτομίες που επιλέχθηκαν από περισσότερες ομάδες; Ποιες ήταν αυτές; Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι κάποιες καινοτομίες επιλέχθηκαν από περισσότερες ομάδες;

4. Να επιλέξεις μία από τις δύο δραστηριότητες:

A. Να γράψεις μια φανταστική **επιστολή** (100-120 λέξεων) σε ένα από τα παιδιά των φωτογραφιών (A4, Εικόνες 1-4), στην οποία να παρουσιάζεις πτυχές της σημερινής κατάστασης στην εκπαίδευση. Μπορείς να του μιλήσεις για αλλαγές που έχουν γίνει (π.χ. να παρουσιάσεις κάποια/-ες καινοτομία/-ες στα μαθήματα, στην εκπαιδευτική διαδικασία, στην υλικοτεχνική υποδομή κ.λπ.), να αναφερθείς σε θετικά στοιχεία αλλά και σε προβλήματα που διαπιστώνεις στην καθημερινή σχολική ζωή.

B. Είσαι ένας/μία από τους μαθητές/-τριες των Εικόνων 3 και 4 (A4). Σε μια σελίδα του **ημερολογίου** σου να αφηγηθείς το προσωπικό σου βίωμα από το στιγμιότυπο της φωτογραφίας που επέλεξες (100-120 λέξεις). Μπορείς να αναφερθείς σε σκέψεις, συναισθήματα ή σε κάποιο γεγονός.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 6 «10 Έλληνες έφηβοι αξιολογούν τα Social media»

Γλωσσάρι
για την
Εκπαίδευση

«Το Instagram και το Messenger είναι τα social media που χρησιμοποιώ πιο συχνά. Ακολουθούν με τη σειρά τα Bloglovin', Pinterest, Twitter και Snapchat, ενώ στο τέλος είναι το Facebook και το YouTube. Δεν έχω στάνταρ ροή ενημέρωσης, δι-αφέρει από μέρα σε μέρα, ανάλογα με το πρόγραμμά μου. Επίσης, η συχνότητα ενημερώσεων δεν είναι ίδια για κάθε μέσο. Κοιτάζω τις ειδοποιήσεις μου -στο Instagram έως και 8 φορές την ημέρα- και κάνω ένα complete scroll για νέο περιεχόμενο και ανανέωση των ενημερώσεων. Στο σχολείο το χρησιμοποιούσα μόνο σε ώρες διαλείμματος, αποκλειστικά και μόνο για να περάσει η ώρα». [Κ.Φ. 18]

«Τα social media που χρησιμοποιώ συχνότερα είναι το Facebook και το Instagram. Περιορίζω όσο είναι δυνατό τη χρήση τους στο σπίτι μου, αλλά δεν κρύβω το γεγονός ότι πολλές φορές έχω καταλήξει να ασχολούμαι στο σχολείο, για να ξεφύγω λίγο από τη βαρεμάρα του μαθήματος. Γενικά, έχω δημιουργήσει λογαριασμούς σε αρκετά κοινωνικά δίκτυα και όλα αυτά τα χρησιμοποιώ ενεργά και σχεδόν όλα σε καθημερινή βάση. Εκτός από το Facebook και το Instagram, έχω Viber, Snapchat και YouTube. Μου αρέσει να σκρολάρω και να ενημερώνομαι για οτιδήποτε νεότερο. Όλα τα υπόλοιπα μέσα είτε δεν τα έχω χρησιμοποιήσει ποτέ είτε έχουν πέσει στην αντίληψή μου και δεν ασχολήθηκα με αυτά ποτέ». [Μ.Δ. 16]

«Είμαι μαθητής της Γ' Λυκείου κι έχω 250 φίλους στο Facebook. Οι 200 από αυτούς είναι συμμαθητές μου. Μιλάμε τα απογεύματα (μέσω Messenger), λέμε ό,τι δεν προλάβαμε το πρωί στο σχολείο και πετάμε και καμιά σαχλαμάρα, για να περνάει η ώρα. Οι άλλοι πενήντα είναι καθηγητές μου και άνθρωποι που παρακολουθώ, διαβάζω, ακούω τη μουσική τους, βλέπω τις ταινίες τους. Βλέπω τι γράφουν ή τι ετοιμάζουν στο δικό τους Facebook και κερδίζω χρόνο στην πραγματική ζωή. Αιτήματα αγνώστων καταλήγουν στα αζήτητα, τις διαφημίσεις δεν τις κοιτάζω ποτέ και γενικά μπαίνω μόνο, όταν χρειάζομαι κάτι ή όταν κάποιος με χρειάζεται. Τι θα δεις στον τοίχο μου; Ό,τι μου 'ρθει: αν βρέχει, θα δεις βροχή, κι αν μου λείπει πολύ η θάλασσα, δελφίνια». [Σ.Δ., 17]

[Πηγή: Μ. Hulot, *Lifo.gr* (διασκευασμένο απόσπασμα)]

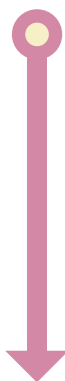
Δραστηριότητα

- 1. α.** Σημείωσε λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούν οι νέοι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, σύμφωνα με το κείμενο.
β. Εντόπισε στο παραπάνω κείμενο, όπως και στο Κείμενο 2, ξένες λέξεις και όρους που υπάρχουν και σχολίασε την εκτεταμένη χρήση τους στον λόγο τόσο των μαθητών/-τριών (Κείμενο 6) όσο και του εκπαιδευτικού (Κείμενο 2).
- 2.** Σχολίασε το ύφος και τη γλώσσα του κειμένου. Υπάρχουν στοιχεία προφορικότητας; Να τα εντοπίσεις. Πού πιστεύεις ότι οφείλονται;
- 3. Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να επιλέξετε τρία μέσα κοινωνικής δικτύωσης και να τα παρουσιάσετε. Στη συνέχεια, να αναρτήσετε την παρουσίαση στο ιστολόγιο του σχολείου σας και να σχολιάσετε τον τρόπο που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν εκπαιδευτικά.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην ενότητα αυτή μίλησες για θέματα σχετικά με την εκπαίδευση. Για ποιες άλλες πτυχές της εκπαίδευσης θα ήθελες να μάθεις/συζητήσεις στην τάξη;

► Να δημιουργήσετε, σε ομάδες, μια λίστα με 1-2 θέματα της επιλογής σας και να επιλέξετε στην τάξη σας κάποιον/κάποια από αυτά προς περαιτέρω διερεύνηση, με όποιον τρόπο και μορφή δραστηριότητας αποφασίσετε.

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα μπορείς να επιστρέψεις στην αρχή της («Δελτίο Εισόδου») και να επαληθεύσεις τι έμαθες, σημειώνοντας το αντίστοιχο κουτάκι και συζητώντας όποιες τυχόν απορίες υπάρχουν ακόμα με τον/την εκπαιδευτικό σου.

- Βαλιαντή, Σ. & Νεοφύτου, Λ. (2017).** *Διαφοροποιημένη διδασκαλία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Γούτσος, Δ. (2020).** *Γλώσσα. Κείμενο, ποικιλία, σύστημα* (2η έκδοση). Αθήνα: Κριτική.
- Γούτσος, Δ. (2012).** Αφήγηση. Γλωσσάρι γλωσσολογικών όρων που χρησιμοποιούνται στα σχολικά εγχειρίδια. *Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα* (Νέα Ελληνικά). Ανακτήθηκε από greek-language.gr.
- Κανάκης, Κ. (2002).** *Πραγματολογία και γνωστική σημασιολογία. Συλλογή κειμένων* (στην αγγλική). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (σε συνεργασία με Α. Μόζερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Σ. Σκοπετέα) (2005).** *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική - Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουτσογιάννης, Δ., Παυλίδου, Μ. & Χαλσιάνη, Ι. (2012).** *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσ/νικη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Μιχάλης, Α. (2019).** Γραμματική της παραγράφου: άξονας της κειμενικής γραμματικής ή κενή περιεχομένου έννοια της παραδοσιακής διδασκαλίας; *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 39, 671-687. Ανακτήθηκε από ins web auth gr.
- Μιχάλης, Α. (2020).** *Γλωσσική Διδασκαλία και Πρακτικές Γραμματισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χαραλαμπόπουλος, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (1997).** *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Tomlinson, C.-A. (2014).** *Πώς να διαφοροποιήσουμε τη διδασκαλία σε τάξεις μεικτής ικανότητας* (Ε. Κορρέ, επιμ., μτφρ). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Wilson, S. M. & Peterson, P. L. (2006).** *Theories of learning and teaching: what do they mean for educators?*. Washington, DC: National Education Association.

